This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

50

Bd May 1914

HARVARD LAW LIBRARY

Received APR 18 1914

SPAIN

NOSTRE DRET FAMILIAR

SEGONS ELS AUTORS CLÁSSICHS Y LES SENTENCIES DEL ANTICH SUPRÉM TRIBUNAL

Tip. L'Anuari de la Exportació, Passeig de St. Joan, 54
(*Obra composta ab màquines* LINOTYPE)

86

NOSTRE DRET FAMILIAR

SEGONS ELS AUTORS CLÀSSICHS Y LES SENTENCIES DEL ANTICH SUPREM TRIBUNAL DE CATALUNYA

PER

FRANCISCO MASPONS Y ANGLASELL

OBRA PREMIADA POR LA ACADEMIA DE JURISPRUDENCIA Y LLEGISLACIÓ DE BARCELONA

BARCELONA
—
LLIBRERÍA DE ÁLVAR VERDAGUER
RAMBLA DEL CENTRE, 5
1907

SPA
913 CAT
MAS

ES PROPIETAT

APR 1 0 1924

A LA MEMORIA DEL MEU PARE

D. FRANCISCO DE S. MASPONS Y LABRÓS

OBSERVACIÓ

El següent treball, com pot veures per la lectura de son Index, está dedicat al estudi de nostre Dret referent a la Familia; y pera desarrollarlo de cert ordre, s'ha suposat en uns futurs contraens el desitx de constituirla, la celebració del Matrimoni, després de haber predeterminat quin sería son règimen econòmich, el posterior naxement de fills y finalment la mort dels pares, reunint en successius capítols, els diferents cassos jurídichs à que la creació, sosteniment y disolució d'una familia pot donar lloch.

El Dret estudiat, es el que ha de ser calificat de *Dret comú*, en contraposició als *especials*, que sobre algunes institucions tenen determinades comarques o ciutats, com Barcelona, Tortosa, el camp de Tarragona, etc.

Ha de fer notar l' autor, que si be ha procurat estudiar el conjunt de institucions relatives a la Familia, y per lo tant el Tractat podría calificarse de *Tractat general*, en cap manera pot pendres com a un tractat complert. No perque no hagi volgut compendrer en ell tot lo que racionalment ha de compendrer, sino perque sent com es un recull d' Autoritats y aplech de cites, succeex qué segons les aficions dels autors consultats, o segons les qüestions en que prácticament havían intervingut, son tractades unes en sos llibres ab molta mes estensió y minuciositat que altres, donant per suposat al parlar d' aquestes últimes, que aquells pera qui escribíen sabían sobradament lo que ells en conseqüencia no habían de repetir.

Lo metex ha de fer y tenir present qui vulgui consultar el capítols següents; perque ni constituexen un estudi en que metòdica y sistemáticament s' hagi volgut desarrollar la teoría de les institucions estudiades, ni fins en el cas

de haverho volgut fer haguera sigut possible, per la rahó apuntada de que en algunes les cites y textos esplicatius son molt abundants y en altres escassíssims o nuls.

Per aquesta rahó, se pressuposa en quiscun dels capítols, que qui 'l consulti hi busca solsament una justificació d' afirmacions que altres tractats, definint l' institució o desarrollant sa teoría han fet, una autoritat que avalori la afirmació metexa y una anticipada defensa del seu criteri en un determinat punt; y per aquesta rahó també, l' autor no ha volgut sucjectarse a les regles generals que sobre la proporcional estensió dels capítols solen tenirse presents, ni sobre l' importancia que en justicia han de tenir uns comparantlos ab altres; perque ha cregut, que si sobre una qüestió tenía la sort de trobar materials mes abundants que sobre altres, fins corrent el perill de ser eczessivament minuciós y detallista en alguns punts, devía aprofitarlos; convensut de que mes valía que 's pogués calificar el treball de desproporcionat ó poch metòdich, que no pas despreciar per rahons de pura forma qüestions que s' haurían hagut de dir secundaries. Y quines son en cada cas jurídich les coses secundaries?

L' èxit verdaderament falagador que obtingué el capítol relatiu a les *Qüestions Dotals* publicat per vía d' ensaig anys enrera, estalvía la feina de justificar la forma donada al present treball y de recomanar l' estudi dels autors citats.

Ells, ab bon o mal mètode, estudiaren la totalitat del sistema de nostre dret, y no sols estudiaren aquesta totalitat del sistema, sino que ho feren, y axó es mes apreciable encare, en una època en que el règimen jurídich era bax tots el punts de vista y en tots sos aspectes verament catalá.

Conseguint separar donchs en ells lo que podríam dirne la lletra, del esperit, de necessitat ha de resultar aquest el verdader esperit del nostre dret en sa major puresa.

Y axís verament resulta, captivant a qui entra per ses págines, al trobar en elles l' ánima de un dret que tan admirablement respon á les costums y necessitats nostres, de un dret essencialment bó, perque es el que mes amplia

llibertat civil dona en totes les qüestions al individuo, y un dret en el que hi veyem al llegislador adelantarse a son sigle y a sa època, proclamant principis predicats avuy com a meta del progrés jurídich.

No obstant, un dupte se li ha ocorregut al autor al fer el recull y aplech de materials; y es, el de si debía acullirse al criteri dels tractadistes y dels tribunals en el treball citats en totes les qüestions, o solsament en aquelles que *de fet* admeten avuy com a vigents el diversos organismes jurídichs de l' Estat. Mes sens vacilació de cap mena ha cregut procedent sols lo primer; perque pera 'l cas segon, hi sobra 'l treball enter y hi sobren també les autoritats que l' acompanyan; perque certament pera demanar justicia als aludits organismes, de la manera que 'ls hi sembla a ells bona y ab el criteri que s' afanyan a imposar en sent que poden, be n' hi ha prou ab la seva propia d' autoritat, y ab recordárloshi, no el *sic volo sic jubeo* dels antichs, sino els que ells ho volen y ho predican pera que sense altre rahó, fallin com se demana.

Precisament l' intent primordial del autor ha sigut, al fer aquest treball, veure de posar a les mans dels cridats a defensar nostres qüestions civils, mes que una recordansa del criteri catalá en quiscuna d' elles, una arma de defensa o millor dit una clau, ab la que sense gros esfors podrán trobar una font abundosa de rahons pera oposar al ja citat *sic volo sic jubeo* a que acabaríam per avesarnos.

Consecuencia de lo dit es, que no creu l' autor que necessiti defensa ni justificació de cap mena, 'l que hagi anotat els articles ab lo que 's podría dir jurisprudencia catalana antigua. Be sab quin es el valor que en realitat te una jurisprudencia, d' acort ab lo que Jurisconsults tan distinguits com el Sr. Borrell y Soler, que ab aplauso de tots ha resumit l' últim aquesta materia, y lo que 'l propi Cáncer opinava d' ella, quan ab felicíssima frasse va dir al cap. 3, núm. 35 de la P. III de les seves *Variarum Resolutionum)* que *in actibus juditialibus proprie non datur consuetudo sed stylus,* etc.; mes fins tenint axó present, no es oportú conèxer quin era l' istil y 'l pensament de aquell tribunal que apart de ser bastant mes catalá que 'l

Suprem d' avuy, era format e informat per juriscontsuls que conexían a fons el nostre dret y sobre tot que 'l *vivian?* que no era la ma que aplica 'l rígit bastó d' una lley científica al cas jurídich, sino que com se veu a la primera lectura de sos fallos, era la inteligencia que amotlla l' esperit del dret a lo que les circunstancies de persones, lloch y costums en cada cas li aconsellavan, y que tal vegada per axó metex demostrant ab la práctica com se quedavan curs en sos judicis y lloances els antichs, resulta avuy una font viva de nostra costum jurídica?

Es tant lo que ella ensenya, que pot ben dirse que si algú, ab mes fortuna y autoritat que 'l que avuy ho ha intentat, volgués ressucitarla tan íntegrament com possible fos, conseguiría vivificar d' un cop tot l' esperit de nostres institucions, al present tan trontollades per sentencies y disposicions que res tenen de catalanes, y prostergades pels metexos que l' invocan, a cites de Dret que per molt que sembli que venen a tom, sent forasteres, destruexen lo metex que volen amparar, perque salvat el cas, matan l' institució.

L' autor se donaría per molt satisfet, si son treball servís d' estímul pera comensar el renaxement de nostres fonts jurídiques y la popularisació de nostres autoritats.

INDEX

Pàgs.

Observació... VII

CAPITOL PRELIMINAR

Prænotanda. 1

CAPITOL I

Disposicions relatives a la llibertat dels contraens al tractar de contraure matrimoni 3
I. Disposicions prohibides.. 3
II. Disposicions vàlides... 4
III. Persones indignes.. 5

CAPITOL II

Dels capítols matrimonials. 6

CAPITOL III

De la donació que sol ferse al fill al contraure matrimoni.. 7

CAPITOL IV

Heretaments. 11
I. Del heretament. 11
II. De la succesió en l' heretament 12
III. Drets y obligacions de l' heretat.. ... 16
IV. Revocació, invalidació y nulitat del heretament. 17

CAPITOL V

Questions relatives al dot... 19
I. Del dot. 19
II. Del dotant 20
I. Qui pot dotar 20
II. Del pare dotant. 20
III. Obligacions de la mare y del germà. 23
IV. De la muller dotantse a sí metexa.. 24
V. Dot *mulieris corruptæ* 25
III. Dels bens dotals... 26
IV. De la quantía del dot. 27
I. De la quantía 27
II. Del dot excessiu 29
III. De l' aument de dot... 30

Pàgs.

V. Del dot de la filla que entra en Religió. 31
VI. De la constitució dotal 32
VII. Del domini y possessió del dot. 36
I. Del domini 36
II. De l' eczercici de les accions y drets provinents del domini. 38
III. De l' administració dels bens.. 40
VIII. De la hipoteca dotal... 40
IX. Dels fruyts del dot. 41
X. De la opció dotal... 44
XI. Al disoldres el matrimoni... 47
I. De l' inventari.. 47
II. Any de plor.. 48
XII. De la restitució del dot.. 49
I. De la restitució. 49
II. Deduccions a favor del marit.. 54
III. Bens que responen de la restitució... 54
IV. Del benefici «*ne egeat*»... 54
V. D' altres cassos en que no s' haurá de restituir el dot 56
VI. De la restitució durant el matrimoni. 57
VII. *Si vir vergit ad inopiam.* 58
XIII. De la tenuta. 59

CAPITOL VI

Del axovar... 65

CAPITOL VII

Del escrex 66
I. Del escrex. 66
II. De sa constitució y entrega. 67
III. Drets y obligacions, durant el matrimoni.. 69
IV. Al disoldres el matrimoni... 70

CAPITOL VIII

Llargueses esponsalicies 73

CAPITOL IX

De la renuncia que algunes vegades fan el fill ó filla al contraure matrimoni. 74

CAPITOL X

Constituída la familia 77
I. Obligacions personals 77
II. Drets y obligacions relatives als bens.. 80

Pàgs.

CAPITOL XI

Parafernals 85
I. Dels bens. 85
II. De sa administració 85
III. Disolt el matrimoni 87

CAPITOL XII

Facultats dels pares respecte als fills en potestat y a llurs bens. 90
I. Respecte als fills 90
II. Respecte als bens... 91

CAPITOL XIII

Drets y obligacions dels fills de familia 95

CAPITOL XIV

De la emancipació. 98

CAPITOL XV

Donacions.... 100
I. De les donacions en general 100
II. De la reserva 101
III. De les diferentes donacions. 102
I. Donació universal.. 102
II. Donació entre pare y fill. 103
III. Donació entre marit y muller.. 104
IV. Donació feta pêl menor 105
V. Donació *mortis-causa*. 106
VI. Donació remuneratoria... 107
IV. De la insinuació. 107
V. Relacions entre el donador, el donatari y ab sos hereus. 108
VI. Cassos de nulitat y revocació... 110
I. Quan es nula. 110
II. Quan se revoca. 110

CAPITOL XVI

Al disoldres el matrimoni... 115
I. Drets y obligacions del sobrevivent.. 115
II. Balans dels bens 116
III. Quan la viuda es usufructuaria ó *senyora y majora* 117

CAPITOL XVII

Segones nupcies 120
I. Dels contrahents y especialment del pare.. 120
II. De la muller 123

Pàgs.

III. Drets dels fills del primer matrimoni ... 126

CAPITOL XVIII

Testaments... 128
I. Condicions generals pera sa validés. 128
I. Qui pot testar y com... 128
II. Qui 'l pot autorisar ... 129
III. Institució d' hereu.. 129
IV. Clàusula derogatoria.. 130
II. De les clàusules testamentaries... 131
III. De la revocació y nulitat dels testaments ... 133
IV. De la clàusula codicilar, el codicil y la memoria testamentaria.. 136
V. Testaments especials.. 137
I. Testament *inter-liberos* .. 137
II. Testament mancomunat.. 138
III. Testament militar.. 138
IV. Testament clos.. 139

CAPITOL XIX

Marmesors ... 140
I. Dels marmesors. 140
II. De l' eczercici del càrrech... 141
III. Rendiment de comptes ... 142

CAPITOL XX

De la llegítima.. 143
I. Qui hi té dret ... 143
II. De la seva quantía. 146
I. De la quantía ... 146
II. Com se computa ... 147
III. De la seva entrega. 150
I. De la entrega dels bens.. 150
II. Dels fruyts ... 151
IV. Del suplement de llegítima. 152
V. Renuncia y perdua de la llegítima ... 153

CAPITOL XXI

Desheredació ... 155

CAPITOL XXII

De la herencia.. 157
I. De la herencia... 157
II. De la seva adició... 157
III. De la renuncia que pot fer l' hereu.. 159
IV. Feta l' adició. 160

Pàgs.

V. Dels hereus de confiansa. 163

CAPITOL XXIII

Del inventari 164
I. Del inventari 164
II. Qué hi ha de constar y qué no. 168

CAPITOL XXIV

Successions... 170
I. Dels cridats a succeir. 170
I. Regles generals de successió 170
II. Successió del primogènit 171
III. Successió de les filles.. 171
IV. Del fill que entra en Religió 172
V. Dels fills no llegítims. 173
VI. Dels fills que han renunciat 173
VII. Successió dels néts. 174
II. Pèrdua de la successió 175

CAPITOL XXV

Substitucions 177
I. De les substitucions en general 177
II. De la substitució vulgar. 179
III. De la substitució pupilar 180

CAPITOL XXVI

Fideicomissos... 183
I. Del fideicomís en general... 183
II. Regles de successió 184
III. Drets y obligacions del fiduciari.. ... 187
IV. Drets y obligacions del fideicomissari... 191
V. Restitució del fideicomís. 192
VI. De la quarta trebeliánica 195
I. Qui la té... 195
II. Com se detràu... 196
III. Prohibició y perdua 197

CAPITOL XXVII

Llegats 199
I. De la cosa llegada. 199
II. De la seva entrega. 201
III. Dels diferents llegats que poden ferse.. 203
IV. Drets del llegatari. 205
V. De la successió en els llegats... 206
VI. Perdua y repudiació... 208
VII. De la quarta falcidia.. 208

Pàgs.

CAPITOL XXVIII

De la successió intestada 210
I. Del intestat... 210
II. De la successió ab-intestat dels descendents. 211
III. De la successió dels ascendents 212
IV. Dels que succehexen en defecte de ascendents y descendents. 213
V. Successió del impúber 214

CAPITOL XXIX

De la quarta marital.. 216

CAPITOL XXX

Dels tutors y curadors 222
I. Dels tutors 222
I. Dels diferents tutors.. 222
II. Obligacions avans de eczercir el càrrech. 225
III. Mentres dura la tutela 226
IV. Quan finex la tutela... 228
V. Rendiment de comptes 229
VI. Renuncia y perdua del càrrech. 232
II. Dels curadors 233

CAPITOL XXXI

Dels menors 235
I. Personalitat dels menors. 235
II. Del benefici de la *restitució in integrum*.. 236

CAPITOL XXXII

Regles sobre la prestació d' aliments... 241

CAPITOL XXXIII

Aplicacions del dret d' acréxer 243

CAPITOL ADICIONAL

Regles generals de dret, aplicables a lo tractat. ... 246
I. Respecte a les persones... 246
I. 246
II. 247
II. Respecte als actes.. 248
III. Respecte als bens... 249
Llista d' Autors primcipalment consultats 251
Dictámen del Jurat 253

CAPITOL PRELIMINAR

Prænotanda

1.—En les qüestions civils regex avans de tot el Dret català (1), contingut principalment en les Constitucions de Catalunya, que forman el cos de nostre dret comú (2), y que per lo tant s' han d' observar e interpretar estrictament (3).

(1) Cáncer, p. III. cap. 21, § 206.
(2) Cáncer, p. II, cap. 1, § 1 y 3.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 25.

2.—Aquest dret comú es derogat per el municipal o per el consuetudinari de una determinada localitat (1), e igualment modificat y derogat (2), axís com interpretat, per la costúm (3), que té forsa de pacte al provarse la seva observancia (4), y per tant s' ha de cumplir (5).

(1) Socarrats, p. 571, § 24
(2) Socarrats, p. 574, § 14.
(3) Socarrats, p. 598, § 5.
(4) Socarrats, p. 571. § 53.
(5) Socarrats, p. 544, § 9.

3.—El nom de costúm o acostumat s' aplica a lo observat y usat per tant temps que no eczistexi memoria en contra (1) *, y no sía contrari a la Religió ni al Dret natural (2).

(1) Socarrats, p. 265, § 21.
(2) Socarrats, p. 258, § 8.

4.—Pera provar que eczisteix una costúm, s' ha de provar el comú ús d' ella * y la continuitat d' aquest ús per temps immemorial (1), quedant indiscutiblement demostrada la seva observancia, si pot provarse que la continuitat dita ha durat a l ·nos 40 anys (2).

(1) Cáncer, p.I, cap. 4, § 120.
(2) Cáncer, p.I, cap. 4, § 119.

---

c Apellatione enim consuetudinis intelligitur de pres- et confirmata.—Socarrats, p. 269, núm. 22.

s Consuetudo non semper rationabilis exigitur modo erabilis.—Socarrats, p. 447, núm. 60.

(3) Cáncer, p.I, cap. 4, § 122.

Igualment queda demostrada, si de la inspecció de alguns documents o escriptures resulta, que a lo menos en 10 de elles la costúm se ha practicat; menos en el cas en que se aduexi una costúm pera combatre un dret de tercer, en el qual, forsosament se haurà de provar que 's practica desde un temps immemorial (3).

(1) Cáncer, p.I, cap. 4, § 123.

5.—Provada la costúm, no queda la seva observancia desautorisada, perquè alguna que altra vegada * se faci un acte contrari a ella (1).

(1) Socarrats, p. CCLIX, § 15.

6.—La costúm especial deroga, modifica e interpreta la general (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 338.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 3.

7.—Després del dret català s' observa 'l canònich (1), y en defecte d' aquest el romà (2) *.

---

* Semel aunt bis.—Cáncer, íd.

* ... in actibus siquidem juditialibus proprie non datur sonsuetudo, sed stylus, cum non judicatur a toto populo aut majore parte ejus sed solum a judice.—Cáncer, p. 3, cap. 3, núm. 350.

* Leges romanas in Cathalonia sequimur quatenus sunt rationabiles et continent equitatem et bonam rationem.—Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, núm. 16.

CAPITOL I

Disposicions relatives a la llibertat dels constraens, al tractar de contraure matrimoni

I.—Disposicions prohibides

8.—Totes les disposicions y pactes que tendexin a negar la llibertat de contraure matrimoni son nuls (1); per lo qual no tenen forsa de obligar: 1er, el pacte de no contraure matrimoni o la condició imposada a algú de que no 'n contregui (2); 2on, la disposició que priva d' un guany al que contregui matrimoni o 'l contregui contra la voluntat de tercer, encara que aquest sia 'l pare (3) *; 3er, la condició posada pêl pare al fer nomenament d' hereu a favor del fill, de que no contregui matrimoni sense consentiment de la mare (4) ** y 4art, en general tota disposició que faci dependre 'l matrimoni de la voluntat de tercer (5), encara que la condició sia imposada en testament a l' afavorit per ell (6) ***.

(1) Peguera, L. 2. cap. 6, § 12.—Comes, cap. 22, § 4 y 15.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 297.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, n.º 270.
(3) Cáncer, p. III, cap. 7, § 295 y 296.
(4) Peguera, L. 2, cap. 6, § 4.
(5) Cáncer, p. III, cap. 7, § 279 y 298.—Id., id., cap. 11, § 181.
(6) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. V, § 14.

---

* Tant si 'l guany es molt gros com si es insignificant.—Cáncer, íd.

** Com fa notar també Pequera en el lloch citat, el fill se fa hereu encara que no cumplexi la condició.

La muller de Nofre Fornés, argenter de Barce , morí dexant en testament a una seva filla un lle t de determinada cantitat, ab condició de que havi le contraurer matrimoni a gust y satisfacció del se pare, rebaxantli, pera 'l cas de que no ho fes, el lle t a deu lliures solzament. La filla 's maridá no so se consentiment, sinó contra la voluntat del

II.—Disposicions vàlides

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. V, § 17.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 105.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 25.

9.—No obstant, la condició de que el fill no contregui matrimoni sense consentiment de tercer, es vàlida si entra a sustituirlo, pera 'l cas de incumpliment, una causa pía (1) * **.

Igualment la condició que prohibex contraure matrimoni es vàlida, quan s' imposa a un viudo a viuda (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 293.
(2) Cáncer, cl. § 285.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 99.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I, § 10.
(5) Cáncer, p. III, cap. 7, § 288.

10.—Si be no pot privarse la llibertat de contraure matrimoni, pot vàlidament condicionarse per rahó del lloch, temps o persona (1).

Per lo qual es vàlida: 1er, la disposició per la qual se prohibex temporalment a algú contraure matrimoni (2) *; 2on, la que prohibex contràurel ab determinada persona (3); 3er, la que priva a la noya de contràurel ab qui la deshonrà (4); 4.art, la que obliga al contraent a pendre consell de determinada persona avans de contràurel, si be quedant ab llibertat de seguirlo o no (5); 5int, la que priva d' un guany al qui dexi de contraure matrimoni ab determinada persona, mentres aquesta no sia indigna; o ab una d' entre varies

---

pare y haven promogut plet, el tribunal en Sentencia de 12 de Maig de 1618 confirmá aquesta doctrina, condemnant al pare a entregar integrament el llegat, en atenció a que si be havía contret matrimoni sense cumplir la condició, no podía alegarse que 'l marit escullit fos persona indigna.

* Aquesta era la doctrina sostinguda pel tribunal com pot veures en la Sentencia donada en el plet entre Francisco de Oris contra Angela de Blanes, qu en el lloch citat estudia Cáncer.

** El sustitut pobre s' equipara a una causa ía. (Cáncer, lloch citat.—Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. 5 úmero 17).

* ... Nisi in frandem legis fiat.—Cáncer, íd.

senyalades; y 6ª, la que priva d' un guany al qui contregui matrimoni ab determinades persones, mentres ne quedin d' altres ab les quals honestament ne pugui contraure (6).

(6) Cáncer, íd., § 293.

III.—Persones indignes

11.—Se considera que son persones indignes en materia matrimonial: 1er, la noya o dona no llegitimada (1); 2on, la meretriu; 3er, l' home que conegui meretriu (2); y 4art, l' home viciós o que tinga males costúms (3) * **.

Es ademés persona indigna respecte a tercer determinat, aquella ab qui se li va prohibir contraure matrimoni (4).

La indignitat del futur marit fa que la noya que casantse ab ell havía de tenir cert guany, el percibexi encara que no 's casi ab ell (5).

(1) Fontanella. cl. 5, gl. 1, p. I, § 92.
(2) Fontanella, § 94.
(3) Fontanella, § 91 y 93.
(4) Fontanella, § 99.
(5) Fontanella, § 95.

12.—El qui deshonrà una noya ab paraula de casament, pot esser obligat a cumplirla (1).

Pot contraures matrimoni entre 'l raptor y la raptada si aquesta, separada d' ell, lliurement consent en celebrarlo (2) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I. § 31 y 32.
(2) Peguera, L. 1, cap. 42, § 2.

---

* Fontanella (cl. 5, gl. 1, p. I, núm. 102) fa espresament notar que no pot esser considerat persona indigna el futur contraent per el sol fet d' esser pobre. O 'l de esserho relativament a l' altre futur conjux.

** Conjuge indignum dici illum cui alter sine dedecore juxta civitatis et seu loci mores copulari nequit. *Cáncer*, p. 3, cap. 11, núm. 9.

Indignus quis dicatur in materia matrimonii relinquitur arbitrio Indicis, (núm. 91). *Fontanella*, cl. 5, gl. 1, p. I.

Stuprator et etiam raptor evitat omnem penam si ra . del stuprata velit uti provisione *d. usat. si quis vi nem tit de adulte*. Ubi autem non petita dicta provi ne *d. usat. si quis virginem* raptus et rapta contraxi nt, puniretur licet mitius.—Cáncer, p. 3, cap. 11, nú -ɔ 29.

CAPITOL II

Dels capítols matrimonials

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 3.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 332.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 3.
(4) Cáncer, p. III, cap. 168 a 189.

13.—En la escriptura de capítols matrimonials, les parts poden lliurement ferhi constar tots els pactes y condicions que be 'ls aparegui mentres no sien contraris a dret (1), tant si establexen com a regla fonamental de la familia la complerta separació de bens (2), com si disposan que al premorir el marit o la muller, en part o en tot els bens del premort passaràn al sobrevivent o als fills (3), com si establexen que marit y muller se compartiràn els adquirits durant el matrimoni, com sol pactarse al Camp de Tarragona (4).

(1) Peguera, L. 2, cap. 31, § 2.
(2) Fontanella, cl. 13, gl. única, § 7.
(3) Fontanella, id., § 9.

14.—Pera que 'ls capítols matrimonials surtexin efecte, es condició precisa que hi consti l' acceptació de les parts (1).

La muller s' entén que aprova tot lo en ell espressat, y accepta lo fet y promès en nom seu (2), encara que personalment no 'ls firmi (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 23. —Cáncer, p. I, cap. 8, § 57.
(2) Mieres, col. 6, De hiis qui fiunt in frardem contractum nuptialium, § 1 y 9.
(3) Mieres, id., § 4.

15.—Lo pactat en capítols es irrevocable (1), essent nula tota estipulació, pacte o escriptura que 's faci en contra de tot o part d' ells (2) a menos de que concurrexin a otorgarla els metexos que van fer els capítols, juntament ab tots els que per la modificació podrían esser perjudicats (3).

CAPITOL III

De la donació que sol ferse al fill al contraure matrimoni

16.—En els capítols matrimonials sol ferse al futur marit una donació, a fí de que ab major honor y comoditat pugui contraure matrimoni y sostenir la familia (1).

Aquesta donació sol ferla el pare, però igualment pot ferla un estrany (2).

La promesa de donar, feta en els capítols, té forsa de donació (3), y s' equipara a ella (4) * **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 3.
(2) Fontanella, íd., § 53.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 26.
(4) Fontanella, íd., § 35 y 36.

17.—L' acte del matrimoni fa que la donació sia vàlida (1) mentres se faci en contemplació al metex (2) *; per lo qual, si 's fes avans de contràurel, s' entén que pressuposa, encara que no 's digui, no la celebració de matrimoni en general, sinó la d' aquell que motiva l' acte (3), de ma-

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. 2, § 1.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 19.
(3) Fontanella, íd., § 54.

---

* Confirmat per repetides sentencies de la antigua Audiencia.

** El pacte fet entre pare y fill de que 'ls fills d' aquest naxedors serán hereus, inclou una donació a favor de dits fills, néts del donador.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, núm. 3.

Tota donació feta en capítols, s' entén feta per ray en contemplació al matrimoni (mentres espressaıt no 's digui lo contrari), encara que sía feta ab els nes generals de *dono ab títol de dret y perfecta do*-.—Fontanella, íd. íd.

nera que s' anula si aquest no subsegueix (4) **.

Igualment s' anula, si una vegada contret, se declara nul per la eczistencia d' algún impediment (5); axís com també, si ab tot y esser per rahó de matrimoni, es donació de tots els bens presents y futurs sense cap reserva (6).

La donació feta per rahó de matrimoni no necessita insinuació mentres sia feta en capítols (7).

(4) Cáncer, p. III, cap. 67, § 114. —Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. I, § 3.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 1. § 64.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 12 y 18.—Id., cl. 4, gl. 21, p. II, § 22.
(7) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 21.—Id., cl. 4, gl. 29, § 1.—Id., cl. 4, gl. 5, § 8.

18.—La quantía dels bens que integran aquesta donació, s' ha de tenir en compte al calcular la llegítima del donatari (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 48.—Peguera, L. 2, cap. 6, § 1.

19.—El donador pot imposar al donatari totes les condicions que no sien contraries a dret (1), mentres les posi en el acte de fer la donació (2).

Feta aquesta, les condicions son nules, menos en els casos següents: 1er, si avans de escripturarla haguessin convingut els pactes, clàusules o condicions ab que 's faría, y en el moment de formalisarla en tot o en part les haguessin omitides (3); y 2on, si haventles fixades, mes resultant poch clares, el donador ab posterioritat las esplica o aclarex (4).

Si el donatari fos llegitimari del donador, les condicions imposades no podràn gravar mes que aquella part de la donació que excedexi de la llegítima (5).

Tampoch podrà imposarli condicions noves ab el pretext de ferlo hereu de lo donat (6) *.

Ab tot y lo dit si 'l donatari les consentís, ve obligat a cumplirles (7).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 3.
(2) Fontanella, íd., § 4.
(3) Fontanella, íd., § 10.
(4) Fontanella, íd., § 21.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 10. p. I, § 28.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 28.
(7) Fontanella, íd., § 31.

** Perquè com se fa notar al tractar de les d cions en general, la feta pêl pare al fill es comunr t nula.

* Perquè, com se fa notar més endevant, el don r no pot fer hereu de lo donat al donatari.

20.—Féta la donació, es irrevocable (1) *, de manera que no pot esser revocada per la sola sobrevivencia de fills (2) **; ni tampoch conveninthi donatari y donador si fos feta a favor d' aquell y dels seus, o inclogués un heretament (3).

Tampoch pot el donatari retrodonar al donador lo que fou objecte de la donació (4), o be vèndreli ni de cap manera enagenar a favor seu, o en cap manera dexarli (5), si no es en testament y sols allò de que pera després de la seva mort ne pogués disposar (6).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 34.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 5.
(3) Fontanella, cl, 4, gl. 9, p. I, § 5.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 18.
(5) Fontanella, íd., § 73.
(6) Fontanella, íd., § 80. — Oliva, p. III, L. 3, Item si guis § 3.—Cáncer, p. I, cap. 7, § 19.

21.—No obstant, la donació pot esser revocada en tot o en part en els cassos següents: 1er, si hi consentissin tots els otorgants juntament ab tots aquells a qui la revocació podría perjudicar (1); 2on, quan es feta pêl pare, per el naxement d' un pòstum, germà del donatari en la cantitat necessaria pera constituir la seva llegítima (2); y 3er, a instancia dels perjudicats en la llegítima en la part necessaria pera que 's rescabalin del dany (3) *, menos si al fer la donació, el pare s' hagués reservat lo necessari pera constituir aquestes llegítimes; perquè allavors la donació no 's revoca encara que després hagués enagenat la reserva (4) **.

(1) Mieres, Collatio 6, Ad esclud fraud, § 5.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 75 y 77.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 27.
(4) Fontanella, íd., § 29.

---

* Fontanella (lloch citat), pera espressar aquesta irrevocabilitat, diu que 's fan *irrevocabiles sicut et ipsum matrimonium.*

** Perquè s' suposa que al fer la donació ja 'ls va .. presents.

En aquest cas els suplements de llegítima se treuen) donat.—Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. 3, núm. 30.

Confirmat per sentencia del antich tribunal a 31 gost de 1535.

(5) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 84.— Peguera, L. 2, cap. 22, § 2. — Mieres, col. 6. De hiis qui fiunt in fraudem contractum nuptiarum, § 14.

Se revoca ademés totalment per ingratitut del donatari (5).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 128.
(2) Cáncer, p. I, cap. 8, § 59.

22.—Per sa part, el fill pot renunciarla si al constituirla no hagués fet constar la seva espressa acceptació (1), y una vegada acceptada, respectant els pactes ab que li fou feta, pot disposarne per acte entre vius o per testament a favor de tercer (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 136.
(2) Fontanella, íd., § 29.

23.—Després de la mort del pare donador, però no avans, el fill pot revocar les enagenacions que aquell hagués fetes dels bens donats (1) *.

No obstant si 'l fill vegés que 'l pare donador malbarata 'ls bens en que consistex la donació, pot reclamàrloshi, y ferse ab ells avans de que arrivi 'l moment de la seva mort (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 8. § 65.

24.—Si 'l fill donatari premor al pare donador y en els capítols no 's determina l' ordre de succesió dels bens donats, no retornan al pare, sinó als hereus del fill encara que mori sense successió o faci hereu a un estrany (1) *.

---

* Bona donata filiis an saltem in subsidium sint obligata ad debita contractu per parentes pro eis alendis et an ídem sit in uxore respectu mariti? opinio auctoris negativa quod ne uxor nec filii ad debita predicta tenentur.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, núms, 171 y 173.

* Fontanella (cl. 4, gl. 3, núm. 11) fa notar que comunment se priva aquest cas per medi de una cláusula, de la qual resulta que si 'l donatari mor se fills, els bens pasarán a esser de la lliure disposició donador, y si mor ab fills,del donatari.

CAPITOL IV

Heretaments

I.—Del heretament

25.—L' heretament que sol ferse en els capítols matrimonials a favor dels fills naxedors del futur matrimoni, es vàlit (1) y té forsa de donació (2) *, encara que sia fet per contracte (3).

Aquesta donació es vàlida encara que 's designi sols tàcitament la persona del donatari (4), y no consti per part d' aquest l' acceptació ni directa ni indirecta (5).

En contemplació al matrimoni, la promesa de heretar, val tant com l' heretament de present (6) **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 8, § 130.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 14.—Peguera, L. 1, cap. 170, § 1.—Socarrats, part CCLII, § 6.
(3) Peguera, L. 2, cap. 19, § 2.
(4) Cáncer, p. II, cap. 7, 240.
(5) Cáncer, p. III. cap, 7, § 786.
(6) Mieres, col. 6. De hiis qui fiunt in grandem contractum nuptialium, § 33.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 124.

26.—Si no s' estipula espressament lo contrari, l' heretament inclou la donació universal de tots els bens presents y futurs (1), si be pera que sia vàlit es precís que 'l donador o donadors se reservin alguna cosa pera testar (2). Aquesta ha d' esser alguna cosa real y efectiva (3), que pot esser de molt petita quantía (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 39 y 92.
(2) Peguera, L. 1, cap. 170, § 2.—Id. L. 2, cap. 19, § 4.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 127.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. III, § 38 y 121.—Cáncer, p. I, cap. 8, § 72.—Id., p. III, cap. 2, § 122.—Oliba, p. I, L. 2. Item si quís, § 4.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 125.—Fontanella, cl. 10, gl. única, § 12

---

* Hereditamentum apellatur, donatio inter vivos que in pactis nuptialibus, quia per eam censetur donator evenisse diem supremi juditii.—Fontanella, cl. 4, gl. núm. 3.

** Sicut spes rei qua speratur facit valere stipulationem, sic spes persona qua speratur facit valere donationem.—Cáncer, p. 3, cap. 7, núm. 89.

(5) Peguera, L. 1. cap. 170, § 3.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 4.
(7) Cáncer, p. cap. 7, § 122.

Si espressament se fa constar que la donació no es universal o es sols del bens presents, es vàlida encara que no 's faci cap reserva pera testar (5).

Si en els capítols no 's declara quins bens hi entran y no consta dita reserva, se entendrà que la donació se referex sols als bens presents (6).

S' entenen per bens presents, els que tenía el qui fa l' heretament en el moment del matrimoni que l' ocasiona (7).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 18.
(2) Fontanella, id., p. IV, § 138.

27.—L' heretament no surtex efecte fins després de la mort del qui' fa (1) *; qui al constituirlo pot imposar als heretats les condicions que be li apareguin, mentres no sien contraries a dret (2).

II.—De la successió en l' heretament

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 198.
(2) Cáncer, p. I, cap. 8, § 109.

28.—A menos de que consti espressament lo contrari, s' entén sempre que l' heretament es fet a favor dels descendents llegítims (1).

Com en els testaments, aquêts son els cridats ab el nom de *seus*, y no els hereus (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 239,

29.—Quan en els capítols s' ha establert un ordre especial de successió, entra a heretar el fill cridat a ella, y a les sustitucions que se li hagin de fer se li aplican les regles generals de les testamentaries (1) *.

Si no 's determina en els capítols cap ordre de successió, dient sols que 's fa l' heretament a favor dels fills, entraràn aquêts a succehir ab igual-

* Hereditamenta que finut in pactis suptialibus su velut quedam última parentum voluntas.—Cáncer, p gina 3, cap. 7, núm. 86.

* Menos *quoad caducitatem et transmissionem heredem.*—Fontanella, cl. 4, gl. 25, núm. 10.

tat de dret y condicions, aplicantse en aquest cas les regles generals de la successió intestada (2).

Si en aquest cas mor algún dels fills en vida dels pares, entraràn a succehir els seus fills, néts del causant en concurrencia ab els altres fills, oncles seus (3), a menos de que se establís que succehiràn els fills o els néts per clàusula disjuntiva, perquè allavors no entrarâ a succehir cap nét mentres visqui algún fill (4) **.

(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 1.—Id., cl. 4, gl. 25, § 51.
(3) Fontanella, cl. 10, gl. única, § 58.
(4) Cáncer, p. III, cap. 7, § 360.

30.—Quan se diu que entrarà a heretar un sol fill, s' entén que aquest serà 'l primer nat (1), y si morís ab fills, passan els bens a aquêts, y no al donador o als altres germans del donatari (2).

La metexa regla s' aplica si en lloch d' entrar el primogènit, entra a heretar un fill determinat (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 2.
(2) Cáncer. p. III, cap. 21, § 107.
(3) Cáncer, p. III, cap. 7, § 360.

31.—Al cridar els fills se entenen també cridades les filles mentres no s' escluexin, o espressament, o be tacitament se dongui a entendre pêls pactes y condicions que al heretament se posin (1) *. Y axís quan aquest es espressat ab les paraules, *que dels fills ó filles que del present matrimoni procehiràn sia hereu lo primer nat* y

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 10.

** Segons l' antigua Audiencia, quan se fa l' heretament ab les paraules, entrarán a heretar *de grau en grau*, tant se pot entendre que son cridats els fills per ordre de naxement, com primer els fills, en segón grau s néts y axís successivament.—Fontanella, (cl. 4, gl. p. III, núm. 23) s' inclina per aquesta última opinió.

* Diu Cáncer (lloch citat) que n' hi há prou per axó que 'ls pactes sian contra lo comunment observat perquè la costúm es que les filles hi entrin.

primer nax una filla, hereta aquesta (2) ** ***.

(2) Cáncer, § 363 y 367.

32.—Quan l' heretament es fet ab els termes, *que sia hereu un dels fills* (1), o be ab els de *hereto al fill o filla que naxi d' aquest matrimoni* (2), se considera que 'l pare té 'l dret de ellegir y pot lliurement ellegir al fill que millor li aparegui (3) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9. p. V, § 6.
(2) Fontanella, íd., § 7.
(3) Fontanella, íd., § 2.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 27.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 8.

Quan se diu que sien cridats els fills, néts y en general descendents ab la clàusula, *heretarà a aquell o aquells que voldrà,* pot també ellegir a un o varis, però sempre d' entre 'ls primerament cridats o sia comunment els fills, en defecte d' ells als cridats en segón lloch o néts, y axís successivament (4).

Igualment si en els pactes queda establert que podrà ellegir entre 'ls fills o filles, han d' esser cridats ab preferencia 'ls fills (5).

33.—La elecció pot esser espressa o tàcita (1), y se entén que ha sigut feta, quan s' ha instituit hereu, o 's fa constar en alguna declaració o escriptura el nom d' algún d' ells com si fos hereu (2), o be quan se fa a favor d' algún d' ells algún acte o concessió que no sigui possible si no 's dona la elecció per suposada (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 13.
(2) Fontanella, íd., § 14.—Cáncer, p. III, cap. 7. § 383.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 16.

34.—El qui té 'l dret d' elegir lliurement pot eczercirlo, no sols en vida, sinó pera 'l moment

** ... Secus in materia differente ut in feudalibus majoratibus et ubi extat statutum exclussivum feminarum masculis extantivus.—Cáncer, íd.

*** Dispositio facta in favorem agnatorum r complectitur feminas agnatas quía per eas agnatio r conservatur.—Pequera, L. 1, cap. 114, núm. 2.

* Cáncer (p. 1, cap. 8, núm. 201), diu que quan pare té 'l dret d' ellegir a un fill pot igualment vol, ellegirne a dos o més.

de la seva mort, per donació, contracte o última voluntat (1).

Si fa la elecció en vida, pot variarla, y pera que sia vàlida es precís que al morir espressa o tàcitament la confirmi (2).

(1) Cáncer. p. III, cap. 7, § 379.
(2) Cáncer, íd., § 380.

35.—El qui té 'l dret d' ellegir, al fer la elecció pot imposar a n' aquell a qui hereti la condició de restituir els bens heretats a altre o altres fills germans seus si ell mor sense fills (1), y en aquest cas, encara que la condició se faci imposible o el gravamen desaparegui avans de que hagi entrat en possessió 'l donatari, la elecció subsistex (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 118.
(2) Cáncer, íd., § 367.

36.—Si el qui té 'l dret d' ellegir mor sense haver fet la elecció, encara que hagués promès ferla, heretan tots els fills per igual (1), menos en el cas en que dels pactes del heretament se 'n deduexi que havía d' ellegir a un sol, perquè allavors hereta 'l priogènit (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 11.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 126.

37.—Quan en els capítols s' establex l' ordre de successió ab les paraules, *que fills pro fills y filles pro filles las del present matrimoni sien sos hereus,* axò es, que 'ls fills varons d' aquell matrimoni sien preferits als fills varons d' altre que ab el temps se pogués celebrar, e igualment les filles, no s' entén que s' hagi constituit un heretament sinó solzament un ordre de prelació, a menos de que espressament el causant faci cons-
la seva voluntat de que 'l pacte tingui forsa
heretament (1).
n aquest cas, l' heretament es prelatiu * y com

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 80 y 81.

Existente hereditamento prelativo semper debet mentio de filïs alterius matrimonii cum prelatio

(2) Fontanella, cl. 10, gl. única, § 31.

a tal dona preferencia als fills del primer matrimoni sobre 'ls del segón, però no als d' aquest sobre 'ls de tercers matrimonis (2) **.

III.—Drets y obligacions de l' heretat

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 87.
(2) Cáncer, íd., § 225.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V., § 162.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 82.—Id. cl. 4, gl. 9, p. V, § 142.
(5) Fontanella, Id., § 159.
(6) Fontanella, íd., § 143.
(7) Cáncer, p. cap. 11, § 213.

38.—Avans de la mort del causant no pot l' heretat pactar, enagenar ni en general trasmetre a tercers els bens en que consistexi l' heretament (1).

Després de la seva mort, pera vendre o enagenar se haurà de atendre estrictament a la lletra dels capítols, de manera que no podrà ferho si en ells no 's parla d' aquesta facultat (2).

La prohibició d' enagenar inclou la de fer hereu o donar a un tercer, axís com la de enagenar ab mala fe, però no la de negociar ab bona fe ab els bens (3). També podrà enagenar en aquells cassos en que la lley imposa la enagenació (4), en que sia necessari pera mantenirse ell y la familia (5), y pera dotar les filles al contraure matrimoni (6) o entrar en un convent (7).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V. § 68.

39.—Els fills heretats, en vida dels pares poden impedir les eczecucions que 's facin contra 'ls bens, però no contra l' usdefruyt que dels metexos té 'l pare (1) *.

---

non nisi iner duos ad mínimum cadat.—Cáncer, p. 1, capítol 8, núm. 103.

** Fontanella, (cl. 4, gl. 9, p. I, núms, 20 y següents) sosté que al fer menció del matrimoni o dels fills sense altre observació, se refereix sempre l' heretament sols al primer matrimoni y als fills d' ell tingut s, però l' antigua Audiencia acceptant la opinió contrária d' altres autors, sostenía lo contrari, especialment si del primer matrimoni no hi havía fills.

* Aquesta doctrina es confirmada per varies sentencies del antich Tribunal.

Tampoch poden revocar mentres visquin les enagenacions per ells fetes després de constituit l' heretament (2), però podràn revocarles quan ells haguessin mort, a menos de que fossin fetes pera satisfer precisses necessitats o per alguna de les rahons permeses (3).

Encara que els fills eczistents al fer la enagenació, al ferla ó després de feta la consentissin y aprovessin, els fills més tart nats poden en el seu temps ferla revocar (4).

(2) Fontanella, id., § 24.
(3) Fontanella, id., § 198.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 25, 51.

40.—Quan en els capítols se concedexi al fill gravat ab l' heretament la facultat d' enagenar ab les paraules, *segons l' hi semblarà* o altres semblants, se entén que podrà ferho a arbitri de bon varó y ab la cura ab que ho faría un bon pare de familia (1) *.

Quan s' establex solament una prelació entre 'ls fills sense fer heretament, els pares no perden la facultat d' enagenar (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 230.
(2) Cáncer, id., § 80 y 81.

IV.—Revocació, invalidació y nulitat del heretament

41.—L' heretament fet per la muller, del seus bens, a favor dels fills, pot esser per ella revocat al quedar viuda (1), si be es precís que faci la revocació en contemplació a un segón matrimoni (2), quedantli respecte als fills heretats solzament la obligació de dexàrloshi la llegítima de dits bens (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 180.
(2) Cáncer, p. 3 cap. 7, § 203.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 180.

---

* Fontanella, (cl. 4, gl. 9, p. V, núm. 27), sosté que si 'l pare gravat malbarata 'ls bens, els fills poden demanar que se 'ls declari hereus y ferse ab ells.

(4) Cáncer, p. III, cap. 7, § 204.
(5) Cáncer, íd., § 205.

Si contrau nou matrimoni sense fer dita revocació, l' heretament subsistex (4), y allavors es irrevocable (5).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 87.
(2) Fontanella. cl. 4, gl. 9, p. 1, § 22.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 5.

42.—L' heretament fet a favor del fills naxedors s' invalida y no té cap efecte, si dits pares no tenen fills o aquêts moren avâns dels pares y sense llegítima descendencia (1).

Igualment se invalida si al morir els pares quedan sols fills de un segón matrimoni, a menos de que en els pactes de sa constitució se prevegés ja aquest cas (2) *.

L' heretament fet pêl pare a favor dels fills de segón matrimoni y en perjudici dels del primer es sempre invàlit (3).

---

* Perque quan no 's prevéu, se considera que al fer l' heretament no 's podía pensar en ells. (Fontanella, *loch citat).*

CAPITOL V

Cuestions relatives al dot

I.—Del dot

43.—Constituex el dot, lo que la muller o altres en son nom entregan o prometen al marit pera el sosteniment de les necessitats de la familia (1).

(1) Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 6. — Mieres, col. 6. De jure dotium, § 143.

44.—El dot pressuposa la celebració del matrimoni (1) *, devent subsistir mentres aquest subsistexi y aplicar sos fruyts a les necessitats del metex (2).

Pot constituirse y aumentarse avans y després de contret el matrimoni (3).

Es lícit el pacte de que el dot no se entregarà inmediatament, si 's compromet el dotant a passar al matrimoni una pensió que substituexi els fruyts (4).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 141.—Cáncer, p. III, cap. 11, § 136. —Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 4.

(2) Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 12.—Mieres, col. 6, cap. 22, § 21.

(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 202.

(4) Cáncer, p. I, cap. 7, § 56 y 57. —Fontanella, cl. 5, gl. 18, p. XV, § 19 y 21.

45.—La entrega dels bens dotals té 'l caràcter

---

* Segons el § 12, *Inst. de Nupt.*, Ll. 1, nm. 10, els b[illegible] no adquirexen el carácter de dotals fins que 'l matri[illegible]oni s' ha celebrat. Si no s' arrivés a celebrar, el m[illegible]it ha de reintegrar tot lo que per vía de dot hagués r[illegible]ut, tenintse per no fet tot lo que se hagués fet, L[illegible] 36, 37 y 43, *pro Dig. De jure doit.*, XXIII, núm. 3; y [illegible]os declarat nul, quedará anulada també la constitu[illegible]otal, § 12, *Inst. de Nup.*, Ll. 1, núm. 10.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 111.—Cáncer, p. I, cap. 3, § 29.

de anticipo de llegítima si 'l dotat es llegitimari del qui dota (1) *.

II.—Del dotant

I.—Qui pot dotar

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 26.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 187.
(3) Cáncer, p. III, cap. 11, § 33.

46.—Pot dotar tot aquell qui, podent contractar, té la lliure disposició de sos bens, o a lo menos de aquells ab que dota (1).

Qui hà de dotar no se 'n eczimex perquè doti un tercer (2), si nó es en el cas de segón matrimoni (3).

II.—Del pare dotant

(1) Mieres, col. 9, cap. 22, § 77.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 110.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 37.
(4) Mieres, col. 6, De emancip et forisc., § 14.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 80.
(6) Cáncer, p, III, cap 11, § 1, 33 y 36.—Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 88.—Oliba, De actio, § Fuerat, § 118. —Cáncer, p. III, cap. 10, § 51 y següents.

47.—El pare té primordialment la obligació de dotar la filla (1).

Aquesta obligació subsistex encara que la filla de sí ja sia rica (2) o que no estigui ja baix la seva potestat (3), o que sia ja casada si avans del matrimoni no la hagués dotat (4), encara que al celebrarse aquest no li prometés dot (5), y el casament no fos a gust seu (6) *.

---

* Per lo que sa recepció pot fer improcedent la acció de *inoffitioso testamento*. Ll. nic, § 12, *cod. De res uxor dot*, V. 13.

---

* Confirma aquesta doctrina la Sentencia de 24 Juliol de 1577 en el plet sostingut per D. Lluis de quesens y Suñiga y sa muller D.ª Geronia de Reque Gralla y Hostarich, contra son sogre y pare respectiu Francisco Gralla y Desplá. Dit D. Lluis de Reques contragué matrimoni ab D.ª Geronia ab consentim esprés de la seva mare y d' alguns parents y ab

Igualment subsistex en el cas de que la filla passi a segones nupcies (7), a menos de que per culpa o malicia seva * hagi perdut lo que com a dot se li entregà en el primer matrimoni (8); y en el de que sia dotada per tercers, sia el que 's vulga el motiu perquè ho facin (9).

Aquesta obligació del pare tampoch se estén a terceres o posteriors nupcies (10).

(7) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 69.—Cáncer, p. I, cap. 3, § 30.—Mieres, col, 6, cap. 22, § 31.
(8) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 72.
(9) Cáncer, p. III, cap. 11, § 33.—Id., cap. 15, § 115,
(10) Cáncer, p. I, cap. 9, § 129.

48.—El pare, no solzament ha de dotar les filles llegítimes tant si son del primer matrimoni com d' altres subsegüents que hagi contret (1) sinó també les illegítimes (2), y les qui 's casan ab qui les hagi deshonrades (3), encara que sien també dotades pêl corruptor (4).

La filla illegítima al rebre 'l dot ha d'assegurar sa restitució a lo menos ab caució juratoria (5).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. V. § 16.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 117.—Cáncer, p. I, cap. 21, § 206.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. II, § 44.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. II, § 45.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 114.

49.—Podrà dexar de dotar quan sia evidentment pobre (1).

No obstant, fins en aquest cas, si el matrimoni necessita els bens dotals pera atendre a ses necessitats y el pare té el dret de usdefruyt sobre 'ls

(1) Foutanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 38.

---

consentiment tácit de son pare, qui, ab tot, no sols consentí el casament que fou celebrat en la seva propia casa senthi ell, sinó que sapigué y consentí sense contradicció que la seva filla, portés en dot al seu marit tots els drets que li pertocaven en la herencia d' ell el seu pare: haventse negat aquest a constituir dot, el marit gendre seu li posa plet y la Audiencia li doná la rahó, con- d mnant a D. Francisco Gralla y Desplá. a constituir d a la seva filla, *atenent a que el pare que 's nega a c stituir el dot proporcional a la filla casada ab marit d ne, pot esser obligat a constituirlo.*

...Dolose vel culpose.—Fontanella, lloch citat.

bens adventicis de la filla a qui ha de dotar, haurà de renunciar a tal dret en benefici seu (2).

Tampoch té obligació de dotar quan la filla 's casi ab persona indigna (3).

(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 40.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 88.

50.—S' entén que 'l pare cumplex ab la obligació de dotar, sia la que vulga la forma en que s' hagi fet la promesa o entrega dels bens a la filla (1), encara que declari no donar ni voler donar res al seu futur gendre (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 35.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 45.

51.—La donació dotal no pot revocarse per manifesta ingratitut (1), ni per altre rahó o causa per grave que sia (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 44.
(2) Finestres, De jure dot., cap. 22, § 16.

52.—Les obligacions que té 'l pare respecte del dot de la filla passan a sos hereus (1), tenint aquesta, acció contra ells pera reclamar son cumpliment (2), a menos de que sia sobradament rica, en qual cas, a sa acció pot oposarhi la escepció de sa riquesa y benestar (3).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 48 y 51.—Id., cl. 6, gl. 1, p. I, § 62.—Cáncer, p. III, cap. 21, § 223.
(2) Dig. De jure dot. XXIII, 3, L. 44.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 50.

53.—En defecte del pare y sos hereus, l' avi té la obligació de dotarla (1), a menos de que per altre costat tingui ella bens o espectativa de pròcsima adquisició (2).

Lo que ha de fer l' avi respecte de la neta ha de fer el besavi respecte a la besneta seva (3) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 3, p. I, § 2, 9 y 11.—Comes, cap. 22, § 1 y 27.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 3 p. I, § 1 y 3.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 27.

---

* Quot et quæ sunt species dotis? Respondeo quod due sunt dotis species. Alia prophectitia. Alia adve tia. *Mieres* col. 6 *De jure dotium*, núm. 146.

Prophectitia dos est quæ abvenit a patre vel avo terno aut patris vel avi paterni bonis, nec requir quod filia sit in potestate patris ut dos prophectitia catur, sed sive emancipata sit sive sub patris potes

III.—Obligacions de la mare y del germà

54.—En defecte del pare y sos ascendents y hereus, tant si es per mort com per desaparició o pobresa de ells, té obligació de dotar la mare essent rica y no essentho ja de sí la filla (1).

A les qüestions dotals relatives al dot constituit o que ha de constituir la mare, deurà aplicarshi lo dit respecte al dot patern (2), passant igualment la obligació als ascendents materns en defecte de la mare (3) *.

No obstant, tal obligació es sols respecte a les filles del primer matrimoni, ja que té prohibició de dotar les de segón o posterior (4).

(1) Fontanella, cl 5, gl. 2, § 3 y 4. —Id., cl. 4, gl. 1, § 33.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 2, § 10, 16 y 17.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 3, p. 1, § 5.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 2, § 2.

55.—No tenint pares o essent aquêts tan pobres que no puguin cumplir ab sa filla, el germà

---

dicetur profectitia illa quæ ad ipsam pertinebit. *Comes*, p. I, cap. 22, § 1, núm. 23.— Id., *Mieres*, col. 6, *De jure dotium*, núm. 146.

Ut dicatur dos profectitia duo sunt necessaria: 1.° quod dotem constituat sive vel pater avus vel proavus paternus: si alia enim persona quam ex eis constituerit etiamsi contemplatione patris filiæ datur non esset dos profecticia sed adventitia... 2.° quod dos sit constituta de bonis paternis, avi vel proavi et non de aliis bonis. *Comes*, p. I, c. XX, § 1, núm. 24.

Adventitia autem dos est, quœ aliunde obvenit quam a patre avo vel proavo paternis vel de bonis eorum. Et ipsa dos adventitia in casu restitutionis ipsi mulieri restituenda est. Profectitia vero ad patrem redire debet. *Comes*, p. I, cap. 22, § 1, núm. 25.—Id. *Mieres*, col. 6 *De jure dotium*, núm. 146.

Imputantse en la llegítima materna, *L. C.*, 6, *D. De Collatione*, XXXVII, 6.

rich ha de dotar ab bens propis a sa germana carnal o consanguínea pobre també (1) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 3, p. I, § 13, 15 y 35.

56.—Els pares o els qui dotin per ells, no poden imposar a la dotada condició ni gravamen de cap mena, en la part del dot que 's pot considerar com a anticipo de llegítima (1).

El germà dotant pot imposar a la germana qualsevol condició o pacte (2), inclòs el reversional a son favor o al de sos hereus si la germana mor sense fills (3). En el cas en que li entregués el dot dexat pêl pare, ho haurà de fer ab les condicions per aquest determinadas sense que pugui imputarhi en ell els aliments donats a la germana (4).

Tot altre que doti pot imposar les condicions que be li semblin (5).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 40.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. I, § 8.
(3) Fontanella, id., § 17.
(4) Cáncer, p. I, cap. 16, § 31.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. I, § 2 y 7.—Mieres, col. 6, cap. 22, § 2.

IV.—De la muller dotantse a sí metexa

57.—La muller, tant en primer com en posterior matrimoni, pot dotarse a sí metexa, podent constituirse en dot tots los seus bens y drets, fins el de *tenuta* sobre els bens del marit d' anterior matrimoni (1), a no ser els bens dels fills que del primer marit hagi tingut (2).

No obstant, sense declaració espressa may se entendrà que fa la aportació (3), a menos de que els entregui al marit com a dotals (4).

En cambi al contraure segón o posterior ma-

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VIII, § 34.—Cáncer, p. III, cap. 3, § 197.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 2, § 23.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 7, § 27 y 29.—Id. cl. 6, gl. 3, p. VII, § 77.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 208.

---

* An frater casu quo tenetur sororem dotare te tur eidem dare arcas vestes nuptiales et alia solita dere puellis tempore matrimonii? Responde quod sic quod non sufficit dotem dare, sed omnia alia solita namenta dummodo non sit in excessu. *Comes*, p. I, 22, § 1, núm. 57.

trimoni s' entén que entrega al nou marit el metex dot que donà al primer, si no fa declaració espressa en contra (5).

(5) Mieres, col. 6, cap. 22, § 19.

V.—Dot mulieris corruptæ

58.—Qui deshonrà una noya té la obligació * o de casarse ab ella o de dotarla (1), a menos de que porti la tal una vida deshonesta y llicenciosa (2).

Aquesta obligació subsistex encara que la noya consentís (3), y si va esser enganyada ab promesa de casament podrà reclamar el dot, encara que aquell no 's verifiqui (4).

Si la noya no eczigex al corruptor cap de les dues coses, aquest queda dispensat de cumplirles (5). Tampoch haurà d' entregar el dot morta ella (6), encara que mori soltera (7).

Tot lo dit se aplica al cas de haverse deshonrat a una que no sia noya, mentres ella no hi hagi consentit (8) **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 11, § 28.—Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I, § 1 y 8.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. 1, § 44. — Cáncer, p. III, cap. 11, § 251.
(3) Cáncer, p. I, cap. 11, § 46.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I. § 83 y 85.
(5) Cáncer, p. III, cap. 11, § 39.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I, § 89.
(7) Cáncer, p. III, cap. 11, § 133.
(8) Cáncer, id., § 46.—Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I, § 4.

59.—En tot lo referent a sa restitució s' ha de atendre a les regles generals (1), entenent no obstant que may podrà revertir al donador (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I. § 101.
(2) Fontanella, id., § 95.—Cáncer, p. III, cap. 11, § 133.

---

* Per el usatje *Si quis virginem.*

* Corrumpens mulierem infamæ conditionis ita etiam ıetur ad penas quamodmodum corrumpens nobilem et ıgna conditionis mulieren. *Fontanella*, cl. 5, gl. 5, núro 47.

III.—Dels bens dotals

60.—El dot s'entén sempre que's constituex ab bens de aquell que el promet o dona (1), encara que ab qualsevol dret o títol administri o usufructui bens de la que 's va a casar (2), o que al entregarlos declari que al fer la promesa entengué ferla de bens de altres, o de bens materns si dota el pare (3).

Pera que pugui dirse constituit ab bens paterns y materns, es precís fer constar en la constitució que 's fa d' una cantitat determinada d' uns y altres (4).

Si es el germà qui dota a nom del pare o mare, se entendrà que ho fa ab bens de aquell per qui dota (5), axís com tot aquell qui doti per altre, y ab bens propis si ho fa per sí (6).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 14.—Id., cl. 5, gl. 1, p. I, 31.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 56.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 13.
(4) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 12.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 34.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 3, p. I, § 13 y 15.

61.—En concepte de dot poden entregarse bens de tota mena, diners, mobles, drets, vestits, joyes, y en general tot lo que pot adinerarse, inclòs la cosa litigiosa (1).

Quan a més dels bens dotals s' entreguin joyes, mobles o robes, per consuetut s' entén que se suman al dot, encara que no se 'n parli en els capítols (2).

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 30.—Mieres, col. 6, cap. 22, § 27.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 88.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 193.

62.—Si qui ha de constituir el dot no disposa de suficients bens lliures pera ferho en la deguda quantía, pot entregar com a dotals bens subjectes a fideicomís (1) que hagi constituit algún ascendent, però no si prové d' estrany (2).

Si més tart el pare s' enriquís, ha de reintegr al fideicomís bens equivalents als distrets (3)

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 1, 4 y 11.—Id., cl. 5, gl. 1, p. II, § 4 y 79.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 164.—F. Ferrer, declar. 6, § 86 a 96.—Peguera, L. 1, cap. 118, § 8.
(2) Fontanella,

be la sèva estimació (4), però 'ls bens donats com a dotals no tornan a ell (5) ni en el cas en que la filla mori sense successió (6).

cl. 5, gl. I, p. II, § 3 y 6.—Peguera, L. 1, cap. 116, § 1.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1. p. II, § 56.
(4) Fontanella, id., § 64.
(5) Fontanella, id., § 34 y 49.
(6) Fontanella, id., § 56.

IV.—De la quantía del dot

I.—De la quantía

63.—La quantía del dot pot esser major y menor que la de la llegítima que la filla tingui en los bens de aquell que dota (1).

Aquesta quantía en cas de desavinensa la ficsarà el jutje, atenent a la consuetut regional y al patrimoni y obligacions de qui ha de dotar (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 20.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 2.

64.—La quantía del dot de filla illegítima es inferior a la que té la filla llegítima (1), y la determinarà el jutje, ficsantse solzament en la edat de la desposada, pera decidir els anys que probablement podrà viure y lo que en ells haurà de menester pera alimentarse (2) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 125.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. 1, § 75.

65.—Ab tot y l' arbitri judicial, el pare no té la obligació de dotar igualment a cada filla, perquè ha de tenir en compte les circunstancies especials de cada cas (1).

No obstant, si no fa declaració espressa o tàcita en contra, se presumex que 'l dot es igual al donat o promés a altres filles, y que al contraure segón matrimoni dona un dot igual al que donà quan contragué 'l primer (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. 1, § 17.
(2) Mieres, col. 6, cap. 22, § 32.

Dos quæ datur filiæ spuriæ debet dari secundum ilitatem suæ personæ et patrimonii patrium. *Cáncer*, 3, cap. 21, núm. 221.

(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 129.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. V, § 16.

Aquest dot pera 'l cas de segón matrimoni no pot esser menor que 'l primer (3).

El donat a les filles tingudes en segón matrimoni pot esser major o menor que 'l constituit a les del primer (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 8.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 129.

66.—Si la filla contrau matrimoni contra la voluntat del pare o sense el seu consentiment, no pot demanar dot de quantía superior a la que 's presumexi que tindrà la llegítima paterna, encara que 'l marit no pugui esser calificat de persona indigna (1) *.

Si contrau segón matrimoni, el dot no pot esser de quantía inferior al que li prometé quan contragué 'l primer (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 8, 17 y 21.
(2) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 20.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 15.
(4) Cáncer, p. I, cap. 3, § 29.

67.—En totes les qüestions relatives a la quantía del dot, s' ha de fer referencia al temps, no de la entrega, sino de sa constitució (1).

Per lo qual, si en temps posteriors la fortuna del pare disminuex, no 's pot obligar a la filla a restituir part del dot (2) encara que 's pugui dir que queda ab tal estat de coses perjudicada o disminuída la llegítima paterna dels fills (3); ni pot la filla en cambi demanar aument de dot per la sola rahó de haverse enriquit molt el pare (4).

68.—Pera regular la quantía del dot que el corruptor ha de entregar a la noya deshonrada, no

---

* Vegis lo dit, respecte a les persones indignes, al article 11, en el capítol I que tracta de les disposicions relatives a la llibertat dels contraens al tractar contraure matrimoni; y a les notes * y ** posades metex.

Vegis igualment la nota * posada al article 47, que 's fa referencia a la Sentencia de 24 de Jul de 1577.

se ha de atendre a la fortuna del pare d' aquesta, sinó a la del corruptor metex y a la condició de la noya (1) *.

Si el seu pare li aumentés el dot, precisament per haver sigut deshonrada, el corruptor podrà rebaxar la quantía del que ha entregat ell (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 92.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 131.

II.—Del dot excessiu

69.—Si atenent a les regles dites, el dot en el moment de sa constitució resulta excessiu, el perjudicat, o sia aquell qui té dret llegitimari sobre 'ls bens ab que s' ha constituit (1), pot reclamar la disminució de sa quantía en allò que 'l perjudiqui per la acció o *quærela* de dot inoficiós (2).

Aquesta acció s' ha de eczercitar dins dels cinch anys següents a la mort del donador (3), y no prosperarà si 'l llegitimari té medi d' indemnisarse sense fer que 's disminuexi la quantía del dot (4).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 9.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 12.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p II, § 16 y 18.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 17.

70.—Prosperarà també la acció de dot inoficiós eczercida pêls fills, en el cas de que la mare porti a segón matrimoni el dot que portà al primer y no tingui prou parafernals pera garantir suficienment la seva llegítima (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 13.

---

* Dos puellæ corruptæ esse sufficit qualis debet esse secundum suam qualitatem, quando contrahit cum corrumpente. Sed quando corrumpens, eam non ducit tunc debitur supplere id quo pluris indiget ad inveniendum virum sibi æqualem. *Fontanella*, cl. 5, gl. 5, p. I, número 16.

(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 5.

Tal acció es independent del dret que * tenen els fills d' anterior matrimoni pera fer rescindir la donació de la mare al segón marit, en tot lo que excedexi de lo que ha donat al menos favorescut de tots ells (2).

III.—De l' aument de dot *

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 10, 11 y 13, y cl. 6, gl. 2, p. IV, § 43.
(2) Cáncer, p. I, cap. 3, § 13 y 42.
(3) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 29.—Cáncer, p. I, cap. 3, § 16.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 19.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 40.
(6) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. IV, § 50.

71.—La filla té 'l dret de demanar aument de dot si atenent a les regles per les quals s' ha de regular sa quantía, resulta menor que el que en justicia li correspón (1).

Aquest dret passa a sos hereus (2), prescriu als 30 anys (3), y 's pert per renuncia que faci de ell la filla (4).

També té 'l dret de reclamar contra 'ls pactes, gravamens o condicions que li haguessin posat sobre 'l dot en la quantía de sa llegítima (5) **.

El llegat dotal té la condició d' aument de dot (6).

72.—Tot aument de dot, sia per suplement o

---

* Per la lley *Hac ædictali.* (6 cod. *De secundis nup.*, v. 9.)

---

* Augmentum dotis proprie est quod constante matrimonio fit ab uxore. *Fontanella*, cl. 7, gl. 1, p. II, núm. 4.—Augmentum dotis datur pro rata dotis solutæ. *Mieres*, col. 6. *De jure dotium*, núm. 153.

** Sense aquestas reclamacions podrá aumentarse el dot durant el matrimoni, Novela 22, cap. 21; Ll. *Dig. De tutor et curat* XXVI, 5.-Ll. 3, *pro Dig.* 3, *legat*, XXXII, y tindrán els auments, la estima y rácter de propiament dotals. Ll. 4, *Dig. de jure d.* XXIII, 3.—Ll. 7, *cod.*—Ll. 26, § 2, *Dig. De pact d.* XXIII, 4.—Ll. 19, *verb Pactis quæ cod De donat. a. nup.*, V, 3.—Ll. 8, *cod De jure dot.*, V, 12.

entrega de bens posterior a la constitució, sia per altra causa, s' identifica ab ell, regintse els bens per la metexa lley que regula les qüestions dotals (1).

La muller pot reclamar per tal aument, aument de la hipoteca dotal (2), y el marit ha d' aumentar proporcionalment l' escrex, si l' aument es precisament per inmoble (3).

Pera el cas de restitució, l' aument s' equipara al dot en tot lo referent als privilegis de la muller y sos hereus (4).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 69.
(2) Fontanella, cl. 14. gl. única. p. I, § 94.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 146.
(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 201 y 202.
(4) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 69.

73.—Si al constituirse el dot fos la filla menor, y si n' hagués acceptat un de quantía inferior a la deguda (1) o consentit en pactes o condicions que gravin el destí dels bens dotals, al arrivar a la major edat, per la *restitució in integrum* pot demanar la lliberació de tals càrregues (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, § 5.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, § 18,—Id. cl. 9, gl. única, p. II, § 10.

V.—Del dot de la filla que entra en relligió

74.—Tot lo dit respecte al dot (1), y a sa quantía, s' ha de aplicar, no sols al cas de que la filla contregui matrimoni, sinó a aquell en que entri en Relligió (2).

Pera aquêts efectes s' equipara l' entrada al convent ab el matrimoni, de manera que la noya que hi entri, té 'l dret de demanar el dot pera 'l moment de l' ingrés (3).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 61.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 61. — Cáncer, p. III, cap. 11, § 208.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 61.

VI.—De la constitució dotal *

75.—Pera que 'ls bens dotals tinguin la consideració de tals, es precís que 's faci la constitu-

---

* (Dos aliquando datur in aliquo fundo vel alia res in mobilis æstimata aliquando inæstimata. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 1.

Dos æstimata dicitur quando previa æstimatione datur aliqua res inmobilis in dotem. Inæstimata vero quando datur simpliciter aliqua res sine aliqua æstimatione. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 2.

Æstimatio est duplex alia tacita que fit a lege absque aliquo contrahentium pacto alia expresa que fit ex hominum conventione. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, número 3.

Æstimatio expressa dicitur quando partes conveniunt de certo valore rei in dotem dandœ et hoc facto constituitur in dotem. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, número 6.

Æstimatæ rei dotalis censentur datæ quando maritus promissit dotem restituere soluto matrimonio. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 34.

Res dotales censentur data æsetimata etiamsi non constet de æstimatione sed solum quod in re certa quantitate fuit dos constituta et postea res immobilis tradita. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 26.

Æstimatio in dote quandoque fit ad sciendum verum rei valorem ut sciatur in qua *bontate (?)* est postea restituenda res et aliquando ut faciat emptionem et sic efficiatur mariti cum obligatione pretii restituendi non ipsius rei. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 7.

Æstimatio facit emptionem quando relictum esset arbitrio uxoris quod res ipsa vel pretium restitueretur. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 65.

Æstimatio facit emptionem etiamsi adsit pactum quod dos restituatur eo modo quo data est. *Fontanella*, cl. gl. 8, p. XIII, núm. 35.

Æstimatio in dubio facit emptionem. *Fontanella*, 5, gl. 8, p. XIII, núm. 25.

Æstimatio rerum in dotem datarum non facit em tionem nec veræ emptionis effectus causat, quando r

ció dotal (1); la qual pot ferse per sola escriptura privada o declaració devant de testimonis (2), per senzilla promesa, per l' entrega de bens o per

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. I, § 6.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VII, § 35.

---

sequuntur nuptias. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 63.

Æstimatio non facit emptionem quando dictum est quod esset in electione mariti vel res vel pretium restituire *(fallit quod aliquos effectus)*. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 64.

Æstimatio incerta velut quando dictum est *reddam æstimationem* non facit emptionem. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 52.

Æstimatio non facit emptionem quando ex intervallo post constitutionem dotis illa fit. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 36.

Æstimatio rei dotalis non facit emptionem quando est pactatum quod eadem res restituatur, (núm. 31). Etiam si dicatur quod restituatur in eodem æstimatione (número 34). *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII.

Quid operatur æstimatio rei datæ in dotem? (núm. 44.) 1.m facit fundum esse emptitium et dessinit esse dotale, (núm. 45). Nisi æstimatio fieret tantum adeo ut appareret de valore fundi; ita quod mulier soluto matrimonio vel in omni casu restitutionis dotis possit ipsum fundum vel ejus æstimationem recuperare, quo casu æstimatio non facit fundum emptitium, (núm. 46). 2.m quod soluto matrimonio æstimatio etiam invita uxore venit restituenda et non res (núm. 47.) 3.m quod si res perit sicut in vera venditione periculum deteriorationis et peremptionis spectat ad emptorem, (núm 48.) 4.m quod maritus rem æstimatam, sine consensu uxoris vendere potest, (núm. 49). *Comes*, p. I, cap. 22, § 1.

Res tradita viro æstimatæ non dicuntur dotales sed dos in pretio consistit. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 9.

Res dotales æstimatæ traditæ viro censentur ei vendit- ɔer uxorem et fingitur statim per uxorem pretium r ıeratum viro in dotem. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p.) I, núm. 11.

xor non habet actionem ad res dotales æstimatas sed a ɔretium dumtaxat. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, n ɿ. 14.

'stimatore dotis constituto non æstimante recurri-

acte de última voluntat (3), axís com condicionada o no (4) *.

La constitució dotal pressuposa la implícita condició de que 'l matrimoni se celebri (5).

(3) Comes p. I. cap. 22, § 1 y 31.
(4) Comes p. I, § 36 a 39.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I. § 70.

76.—El dot pot constituirse a la muller o al marit o a altre per voluntat d' ell, mentres pugui obligarse y respondre de sa restitució (1), però es de necessitat que en últim terme el tingui aquell que ha de subvenir a les necessitats de la familia, o sia el marit metex (2).

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 28.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 33.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 29.—Id. cap. 20, § 1 y 10.

77.—El marit per la constitució dotal té 'l dret de reclamar el dot (1), però no podrà eczercitarlo mentres no s' hagi celebrat el matrimoni (2); fins a tal día no neix la acció pera reclamarlo (3) *, y allavors pera ferho no necessita autorisació de sa muller (4).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I. § 3.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 118.—Comes, p. I, cap. 22, § 10.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 55.—Id. cl. 6, gl. 1, p. I, § 67.—Micres, col. 6, cap. 13, § 30.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 68.
(4) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 9.—Comes, p. I, cap. 20, § 1 y 10.

---

tur ad arbitrium boni viri. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 61.

Res dotalis inæstimata est quæ non potest alienari non æstimata. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, núm. 13.

Periculum in dote non æstimata vel æstimata æstimatione quæ non facit emptionem spectat ad uxorem *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 15.

Periculum dotis æstimatæ ad mulieren spectat nisi sit aliquis dolus aliquave culpa mariti. *Fontanella*, cl. 6, gl. 2, p. II, núm. 80.)

---

* Serán condicions nules totes les qui tendexin a desnaturalisar el dot o distreure les aplicacions de sos fruyts. Ll. 4. *Dig. De pactis dot.*, XXIII, 4.— Ll. 21, § 1, *Dig. De donat inter vir et uxor.* XXIV, 1.

---

* Qua actione dos peti possit? Responde qu si dos primissa sit nudo pacto petit poterit actione co ditionis ex lege. Si per stipulationem dabitur actio ex stipulatu. Si per testamentum datur actio ex testam to:

No obstant, aquesta acció correspón a la muller quan especialment a ella s' hagi fet la promesa dotal (5), o el dot se li hagi llegat en testament (6).

Si 'l pare retingués el dot portat per la muller de son fill per viure el nou matrimoni en el seu domicili y atendre ell a les necessitats de la nova familia, l' haurà de restituir entregantlo a son fill quan aquest juntament ab la seva muller vagi a viure en domícili diferent (7).

(5) Cáncer, p. I, cap. 9, § 119.
(6) Cáncer, p. I, cap. 9, § 120.
(7) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 45.

78.—La confessió del marit de rebre o haver rebut el dot, no obliga a sa restitució, si no va precedida de promesa formal feta per qui el constituex, de que l' entregarà (1), o be consta en la escriptura dotal que en presencia dels qui l' autorisan, els bens han sigut posats a disposició del marit (2), o han sigut materialment comptats pêls metexos (3).

En tals cassos la confessió espressa (4) de haver rebut el dot, té forsa de verdadera entrega y aprehensió per part del marit (5) *.

La confessió espressa feta en testament no surtex cap efecte (6).

(1) Fontanella, cl. 14, gl. única, p. I, § 37 y 61.—Cáncer, p. III, cap. 4, § 37.
(2) Cáncer, p. III, cap. 4, § 31.
(3) Fontanella, cl. 14, gl. única, p. I, § 8.
(4) Fontanella, cl. 14, gl. única, p. I, § 96.
(5) Fontanella, cl. 14, gl. única. p. I, § 72.
(6) Peguer9, L. 1, cap. 149, § 3.

---

sed quomodocunque sit dos promissa ejus actio ad solum matrimonium pertinet. *Comes*, p. I, cap. 22, § 1, núm. 40.

---

* Quando talis confessio fit in ultima voluntate, veram dotis numerationem non probat, sed tantum donationem inducit, et hoc verum est quia potest testator tale[illegible] confessionem quoties voluerit revocare. *Cáncer*, p. [illegible] c. 9, núm. 54.

[illegible]ufessio dotis receptæ facta constante matrimonio, pr[illegible]it veram dotis numerationem etiam in prejuditium cr[illegible]torum quoties illa confessio est adminiculata aliqu[illegible]is conjecturis solutionis dotis. *Cáncer*, p. I, c. 9, núm. 55.

79.—Qui constituex el dot no està obligat a la evicció dels bens dotals a menos de que especialment ho prometi (1).

No obstant, els pares han de eviccionar els bens fins a la quantía de la llegítima (2), venint obligats en cas contrari a refer la del dot en lo que quedi disminuída per les prestacions o càrregues no eviccionades (3) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIV, § 14.—Cáncer, p. III, cap. 4, § 11.
(2) Cáncer, p. III, cap. 4, § 17 y 19.
(3) Cáncer, id. § 9.

VII.—Del domini y possessió del dot

I.—Del domini

80.—Durant el matrimoni el marit té 'l domini dels bens dotals estimats, tant ab estimació espressa (1), com tàcita, o sia de les coses que 's pesan, comptan y amidan (2), respón de sos danys y lucra ab sos auments (3).

Lo metex deu dirse dels bens del dot inestimat que hagin sigut estimats (4) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XIII, § 50.—Id. cl. 6, gl. 1, p. II, § 81.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 82.—Id. cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 4.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 13, cl. 6, gl. 1, p. II, § 8 y 81.—Mieres, col. 6, De jure dotium. § 146.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 20.

---

* Cui competat actio de evictione dote evicta an marito aut uxori? Responde quod si res fuerit inmobilis æstimata pertinet periculum ad mulierem quamobrem aget maritus contra eam actione exempto de evictione quia maritus est debitor illius quantitatis quæ habetur loco pretii, (núm. 52). Si autem res fuerit inestimata etiam periculum evictionis pertinet ad mulierem non tamen aget maritus de evictione contra eam sed agit ex stipulatione vel pollicitatione quia non est datum quod dari debet. *Comes*, p. I, cap. 22, § 1, núm. 53.

---

* Ad hoc autem ut dicatur et sit fundus dotalis a-
tuor requiruntur, 1.° quod matrimonium sit a jure n-
tractum; 2.° quod sit traditus fundus in dotem ma o;
3.° quod sit inmobilis non autem mobilis; 4.° quod sit
inæstimatus non autem æstimatus regulariter, (núm.).
Notanter dixi regulariter: eo quia si estimatio et

En tot altre cas, el domini es de la muller y a ella perjudican o beneficían les disminucions o auments de la cosa (5); però l' eczercici actiu y passiu (6) dels drets y accions que de ell derivan corresponen al marit (7) *.

(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 8.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 146.
(6) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. III, § 14, 15, 16 y 22.
(7) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 1, 9 y 22.—Id. p. III, § 1 a 11.—Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 7.—Socarrats, p. CCXXXVI, § 4.

81.—Tal domini no s' adquirex fins que hi ha hagut entrega de bens (1), y s' ha entrat en possessió de la cosa; la qual pot haverse per clàusula de constitut y pendres de propia autoritat (2), sense que 'l marit necessiti al efecte autorisació de la muller (3).

La entrega 's presumex si 's prova l' acte material de la possessió (4).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 3.
(2) Fontanella. cl. 6, gl. 1, p. II, § 4.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 9. — Comes, cap. 20, § 1 y 10.
(4) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 6.

---

tantum ut appareat de valore... tunc nihilhominus esset fundus dotalis *Comes*, p. I, c. XXII, § 1, núm. 51.

Fundus dotalis dicitur res data in dotem quando data est inæstimata non alias. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XIII, núm. 17.

Lex Iulia in favorem mulierem prohibet fundi dotalis alienationem Ideoque si contingat fundum dotalem per mulierem alienari consuevit mulier pro servitute emptoris dictæ legi Iulæ renuntiare. *Comes*, p. I, cap. XVIII, núm. 72.

Renuntiatio tamen ista non valebit nisi quatenus valeat alienatio fundi dotalis,... de jure tamen canonico valere puto si certiorata cum juramento renuntiet. Et etiam valebat juxta consuetudinem Barchinone de *fundo d*[illegible] cap. X, ubi et jundus dotalis alienari potest cum u[illegible] juret. *Comes*, p. I, cap. XVIII, núm. 73.

Maritus rem dotalem sibi traditam, quæ non erat u[illegible] is per longum tempus possidens, non sibi sed uxori pr[illegible]ibit. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. XV, núm. 63.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 35.

82.—Disolt el matrimoni, el dret de domini sobre 'ls bens dotals passa a esser de la muller o de sos hereus (1).

II.—De l' eczercici de les accions y drets provinents del domini

(1) Cáncer, p. I, cap. XIII, § 99. —Id. p. III, cap. I, § 155.
(2) Cáncer, p. III, cap. 1, § 83.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VI, § 42.
(4) Fontanella, íd. § 41.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 28.
(6) Fontanella, íd. § 30.
(7) Cáncer, p. I, cap. 13, § 101.
(8) Cáncer, íd. § 100.
(9) Cáncer, p. I, cap. 9, § 206.

83.—La muller no pot contractar sobre 'ls bens dotals (1), mes si el marit ho consent, encara que sia sols ab consentiment tàcit, queda 'l contracte vàlit y tots dos obligats (2), podent perdre tant el dot com l' aument del metex (3), com els guanys d' un y altre (4).

Per lo que, no podràn eczecutarse 'ls bens dotals ni cumplimentarse la sentencia en que 's condemni a la muller per contracte fet sense consentiment del marit (5), succehint lo contrari si aquest ha consentit (6).

No obstant, aquesta eczecució prosperarà contra la voluntat del marit, quan sigui per deutes de la muller anteríors al matrimoni (7), y 's limiti la eczecució a la propietat, garantint al marit la percepció dels fruyts (8).

Si 'l dot hagués sigut entregat en diner que 'l marit hagi confós ab el seu, no prosperarà la eczecució (9).

(1) Socarrats, p. CXXIV, § 56.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XII, § 14.
(3) Fontanella, íd. § 16. — Socarrats, p. CXXIV, § 56.

84.—El marit no pot obligarse per els bens dotals, que per tant no quedan gravats per la obligació general que faci dels seus bens (1); ni tampoch pot enagenar els inmobles inestimats (2) * o tranzigir o pactar sobre d' ells [illegible],

---

* Uxor consentiens in alienatione alicujus p. [illegible] non potest agere pro alio in quo non consentiit. M[illegible], cl. 6. De jure dotium, núm. 52.

a menos de que se hagués pactat en la constitució dotal que si al haverse de fer la restitució no els possehían sos hereus o ell metex, podría entregarse la seva estimació (4). Tampoch prescriuràn contra la muller per negligencia del marit (5) **.

Serà vàlida, no obstant, la enagenació si la muller consent en ella ab jurament (6), a menos de que quedi per tal o tals contractes quasi be indotada, perquè en tal cas se presumex que sols ha consentit y jurat *mœtu causa* (7) ***.

Si 'l marit y la muller van vendre junts o 'l marit sol, part de bens del marit, y la venta fos causa de que la muller quedés quasi be indotada, encara que durant la seva vida no hagués reclamat y al fer la venta hagués renunciat als privilegis dotals respecte a lo venut pera 'l cas de restitució del dot, els seus hereus, morta ella, podràn reclamar la cosa venuda al possessor (8).

Si al disoldres el matrimoni el marit o els seus no restituissin sa estimació, podrà ella dirigirse contra 'l tercer possessor (9).

Ella de per sí tampoch pot contractar ab tals bens (10), ni corre contra ella la prescripció pêls contractes fets, fins que s' ha disolt el matrimoni (11).

(4) Fontanella, íd. § 15.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VI, § 93.
(6) Comes, p. I, cap. 12, § 7.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 124.
(7) Cáncer, p. I, cap. 1, § 105.
(8) Cáncer, p. III, cap. 15, § 111.
(9) Cáncer, p. I, cap. 9, § 125.
(10) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VII, § 54.—Id. gl. 3, p. XII, § 18.
(11) Fontanella. cl. 7, gl. 2, p. VII, § 63.

** Mulier præfertur priori creditori qui rem marito vendidit et fidem de pretio habuit: secus autem si non fuit habita fides de pretio. *Cancer*, p. I, cap. 9, núm. 11. —Hæc autem prælationis jus cum sit personale, in hæredes extraneos non transit, sed tantum in filios ex illo matrimonio procreatos. *Cancer*, íd., núm. 12.

* ... obligationen factam per uxorem in favorem ıti aut alterius, ejus contemplatione etiam cum juraıto, ubi ipsa remaneret in totum vel magna ex parte otata, præsumi factam mætu reverentiali et etiam amentum metu extortum et sic quod talis obligatio lieris etiam jurata non teneat. *Cancer*, p. I, cap. ·úm. 105.

III.—De l' administració dels bens

85.—El marit es el qui administra els bens dotals y té les responsabilitats de tot administrador (1).

Però ha de respectar els arrendaments que la muller o sos causants haguessin fets del bens dotals avans del matrimoni (2), si be li hauràn d' indemnisar els danys y perjudicis que ab ells li ocasionessin en la quantía total dels bens (3).

Disolt el matrimoni, la muller o els seus han de respectar els arrendaments fets pêl marit (4).

Les rentes dels bens arrendats seràn de la muller si els fruyts per ella produits haguessin sigut recullits per l' arrendatari durant l' usdefruyt que té la viuda (5), y en altre cas se prorratejaràn entre ella y 'ls hereus del marit, segons el temps que de l' any de sa mort hagi sostingut les càrregues matrimonials (6).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 151.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XIV, § 43.
(3) Fontanella, id. § 44.
(4) Fontanella, id. § 42.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. 15, § 15.
(6) Fontanella, id. § 18.

VIII.—De la hipoteca dotal

86.—El marit deu asegurar la restitució del dot ab hipoteca (1), o ab penyora a lo menos (2), no essent vàlit el pacte en contra (3), ni la renuncia que faci la muller a ella (4) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. I, § 3.—Comes, p. I, cap. 18 § 65.—Cáncer. p. I, cap. 9, § 1.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 21.
(2) Mieres. col. 5, cap. 1[illegible], § 52, y col. 6 De jure dotium, § 76.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. I, § 9.
(4) Fontanella, id. § 4[illegible].—Cáncer, p. III, cap. 1[illegible], § 106.

---

* Beneficium juris hypothecarum quod competit uxori in bonis mariti est quod ipsi uxori statim dote tradita marito, omnia illius bona tacite obliga sunt qu[illegible] que ipsa omnibus creditoribus, etiam anterioribus, et pressas hypothecas habentibus prœfertur. *Comes*, p. cap. 18, núm. 65.

Hypotheca tacita uxori pro dote in bonis mariti cum prœlatione secus in tacita mariti adversus uxor *Fontanella*, cl. 7, gl. 2, p. I. núm. 6.

Pera regular sa quantía s' ha de atendre, no al moment en que el dot ha sigut entregat, sinó al de la seva promesa (5).

Si s' haguessin dat bens en penyora, els llurs fruyts son del marit (6), mentres sostingui les càrregues matrimonials (7).

(5) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. I, § 27.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 10.

(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8. p. XV, § 1 a 5.—Cáncer, p. I, cap. IX, § 62.

(7) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XV.

IX.—Dels fruyts del dot

87.—Els fruyts del dot pertanyen al marit (1) *, en garantía del metex (2) pera aplicarlos al sostenimment de les necessitats de la familia (3), y pot lliurement disposar dels sobrants (4) **.

(1) Fontanella, cl. 6. gl. 2, p. I, § 33. y id. p. II, § 2.—Comes, p. I, cap. 20, § 1 y 10.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 146.

(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XV, § 36.

(3) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 10.—Id. p. II, § 3 y id. p. VII, § 10 y 71.—Comes, p. I, cap. 21. § 1 y 12.—Mieres, col. 6, cap. 22, § 21.—Ripoll, cap. 9, § 87.

(4) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. II, § 3.

Mulier pro dote habet a lege tacitam hypotecam in bonis viri. Prædicta hypotheca prœfertur omnibus creditoribus anterioribus tacitam hypotecam habentes secus si expressam. *Cáncer*, p. I, cap. 9, núm. 1.

Prœfetur mulier priori creditori tacitam vel expressam hypotecam anteriorem habentem in quœsitis post suam obligationem. *Cáncer*, p. I, cap. 9, núm. 2.

Mulier prœfertur creditoribus etiam in re especialiter obligata pro sua dote. *Cáncer*, p. I, cap. 9, núm. 7.

Autoris opinio *est* quod ex die promissionis incipiat hypoteca dotis quamvis matrimonium non esset contractus; quæ in Cathalonia observatur intrepide. *Fontanella*, cl. 7, gl. 2, p. I, núm. 36.

Filia incestuosa ant nefaria non agit contra tertium bonorum possesorem pro dote quia non habet hypotecam *Fontanella*, cl. 5, gl. 1, núm. 119.

Maritus fortius multo jus habet in dote quam usuctuarius in re usufructuaria. *Fontanella*, cl. 6, gl. 1, II, núm. 21.

Maritus potest fructuum dotis conditionem faceteteriorem licet non ipsius dotis pro tempore constte matrimonii. *Fontanella*, cl. 6, gl. 2, p. II, núm. 5.

88.—Pera la apropiació dels fruyts del dot, es necessari que 'l matrimoni s' hagi celebrat (1), y que en realitat el marit sostingui les càrregues matrimonials (2).

En el cas en que atengui a les necessitats de la nova familia, no el marit sinó el seu pare, y aquest consenti que 'l seu fill se faci seus dits fruyts, aquêts seràn dels fills ab tot y no sostenir les càrregues matrimonials (3).

No haventhi pacte en contrari, els fruyts acrexeràn al dot: 1er, avans de que 'l matrimoni s' hagi celebrat (4); 2on, quan se disolgui (5), y 3er, quan de fet el marit no sostingui les càrregues matrimonials (6), encara que sia per culpa de la muller (7).

Tampoch el marit farà seus els fruyts si la muller, per culpa seva, ha de viure en altre domicili (8).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 20.
(2) Fontanella, id, § 3 y 5.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 44.
(4) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 4 y 12.
(5) Fontanella, id. § 28 a 33.
(6) Fontanella, id. § 2.
(7) Fontanella, id. § 19.
(8) Fontanella, id. § 12.

89.—Si contret el matrimoni el marit no tingués encara 'l dot, podrà reclamar els interessos del capital que representa, comptantlos desde 'l día de la constitució de la familia (1), a menos de que no 's conegui la quantía del capital dotal, en quin cas, fins a la liquidació del metex no podrà reclamarlos (2).

Si 'l marit accepta 'l dot sense reclamar tals interessos, se entén que 'ls condona (3), axís com també si passa deu anys sense reclamarlos (4), perdent el dret a ferho ell o els seus quan se disolgui 'l matrimoni (5). Y ab la seva mort quedan condonats, encara que durant la seva vida ·'· hagués demanat extrajudicialment (6).

(1) Fontanella, cl. 5. gl. 8, p. XV, § 19.—Id. cl. 6, gl. 2, p. VI, § 3 a 17, y cl. 8, gl. única, § 19.
(2) Fontanella, cl. 8, gl. única p. única, § 21.—Ferrer, Observan. p. III, § 385.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VI, § 25, 32 y 36.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 161.
(5) Fontanella, cl. 8, gl. únicr, § 23.—Ferrer, Observan, p. III, § 388.
(6) Cáncer, p. I, cap. 9, § 162.

90.—Els acreedors del marit no poden apo rarse dels fruyts del dot, si no té altres bens

que atendre a la familia (1), ni tampoch aquell que 'n sia cessionari (2), podent impedir els fills l' embarch o eczecució si provan esser necessaris pera llur alimentació (3).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. II, § 6.
(2) Cáncer, p. I. cap. 3, § 61.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. II, § 25.

91.—Si durant el matrimoni els fruyts no son suficients pera atendre a les necessitats de la familia, el marit ve obligat a suplir llur deficiencia ab lo seu (1), en la proporció que sos caudals li permetin (2).

Si la insuficiencia fos deguda a gastos excessius ocasionats per llarga malaltía de la muller, no la ha de suplir ab lo seu si ella es prou rica (3).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. II, § 31 y 33.
(2) Miercs, loc. cit.
(3) Cáncer, p. I, cap. 16, § 26.

92.—Disolt el matrimoni, durant l' any de plor, els fruyts del dot corresponen als hereus del marit (1); la muller sols té dret als necessaris pera alimentarse ella y sos fills (2).

Passat l' any de dol sense que se li hagi restituit el dot y entregat l' escrex, la muller, se fa ab tots sos fruyts (3), si ha fet el corresponent inventari dels bens, el qual es precís encara que en capítols s' hagués tractat lo contrari (4) *.

Aquest privilegi d' usdefruyt passa a sos fills hereus seus, però no a estranys (5).

Els hereus estranys poden no obstant reclamar

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium § 1 y 98.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 1.—Mieres, csl. 6. De jure dotium, § 1.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 86.—Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. IV, § 15, y íd. p. § 1.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 129.—Cáncer, p. III, cap. 8, § 11.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 27.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 268.
(5) Mieres, íd. § 29.

---

* Uxor hædes instituta a marito et gravata de res-
endo hæreditatem, si adierit hæreditatem, licet cum
ıefitio inventarii, non conservat jus faciendi fructus
reditatis suos, donec dos solvatur ex benefitio cons-
ıtionis. *Hac nostra* imo per dictam aditionem etiam
n benefitio inventarii confunditur conditione de cons-
Hac nostra quoad dictum effectum. *Cáncer*, p. 3,
ı. 2, núm. 170.

(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XV, § 39.
(7) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 22.
(8) Comes, p. I. cap. 22, § 1, § 87 y 88.

els fruyts que 'l marit en vida seva s' havía de fer seus y no se 'ls apropià (6).

Si al restituirse 'l dot, las parts no han fet mencció del fruyts, poden després aquêts esser reclamats separadament (7).

Encara que s' hagi fet la restitució, els hereus deuràn aliments y habitació a la viuda, si ha de dar a llum (8).

X.—De la opció dotal

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. V, § 1.
(2) Fontanella, id., p. IV, § 2.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 119 y 120.

93.—En cas d' eczecució dels bens del marit, la muller té 'l dret d' oposarshi e impedirla fentse ab els mobles e immobles necessaris pera assegurar la restitució del seu dot y escrex (1), encara que no s' hagi atingut al privilegi de *vir vergentem ad inopiam* (2).

La qui té 'l dot com a filla illegítima, no podrà oposar la tercería dotal més que en el cas en que dolosament el marit sigui còmplice de la eczecució (3).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 4 y 27.—Cáncer, p. I, cap. 8, § 20.
(2) Mieres, col. 4, cap. 26, § 41.—Cáncer, p. II, cap. 2, § 269.—Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 11.—Ferrer. Observan, p. III, cap. 11, § 2.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 18.
(4) Fontanella, id., § 13.
(5) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 202.

94.—Pera que la opció dotal prosperi, es necessari que 'l dot hagi sigut entregat (1), y que la muller no hagi firmat la obligació que dona lloch al embarch, o consti que prometé no oposarse a ell (2), entenentse que pera que tal firma li impidexi l' eczercici del dret, es precís que 's referexi precisament a la cosa que 's vol embargar y que sia posada en el document en que 's fonamenta la eczecució (3); y fins en aquest cas, que no hi hagi firmat com a usufructuaria dels bens del marit o tutora y administradora de s fills (4).

Tampoch té 'l dret de parar la eczecució cont aquells bens que per aument de dot hagin acr cut a ell y sien mobles o diners (5).

95.—Podrà eczercirse aquest dret contra 'ls acreedors del marit anteriors a la constitució dotal que no tinguin a son favor hipoteca privilegiada, com es la de la muller (1) *, y contra 'ls posteriors a ella, tínguinla o no (2) **.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VIII, § 53.—Mieres, col. 5, cap. 10, § 44, y col. 6, De jure dotium, § 171.
(2) Mieres, col. 6, cap. 22, § 24.—Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 1.

96.—No prosperarà l' acció: 1er, si 's funda en altres drets que no sien els del dot y escrex de la muller (1); 2on, si la eczecució 's fa per mòdica cantitat (2), que ficsarà l' arbitri judicial (3) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 4.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 33.—Mieres, col. 1, cap. 14, § 53, y col. 4, cap. 26, § 2.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 34.

97.—Al formalisar la oposició no té 'l dret de elegir a son arbitri els bens que vulgui, sinó els mobles primer, y en defecte d'ells, immobles (1), els quals seràn degudament valorats (2), a menos de que evidenment se vegi que son de quantía inferior a l' import del dot y del escrex (3).

Tampoch pot demanar que s' aumentin o cambiin els ellegits (4).

En cambi podrà eczigir sempre, que se li abonin els gastos fets pera formalisar la oposició (5).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VIII, § 16.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VII, § 1, y id., p. VIII, § 14.
(3) Fontanella, id., § 61 y 63.—Mieres, Constitucions sobre els censals, cap. 9, § 2.—Cáncer, p. III, cap. 15, § 415.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 39.
(5) Fontanella, id., § 39.

---

* Mulieris privilegium ut præferatur anterioribis creditoribus habentibus tacitam hypothecam, habet locum dote confessata elapso tempore ad opponendum exceptionis non numerata dotis. *Mieres*, cl. 4, cap. XXVI, núm. 12.

** Uxor etsi præferatur in dote omnibus creditoris etiam anterioribus hypotecas habentibus secus tamen est quoad donationem propter nuptias et alia sua na. *Mieres*, cl. 9, cap. VIII, núm. 89.

---

* Mieres la fixa en deu sous. Col. 1, cap. XIV, núm. 53.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 30 y 31.—Id., p. IV, § 31.

98.—La muller no tindrà altres drets sobre 'ls bens que l' hi assignin pera la opció dotal, que els d' una acreedora hipotecaria privilegiada (1) *.

(1) Fontauella, cl. 7, gl. 2, p. VIII, § 45 y 47.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 37.—Oliba, de actio, p. I, L. 3, § Fuerat, § 4.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 51.
(3) Fontanella, id., p. VIII, § 48.—Id., p. X, § 42.—Id., gl. 8, p. VII, § 2 y 51.—Oliba, de actio, p. I, L. 3, § Fuerat, § 5.

99.—Disolt el matrimoni, la viuda podrà igualment parar la eczecució dels bens de son difunt marit que ella posseexi, mentres hagi fet inventari (1) *.

El dret de opció dotal pera recuperar el dot de la mare, passa al fill qui sia hereu del pare (2), y el podrà, per conseguent, fer valer si volen els acreedors eczecutar els bens de la herencia aceptada ab inventari (3).

(1) Mieres, col. 6, cap. 22, § 14.—Cáncer, p. III, cap. 11, § 118.
(2) Mieres, id., § 13.
(3) Mieres, col. 9, cap. 35, § 51, y col. 10, cap. 2, § 11 y 29.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 35.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 2 y 51.

100.—La muller té 'ls privilegis dotals desde que s' ha celebrat el matrimoni, encara que no s' hagi consumat (1), y encara que no tingui fills, (2), axís com si el marit es près (3) *.

D' aquesta regla se exceptúa la *tenuta* (4).

Tals privilegis passan a sos fills, però no a hereus estranys (5) **.

---

* Mulier... an possit illum occupatorum violenter expellere?... Respondeo quod sic. *Mieres*, cl. 6. De jure dotium, núm. 47.

---

* Uxor probare debet pro justificatione suæ oppositionis bona per virum possesa esse dicti viri et non hæreditatis... *Mieres*, Constitucions de censals, violaris, cap. VIII, núm. 2.

---

* Mulier habet privilegia dotis quando repetit conditione ob causam. *Mieres*, cl. 6, cap. XXII, núm. 16.—Uxor infidelis conversa habet privilegium dotis. *Mieres*. cl. 4, cap. IV, núm. 15.

** Dixi privilegia personalia mulieri pro dote c cessa transire ad filios illius matrimonii ne absolutte telligas omnia privilegia personalia parentibus conce ad illos transire sed tantum quæ matrimonio occasi sunt concessa. *Cáncer*, p. 2, cap. 7, núm. 93.

La muller qui viu deshonestament pert el dret a disfrutar d' ells (6).

(6) Cáncer, p. III, cap. 11, § 45.

XI.—Al disoldres el matrimoni

I.—De l' inventari

101.—La muller dins dels dos mesos * següents al día en que li consta la mort del seu marit, ha de fer inventari de sos bens (1), perdent en cas contrari els drets de l' any de plor (2), y 'ls fruyts del dot que li corresponguin (3), a menos de que fes constar la protesta d' estar materialment impedida de ferho (4), o de que 'ls hereus o 'l pare del marit van impedirli sa confecció (5) **.

No pert en cambi la *tenuta* (6), però sí, si fent dit inventari, dolosament dexés de consignarhi alguna cosa de gran valor (7) ***.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 60.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 26.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 237 y 243.

(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 49.—Cáncer, loc. cit.—Mieres col. 6, De jure dotium, § 246.

(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 27.—Id., cap. 2, § 19.

(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 244.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 31.

(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 70.

(6) Fontanella, id., § 50 y 57.

(7) Fontanella, id., p. II, § 59.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 235 y 236.

---

* Els autors (Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, núm. 60.—Cáncer, p. I, cap. 9, núm. 26; p. 2, cap. 2, núm. 19 y 20.—Mieres, cl. 6. De jure dotium, núm. 246) unanimement diuen que si be l' inventari s' ha de comensar dins dels 30 primers díes y acabarlo dins dels 30 segóns, la costúm autorisa que sia válit mentres s' acabi dins dels 60 díes encara que materialment no s' hagi comensat en el primer mes. Aquest temps, segóns doctrina de la antigua Audiencia, no comensa en el moment de la mort del marit, sinó passats el nou primers díes o més ben dit, fins que se havíen fets els funerals. *Fontanella*, al núm. 58 de la cl. 7, gl. 3, p. I, de la seva obra cita una sentencia en aquest sentit.

** ... numquid sufficit semel protestari? videtur ɔd sic. *Mieres*, cl. 6, De jure dotium, núm. 264.

** Vidua fraudem commitens in confectione invenii bonorum mariti non dicitur de eis conmittere furn, el conseqüenter non est accsanda coram judice crinali. *Cortiada*, Decisio 35, núm. 125.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 23).—Cáncer, p. I, cap. 9, § 30.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 2.

102.—Si la muller al enviudar es menor de edat, té al arrivar a a major edat el benefici de la restitució *in integrum*, en tot lo relatiu al inventari (1). Igualment el disfruta la viuda del menor (2) *.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 216.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 27.

103.—S' escusa de fer inventari, la viuda a qui s' han assignat bens determinats en restitució del dot (1); y pera 'ls efectes de la *tenuta* li es vàlit el que facin els hereus del marit (2).

II.—Any de plor

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 37, y gl. 3, p. V, § 1.—Cáncer, p. I, cap. 16, § 37.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 77.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 12. — Mieres, col. 6, De jure dotium, § 89.
(3) Fontanella, cl. 7. gl. 3, p. V, § 8.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 73.

104.—Durant un any desde que 's disol el matrimoni, la viuda serà degudament atinguda pêls hereus dels bens del difunt marit (1), segons la seva condició y dignitat (2), encara que no hagi portat dot al matrimoni, o que aquest se li restituexi (3) *.

---

* En Sentencia de 17 d' Octubre de 1602 la antigua Audiencia ho va confirmar.

---

* ... si uxor non petat dotem sibi solvi infra annum habeat alimenta luctus et vestes lugubres secus si petat, tunc enim pro rata solvetur. Tamen in omni casu habebit vestes lugubres. *Mieres*, cl. 6 De jure dotium, núm. 137.

Vestes lugubres debent fieri per hæredem viduæ. *Fontanella*, cl. 7, gl. 3, p. 5, núm. 26.

Vestes lugubres anni luctus debentur vidue etiam si eidem non sint legatæ, (núm. 83). Et nodum vestes quotidianos sed etiam festivæ secumdum viri qualitat et loci ubi defuncti morabatur consuetudine, (núm. *Comes*, p. I, cap. XXII, § 1.

Vidua si sibimet vestes lugubres de suo fecerit quod in eis expedit poterit ab hæredibus mariti r tere. *Comes*, p. I, cap. XXII, § 1, núm. 85.

Uxor retinet vestes nigras quibus inducitur tem

Si no ha portat dot al matrimoni, ni se li ha promès escrex, pera disfrutar del benefici no haurà de fer inventari (4).

(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 12.

105.—Perdrà el benefici: 1er, en el cas dit de que no fes inventari y pogués reclamar dot o escrex (1); 2on, si viu deshonestament (2); 3er, si 's marida durant l' any (3), a menos de que 'l marit, preveyent el cas de nou matrimoni, l' hi hagués llegat l' usdefruyt (4). En tots aquêts cassos ha de restituir als hereus les robes de ells rebudes (5), però no les joyes (6), ni 'ls aliments percebuts (7).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 49.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 26.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 246.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 45.
(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 81,—Cáncer, p. I, cap. 4, § 65.—Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 22.—Ferrer, p. III, cap. 44, § 66.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 33.
(5) Fontanella, id., § 35.—Cáncer, p. I, cap. 4, § 64.
(6) Cáncer. id., § 67.
(7) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 34.

XII.—De la restitució del dot

I.—De la restitució

106.—Disolt el matrimoni, el dot * s' ha de restituir a la muller o a sos hereus (1), encara que 'l marit li hagués llegat aliments (2), però no pot pendren possessió per sa propia autoritat,

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 52.—Id., cl. 6, gl. 1. p. 1, § 18.—Id., cl. 7, gl. 2, p. III, § 30 y 31.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 80. — Mieres, col. 6, De jure dotium, § 157.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 155.

---

mortis moriti. *Mieres*, cl. 6, De jure dotium, núm. 91. Vidua... ultra jura anni luctus consequitur annulum aureum datum ei per virum pro tempore benedictionis: item unum ex ornamentis sive jocalibus aureis mediocribus, arbitrio boni viri eligendum. *Cáncer*, p. I, capítol IX.

Al disoldres el matrimoni, el dot pert la condició tal y passa a esser patrimoni de la muller, no tet allavors lloch la lley *julia de fundo dotali. Cancer*, 3, cap. 2, núm 220. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. I, 1, 40.

sinó que es precís que l' hereu n' hi dongui (3).

Si al constituirlo s' hagués pactat que se li donarà un altre destí, deurà cumplirse 'l pacte (4) **.

No obstant, encara que en capítols s' hagués promès en dot a les filles, si 'l marit premor y la muller contrau segones nupcies, pot lliurement disposarne, ab tal que 'ls dexi la part corresponent a llegítima (5) ***.

Està ademés prohibit el pacte de reversió a favor de l' estrany dotant (6) o de sos hereus (7), a favor del germà dotant com a hereu del pare (8), y a favor del pare metex, en lo que de llegítima corresponía a la filla (9); en lo restant dels bens per si la filla mor sense successió, es vàlit y passa a sos hereus (10), si no 's tracta del dot de filla illegítima, que sempre revertex a son pare (11) ****.

(3) Cáncer, íd., § 86.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. 1, § 16.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 79.
(5) Cáncer, p. I, cap. 5, § 101 — Id., p. III, cap. 7, § 203.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 5.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 82.
(7) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. I, § 4.
(8) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 8 y 7.
(9) Fontanella, íd., § 1 y 8.
(10) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. I, § 38.—Id., cl. 5, gl. 10, p. I, § 18.
(11) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I. § 121.

** Comes (p. I, cap. XXII, núm. 16) fa notar que la costúm general era pactar á Barcelona, que la muller tingués la lliure disposició de la meitat del dot y a Vich, que hi tingués la tercera part.

*** Segons Cáncer (p. 3, cap. 15, núm. 101), la muller al contraurer segones nupcies pot fer el seu dot de pitjor condició.

**** Es válit el pacte per el qual el marit restituirá un dot de quantía major o menor del que ha aportat la muller; a menos de que de bona fe hagués fet la promesa equivocantse en la quantía (Mieres, col. 6, De jure dotium, núms. 154 q 155).

Igualment es válit el de que 'l marit se apropiará la meitat del dot encara que 'l matrimoni no 's consumi mentres se tracti de un dot que no sía sols promés, sinó també entregat. (Mieres, col. 6, cap. XIV, núm. 12)

A propósit de la restitució diu Fontanella (cl. 7, 1, p. II, núm. 42): «Uxor quæ nihil ex dote vivo pra titit nihil ipsa mortuo viro percepisse debet ex bo illius»; y més avall (cl. 7, gl. 3, p. XIV, núm.30: «M lier non repetit dotem ex bonis fideicommisso sub

107.—S' ha de restituir la totalitat dels bens que s' haguessin d' entregar (1) *, y ademés les joyes y robes de la muller (2), entregantse en un sol terme, encara que 'l marit hagués rebut els bens a plassos (3); tenint la muller, o els seus, dret a la *tenuta,* per mínima que sia la cantitat no entregada (4).

Quan el dot es llegat ab la clàusula *pro omni jure,* pot esser reclamat com a llegítima y té tots els seus privilegis (5).

Al reclamar la muller el dot, pot també reclamar les joyes que hagués entregades pera detenir la eczecució que durant el matrimoni s' anés a fer dels bens del marit (6) **.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 195.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VI, § 92.—Ripoll, cap. 10, § 408.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 107.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 78.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VI, § 13.
(5) Fontanella, cl. 9, gl. 3, p. I, § 28.
(6) Cáncer, p. I, cap. 9, § 204.

108.—Els bens immobles s' han de restituir inmediatament de disolt el matrimoni (1) * y els

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 29.—Cáncer, p. I. cap. 9, § 99.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 163. — Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 65.—Ripoll, cap. 10, § 22.

---

tis de qua non constat nisi per confessionem viri factam in testamento» y a la cl. 7, gl. 9, p. V, núm. 187:

Dotis stipulatio simpliciter facta alteri quam mulieri in casu restitutionis non extenditur ad casum quo per mortem viri solvatur matrimonium nec si expresse sic diceret, valeret.

---

* Alienari non possunt nec obligari res quæ a testatore in ultima voluntate cum causa, prohibita sunt alineari... vel quæ restitucioni subjacent nisi forte talis alienatio dotis aut donationis propter nuptias gratia fiat. *Comes,* p. I, cap. 12, núm. 12.

Pater in omnibus casibus in quibus compellitur dotem restituere filio, liberatur ab obligatione qua tenebatur erga nurum. *Fontanella,* cl. 6, gl. 1, núm. 52.

** Si la viuda administradora dels bens s' hagués de pagar a sí metexa 'l dot y rébrel en diner, pot pagsel ab les coses que *servando servari non ponsumt.* C -*cer,* p. 1, cap. 9, núm. 47.

Fontanella (cl. 6, gl. 2, p. I, núm. 30), al parla d' aquesta obligació, fa notar que l' obligat a ferho «-*tim constituitur in mora*».

mobles semovents o diners, al cap d' un any de la disolució (2), a menos de que 'l marit els hagués llegats a sa muller, perquè allavors en forsa de la dexa pot reclamarlos inmediatament (3); o de que 's provés que ni el marit ni sos hereus poden treure profit de cap mena ab tal retenció (4).

Aquesta dilació d' un any pera restituir els mobles la tenen també els hereus del marit (5).

Pera judicar si s' han de restituir com a mobles o immobles els bens, no s' ha de atendre al moment de la constitució dotal, sinó al de la disolució del matrimoni (6).

Durant l' any de terme pera restituir els mobles, qui els retingui, ha de donar a la muller o als seus, caució que respongui de sa conservació y futura entrega (7).

(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 1.—Cáncer, p. I, cap. 9. § 98.—Mieres, col. 9, cap. VIII, § 99.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 64.—Ripoll, cap. 10, § 21.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 99.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 68.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 100.
(5) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 67.
(6) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 9.
(7) Cáncer, p. I, cap. 9, § 102.

109.—No obstant, si en els capítols se determinessin els termes en que s' hagués de fer la restitució, s' hauràn de atendre tots a lo pactat, y si en ells s' establís solzament un trascurs de temps qu' haurà de passar avans de ferla, aquest no comensa a còrrer fins a disoldres el matrimoni (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 53.

110.—Si 'l marit o els seus no cumplissin ab tals termes, no per axò pot la muller o qui la representi ferse de sa propia autoritat ab els bens dotals, podent, si ho intenta, interposar els altres els interdictes de retenir y recobrar (1), encara que manifestament incurrexin en responsabilitat per esser injustificada la retenció (2).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 19.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 20.

111.—S' ha de restituir la totalitat del dot (, y axò encara que 'l marit o sos hereus mater - ment no la tinguessin: 1er, si sense consentim t de la muller va perdonarne ell part a qui el cc - tituí (2); 2on, si hagués declarat formalment -

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 195.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 76.

ver rebut la totalitat (3); 3er, si no la reclamà dels hereus del pare de sa muller quan aquêts podían pagarla (4); 4art, quan no la reclamà a l' estrany que 'l constituhí (5), a menos de que en aquest últim cas no fes la reclamació per estrema pobresa del dotant (6).

Si es el pare qui constituí el dot o la muller a sí metexa, fòra dels cassos dits, no haurà de restituir més que la part rebuda (7).

Disolt el matrimoni, el marit o sos hereus no poden reclamar a qui correspongui, la entrega de la part del dot promès que no se hagués rebut encara (8).

(3) Fontanella, íd.—Cáncer, p. III, cap. 17, § 416.
(4) Fontanella, íd., § 77.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 71 y 72, y cl. 7, gl. 1, p. II, § 49.
(6) Fontanella, íd., § 73.
(7) Fontanella, íd., § 75, y cl. 7, gl. 1, p. II, § 54.
(8) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 8.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 100.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 77.

112.—Si 'l dot es inestimat, al ferse sa restitució s' han d' entregar els metexos bens dotals en lo ser y estat que tingan al moment de disoldres el matrimoni (1) *.

Se esceptúan els bens genèrichs que poden esser substituits per altres iguals o per sa estimació (2), els que ab l' us se destruexen y els que moren si s' haguessin destruit o mort (3) **.

Si fos estimat, s' ha de restituir precisament la estimació pactada (4), encara que hagin aumentat o disminuit de valor (5); y subsidiariament el bens metexos (6).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 100.—Fontanella, cl. 7. gl. 3, p, XII, § 37.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 72.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XII, § 38.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 101.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 43.
(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 146.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 10.
(5) Cáncer, p. I, cap. 9, § 100.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 72.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XIII, § 78.

---

* Per axó l' aument o disminució del inmobles, atany a la muller. *Comes*, p. 1, cap. XXII, § 1, núms. 41 y 42.

* Comes (p. I, cap. XXII, § 1, núm. 19), diu que mobles se presumexen destruits al cap de deu anys, Fontanella (cl. 7, gl. 5, p. XII, núm. 39), espresant tal vegada la idea més justa, diu que 's pressumen destruits *per tantum tempus quod verisimiliter potuit consumi.*

II.—Deduccions a favor del marit

113.—El marit o sos hereus poden deduir de la quantía dotal: 1er, l' import de les millores útils y necessarias (1), encara que 'l marit sia rich (2); 2on, els gastos excessius de o pera la muller ocasionats (3), y 3er els ocasionats per l' enterro y funerals de la muller (4), o per una llarga malaltía seva, si 'l dot es de quantía molt reduida (5), però no en cas contrari (6), o si 's tracta d' aquella de que mori (7).

El marit o els seus no poden retenir els bens dotals pêl pago d' aquêts gastos y millores (8).

(1) Mieres, col. 9, De jure dotium, § 167.—Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XII, § 31.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. 5, § 7.
(3) Mieres, col. 9, cap. 22, § 133.
(4) Ripoll, cap. 10, § 177 a 180.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. V, § 7.
(6) Fontanella, id., § 5.
(7) Ripoll, loc. cit.
(8) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I.

III.—Bens que responen de la restitució

114.—De la restitució del dot ne responen primordialment els bens del marit (1). També quedan afectes a ella els bens del pare del marit si consentí en el matrimoni (2), y aquêts solzament, si fos el pare del marit y no ell qui hagués rebut el dot (3).

Si els bens ab que s' ha de fer la restitució estessin en mans de tercers, la muller o els seus poden dirigirse contra ells (4); per axò, hauràn de fer avans eczecució dels bens del marit, o del pare, si fos ell qui ha de restituir (5), menos en el cas en que tingan a son favor clàusula de constitut (6).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 36.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. II, § 1, 66 y 72, y cl. 7, gl. 3, p. XIII, § 36.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. II, § 73.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 33.
(5) Fontanella, id., § 32.
(6) Fontanella, id., § 34.

IV.—Del benefici «ne egeat»

115.—Si 'l marit per sa pobresa no pot restituir el dot, té 'l dret d' oposar a la demanda

hereus de la muller (1), y a sos llegataris (2), el benefici *ne egeat,* per el qual, sols queda obligat a restituir lo que bonament pugui (3), podent parar ab ell la eczecució de sos bens (4).

Tal pobresa s' ha de judicar per lo que tinga quan ha de fer la restitució (5).

També disfrutan d' aquest benefici, el pare del marit, si a ell li toca restituir (6), y els fills haguts del matrimoni ab la muller, als hereus de la qual s' ha de fer la restitució (7).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. III, § 8).
(2) Fontanella, id., § 65.
(3) Fontanella, id., § 25 y 27.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 103.—Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 76.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 165, y cap. 14, § 165.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 101.
(5) Fontanella, id., § 14.
(6) Fontanella, id., § 95.
(7) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 166.

116.—No té tal benefici: 1er, si dits hereus son igualment pobres (1); 2on, si va renunciar a ell al constitutirse el dot (2); 3er, si la muller, preveyent que caurà en tal pobresa li havía reclamat (3); 4art, si 's valgués d' engany (4); 5int, quan ja hagi restituit (5); 6e, quan ha de restituir a un estrany (6); 7e, quan hagi de restituir durant el matrimoni (7); 8e, quan pugui viure de son trevall (8); y 9e, quan pugui demanàrseli la restitució per alguna altra acció a més de la ordinaria (9) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 93.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 113.
(2) Fontanella, id., § 64.
(3) Fontanella, id., § 82.
(4) Fontanella, id., § 92 a 94.
(5) Fontanella, id., § 86.
(6) Fontanella, id., § 88
(7) Cáncer, p. I, cap. 9, § 104.
(8) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XI, § 98.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 104.—Mieres, col. cap. 14, § 4.
(9) Cáncer, p. I, cap. 9, § 105.

---

* Prædicatur hoc modo beneficium istud *(ne egeat)* et privilegium mariti, ut si tota dote opus habet ad decente vivendum ne egeat, tota dos relinquætur et reliquum restituitur sicut observatur respectu mulieris in *then præterea. Fontanella,* cl. 6, gl. 3, p. XI, número 100.

Maritus per transitum ad secunda vota non amittitur beneficium *ne egeat. Fontanella,* cl. 7, gl. 3, p. XI, número 75.

De consuetudine Cathaloniæ, vir transiens ad secun-

V.—D' altres cassos en que no s' haurà de restituir el dot

—117.—A més del cas en que pugui usar el benefici *ne egeat*, el marit no haurà de restituir el dot: 1er, si axís s' hagués pactat al constituirse (1); 2on, si la muller hagués comès adulteri (2); 3er, si ella, conexentlos, no li hagués avisat greus perills que l' amenassaven (3).

El pacte a favor del marit no serà vàlit mentres el matrimoni no s' hagi celebrat, encara que hi hagués esponsals, però no es necessari que s' hagi consumat (4).

Pera oposar a la restitució la excepció d' adulteri, es precís que formuli la acusació dintre dels 60 díes següents a aquell en que té conexement del fet (5), passant allavors la propietat dels bens als fills o a ell si aquêts no eczistissin (6); a menos de que per la denuncia fos condemnada, no civil, sinó criminalment (7), o que la hagués morta per trovarla infraganti (8), en quals cassos el marit no tindrà ni tan sols l' usdefruyt que com a pare de sos fills li correspondría sobre 'ls bens (9).

El dret d' oposar a la restitució l' adulteri de la muller passa als hereus: 1er, si 's provés que 'l marit tenía plena intenció de fer la denuncia (10), y 2on, si no tingué temps hàbil pera ferla (11) *, però no en altre cas (12).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 51.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p, XII, § 1.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 156 y 158.
(3) Mieres, íd., § 56.
(4) Cáncer, p. III, caq. 11, § 116 y 119.
(5) Cáncer, p. I, cap. 9, § 137.
(6) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XII, § 26.—Cáncer, p. I, cap, 11, § 41.—Peguera, cap. 35, § 7.
(7) Mieres, col. 6, cap. 14, § 10.
(8) Mieres, íd., § 8.
(9) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XII, § 18 a 24.
(10) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 159.
(11) Fontanella, cl 7, gl. 3, p. XII, § 3 y 4.—Mieres, loc. cit.
(12) Cáncer, p. I, cap. 9, § 136.—Peguera, cap. 95, § 7.

---

das nuptias non amittit illud benefitium nisi accipiat tantundem dotis quantum acceperat a priori uxore. (*cer*, p. I, cap. 9, núm. 110.

* *Mieres* (loc. cit.) y *Peguera* (id.) estiman sufic. escusa la de estar el marit ausent, en servey del F o morir en iguals circunstancias.

VI.—De la restitució durant el matrimoni

118.—Durant el matrimoni el dot no deurà restituirse (1), més que en los cassos següents: 1er, per delicte del marit que porti la eczecució de sos bens (2); 2on, per deutes que la muller hagi de satisfer per atendre a sos pares o als fills d' anterior matrimoni (3); 3er, en cas de que per mals tractes del marit se faci divorci o se separi el matrimoni (4); 4art, si el marit va a caure en estrema pobresa, o té molts acreedors (5); y 5int, si sense obligació fa tantes fiances que per elles podría quedar la muller indotada (6).

Quan se restituex per esser eczecutat el marit, la muller pot apoderarse de part del dot estimat y abandonar lo restant als acreedors (7).

En cas de que 's restituexi per divorci o separació, no té 'l marit l' any de temps pera ferho com ordinariament (8), haventse de fer la entrega a la propia muller y al seu pare si viu encara (9).

Pera tal entrega, té ella en aquest cas especial el dret de *tenuta* (10) *.

(1) Comes, p. I, cap. 21. § 1 y 12.—Mieres, col. 6, cap. 22, § 21.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 62.
(3) Comes. p. I, cap. 22, § 1 y 65.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 175.
(4) Cáncer, p. I, cap. 11, § 105 y 111.—Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. X, § 60.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 9.—Cáncer, p. II, cap. 5, § 64.
(6) Cáncer, íd. —Fontanello, cl. 4, gl. 18,, p. III, § 54.
(7) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. IV, § 32.
(8) Cáncer, p. III, cap. II. § 168.
(9) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 162.
(10) Cáncer, p. III, cap. 11, § 112.

---

* ... si dos sibi restituatur ut ipsum virum agentem vel filium vel sororem vel patrem vel matrem sustineat concurrente tamen amborum consensu viri scilicet et mulieris quod stante, posset etiam maritus assignare uxori, tot de suis bonis æquivalentibus doti et liberatur si ıen talis restitutio fuerit utilis mulieri. *Comes*, p. I, ·. 22, § 1, núm. 63.

)os si constante matrimonio repetatur non dicitur restitui sed tantum assignari mulieri loco pignoris de non est vera restitutio. *Mieres*, col. 6, cap. 23, m. 12.

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 12 y 6.—Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 44.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 2. p. III, § 45.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 50.

119.—Si 's restituex el dot durant el matrimoni, la muller no pot vendre ni enagenar els bens dotals, sinó que haurà de conservarlos pera aplicar llurs fruyts a les necessitats de la familia (1), y si ella no fos industriosa, se posaràn en mans de tercer que 'ls administri (2).

El sobrant dels fruyts correspont al marit y a sos acreedors (3).

VII.—Si vir vergit ad inopiam

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. II, § 19.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 35.—Comes, p. I, cap 22, § 1, 14 y 58.—Mieres, col. 4, cap. 24, § 3.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 38.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 23.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VI, § 17.
(5) Fontanella, íd., § 58.
(6) Fontanella, íd., § 59.
(7) Fontanella, íd., § 61.
(8) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 50.

120.—La muller pot eczigir que se li restituexi 'l dot * si el marit va a caure en estrema pobresa (1), sense que pera conseguirho sigui precís que 'ls acreedors facin eczecució dels bens (2), o s' ho hagi malbaratat quasi be tot (3).

Pera averiguar si la muller queda en tot o en part indotada, no s' ha de mirar el temps de la obligació sinó a aquell en que s' haurà de restituir (4).

Per el benefici pot reclamar, no sols el dot, sinó els bens enagenats pêl marit durant el matrimoni sense el seu consentiment (5), els parafernals (6) y 'ls gastos fets al formalisar la reclamació (7) **.

No 's concedex pera tal reclamació el benefici de la *tenuta* (8).

---

* Mulier potest dotem constante matrimonio recuperare semper quod probat deducto ære alieno viri non remanere ei unde onera matrimonii sustineatur. *Fontanella*, cl. 7, gl. 2, p. III, núm. 24.

** Mulier in casu vergentiæ mariti ad inopiam recuperat nedum dotem sed etiam sponsalitium tantun n sicut proprium et veram donationem propter nuptias (ı-mero 11). Mulieri in senatu denegatum fuit posse ex ɔ-nis viri vergentis ad inopiam detrahere donationem p: ɔ-ter nuptias cum dote (núm. 25). Id tanem non pl- it Auctori, (núm. 26). *Fontanella*, cl. 7, gl. 1, p. III.

121.—Si els bens estessin en mans de tercers, podrà reclamarlos d' ells (1), mentres hagi fet avans eczecució dels del seu marit (2).

També podrà utilisar tal benefici contra 'l pare del seu marit, si es ell qui l' ha de restituir encara que dit marit sia rich (3).

Subsidiariament podrà reclamar del marit o dels tercers possessors, no la estimació en lley deguda pêls bens dotals estimats, sinó els metexos bens (4).

El privilegi passa als fills (5).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 31.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 38.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 53.
(2) Fontanella, cl. 7. gl. 2, p. III, § 32.
(3) Fontanella, id., § 69.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VIII, § 42.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 76.

122.—La muller no ha de tornar a mans del marit lo que li hagués reclamat, encara que torni ell a esser rich (1), però se detindrà la eczecució, si al millorar de fortuna no s' hagués fet la entrega dels bens a n' ella (2).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. III, § 61.
(2) Cáncer, p. III, cap. 1, § 80.

XIII.—De la tenuta

123.—La muller, mort el marit *, sense necessitat de aprehensió o tradició especial, té la possesió civilísima dels bens mobles e immobles, drets y accions que eran d' ell pera assegurar la restitució del seu dot y escrex (1) o solzament del seu dot o del escrex (2), axís com de tots els seus fruyts (3) **, menos els que 's produexin durant l' any de plor (4).

(1) Fontanella, cl. 7 gl. 3, p. III, § 23.—Id., p. X, § 5 a 30.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 32.—Id., p. II, cap. 7.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 1 y 46.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 11.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 1.—Id., p. V, § 37.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 140.

---

* La muller ha d' estar plenament certificada de la ›rt, de manera que no disfruta del privilegi si ho › sols probablement. (*Fontanella*, cl. 7, gl. 3, p. I, m. 32); y aquest era 'l criteri del antich Tribunal e ho declará en la Sentencia de 20 de Desembre 1616.

** Vidua non facit fructus hæreditates mariti suos si ›pore mortis ejus in dicta hæreditate reperiantur pe-

(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 43.
(6) Cáncer, p. II, cap. 7, § 49.
(7) Cáncer, p. I, cap. 9, § 57.

Aquest dret el té per sobre dels que tingan els hereus dels marit si ella ha fet inventari (5) ***, y encara que estigan en mans de tercers (6).

Si 'l marit li hagués llegat l' usdefruyt, podrà disfrutar d' ell encara que no hagi fet l' inventari dins del temps legal (7) **** *****.

---

cunia numerata aurumve et argentum ex quibus posset sibi satisfare. *Cáncer*, p. I, cap. 9, núm. 49.

Vidua quæ bonorum viri facit fructus suos debet de dictis fructibus quatenus sufficiunt filios ex illo matrimonio alere. *Cáncer*, p. I, cap. 16, núm. 12.

*** Si be la muller pert el dret a la *tenuta* si no fa inventari, s' ha d' entendre, si no 'l fa poguentlo materialment fer: y axís ho va declarar l' antich Tribunal entre altres, en Sentencia de 15 de Abril de 1597 en el plet entre Mariagna de Parapertussa d' una part y María y Pere de Parapertussa d' altre, en que diu que no s' ha de negar a la muller el dret a la *tenuta* per no haver fet inventari a temps, perquè si be para disfrutarla es precís aquest requisit, no pot culparse del seu incompliment a ella, sinó al seu sogre que la va impossibilitar de ferlho.

**** *Fontanella* (cl. 7, gl. 3, p. VII, núm. 12), aconsella que pera que la muller pugui disfrutar de la *tenuta* sense perill de qüestions, ha de fugir en lo possible de tuteles y curabeles.

***** El privilegi de la *tenuta*, te l' origen en la constitució *Hac Nostra* del Rey Pere III a les Corts de Perpinyá celebrades l' any 1350 y diu aixís segons la traducció de *Fontanella* (cl. 7, gl. 3, p. I, núm. 1):

Ab aquesta nostra constitució per tots temps valedora sanceim que la muller mort lo marit incontinent aprés la mort o de aquell sia vista, tots los bens de seu marit possehir, e dins lo any del plor de aquells bens en totas cosas a la sua vida necessarias, sie proveída: aprés lo dit any empero del plor los fruyts de aquells bens fassa seus fins a tant que ella en lo dot e sponsalici seus sia integrament satisfet, exceptades empero las mull las quals yer llurs marits certs llochs o rendes o al bens de hont rendas aunuals o deveniments pugan vehir per seguretat de llur dot o sponsalici serán as nats, en lo qual cas, aquells tant solament llochs rendas o bens si vista possehir, e subre aquells hai

124.—La muller queda en lloch dels hereus mentres dura la *tenuta*, y com té les accions actives y passives, a ella podrà requerir un tercer que tinga acció contra 'ls bens de la herencia (1).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, § 25.— Mieres, col. 6, De jure dotium, § 62 y 64.

125.—Aquest privilegi 'l té la muller ab tal que provi que 'l dot va esser entregat al marit (1), encara que el matrimoni no s' hagi celebrat (2).

Tal entrega no es considerada degudament provada per la sola confessió feta pêl marit en testament (3), ni per sols haverli llegat en última voluntat (4) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 47.
(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 28.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 73.— Cáncer, p. I, cap. 9, § 53.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 23.

126.—Si la muller pogué restituirse lo que se li devía y no ho fes, no disfruta del benefici de la *tenuta* (1), entenentse que podrà y deurà resti-

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 67 y 83.

---

sua provisió, e los fruyts sen fassa de aquells. A instant que la muller en lo primer cas, ço es a saber quant tots los bens del marit seu possehir sia vista inventari comensar, dins un mes aprés de que son marit subra comptador, e dins altre següent complir, de tot en tot sia tinguda, en altra manera de la provisió del any del plor, e del profit de fer los fruyts seus fretur ipso facto. Perço emperò no entenem los estretsa fer inventari de fer aquell en ninguna manera esser deslluirats.

---

* Confirmant aquesta doctrina, en Sentencia de l' any 1489, l' antich Tribunal fallava un plet a favor dels hereus dient: «que encara que 'l marit llegués el dot a la muller, si ella no prova de modo feacient que va [illegible]regarlo, no té dret als beneficis de la constitució *Hac* [illegible] *stra*, pera reclamarlo, si be li queda 'l dret de reclamarlo com a llegataria». Igualment la confirma la Sencia de 5 de Juny de 1606 en el plet entre Elisabet [illegible]ach contra Nofre Llobet que considera no entregat [illegible]lot ab tot y haver el marit en son testament, confes[illegible] que l' havía rebut.

tuirse, si trova entre 'ls bens del marit cantitat suficient ab que indemnisarse (2).

Tampoch té 'l privilegi si no portà dot al matrimoni (3), o si aquest se disolgué per altra causa que no fos la mort (4), ni si accepta la institució de hereva o la donació universal feta pêl marit a son favor (5) *.

No té tampoch *tenuta* sobre 'ls bens del pare del seu marit, si fos ell qui hagués de fer la restitució (6).

(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 197.
(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 70.
(4) Mieres, id., § 35 y 50.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 52.
(6) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 50 y 68.

127.—No estàn afectes a la *tenuta* els bens que passin als hereus per altre títol que l' hereditari (1), ni els que estessin en poder del marit a títol de encàrrech o dipòsit (2), ni sobre aquells que en vida declari que donà a altres o possehex com a donatari (3); però si, sobre aquelles cantitats que 'l marit donador se reservà pera testar (4).

S' admet el jurament de la muller pera provar quíns bens deuen integrar la herencia (5).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. III, § 51.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. III, § 65.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 42.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. III, § 35.
(5) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 58.

128.—Els hereus no poden perturbar la possessió mentres no restituexin (1), tenint la viuda contra ells, els interdictes de retenir y recuperar (2).

No obstant, si hi haguessin crèdits contra la herencia, ha de consentir que 'ls acreedors venguin els bens pera satisferse dels crèdits, entre els quals hi posarà els seus (3).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 67.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. III, § 23.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 155.— Mieres, col. 6, De jure dotium, § 134.

129.—Acaba 'l benefici en el moment metex en que se li restituex lo que se li devía (1), o que 'ls hereus li posan a sa disposició y ho deposit

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VI, § 1, y p. XV, § 2. — Mieres, col. 6, De jure dotium, § 129.

---

* ... neque uxor hæretica et judea... *Mieres*, col. De jure dotium, núm. 33.

si ella se negués a aceptarho o no cumplís en lo referent al inventari (2); encara que 'l tal dipòsit sia condicional (3); entenentse que no sols s' ha de restituir el dot y l' escrex, sinó tot lo que per altres crèdits el marit li degués (4) *.

En el cas de que per sols crèdits que no sien dotals y de l' escrex retinga 'ls bens, no farà seus els fruyts (5).

Igualment acaba el benefici si contrau nou matrimoni dintre l' any de plor (6), però no si el contrau passat ell (7).

(2) Cáncer, p. III, cap. 8, § 12.
(3) Cáncer, íd., § 16.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VI, § 47.
(5) Fontanella, loc. cit.
(6) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 26.
(7) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p VIII, § 19.—Cáncer, p. I, cap. 58.

130.—La muller restituirà 'ls bens en el ser y estat que tingan al ferse la restitució (1), entregant ab ells als hereus els fruyts pendents (2), però no els consumits (3).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. XV, § 8.
(2) Fontanella, íd , § 13.
(3) Fontanella, íd., § 12.

131.—El privilegi de la *tenuta* passa als fills de la muller hereus seus y haguts del matrimoni ab el difunt marit (1).

No obstant, no el tindrà el fill o fills qui sien donataris del pare o hereus seus, encara que sien també hereus de la mare (2), ni la filla encara que igualment sia hereva de la mare, si al casarse renuncià a la herencia paterna y materna (3).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 1.—Id., p. VIII, § 25.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 59.—Mieres, col. 4, cap. 12.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. X, § 97.
(3) Fontanella, id., § 94.

132.—Si hi hagués fills de dos diferents matrimonis del marit o concurrencia entre 'ls de primer matrimoni y la segona muller ab drets equivalents, tindràn primer la *tenuta* els de matrimoni anterior, entrant després la muller segona o sos fills (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 33.

---

1 Vestes quotidiane debentur in civitate Barcinone vi[illegible]æ de consuetudine. Anullus sponsalitius debetur eti[illegible]m viduæ Barcinone de consuetudine et unum ex joca[illegible]bus mediocribus. *Fontanella*, cl. 7, gl. 3, p. VI, nú[illegible] 50. Secus extra civitate. *Fontanella*, íd. núm. 51.

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 61.— Mieres, col. 6, De jure dotium, § 29.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 47.

133.—El dret de retenir els bens també 's trasmet als hereus de la muller que no sien fills, com a quansevol successor a títol singular. Aquêts no obstant no tindràn el de ferse ab els fruyts dels bens (1).

La viuda no pot cedir el dret de usufructuar els bens, perquè es privilegi personal, però sí els metexos fruyts a tercer (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 223.

134. —Els drets de la muller en tot lo referent a la restitució del dot, morta ella, poden esser eczercits pêls seus fills, fins dirigintse contra 'l dot que aportà al segón matrimoni del seu pare, la nova muller marastra seva (1).

CAPITOL VI

Del axovar

135.—Axovar es el dot que 'l marit cabaler * al contraure matrimoni porta a la muller pubilla (1).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. 1, § 19, y id., id., p. V, § 64.

136.—Al venir el moment de la restitució, el marit no té 'l dret de *tenuta* per rahó de axovar (1) encara que axís ho haguessin pactat en capítols (2) *.

En cambi al enviudar pot retenir els bens de la muller fins a recobrarlo (3); però ni en aquest cas pot ferse seus els fruyts dels bens encara que ho haguessin axís pactat, perquè 'l pacte no es lícit (4) **.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. I, § 18.
(2) Fontanella, id., § 20.
(3) Fontanella, id., § 21.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 18, p. III, § 107.

---

* Cabaler o fadrí extern o sia 'l fill no hereu, germá d' altre que ho es.

* Perquè 'l pacte es ilícit (*Fontanella*, lloch citat).
** Ho confirma una Sentencia de 26 de Janer de 1601 en el plet entre Joan Dalmau y Pere Marcè.

CAPITOL VII

Del escrex

I.—Del escrex

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. 1, § 6. — Comes, p. 1, cap. 22, § 11 y 8.— Mieres, col. 6, De jure dotium, § 151.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 1.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 3.
(4) Cáncer, p. I, cap. 8, § 6.

137.—Escrex es la donació que fa 'l marit o altre en nom seu a la muller en correlació al dot que aquesta aporta al matrimoni, pera assegurarli 'ls seus drets sobre 'l metex (1).

Aquesta donació a més del marit, o altre en nom seu, pot ferla un tercer en nom propi y fins en nom de la metexa muller (2) y sol pactarse al fer els capítols (3) *.

L' escrex no necessita insinuació (4).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. 1, § 15.

138.—L' escrex no 's deu si no 's pacta (1) * però s' entendrà qu' es escrex tota donació que faci 'l marit a la muller en els capítols, mentres lo

---

* L' escreix té 'ls noms d' escreix, esponsalici, donació *propter nuptias* y donació *ante nuptias*. *Comes*, p. I, cap. XXII, § 11, núms. 1 y 4.—*Cáncer*, p. I, cap. 9, núm. 87.—*Mieres*, col. 6, De jure dotium, núm. 186.

---

* *Fontanella* (cl. 7, gl. 1, p. I, núm. 16), di[illegible] no 's deu *nec quidem in civitate Barcinonæ* però [illegible] *res* (col 6, De jure dotium, núm. 187) diu que encar[illegible] a Barcelona no sia costúm pactarne, si la muller a [illegible] sarse es noya y sobreviu el marit, se fa seva un[illegible] cera part del dot a títul d' escreix.

convingut respecte a ella no repugni a la naturalesa del metex (2); y es per axò necessari que la muller per sí o per altre pugui obligarse a restituirla (3).

L' aument de dot fet pêl marit no té la consideració de dot sinó d' escrex (4).

(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 91.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 19.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 97.

139.—L' escrex sol ferse solzament quan la futura muller es noya (1), mes no está prohibit constituirlo quan es viuda (2).

La viuda a qui 's constituex escrex té respecte 'ls bens donats el benefici de la *constit Hac nostra* (3).

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 9.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 94.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 94.

II.—De sa constitució y entrega

140.—La constitució de l' escrex pressuposa la celebració del matrimoni (1) *, mes pera reclamarlo, n' hi ha prou ab que s' hagi contret encara que no s' hagués consumat (2).

Contret el matrimoni, pot també constituirse si avans no s' hagués fet (3), axís com també aumentarse 'l pactat avans (4).

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 11, 2, 44 y 45.
(2) Comes, § 14.
(3) Comes, id., § 2 y 2.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 202.

141.—La quantía de l' escrex es la que les parts ficsan (1), sense que calgui que sia igual o superior a la del dot (2), si be sol esser correlativa ab aquesta e inferior a ella (4) *.

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 5.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 19.—Comes, p. I, cap. 22, § 11, 22 y 23.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 20.

---

* Dos et sponsalitium in præcipuis privilegis... pari p u ambulant. *Fontanella*, cl. 7, gl. 1, p. 2, núm. 13.

* *Comes* (p. 1, cap. XXII, § 11, núms. 15, 16 y 17) diu ... y es costúm convenir que l' escreix sia igual a aqu lla part del dot que 's dona a la muller, a les seves lliu voluntats. Si la muller té, donchs, la lliure dis-

(1) Comes, p. I, cap. 22, § y 18.
(2) Comes, íd., § 2 y 20.
(3) Comes, íd., § 18.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 164.

142.—Pot donar y constituir escrex tot aquell qui té la lliure disposició dels bens ab que pensa constituirlo (1) y pot constituirlo ab totes aquelles coses ab que pot contractar (2).

També pot esser constituit ab bens subjectes a fideicomís (3), mentres l' afavorit per ell sia descendent en linia recta de qui 'l constituí; no si es estrany o parent transversal (4) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 62 y 63.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 37.

143.—Constituit l' escrex, pera entregarlo se tindrà en compte lo que sobre l' entrega s' hagués pactat (1), y sinó les regles següents: 1er, si 'l dot fou constituit per una persona obligada a ferho, com per eczemple 'l pare, y mor el gendre o marit de la muller dotada avans de que se li hagués entregat y sols promès, l' escrex no s' entrega tampoch a la muller (2); en aquest cas la confessió feta pêl marit en el testament de que ha

---

posició de la meitat del dot com sol ferse a Barcelona, l' escreix es igual a dita meitat, si del ters com en aquesta ciutat de Vich, se li constitueix aquest ters com a escreix y axís sols ferse en quasi tots els capítols. Axó s' ha de entendre no obstant quan se tracta de dots no molt grossos: si 'ls dots son excessius com els de vint y trenta mil lliures, allavors l' escreix no 's fa tant gros perquè al restituirlo els patrimonis se destruirían, sinó que les parts solen convenir en una petita cantitat sense tenir pera res en compte la quantía del dot.»

Fontanella, a la cl. 7, gl. 1, p. 1, núm. 20, ho confirma dient que convé evitar que al fer la restitució se destruexi 'l patrimoni.

---

* *Peguera* (Ll. 1, cap. 116, núm. 1) reconeix t. bé aquesta facultat d' enagenar bens subjectes a fideico nis pera constituir l' escreix a descendents, però separ at-se dels demés autors sosté que sols pot fer la enar ació el metex fundador del fideicomis.

rebut el dot no 's considera prova suficient (3) *.

2on Si el dot fou constituit per persona no obligada a ferho, la muller té 'l dret a l' escrex encara que 'l dotant hagi sols promès el dot y no l' hagi entregat en tot o en part (4).

3er Si s' hagués pactat que 'l dot s' entregaría en determinat dia y mor el marit avans de que aquest arrivi, la muller té dret a tot l' escrex; si en cambi ve aquest día vivint el marit, la muller tindrà sols el dret a una part de l' escrex, proporcional a la part del dot que efectivament s' haurà entregat (5) **.

(3) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 70.
(4) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 38.
(5) Comes, íd., § 39.—Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. II, § 39.

III.—Drets y obligacions, durant el matrimoni

144.—Durant el matrimoni l' usufructuari es el marit (1) si be pot pactarse que 'n sia la muller (2), sense que en aquest cas hagi de fer fiansa (3); y el domini es de la muller (4), a menos de que en el lloch ahont visqués el matrimoni hi hagués la costúm, en algúns establerta, de que mentres visca el marit el tinga com a seu (5).

Quan en els capítols se pacta que disolt el matrimoni serà de la muller, se entén sempre que es ab la condició de que no tinga fills o de que no contregui segón matrimoni (6), encara que en els pactes se digués espressament que 'l tindrà fins en el cas de contràurel (7) *.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 28.—Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 26.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 52.
(3) Fontanella, íd., § 50.
(4) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 27.
(5) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 186 y 188.
(6) Fontanella, cl. 7, gl. 1. p. I, § 36.
(7) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 37.

---

de Declarat axís per Sentencia de 2 d' Octubre 56.

** *Fontanella* (cl. 7, gl. 1, p. 2, núm. 68) cita en con nació una Sentencia de 23 d' Agost de 1563.

* Vegis la nota al art. 149.

145.—El marit no pot enagenar els bens que constituexen l' escrex encara que la muller hi consenti (1), podent la muller fer revocar les enagenacions si 'l marit les fes (2).

No obstant, si passats dos anys després de la enagenació la muller la nova y espressament la autorisa, queda ferma mentres al marit li quedin prou bens pera que la muller puga fersen seus en quantía igual a la enagenada (3).

La muller té ademés per rahó de l' escrex dret preferent al de tots aquells acreedors del marit, els crèdits dels quals sien posteriors a la seva constitució (4); y pot eczercir l' acció *in rem* contra 'ls possessors d' aquells bens, que haventli sigut donats com a escrex, fossin enagenats o cedits pêl marit (5) *.

Aquêts drets y privilegis son renunciables, però pera que la renuncia sia vàlida, ha de constar espressament en els capítols al constituirse l' escrex (6).

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 11 y 28. —Id., cap. 18, § 35.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 29.
(3) Comes, p. I, cap. 18, § 35.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 172.—Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 29.
(5) Comes, p. I, cap. 18, § 35.
(6) Comes, id., § 36.

146.—Si durant el matrimoni el marit es eczecutat, la muller té respecte a l' escrex els metexos drets y privilegis que respecte al dot (1), y si va a caure en estrema pobresa se 'l fa seu si 'l dot o part d' ell va esser entregat (2).

Si el matrimoni s' ha de separar per adulteri del marit, la muller té tot l' escrex (3).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 9.
(2) Comes, p. I, cap. 22, § 1 y 60. —Id., § 2 y 40.—Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 10.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. X, § 60.

IV.—Al disoldres el matrimoni

147.—Al disoldres el matrimoni, si pre[illegible] la muller sense fills, l' escrex no s' haurà d' [illegible]re

* Tot axò per la autèntica que comensa *Si* [illegible] *me* a la que pot renunciar. (*Comes*, id.)

gar (1) y si mor ab fills passa a esser d' ells (2) *.

Si premor el marit, la meitat es dels seus hereus y l' altre de la muller (3). Aquesta té 'l privilegi de la *tenuta* sobre 'ls bens del marit mentres no se li entregi (4) y els seus drets passan als fills (5), però no a hereus estranys (6).

No obstant, la viuda, fins ab contradicció dels hereus del marit, pot retenir la totalitat de l' escrex (7); mes en aquest cas, al morir haurà de retornarlo no per meitat sinó totalment a qui tinga dret, o sia als fills y als hereus del marit o a qui aquest disposés; assegurant ab caució, que al disoldres el matrimoni axís ho cumplirà (8).

Pera reclamar l' escrex pot eczercirse la acció *ex contractu* (9).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 59.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 29.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 30.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 11.
(5) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 31.
(6) Comes, id., § 36.
(7) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 189.
(8) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 30.
(9) Comes, id., § 41.

148.—Pera reintegrar l' escrex o la part d' ell deguda poden esser enagenats els bens subjectes a fideicomís (1), y si a l' herencia no n' hi hà prou pera ferho totalment, l' hereu pot fer la reintegració ab bens propis y obligar a la muller a que li asseguri 'ls fruyts y guanys dels metexos (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 93.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 58.

---

* Ab tot y dir *Fontanella* que l' escreix es dels fills *non ex vi alicujus consuetudivis legis ant statutis sed ex llegitima paterna* (2) diu també que interpretant les lleys romanes, la costúm es que quan premor la muller, l' escreix sia totalment del marit: prò l' antigua Audiencia opinava lo contrari podentse citar la Sentencia de 17 de Juliol de 1614 que s' apoya en altre de 23 de Nobre de 1590 que diu entre altres coses: «... *sponsaum istut competit filiis ex stipulatione ipsorum orem facta, et sic jure proprio; unde non consideir, nun mater pradecedisset vel supervixerit, cum ɔque casu pariter filiis ex matrimonii nascituris in dicta stipulationis debeatur.*»

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1. p. 1, § 83.
(2) Fontanella, § 35.—Cancer, p. I, cap. 9, § 83.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 11, 32, 33 y 34.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 15.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. I, § 26.

149.—La viuda no pert el dret a l' escrex contrahent segones nupcies (1); però si ho fa, no sols l' ha de reservar pera 'ls fills del primer marit (2) * sinó que ademés els hi haurà d' assegurar, axís com la bona conservació dels bens que l' integran (3).

Pert l' escrex totalment quan demana la rescissió d' algún acte fet o consentit per ella a pretext de que per sa causa queda indotada (4), axís com en el cas en que s' hagués deshonrat (5).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 52.

150.—Quan el fill que ha adquirit l' escrex mor intestat, la part d' aquest que li pertoca, passa als seus parents per consanguinitat de part de pare (1).

---

* Als 10 de Janer de 1572 la Audiencia va fallar en aquest sentit. El cas era 'l següent: al contraure matrimoni la mare se li van constituir en escreix 400 lliures ab el pacte de que 200 serían a ses lliures voluntats y 200 pera 'ls fills: enviudá tenintne y contragué segón matrimoni demanant l' escreix del primer tal com era pactat o sia 200 lliures en propietat y 200 en usdefruyt com a mare dels seus fills: aquets s' hi oposaren y 'l Tribunal fallá a favor d' ells, dient que no era que la muller tingués les duescentes lliures en propietat *sed tanquam processus de bonis viri debere applicari filiis non obstante pacto prædicto.*

CAPITOL VIII

Llargueses esponsalicies

151.—Son llargueses esponsalicies les joyes, mobles y demés presents que per rahó del matrimoni que contrauràn, dona 'l futur marit a la seva futura muller o aquesta a aquell (1) o be 'ls parents y amichs del marit a la metexa (2).

Aquêts presents constituexen una verdadera donació (3), y per axò no s' han de restituir al disoldres el matrimoni (4) *.

(1) Comes, p. I, cap. 22, § 2, 4, 6, y 7.
(2) Mieres, col. 6, cap. 23, § 31.
(3) Comes, p. I, cap. 22, § 2 y 43.
(4) Comes, id., § 48.

152.—Ni el pare ni cap dels qui per dret ha de dotar, té obligació d' entregar aquestes llargueses, més que en el cas en que fos ús y costúm del lloch el ferho: o be prescindint de la eczistencia de la costúm, quan el dot promès o assignat es tan insignificant que ab ell probablement no 's podría casar la dotada *. En cas, si s' entreguin se suman al dot (1).

(1) Fonianella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 88.

---

* Si data sponsalitia lagitate contingat matrimonium non perfici eo quia stat per alterum sponsorum tunc is per quen stetit, donationem sive sponsalitiam largitatem non repetit imo promissum exolvit. (*Comes*, p. I, cap. XXII, § 11, núm. 50).

---

* Angela Jorba, de Tortosa, al contraure matrimoni demaná al seu pare joyes, vestits, caxes de nuvia y res llargueses, y haventshi aquest oposat, el Trinal a 24 d' Octubre de 1619 fallá negant la rahó á filla, primerament perquè a Tortosa no era costúm lo que ella volía y perquè ademés no podía considerarse mal dotada per haverli 'l pare constituit un dot 3600 lliures.

CAPITOL IX

De la renuncia que algunes vegades fan el fill ó filla al contraure matrimoni

153.—La renuncia general que faci 'l fill o filla, no s' estén més que als bens del causant (1) y no inclou per tant els bens materns quan el renunciant res ha rebut d' ells, encara que 'l pare donador en els capítols hagués dit que feya donació dels bens paterns y materns (2).

Tampoch queda en ella inclòs, 1er el dot (3) ni el dot matern si espressament la haguessin estesa al dot patern (4), axís com el dret de succehir als pares *ab intestat* (5) *, 2on el de adquirir lo que haurían de dexar als fills al contraure segón matrimoni (6) encara que la renuncia sia jurada (7); 3er el de succehir a estrany (8) y 4art y en general, el de ferse ab lo que 'ls hi pervingués per causa diferent de la que ocasiona la renuncia (9). Pera que no sia axís, es precís que espressament se renuncihi a tot lo que en lo futur pogués adquirirse per qualsevol causa o rahó (10).

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 7 y 15.
(2) Fontanella, íd., § 9.
(3) Peguera, L. 1, cap. 140, § 4.
(4) Cáncer, p. III, cap. 15, § 240.
(5) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 42.
(6) Cáncer, p. I, cap. 5, § 53.—Id., p. III, cap. 15, § 129 y 130.
(7) Cáncer, p. III, cap. 15, § 5.
(8) Peguera, L. 1, cap. 148, § 16.—Cáncer, p. III, cap. 15, § 129.
(9) Cáncer, íd., § 132.
(10) Cáncer, íd., § 134.

---

* En Sentencia de 28 d' Abril de 1593 l' antich bunal ho confirmava, en el plet entre Francisco Ba meus contra Francisco de Spes, fallant «que la filla tot y la renuncia pot succehir a son pare y recla: suplement de llegítima.»

De la metexa manera es precís, pera que la renuncia general dels bens paterns y materns privi al renunciant d' adquirir d' ells per donació *inter vivos*, que axís espressament hi consti (11) **.

(11) Cáncer, íd., § 240.

154.—No es vàlida la que 's faci de lo dexat en testament sense conèxer el text d' aquest (1), de manera que encara que la fes, no queda privat del dret de succehir en lo en ell dexat (2), tant si el testament era anterior com posterior a la renuncia (3).

(1) Peguera, L. I, cap. 148, § 18.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 35.
(3) Cáncer, íd., § 38.

155.—Si la mare al acceptar el dot va fer la renuncia y desprès premor al seu marit, aquesta no perjudica als fills (1), encara que fos feta al dotar a les filles (2) o sien els néts els seus hereus en defecte dels fills (3).

La renuncia, encara que sia feta ab les solemnitats degudes, no priva del benefici de la menor edat y restitució (4) y pot esser per tant revocada per lesió (5) o en virtut del benefici de la lley *Hæc ædictali* (6). Per aquesta no 's revoca, si no hi hà lesió, per la sola sobrevivencia de fills (7).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. II, § 25.—Cáncer, p. 3, cap. 15, § 44.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 47.
(3) Cáncer, íd., § 58.
(4) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 7.
(5) Fontanella, íd., p. I, § 16.
(6) Cáncer, p. III, cap. 15, § 338.
(7) Cáncer, íd., § 73 y 75.

156.—La filla que reclama contra la renuncia feta al contraure matrimoni; ha de restituir avans de tot el dot rebut (1) *.

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 46.

El temps pera reclamar contra la renuncia, no comensa en el moment de la mort del pare, sinó

** La filla pot renunciar per la *Auth. Pætrea. Unde vir et uxor. Cáncer*, p. 3, cap. 15, núm. 33).

* Intelligitur de parte opponente, non alias (*Fontanella*, cl. 9, gl. única, p. I, núm. 47). Fallit si non agitur de rescissione vel nullitate (íd., íd., núm. 48).

(2) Cáncer p., III, cap. 15, § 71.
(3) Fontanella, cl. 9, gl. única, § 25.

en el de la renuncia metexa (2); y a aquest temps també s'haurà de atendre, y no a aquell en que se ha de fer el repartiment de lo renunciat, pera determinar si hi va haver o no lesió a la renuncia (3) **.

** Lluis de Taquí posa plet a Bernat de Oms demanant que 's declarés la nulitat de la renuncia feta per la seva mare, que acceptant un dot de mil ducats renunciá a la quantiossísima herencia del seu pare: s' hi oposa 'l demandat alegant que al temps en que dita senyora va renunciar el dot, era del tot proporcionat a la fortuna que allavors tenía 'l pare, y no havent pogut el demandant destruir aquesta afirmació, a 20 de Maig de 1615 'l Tribunal dictá Sentencia absolent al demandat, apoyantse en que no se havía probat la existencia de la lessió y sostenint la doctrina de que aquesta s' ha de medir ab relació al moment mateix en que la renuncia 's fa.

CAPITOL X

Constiuída la familia

I.—OBLIGACIONS PERSONALS

157.—Durant el matrimoni, les càrregues matrimonials atanyen al marit (1), qui ha de mantenir la muller y 'ls fills (2).

Aquesta obligació respecte a la muller se estén a tot lo que necessiti pera viure, axís en salut com en malaltía (3) *, encara que no hagués portat dot al matrimoni (4) y no sols mentres visqui en el domicili conjugal, sinó també si n' ha de sortir (5) encara que sia per desavinenses en que la muller metexa hi tinga culpa (6).

Si marit y muller pledejan, mentres duri 'l plet també el marit ha de mantenir la muller (7) **, axís com també si té pèrdues de fortuna mentres materialment pugui donarli alguna cosa (8).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. I, § 63.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 8.—Mieres, col. 4, cap. 12, § 11.—Id., col. 6, De jure detium, § 133.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 8.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 89.
(4) Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 13.
(5) Peguera, L. 1, cap. 169, § 7, y cap. 20, § 1, 2, 3 y 4.—Cáncer, p. III, cap. 11, § 166.
(6) Cáncer, id., § 167.
(7) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. IV, § 66.
(8) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 175.

---

* ... in omnibus vitæ suæ necessariis ut in vestuariis, cibariis, potu et habitatione et aliis sine quibus homo vivere non potest. *Mieres*, íd.

** Doctrina confirmada per l' antich Tribunal del e 's pot citar la Sentencia en el plet entre María de ɔms contra 'l seu marit Nofre de Homs a 19 d' Octu-e de 1583, en la qual entre altres extrems se sosté obligació de donar aliments a la muller mentres el et dura.

(9) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 32.
(10) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 31.
(11) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 55.
(12) Mieres, íd., § 94.

Igualment n' hi haurà de donar mentres cuestionin sobre la validesa o nulitat del matrimoni (9) *** o sobre la constitució, entrega o restitució del dot (10).

Aquêts aliments no sols s' han de donar en fruyts, sinó també en bens, si aquells no fossin suficients (11).

La muller tindrà o no acció contra 'ls bens del marit, per rahó d' aliments, segons la concedexin o no l' ús y costúm del lloch (12) ****.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 60.
(2) Mieres, íd., § 96 y 215.
(3) Mieres, íd., § 90.

158.—La muller ha de viure en el domicili del marit y ab els fills (1), als quals no té la obligació de mantenir (2) ni tan sols en el cas en que se hagi de separar juntament ab ells del domicili conjugal y sian menors d' un any (3) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 9.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 32.—Peguera, L. 1, cap. 97, § 5.

159.—El pare té obligació de mantenir el fill (1) encara que per mals tractes hagués de viure en domicili de tercer (2) axís com també

*** *Peguera* (Decís 20) cita en confirmació una Sentencia de l' any 1581. Confirma també aquesta doctrina la de 14 de Desembre de 1611 en el plet en Francisca Sebil contra son marit per la qual se condemna a n' aquest a donar aliments a sa muller, ab tot y constar que havía instat y estava pendent de resolució a la Curia Romana una demanda sobre la nulitat de son matrimoni.

**** Illud autem nota quod si aliquis deveat uxorem nulla habita mentione de vestibus, si agat accione de dote veniunt vestes, non quod possit agi expresse accionem de dote ad vestes, sed agendo accionem de dote veniunt vestes tamquam accessorium. *Mieres*, col. 6. De jure dotium, núm. 94.

---

* Uxor non est in potestate viri nissi quoad dotum carnis (*Mieres*, col. 6, De emancipatione et gorcasatione, núm. 24).—Mulieribus a muneribus escussatur personales. (*Socarrats*, p. 354, núm. 16).

si li hagués entregat cantitats pera mantenirse y 'l fill les hagués perdudes, culpablement o no (3).

Si el pare, al contraure matrimoni el fill, reb el dot aportat per la nora, té obligació de mantenir el nou matrimoni y no sols ab lo que dongui el dot sinó suficienment (4).

En qualsevol cas en que la filla no tinga ab què mantenirse, el pare té obligació de mantenirla (5), tant si es noya com si s' havía casat a gust o disgust seu (6) y ab persona digna o no, y no sols a ella sinó als fills, si 'n tingués (7).

(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 76.
(4) Cáncer, p. III, cap. 11, § 145, 148 y 150.
(5) Peguera, L. 1, cap. 118, § 9.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 89.
(7) Fontanella, id., § 90.

160.—Aquestes obligacions del pare passan a sos hereus (1), y en cas de necessitat pot vendre pera aténdrelas, bens del fill (2).

Els aliments en cap cas retornan al pare o a sos hereus, ni tan sols si pledejessin ab el fill y aquest perdés el dret a continuarlos rebent (3).

Tampoch haurà de rescabalar la diferencia, si per sentencia o conveni fos sa quantía disminuída (4).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 213.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 186.
(3) Peguera, L. 2, cap. 40, § 3.
(4) Peguera, L. 1, cap. 40, § 1.

161.—Els aliments dels fills illegítims s' han de senyalar tenint en compte, no les seves necessitats, sinó la dignitat y poders del pare (1).

Els de les filles illegítimes s' equiparan als de les llegítimes (2).

En cas de litigi, la filiació ha d' esser provada pel fill, si be pera 'ls efectes de conseguir aliments, sols sumariament (3).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 76.
(2) Fontanella, id., § 77.—Mieres. col. 6, De jure dotium, § 212.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. IV, § 3.

162.—L' avi té obligació de mantenir els néts, ans de la mare (1).

En defecte dels pares y avis, el germà rich té ligació de mantenir el pobre, sense que pugui putar els aliments donats a la germana, en el

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 3, p. 1, § 10 y 16.

(2) Cáncer, p. I, cap. 16, § 31.
(3) Cáncer, íd., § 25.

dot que li hagués d' entregar per dexa del pare (2).

El parastre no pot reclamar el valor dels aliments donats als fillastres, si no va fer constar desde 'l primer moment que 'ls entregava ab aquesta condició (3).

II.—DRETS Y OBLIGACIONS RELATIVES ALS BENS

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. IV, § 38.
(2) Fontanella, íd., § 39.
(3) Cáncer, p. III, cap. 7, § 232.
(4) Cáncer, íd., § 233.

163.—Se presumex que son del marit tots els bens y efectes que 's trovan a casa seva y en lo seu (1), menos quan al contraure matrimoni es el marit qui va a viurer a casa de la muller, perquè allavors se presumex que son d' ella * y mentres hi visqui 'l matrimoni, no pot ferse contra ells eczecució per deutes del marit (2) **.

Si està pactat qu' els bens que se adquirexin durant el matrimoni sien del marit y la muller, encara que 's faci constar que 'l marit durant el matrimoni pot enagenar, no pot donar (3), ni tampoch fer fianses, ni en general especular ab ells (4).

164.—Els contractes de compra, venta y en general onerosos entre marit y muller son vàlits,

---

* Dita presumpció queda destruida per qualsevol prova en contra, com per eczemple pel fet d' estendre un inventari dels bens que son del marit. (*Fontanella*, íd.).

** A 7 de Febrer de 1584 l' antich Tribunal dictá Sentencia en el plet entre 'ls conjux Jaume e Isabel Minguella, de Lleida, y Francisco Cerda confirm aquesta doctrina, y apoyantse en que quan el marit a viurer a casa de la muller y no 's prova lo contr se presumex qu' els mobles son de la muller, maná bressehir l' eczecució que contra d' ells se feya per d tes del marit.

mentres no sien fets pera amagar una donació entre ells prohibida (1).

Si el marit es reconvingut a causa dels contractes fets ab sa propia muller, no respón per més de la cantitat que representan els seus propis bens; però en cambi, separat o disolt el matrimoni, no pot invocar la acció de *negotiorum gestorum* ni altre derivada d' ella (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 13, § 99.
(2) Mieres, col. 9, cap. 12, § 57.

105.—Els gastos judicials ocasionats per la muller ab consentiment del marit, poden a ell reclamarse (1) *.

En cambi el deudor del marit, no pot oposar en compensació als seus deutes, els contrets per la muller, encara que fossin anteriors al matrimoni (2).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. III, § 47.
(2) Fontanella, id., § 27.

166.—Les obligacions contretes per la muller a favor del marit, son vàlides encara que per elles perdi l' escrex (1) els guanys del dot (2) o l' aument de dot (3) *.

Son en cambi nules si per elles pert el dot (4), encara que sia sols en part (5) **.

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VI, § 40.
(2) Fontanella, id., § 41.
(3) Fontanella, id., 42.
(4) Fontanella, id., § 11.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 23, §31.

---

* Les Sentencies de 7 d' Octubre de 1610 y 12 d' Octubre de 1610 en el plet entre Antón Xeregay y Pau Matheu y altres, confirman aquesta doctrina, condemnant el marit a pagar els gastos judicals fels per la muller perquè «ipse possidebat dotem uxoris, et consenserat in mandato firmato per uxorem, et sic consenserat litigio.»

---

* Mulier per pactum constante matrimonio non pote[illegible] facere conditionem suam deteriorem ad secundo n[illegible]endum... nisi cum sola muliere remota onni simulati[illegible]ne, sit factus contractus... Soluto vero matrimonio p[illegible] est dotis suæ conditionem deteriorem facere. *Cáncer*, p. [illegible], cap. 15, núm. 101.

L' antich Tribunal fallava en aquest sentit y 's p[illegible] citar les Sentencies de 17 Setembre de 1602 en el

(6) Fontanella, cl. 7, gl. 2, p. VI, § 17.
(7) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 179.

Pera averiguar si la muller queda indotada, no s' ha de atendre al temps de la obligació, sinó de la restitució del dot (6).

La muller queda obligada pêls deutes del marit, quan rebé d' aquest una determinada cantitat a fí de que pagués dits deutes, y ella la gasta en altra cosa encara que sia en aliments pêls fills (7).

167.—Encara que la muller no pugui enage-

---

plet entre María Miona, viuda, y Josep Maduxer y altres y de 16 de Mars de 1617 en el de Paula Montaner contra 'ls Obrers de l' Iglesia de S. Miquel d' aquesta ciutat: en les dues s' absol a la muller de satisfer obligacions contretes pêl marit, per quedar cas de pagarles indotada, fent notar en les dues també, que de la obligació pêl marit contreta cap guany la muller ne va reportar axís com tampoch del diner que per ella va adquirir y que per altra part no quedavan bens del marit suficients pera rescabalar del dot.

En el mateix sentit está dictada la Sentencia de 11 d' Agost de 1582 en el plet de la Marquesa de Salba contra 'ls seus acreedors y la de 31 de Mars de 1620 en el de Caterina Real, de Figueras, contra Baudili Serra y altres.

En la última 'l Tribunal s' apoya per absoldrer a la muller en que no sols no podría rescabalarse del dot, sinó tampoch de l' escreix.

En els casos citats, la muller havía acceptat la obligació que 'l marit contreya o l' havía garantida y el Tribunal suposava, que si be havía firmat la obligació, era forsada per la por reverencial y el respecte al marit degut y no lliurement.

S' ha de fer notar també que seguía la opinió dels juriconsults, entre ells Fontanella, que distinguían entre 'l cas en que la obligació absorvís tot el dot o 's tractés de varies de les que en conjunt l' absorvissin tot també, però separadament no. En el últim cas i les primeres obligacions absorvían més de la meitat l dot, fallava absolent també a la muller y si erai e quantía inferior la condemnavan a pagar aquel o aquelles preferents que no li imposavan la pèrdu- e dita meitat del dot.

nar ni donar sense consentiment del marit, pot renunciar sense la seva intervenció les donacions que li facin (1).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 130.— Id. p. III, cap. 15, § 331.

168.—Les solemnitats especials eczigides pêl dret pera que sien vàlits els contractes fets per la muller, no son necessaris quan aquesta dona al seu pare o contracta ab ell (1).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 74.

169.—Durant el matrimoni, la muller pot esser eczecutada per deutes anteriors a ell, que li seràn eczigibles ab tot y el contracte dotal (1) *.

En cambi no pot serho per deutes posteriors al matrimoni, més que en el cas en que procedexi de mala fe, o en el que fentse eczecució dels bens del marit, els ocultés en perjudici dels acreedors (2).

No obstant, la demanda y subsegüent eczecu-

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. III, § 23 y 24.
(2) Fontanella, id., id. — Cáncer, p. I, cap. 17, § 522. —Id., p. III, cap. 8, § 96, 97 y 98.

---

* Segons afirma *Fontanella* (cl. 6, gl. 1, p. III, núm. 23), l' antich Tribunal tenía la jurisprudencia sentada en aquest sentit per moltes Sentencies.

No obstant el seu criteri era evidentment restrictiu com ho prova per eczemple la Sentencia de 2 de Desembre de 1609 en el plet entre Geroni Ferreres contra María Angela Leuger, muller de Francisco Leuger, la que 's refereix a deutes no posteriors, sinó anteriors al matrimoni y falla que «*Non posse procedi vía executiva, sed vía ordinaria esse agendum contra bona per dictam Leuger dicto viro suo in dotem constituta, quamvis im instrumento guarentigio ante matrimonium fuisset per dictam Leuger dicto Ferreres firmata obligatio.*»

En altre Sentencia de 9 de Juliol de 1615 en el plet de Beatriu de Monsual y Caterina Pérez, el Tribunal edí a l' eczecució, salvant l' usdefruyt del marit nt «*Quod fieret pro nunc executio provisa contra tharinam Perez, sine tamen projuditio ususfructus npetentis viro suo in bonis et rebus per dictam Perez in dotem constitutis.*»

(3) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. III, § 30.

ció contra la muller, per deutes posteriors al matrimoni, se sosté, si 's fa a ciencia y paciencia del marit (3) **.

** En aquest sentit y concedint eczecució contra 'ls bens dotals poden citarse les Sentencies de 3 de Febrer de 1614 y de 26 de Maig de igual any y les ya citades de 7 y 12 d' Octubre de 1610.

CAPITOL XI

Parafernals

I.—DELS BENS

170.—Son bens parafernals els que té la muller al temps de contraure matrimoni y no tenen el caràcter de dotals (1).

No obstant, les caxes, mobles y altres presents fets pêl pare a la filla al temps del casament y per rahó d' ell, per costúm s' entén que son bens dotals, encara que espressament no s' hagin incluit en el dot (2).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 7 y 8.-Socarrats, p. CCXXXVII, § 9. —Comes, p, I, cap. 21, § 1.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 148.

(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 193.—Comes, p. I, cap. 21, § 1 y 21.

171.—Els bens parafernals conservan sempre llur caràcter propi (1), encara que la muller els porti a la casa del marit pera 'l seu ús o ús del matrimoni y encarregui a dit seu marit la llur administració y guarda (2).

(1) Ferrer, tem. 3, declar. 12, § 32.

(2) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 5.

II.—DE SA ADMINISTRACIÓ

172.—El marit, ab sols el consentiment tàcit la muller (1), y sense que hagi de fer caució cap mena, administra 'ls bens parafernals que muller li entrega o porta a casa seva, però no

(1) Fontanella, cl 6, gl, 2, p. VII, § 57.

(2) Fontanella, íd., § 55.
(3) Fontanella, íd., § 59.

aquells que ni li entregui ni porti o que li pervingan després del matrimoni (2) *.

Si la muller espressament consent la administració, s' entén que aprova lo fins allavors fet pêl marit (3).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 11.
(2) Fontanella, íd., § 37.

173.—Els fruyts dels parafernals pertanyen a la muller, menos en el cas en que aquesta no hagi portat dot al matrimoni, perquè allavors s' aplican al sosteniment d' aquest (1).

També se 'ls fa seus el marit, si la muller consent que se 'ls apropii; essent suficient per axò el consentiment tàcit (2).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 66.
(2) Fontanella, íd., § 41.

174.—El preu dels parafernals venuts per marit y muller o per aquell ab el consentiment de aquesta, queda tot pêl marit (1) *.

La ciencia y paciencia de la muller en lo referent als bens, axís com la en lo referent a llurs fruyts, se té com aprovació de lo que faci 'l marit (2) **.

---

* Sostenint aquesta doctrina la Sentencia de 30 de Setembre de 1540 va declarar que no procedía la eczecució instada pêl marit sense manament de la seva muller ni haver fet caució, per les pensions de un violari, que després del matrimoni havía pervingut a la muller y que no havía aportat o posat en mans del marit, fundantse 'l Tribunal en que en els parafernals que a la muller vinguessin després del matrimoni y no entregava al marit, aquest no hi tenía facultats sinó ab consentiment d' ella.

---

* Segons *Fontanella*, (lloch citat) encara que la ller confessi rèbrel juntament ab el marit.

** ... máxime si adest aliquis actus positivus. d.

III.—DISOLT EL MATRIMONI

175.—Al disoldres el matrimoni la muller o els seus recuperán els bens (1). Y si els tingués el marit, poden rescabalarse dels danys y perjudicis que per culpa o descuyt d' ell haguessin sofert fins al moment de la entrega, ab els bens del marit metex (2) *.

Si els bens consistían en mobles y la muller va consentir que s' usessin, al fer la restitució se hauràn d' acceptar en el estat en que 's trovin (3) y per la metexa rahó no s' hauràn d' entregar, els que a causa d' aquest ús fossin gastats o consumits (4).

Al fer la restitució, el marit no té 'l dret de rescabalarse de les millores que hagi fet en els bens (5).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 12.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 10.
(3) Fontanella, cl. 6, gl, 2, p. VII, § 13.
(4) Fontanella, id., § 14.
(5) Cáncer, p. I, cap. 9, § 24.

176.—Ni el marit ni els seus, responen en cap cas dels que la muller metexa 's tenía, o en general, no havía entregat al marit (1) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 16.

177.—El marit o els seus, també han de restituir els fruyts dels bens (1) y s' entendrà que aquêts eczistexen quan ab ells o ab llur estimació el marit s' ha enriquit (2).

No hauràn de fer la restitució, si 's pot provar

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 18, 23 y 51.
(2) Fontanella, id., § 28.

---

* Segons el dret antich la muller tenía a n' aquêts efectes tácita hipoteca sobre 'ls bens del marit. (*Cáncer*, I, cap. 9, núm. 17).

* La Sentencia de 24 de Janer de 1582 en el plet tre Angela Celitrous e Isabel Agna Pedralbes, ho afirma referentse a un cas en que la muller se guarda els bens ab pany y clau.

que 'l marit els va aplicar al sosteniment de la familia (3), quan sien de quantía excesivament petita (4), o be quan se 'ls apropía ab consentiment de la muller, tant si son de grossa quantía com de insignificant (5) *.

(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 21.— Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 25 y 29.
(4) Cáncer, p. I, cap. 9, § 23.— Fontanella, cl. 6. gl. 2, p. VII, § 18.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 37 y 51.

178.—Se presumex el consentiment de la muller, quan el marit els administra y aplica llurs fruyts als usos comúns de la casa (1): quan se pot demostrar que sense llurs rendiments el marit no podría sostenir la familia (2), y en general sempre que prudenment se pot creure que aital consentiment eczistía (3); sense que sia precís provar la materialitat ni del permís ni de la consumpció, sinó sols la apropiació pêl marit feta (4).

En tots aquêts cassos s' entén que la muller els hi ha volguts donar (5) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 39.
(2) Fontanella, id., § 44 y 45.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 20.— Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. VII, § 38.
(4) Fontanella, id., § 46.
(5) Fontanella, id., § 43.

---

* *Fontanella* (lloch citat, núm. 43) sosté que fins en aquest cas si el marit s' havía enriquit ab ells, els haurá de restituir o a lo menos llur estimació y afegeix que aquest era 'l criteri del Tribunal, citant al efecte la Sentencia de 24 de Janer de 1582.

---

* Respecte a la apropiació dels fruyts dels parafernals, la Sentencia ja citada de 24 de Janer de 1582 estableix la distinció admesa per molts jurisconsults entre 'ls fruyts industrials y els naturals, si be en lo que fonamenta 'l fallo es en la autorisació que pera consumirne uns havía donat la muller a son marit y la falta de autorisació pera apropiarse els altres, axís com també en el fet de haverlos ell gastat en sosteniment de familia. Per lo qual condemna el marit a restituir, consumits sense autorisació:

«Atenent a que consta que dit N. com a procurador de sa muller consetí en rebre cantitats, etc. Atenent que tot administrador té obligació de rendir compte

fer restitució de bens, encare que aquest sia 'l marit y els bens administrats, parafernals; y molt més si administrava en nom de la muller y els fruyts son de gran valor, majorment quan els consumi en benefici propi y no comú de la muller, també de dita administració ne resulta deudor, etc.»

Absolentlo en cambi de la obligació de restituir els altres:

«Atenent a que 'ls fruyts de la vinya, que 'l marit rebé, son industrials, y no sols els rebé ab consentiment de la muller, sinó que 'ls consumí en benefici d' abdós, en quin cas es cert que 'l marit no queda obligat a la restitució d' aquets fruyts que no eczisteixen ja, etc.»

CAPITOL XII

Facultats dels pares respecte als fills en potestat y a llurs bens

I.—RESPECTE ALS FILLS

179.—El fill, mentres es menor, ha de viure a casa del seu pare (1) a menos de que 'n rebi mals tractes, perquè allavors pot viure en domicili diferent (2).

Si el matrimoni visqués separat, desde que tenen tres anys els tindrà el pare, si no es que se 'n faci indigne, cas en que els continuarà tenint la mare (3) *.

(1) Peguera, L. 1, cap. 97, § 3.—Fontanella, cl. 3, gl. 2, § 75.—Mieres, col. 6, cap. 10, § 27.—Mieres, De jure dotium, § 60.
(2) Peguera, L. 1, cap. 97, § 5.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 30.—Peguera, L. 1, cap. 97, § 4.

180.—El pare té sobre 'l fill patria potestat que s' acaba per emancipació, per entrar en Religió o per contraure matrimoni (1).

(1) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 29.—Mieres, col. 9, cap. 12, § 29.—Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 38.—Cáncer, p. III, cap. 1, § 214.

---

* L' antich Tribunal considerava de tan extraordinaria importancia lo relatiu a l' educació del fills que la seva jurisprudencia merexía 'l calificatiu de *arbitracies* ho aconsellavan fallava contrariant la voluntat del els plets en que 's discutía 'l dret de tenir y educar 's fills menors, era 'l de atendre a lo que convenía s als interessants, fins al punt de que si les circuns - *ria;* perque la rahó fonamental a que s' atenía pera fa r testador com succehí per eczemple en la Sentencia (ı de Febrer de 1620 sobre l' educació dels menors, de (, lo que repetí en molts altres cassos.

El fill pot contraure matrimoni sense consentiment del pare (2) però en aquest cas no s' emancipa, encara que més tart el pare l' aprovés (3).

Quan el matrimoni es a gust, emancipa al fill encara que no 's consumi (4) *.

(2) Peguera, L. 2, cap. 6, § 2.
(3) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 26.
(4) Mieres, id., § 23.

181.—En lo referent a la desheredació les facultats de la mare se equiparan a les del pare (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 37.

II.—RESPECTE ALS BENS

182.—El pare es el llegítim administrador y usufructuari dels bens del fill (1) *, que no poden per axò esser confiscats ni tan sols per delicte del propi fill (2).

Ab tot, encara que sia llegítim administrador, no té usdefruyt sobre 'l dot (3) ni en general sobre aquells bens que rebés el fill ab aquesta condició (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 7, 10 y 14.
(2) Fontanella, id., § 8.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. 1, § 48.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 22.

183.—El pare per durant sa vida, té usdefruyt en els bens del seu fill mort impúber, y si son subjectes a restitució, reté d' ells lo que li correspongui per llegítima y trebeliànica (1). Aquest usdefruyt el tindrà encara que dits bens li pervinguessin de part de la mare (2) *.

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 74.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. III, § 60.
(2) Fontanella, id., § 64.—Mieres, col. 6, cap. 1, § 122.

---

* Vegis lo referent al cas de *Segón Matrimoni.*

---

* Propiament sobre 'ls que forman el seus peculis entici y profectici. (*Fontanella*, lloch citat).

Encara que la constitució *dels impúbers* digui qu' bens que ell dexi procedents de la mare, passarán a iesta o be als més procsims parents materns, tenin- el pare sols la llegítima, y en cambi la mare sols la ítima en els bens paterns que passarán íntegrament

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 14.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 95.—Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 19.
(3) Fontanella, id., § 27.—Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 45.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 24.

184.—En aquells cassos en que 'l pare té l' usdefruyt, té també l' administració dels bens (1), sense que si es a l' hora usufructuari y administrador, hagi de donar compte de la administració, ni fer inventari, a que no obstant pot obligarli 'l jutge si tem que 'ls enageni o malbarati (2).

Quan se li prohibex l' usdefruyt, no s' entén que li quedi igualment prohibida l' administració si no 's diu espressament (3), ni pêl contrari prohibit l' usdefruyt, si se li prohibex l' administració y no 's fa constar espressament (4) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 33.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 10.
(3) Fontanella, id., § 11.
(4) Cáncer, p. I, cap. 7, § 118.—Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 9.

185.—Quan té sols l' administració y no l' usdefruyt ha de donar compte de ella (1).

Si paga per ell alguna cosa, s' entén que ho fa ab bens no del fill sinó propis (2), axís com també quan atén als gastos dotals (3).

No pot vendre ni en general enagenar sense autorisació del jutge (4).

---

al pare o als parents paterns, els jurisconsults sostenen que al morir l' impúber, ab tot y la constitució dita, el pare conserva l' usdefruyt que ja en vida del fill tenía sobre 'ls bens procedents de la mare; apoyantse en que dit usdefruyt, no sols no li pervé ab ocasió de la mort del fill, perquè 'l tenía ja, sinó perquè tampoch el té com a dret de successió, sinó per ministeri de la lley que dona al pare l' usdefruyt dels bens del fill; y aquest era al metex temps el criteri de l' antich Tribunal que en aquest sentit fallá 'l plet entre Antòn Osset y Antiga Serra, no sols en la primera instancia, sinó en la confirmació que al apelarse les parts rebé la Sentencia a 6 de Juliol de 1591; y el plet entre 'l vehí de Vich, Pau Galliners y Francisco Balle a 7 de Ju de 1605.

* En aquest sentit hi ha entre altres la Sente. de 30 de Juliol de 1598 en el plet entre Pere Liedo y administradors de la herencia de Joan Vidal.

186.—El pare pot esser reconvingut pêls deutes del fill, el patrimoni del qual administri, o en general sobre qui tinga la patria potestat (1), però 'ls acreedors no poden demanar eczecució contra 'ls bens del pare o de la mare vivents, a pretext de la llegítima que dit fill tindrà quan morin (2).

Si el fill casat compra, ven, y administra la casa a ciencia y paciencia del pare, pot esser aquest obligat a respondre de lo fet per ell (3).

(1) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 41.
(2) Cáncer, p. I, cap. 3, § 46.
(3) Cáncer, p. III, cap. 1, § 82.

187.—El pare pot renunciar l' usdefruyt a favor dels fills, però la renuncia no es vàlida si resulta en perjudici dels acreedors (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V. § 69.

188.—L' usdefruyt no finex encara que mori 'l fill (1) *, esceptuantse 'l que grava els bens donats com a dot a la filla, perquè sobre aquêts finex al contraure aquesta matrimoni (2).

El pare pot esser, no obstant, privat de l' usdefruyt y administració, si malbarata'ls bens (3), o per les seves males costúms (4).

Tant l' administració com l' usdefruyt acaban per la emancipació del fill (5).

(1) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 38 y 39.—Id., col. 6, cap. 1, § 120.—Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 12.
(2) Cáncer, p. I, cap. 10, § 7.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 26.
(4) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 40.—Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 46.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 42.

189.—Si la mare administra 'ls bens dels fills durant llur menor edat, respòn solzament dels

---

La jurisprudencia del antich Tribunal confirma sta doctrina que inspira les Sentencies de 6 de Ju- de 1591 en el plet entre Antoni Osset y Antiga Serra a de 7 de Juiny de 1605 entre Pau Gallines y Francis- Balle

danys ocasionats al patrimoni per mala fe; responent en cambi del dany de que hà de respondre qualsevol altre administrador, si 'ls administra essent el fill de major edat (1).

L' avi no es llegítim administrador del bens del nét (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 77.
(2) Cáncer, p. I, cap. 21, § 67.

CAPITOL XIII

Drets y obligacions dels fills de familia

190.—Els fills, en sent que poden, han de mantenir y atendre en salut y malaltía als seus pares necessitats y en defecte d' ells els seus hereus (1).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 213.

191.—Els bens del fill de familia forman els seus peculis castrense, quasi-castrense, profectici y adventici (1).

Constituexen el peculi profectici els que li provenen del pare o d' un tercer per rahó d' ell (2) y l' adventici els que ha adquirits per la seva industria o trevall (3) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 1.
(2) Fontanella, íd., § 6.—Cáncer, p. III, cap. 3, § 21.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 10.

192.—El fill menor, mentres no ha contret matrimoni, no pot contractar sense llicencia del pare o del jutge si contractés ab ell (1) * **.

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 259. —Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 41.

---

* Castrensia sunt quæ a filiofamilias... ratione militiæ a adquiruntur. (*Fontanella* íd. núm. 2); quasi castrensia bona... que acquirit filius ex publica causa scilicet administrationis vel publico salario. (*Fontanella*, ídem, núm. 3).

Si no es ab bens del peculis castrense ó quasi cas-se. *Fontanella*, cl. 4, gl. 7, p. III, núm. 4. *Cáncer*, 2, cap. 1, núm. 196).

* Encara que contracti ab l' Iglesia, monastir o sa pía. *Cáncer*, p. 2, cap. 1, núm. 116.

(2) Cáncer, p. II, cap. 1, § 110.— Id., p. I, cap. 10, § 18.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 99.
(4) Cáncer, id., § 69.

Els contractes fets sense aquêts requisits, no son vàlits (2) més que en lo que d' ells els hi es favorable (3) y no 's validan per l' aprovació posterior del pare (4) ***.

(1) Cáncer' p. III, cap. 15, § 260.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 55.
(3) Fontanella, id., § 56.

193.—No obstant, per rahó de matrimoni, pot fer les renuncies que li apareguin (1).

Igualment, cas de comerciar o negociar, pot lliurement contractar sense intervenció del pare (2). Pera que 's consideri que té aquesta facultat , no n' hi hà prou ab que faci algúns actes mercantils, sinó que es precís que pública y constantment se vegi que com a comerciant, y ab les facultats que solen tenir els pares de familia, trevalla, contracta y negocía (3) * **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 57.
(2) Fontanella, id., § 9.

194.—Els emancipats poden contractar lliurement (1).

Si el pare cedex al fill no emancipat la administració del peculi profectici, pot també contractar (2).

*** Diu *Cáncer* (p. 1, cap. 5, núm. 30) al tractar aquesta questió: «Patientia filii vel uxoris ubi agitur de eorum prejuditio, ob metum reverentiale non habitur pro consensu.»

---

* La jurisprudencia de l' antich Tribunal confirma aquesta doctrina.

** Respecte al S. C. Macedonianus, *Comes* (p. 1, cap. XVIII, núms. 21 a 25) resumex la doctrina en aquêts termes: «Beneficium S. C. Macedoniani competit filius familias parenti, busque eorum qui pecuniam mutuam accipiunt patribus invitis vel insciis.—Habet cum in sola pecunia non etiam aliis rebus fungilit nisi forte in fraudem hujusmedi alie res fungibiles ess filiis mutuate.—Quæ a filio familias dicta sunt, intel similiter de nepotibus.—Huic antem benefitium mín renuntiari potest.»

Igualment els fills d' un pare malgastador, en vida d' aquest poden contractar ab els acreedors paterns, pera pagar una part del crèdit, mentres conseguexin que se 'ls condoni la restant (3), però no poden fer lo contrari o sia cobrar en vida del pare, els crèdits que aquest tinga, sense 'l seu consentiment (4).

(3) Cáncer, p. III, cap. 7, § 163.
(4) Cáncer, id., § 165.

195.—Quan enagena bens, se presumex que enagena els corresponents a la seva llegítima o treveliànica, a menos de que consti lo contrari (1).

Si porta negocis agens, respòn ab tots els seus bens, en cas de dolo, o si s' enriquex indegudament ab la administració (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 52.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 78.

196.—El fill impúber en cap cas pot testar (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. II, § 57.—Mieres, col. 6, cap. 1, § 57.

CAPITOL XIV

De la Emancipació

(1) Comes, p. I, cap. 11, § 16.

197.—S' emancipa 'l fill de la patria potestat: per la mort dels pares, per la seva ausencia o desterro, per rebre 'l fill una dignitat pública o eclesiàstica, per conveni d' abdós y per matrimoni (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 26.
(2) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 23.
(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 23.
(4) Cáncer, p. I, cap. 10, § 3.—Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 28.
(5) Cáncer, p. I, cap. 10, § 8.
(6) Cáncer, p. III, cap. 1, § 266.
(7) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 26.

198.—Pêl matrimoni, si 'l fill se casa a gust del pare (1), encara que 'l matrimoni no 's consumi (2), s' emancipa en tot lo que sia favorable però no en lo odiós (3).

La filla per matrimoni emancipada, no torna a esser bax la patria potestat encara que 'l marit premori al pare (4).

Si 'l matrimoni es a disgust no s' emancipa (5) més que en lo desfavorable (6), encara que més tart el pare aprovi 'l casament (7).

(1) Cáncer, p. I, cap. 10, § 2.

199.—La emancipació per conveni d' abdós, emancipa al fill en tot lo favorable però no en lo odiós (1).

Pera que aquesta emancipació sia vàlid[illegible] precís que hi consentin tant el pare com e[illegible]

---

* Carnal o espiritual o sía per l' ingrés en R[illegible]

si be 'l jutge pot suplir un dels dos consentiments (2).

El pare pot emancipar al fill contra la seva voluntat, si eczistex alguna causa per la qual pugui llegítimament desheredarlo (3) o si per les seves dolentes costúms ocasiona disgustos als pares (4).

Pot en cambi esserhi obligat contra la seva voluntat (5) *: 1er, si al fill se li ha llegat o promès alguna cosa ab aquesta condició (6) y 2on si 'l mal tractés (7).

En aquêts cassos pera que la emancipació tinga efecte es precís que 'l fill hi convinga (8).

(2) Cáncer, id., § 11.
(3) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 34.
(4) Mieres, íd., § 41.
(5) Mieres, íd., § 15.
(6) Mieres, íd., § 35.
(7) Cáncer, p. II, cap. 2, § 188.
(8) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 36.

200.—El fill emancipat no respòn de lo fet pêl pare, a menos de que la emancipació fos feta ab mala fe (1).

El pare no té cap dret en els bens del fill que s' emancipa (2).

(1) Mieres, col. 4, cap. 21, § 109.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. III, § 42.

---

* Si quid legetur, si nata coacta probetur.
Si male tractetur, minor opimusque probetur.
Tune pater invitus emancipare tenetur.
Mieres, íd. núm. 15.

CAPITOL XV

Donacions

I.—DE LES DONACIONS EN GENERAL

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 99.
(2) Mieres, col. 6, cap. 26, § 15.
(3) Peguera, L. 2, cap. 32, § 4.—Mieres, col. 6, cap. 26, § 150.
(4) Peguera, L. 2, cap. 31, § 3.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 4, § 13.

201.—La donació no 's presumex may (1), y pera que sia vàlida, no sols es necessari que consti d' una manera espressa, sinó que 'l donatari espressament l' accepti (2) encara que dit donatari sia un infant, l' Iglesia, una causa pía (3) o un ausent, pêls qui un tercer haurà de fer l' acceptació (4) * **.

Acceptant el donatari, no es necessari que acceptin també, cada un dels tercers favorescuts ab la donació (5).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. II, § 54 y 56.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 4, § 11 y cl. 4, gl. 21, p. II, § 1.—Peguera, L. 1, cap. 138, § 1, cap. 142, § 1 y cap. 143, § 1.—Cáncer, p. III, cap. 2, § 123.
(3) Peguera, L. 1, cap. 143, § 2.

202.—Es vàlida la donació de tots els bens presents y futurs, mentres el donador no renuncihi al dret de revocarla (1) y se reservi alguna cosa pera testar, l' usdefruyt (2) o be 'ls drets y accions (3) *.

---

* Juramentum facit valere donationem sine acceptatione. (*Fontanella*, col. 4, gl. 4, núm. 14).

** Per axó, segons *Fontanella* (íd., núm. 12) es da la donació al fill que ha de náxer.

---

* En Sentencia de 5 de Maig de 1575 fou declarada nula una donació per entendre el Tribunal que era versal de tots els bens presents y futurs, drets y

Quan se fa donació universal, se entén solzament dels bens que té el donador en lliure disposició (4), y dits drets y accions no hi entran, més que quan espressament se faci constar (5).

Quan se diu que 's dona la herencia, pera que la donació sia vàlida, s' ha de entrendre que 's donan sols els bens presents (6) y s' ha de fer també alguna reserva pera testar (7).

(4) Cáncer, p. III, cap. 20, § 298.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. II, § 27.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 23.
(7) Cáncer, p. III, cap. 7, § 395.

II.—DE LA RESERVA

203.—Quan el donador se reserva l' usdefruyt s' entén que 's reserva tots els fruyts y tot lo que d' ells ne previnga (1), y si el conjunt de tot axò es de quantía tan petita que sia insuficient pera mantenirlo o li dongui tan justament lo que segons sa condició necessita pera viure que no li quedi res pera testar, la donació s' anula (2) *.

Pera determinar en últim cas si la reserva es suficient, s' ha de recòrrer al arbitri del jutge y per regla general ha d' esser tal, que faci presumir que l' hereu que 's nombri d' ella, acceptarà la herencia (3) **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 4.
(2) Peguera, L. 1, cap. 142, § 4 y 5.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 13.—Id., cl. 4, gl. 23, § 2.

---

cions, sense reserva de cap mena, consebuda en aquêts termes: «dona y donació fa *inter-vivos* de present, de tots y quantsevols bens, que en el día de la seva mort se li trovin sien allá ahont sien y de la mena que vulguin.»

---

* Segons la jurisprudencia de l' antich Tribunal pirada en la doctrina dels autors entre ells *Fontanella* 4, gl. 43, núm. 17) y *Cáncer* (p. 3, cap. 2, núm.) no es necessari que la reserva sia pera testar, sinó eczistexi encara que 'l donador al ferla 'n disposés.

* Haventse promogut en algunes ocasions la qüesde si 'ls fruyts trovats a casa del donador ab reserva usdefruyt, en el moment de la seva mort, eran del

(4) Cáncer, p. III, cap. 22, § 117. —Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 33 y 34.
(5) Cáncer, p. I, cap. 8, § 66.

Quan son dos els donadors, com en el cas en que sien marit y muller, s' entén que cada hu d' ells se reserva l' usdefruyt sobre 'ls bens propis (4), a menos de que espressament pactessin lo contrari (5) ***.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 11.—Id., cl. 5, gl. 8, p II, § 45
(2) Peguera, L. 1, cap. 142, § 2.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 14.
(4) Fontanella, id., § 27.
(5) Fontanella, id., § 32.

204.—La donació no s' anula encara que 'l donador consumexi després la reserva (1), que 'n disposi pera després de la seva mort (2), o be que contregui deutes per valor superior a la metexa (3) *.

No obstant, si el donador quedés privat de l' usdefruyt, el donatari l' haurà d' alimentar (4). Si son dos els donadors y han fet la donació juntament, el dret de treure cada un d' ells aliments dels bens propis, s'entén de manera, que si aquêts no reditúan lo suficient, podrà un altre suplir la deficiencia ab les vendes dels bens del co-donador y sols en últim cas del donatari (5).

III.—DE LES DIFERENTES DONACIONS

I.—Donació universal

205.—El donatari universal, no té 'l caràcter de successor universal del donador, ni respòn per

---

donatari o dels heheus d' aquell, el Tribunal seguint l' opinió dels principals autors, (*Fontanella*, cl. 4, gl. 22, núm. 5. *Cáncer*, p. 1, cap. 8, núm. 49 y altres), establí per diverses Sentencies jurisprudencia en el sentit que pertocavan als hereus del donador.

*** En aquest sentit hi ha la Sentencia de 1[illegible] Setembre de 1593 en el plet entre Miquel de Mont[illegible] y Lluis Gorgall.

---

* Vegis la Sentencia citada a la nota * del art. [illegible]

més de lo que pugui ab lo donat, encara que no faci inventari (1), per lo que no pot donarse acció personal contra ell com a successor del donador (2).

No obstant, si 'l donatari consent que ab posterioritat a la donació, el donador l' instituexi hereu de lo donat y accepta la herencia, tindrà les obligacions de l' hereu y per tant haurà de respondre per més de lo que la herencia valgui, si no ha fet inventari (3) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 128.
(2) Peguera, L. 1, cap. 121, § 1.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 56.

II.—Donació entre pare y fill

206.—La donació entre pare y fill no emancipat es nula (1), però la fa bona la mort del pare (2); menos en el cas en que fos donació uni-

(1) Cáncer, p. II, cap. 3, § 21.—Fontanella, cl. 4, gl. 4, § 1.
(2) Mieres, col. 6, De emancipatione et foriscasatione, § 2.

---

* El donatari universal instituit més tart hereu per el donador, pot ferse ab els bens com a tal hereu prescindint del dret y carácter de donatari? Aquesta qüestió havía sigut molt discutida pêls jurisconsults que sostenían dos criteris tan oposats com el de *Cáncer* (p. 3, cap. 7, núms. 310 y següents) qui sostenía la afirmativa, y el de *Fontanella* (cl. 4, gl. 5, núm. 57) que ho negava. La jurisprudencia de l' antich Tribunal atenent a les rahons per abdúes tendencies aduides era indecisa, y *Cáncer* cita alguna Sentencia favorable a la seva opinió axís com també *Fontanella* que fa notar la eczistencia de varies, esteses en aquest sentit y de entre altres cita la de 1 de Maig de 1601 en el plet entre 'l matrimoni Lluis y Ursula Argenter y Paula Llances. A n' aquesta en capítols li fou feta donació universal, reservantse 'l donador 300 lliures pera testar; ab la con-:ió de que si dita Llances morís sens fills, els bens nats retornarían al donador o a qui ell, si hagués mort, signés: ab posterioritat el donador testá y fent us d' uest dret instituí hereua universal a la donataria, stituintla a sí matexa, per si com a donataria que mo-sense fills, hagués de perdre lo donat.

versal a un fill impúber, perquè 's suposa que la feu ab mala fe (3).

Tampoch se fa bona la donació feta pêl pare a la filla, ab condició de que no contregui matrimoni sense consentiment d' un tercer estrany (4).

(3) Cáncer, p. I, cap. 7. § 142.
(4) Cáncer, p. III, cap. 7, § 270.

207.—No obstant, son vàlides les donacions als fills per rahó de matrimoni (1) y la feta a la filla per rahó de dot (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 4, § 9.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 25.

208.—Quan el pare fa donació als fills, s' entén que aquesta es solzament dels bens paterns, encara que digui qu' es dels paterns y materns (1), fins en la feta a la filla per rahó de dot, y en el cas en que respecte als bens propis del pare pogués considerarse aquest dot com a excessiu (2) *.

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 10.
(2) Fontanella, id., § 11.

III.—Donació entre marit y muller

209.—Per regla general, la donació entre marit y muller es nula *, axís com també la promesa de bens feta pêl marit a la muller (1); però 's confirma en el cas en que premori 'l donador havent fet ja la entrega de bens al donatari (2).

No obstant, es vàlida la donació que faci 'l ma-

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. II, § 34.
(2) Càncer, p. I, cap. § 92.

---

* Confirma aquesta doctrina la Sentencia de 13 d' Octubre de 1572 en el plet entre Agna de Semmanat y Berenguer d' Oms, en la que fou anulada per lesiva, la renuncia feta per la filla al rebre 'l dot, de lo que pogués pervenirli dels bens materns, perquè ab tot y la constitució dotal, de fet res adquirí la filla de bens de mare.

---

* Donatio inter pratem el filium et inter virum uxorem equiparantur. *Fontanella*, cl. 4, gl. 7, p. § 34.

rit a la muller pera després de disolt el matrimoni a fí de que no caigui en estrema pobresa (3) ** ***.

(3) Cáncer, p. III, cap. 22, § 120.

210.—El qui contrau segón matrimoni, no pot donar a la muller ni als seus parents per consanguinitat (1) * una cantitat superior a la que dexà al fill del primer matrimoni menos favorescut, y si la donació es excessiva, l' excés se dividex en parts iguals entre 'ls fills del primer matrimoni (2) ** ***.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 11.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 181.

IV.—Donació feta pêl menor

211.—La donació feta pêl menor es nula si no es feta ab jurament (1).

No obstant, el jurament no fa bona la feta pêl menor de 20 anys a donatari que visqui en la seva companyía (2) y la feta al fill o pròcsim parent del tutor (3).

Quan la donació es vàlida, no té el dret de re-

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 138.—Id., p. II, cap. 8, § 89.
(2) Cáncer, p. III, cap. 8, § 28.
(3) Cáncer, p., I, cap. 7, § 139.

** Donatio inter virum et uxorem est valida quando donantis faculatis per eam non diminuntur. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. V, § 23.

*** Presumitur fraus in donatione, si vir donet cognata uxoris. *Cáncer*, p. 1, cap. 7, § 137.

---

* *Fontanella* (lloch citat) estén la prohibició als amichs.

** En Sentencia de 19 de Desembre de 1613 l' antich Tribunal anula y declara esser *in fraudem dictæ is Hac ædictali*, una donació feta per una muller ab de primer matrimoni, a un parent del segón marit, considerarla com feta directament a n' aquest.

*** Valida est donatio si uxor donet marito secundo stituat filiis communibus, et constet maritum adhiim fuisse in nudum ministrum. *Cáncer*, p. 1, cap. 104.

(4) Cáncer, id. § 139.

clamar contra ella més que en el cas de molt grossa lessió (4).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 92.
(2) Cáncer, id., § 115.
(3) Cáncer, id., § 158.

212.—El menor de 20 anys, pera donar necessita el consentiment esprés del pare, qui no pot suplirlo ab consentiment sols tàcit (1).

S' esceptúa 'l cas en que 'l fill fes alguna donació a l' Iglesia (2) *.

El pare no pot esser obligat a consentir, sinó que al contrari, deu negar si veu que la donació perjudica al fill (3) **.

V.—Donació «mortis-causa»

(1) Mieres, col. 6, cap 26, § 19 y 20.
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 84.
(3) Mieres, col. 6, cap. 26, § 26.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. II, § 57.

213.—La donació *mortis causa* * no es propiament donació sinó llegat (1), al qual s' equipara (2).

Pera que valgui com a donació, es precís que's faci a persona present y ademés hi hagi acceptació (3).

Igualment passa a tenir el caràcter de donació *inter-vivos*, si 's fa ab el pacte de no revocarla (4) **.

214.—La donació *mortis causa*, no es precís

---

* Per la constitució *2 tit de tut y cuarat.*

** Els beneficis de la constitució dita no son aplicables als fills illegítims. (*Cáncer*, p. 2, cap. 1, § 196).

---

* Donatio mortis causa judicatur ea in qua fit tio mortis.—Non est causa mortis sed inter vivos q do mentio mortis fit per modum demostrativum et dispositive. *Fontanella*, cl. 4, gl. 3, § 1 y 2.

** Per axò com fa notar *Fontanella* (id., § 5 donació *mortis causa* universal ab pacte de no re la es nula.

que 's faci en testament, però pera que sia vàlida, el donador ha de poder testar (1).

Si fos feta en testament, pera que surtexi efecte es precís que l' hereu adexi la herencia (2).

Aquesta donació no necessita insinuació y pot tenir lloch en ella la sustitució vulgar (4).

(1) Mieres, col. 6, cap. 26, § 23.
(2) Mieres, íd., § 22.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. II, § 79.
(4) Cáncer, p. III, cap. 21, § 287.

215.—La donació *mortis causa* se confirma per la mort del donador (1), y s' anula, si a n' aquest el premor el donatari (2), a menos de que sia feta ab jurament (3).

També queda revocada pêl fet de posarse bo el donador, si la havía fet estant molt greument malalt (4).

(1) Mieres, col. 6, cap. 26, § 30.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 3, § 12.
(3) Fontanella, íd., § 24.
(4) Mieres, col. 6, cap. 26, § 27.

VI.—Donació remuneratoria

216.—La donació remuneratoria no es propiament donació, ni té la consideració de tal (1), més que en lo que excedex als mèrits del donatari (2).

Si hi hà divergencia de opinió pera determinar quan sia l' excés, s' ha de recòrrer pera determinarho al arbitri del jutge (3).

Aquesta donació no necessita insinuació (4).

(1) Miercs, col. 6, cap. 26, § 8.—Fontanella, cl. 4, gl. 28, p. I, § 6.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 75.
(3) Cáncer, íd., § 76.
(4) Mieres, col. 6, cap. 26, § 13.—Fontanella, cl. 4, gl. 28, p. I, § 7.

IV.—DE LA INSINUACIÓ

217.—Han d' esser insinuades * les donacions que excedexin de 500 florins **, y les universals,

---

Insinuare donationem idem est quod illam publi- . reddere, ita ut per illam publicationem fraudes tentur. *Cáncer*, p. 1, cap. 8, § 13.

** Un florí equival a 7 rals y 2 maravedissos, y tant 500 florins a 1.132 pts. y 28 cèntims.

o de la major part dels bens, tant si excedexen d' aquella cantitat com no (1).

Igualment ho han d' esser, si fossin de les que 's confirman per la mort del donador (2), encara que 's tractés d' una donació entre pare y fill o entre marit y muller (3).

La donació que havent d' esser insinuada no ho es, s' anula no sols en l' excés sinó totalment (4) ***.

No necessitan insinuació les inferiors a la cantitat citada (5), les fetes a un conjunt de persones (6), y les *ab causam* (7) ****.

El jurament suplex la falta de insinuació (8) *****, però no en perjudici dels acreedors (9).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 12, p. 1, § 12, y gl. 29, § 12 y 14.—Cáncer, p. I, cap. 8, § 24.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. II, § 52.
(3) Cáncer, p. I, c § 93.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 29, § 14.
(5) Cáncer, p. I, cap. 8, § 1.
(6) Mieres, col. 6, De hiis qui iunt in frandem contractum nuptialium, § 27.
(7) Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 8.
(8) Peguera, L. 1, cap. 150, § 3.—Cáncer, p. cap. 8, § 5 y 6.
(9) Fontanella, cl. 4, gl. 29, § 8.

V.—RELACIONS ENTRE EL DONADOR, EL DONATARI Y AB SOS HEREUS

218.—El donatari no pot vendre al donador els bens donats (1) ni en general enagenar a favor seu (2), però pot dexàrloshi en testament (3).

Les confessions o reconexements de deute, entrega, dipòsit, etc., que 's facin mutuament, son sempre nules, si no es en el cas en que de tal manera 's facin, que 's pugui demostrar la veritat de l' entrega (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 74.
(2) Fontanella, id., § 79.
(3) Fontanella, id., § 80.
(4) Fontanella, id., § 74.

219.—Els fills del donador, no poden reclamar

*** Era la doctrina sostinguda per l' antich Tribunal.

**** Entre ellas hi ha la feta per rahó de mati ni, que segons fa notar *Fontanella* (cl. 4, gl. 29, § no necessita insinuació encara que sia feta indepen ment dels capítols.

***** Segons *Cáncer* p. 3, cap. 7, § 307 *ubi adest renuntiatio insinuationis.*

contra la donació, més que pêl valor de la seva llegítima (1).

En cambi els acreedors de dit donador, tenen el dret de impugnarla, si pot considerarse que es feta en frau dels seus drets (2) *.

(1) Peguera, L. 2, cap. 17, § 1.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VI, § 1.

220.—A menos de que hi hagi espressament pacte en contra, mort el donatari, els bens donats passan als seus fills per parts iguals (1).

Es vàlit el pacte de que morint el donatari sense fills, els bens donats revertexin al donador (2) o be a un tercer per ell designat (3) *.

Si al fer la donació s' hagués pactat un ordre especial de successió y el sustitut premor al donatari, al morir aquest la herencia passa a sos hereus y no als hereus del sustitut (4).

(1) Peguera, L. 2, cap. 3, § 2.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 10. p. I, § 1.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. J, § 22.
(4) Peguera, L. 2, cap. 64, § 4.

221.—Els fruyts trovats a la casa del donador al temps de la seva mort, no son del donatari sinó dels hereus d' aquell (1) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 5.—Peguera, L. 1, cap. 142, § 1.

222.—Quan dos o més han fet donació junts ab reserva d' usdefruyt y mor algún d' ells, sols finex dit usdefruyt sobre 'ls bens per ell donats, y no el que els co-donadors tenen sobre els donats per cada un d' ells (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 32.

---

* Donatio filiæ in fraudem creditorum dicitur facta quando facta est in plus quam filiæ deberetur. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 6, § 2.

* Segons *Cáncer* (p. 3, cap. 7, § 87), aquest pacte nul en les donacions *inter-vivos*.

Doctrina constantment sostinguda per l' antich Trial.

VI.—CASSOS DE NULITAT Y REVOCACIÓ

I.—Quan es nula

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 42.
(2) Fontanella, id., § 4.

223.—Quan dues o més donacions se fan impossibles mutuament o en conjunt ne forman una d' universal sense reserva pera testar, son nules totes (1); menos en el cas en que sien fetes ab diferencia de temps, en el que s' anula sols la última, o totes aquelles que podrían invalidar l' anterior o anteriors (2).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 40.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 64.

224.—La donació que al ferse era vàlida, no s' anula per les disminucions que els bens del donador sufrexin ab posterioritat a ella (1) *.

En les condicionals, les condicions se consideran nules si dexa de cumplirse la condició principal (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 6, § 16.

225.—Quan s' anula una donació, els bens donats passan als hereus del donador (1).

II.—Quan se revoca

226.—El donador pot revocar la donació avans

---

* A 31 d' Agost de 1535 l' antich Tribunal dictá Sentencia en el plet entre Aleix de Iofre y Margarida Palol en el que 's demanava la revocació d' una donació fundantse en que si be al ferla 'l donador se reservá la cantitat necessaria pera donar llegítima als fills, a la seva mort no va poderse fer efectiva per haverla dit donador enagenat; y en ella 's senta 'l principi de que *la enagenació que fasi 'l pare* (donador) *de la rese a, no anula la donació per altra part llegítima, y el ı ıy que de la enagenaciò resulta, no es en perjudici el donatari, sinó dels fills; que pera conseguir les lle ti-mes, haurán d' aténdres no a la revocació de l o-nació, sinó a altres procediments.*

de que 'l donatari o altre per ell l' accepti (1) *.

Feta la acceptació, pot revocarse per les metexes causes per les quals se pot desheredar als fills (2).

Poden ademés revocarse, per la sobrevivencia de fills (3), si al ferla no se 'ls va tenir presents (4) **.

Quan la donació 's revoca per sols aquesta causa, se revoca no més en la part necessaria pera pagar les llegítimes degudes als fills (5), y en sa conseqüencia, no procedex la revocació, si la reserva ab que fou feta es suficient pera pagar dites llegítimes (6) ***.

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 192. —Peguera, L. 2, cap. 163, § 1.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 25.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 1.
(4) Fontanella, id., § 5.
(5) Fontanella, id., § 39.
(6) Fontanella, id., § 28.

---

* Donatio juramento firmata non potest revocari. *Peguera*, L. 2, cap. 63, § 3.

** Quan se tracta d' una donació feta en capítols, se presumex que 's tenen presents els fills encara que d' ells no 's parli; l' antich Tribunal seguint aquesta doctrina sentá jurisprudencia confirmantho. Pot citarse, la Sentencia de 5 de Maig de 1613 que falla 'l plet en que Elena Cendra y Cecilia Blanes qüestionavan si procedía o no revocar una donació feta en capítols, alegant que després el donador tingué fills, en el sentit de que no procedía *quia presumitur de liberis procreandis jam tunc cogitasse*, perquè 's podía presumir que al ferla ja tenía presents els fills naxedors.

*** La jurisprudencia antigua en aquesta materia, atenen en el fons, a la consideració primordial del moment en que la donació fou feta o sía á sí 'l donador tenía o podía presumirse que anava a tenir fills al ferla o en cambi ni 'n tenía ni pensava en contraure matrimoni. Per axò poden citarse Sentencies, que fan referencia al primer supost, que no aceptan com a regla general absoluta la revocació y altres, qui atanyen al segón, que la sostenen sempre.

ntre aquestes pot citarse la de 6 de Mars de 1579, la que apoyantse en la *l. si nunquam l. de revoc do-* el Tribunal sosté que pêl naxement de fills la doió de la totalitat o de la major part dels bens *ipso* s' anula, y la de 27 d' Abril de 1552 en la qual, firmant la matexa doctrina, fa ademés la aprecia-

(1) Comes, p. I, cap. 18, § 78. - Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 5.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 28, p. I, § 10.

227.—Poden també revocarse totalment per ingratitut (1) *, encara que siguin *ab causam* o remuneratories (2) **.

---

ció de que 'l ters dels bens, no es la major part d' ells. Axís com la de 7 de Setembre de 1602 que sosté la revocació, entre altres rahons, per la de que 'l donador al temps de ferla no tenía fills ni muller, criteri que la Sentencia matexa declara que no podría aplicar si tingués o anés a tenir a lo menos muller.

En cambi en la Sentencia de 31 d' Agost de 1535 se nega la revocació demanada en el plet entre Aleix de Iofre y Margarida Palol, dient que les donacions fetes a nom de un o més fill no poden renovarse en virtud de la *l. si unquam*, perquè sols son revocables en lo necessari pera pagar les llegítimes als altres fills y per lo tant en cap cantitat si dites llegítimes ab la reserva o altres bens poden satisferse.

La Sentencia de 9 d' Octubre de 1586 diu que lo necessari pera pagar la llegítima o 'l suplement dels fills se treu de lo donat, atenent al valor que 'ls bens tenían al moment de la mort del pare.

---

* Per la *l. si unquam c. de revoc donation.*

** Hi havía en aquesta qüestió dos parers, sostenint algunts juriconsults que la revocació sols podía ferse, si 's tractava d' una donació *ob causam*, de lo que podía considerarse mera lliberalitat y la Audiencia seguí en alguna ocasió aquesta doctrina. Axís ho feu per eczemple en la Sentencia de 18 de Mars de 1606 en el plet dels menors Grau contra Antòn Planes en la que declará que haventse provat com era costúm que 'l donador seguint l' ús y modo de fer dels de la seva condició, estilava donar en concepte de dot al contraure matrimoni les filles la cantitat de 100 lliures, calía considerar com a donació y mera lliberalitat tot lo que 'l pare dotant havía dat a la filla en més de les 100 lliures dites; *perquè*—diu la Sentencia—*fins a la dita cantitat o llegítima, si més val, va esser y es dita donació ab causam y en lo que excedeix de dit valor del o llegítima es simple y pura donació y per tant va der revocarla per dita causa d' ingratitut.*

Més haventse suscitat novament la qüestió y demanda revisió de Sentencia, 'l Tribunal a 13 de Jan-

Pera fer aquestes revocacions no es necessari que la donació sia universal (3).

(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 27.

228.—El pare es la persona que ha de manar la revocació per ingratitut (1), encara que al fer la donació hagués renunciat aquest dret, perquè la renuncia sempre 's considera nula (2).

Aquesta revocació no 's presumex may (3) ni tan sols en el cas en que 'l donador faci una nova donació dels bens donats, o 'ls enageni, sinó que s' ha de fer sempre revocació espressa (4) *.

Pera fer aquesta revocació s' ha de eczercitar l' acció personal y no la reivindicatoria (5).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 47.
(2) Comes, p. I, cap. 18, § 79.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 15.
(4) Fontanella, íd., § 34.
(5) Fontanella, íd., § 15.

229.—Les donacions fetes per mera lliberalitat poden revocarse per lesió en els cassos següents: 1er si el donatari es estrany y hi hà lesió grossa (1); 2on, si al ferla hi va haver mala fe o engany; y 3er, si el donador fou la muller o un menor, per poca lesió que hi hagi (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 224.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 140.

1612 la revocá, sostenint la opinió contraria de que no era precedent distingir entre lo que 's considerava donat *ob cansam* y com a mera lliberalitat.

La jurisprudencia, seguint l' opinió que també sostenía *Fontanella* (cl. 5, gl. 8, p. III, § 54 y 67), y *Peguera* (L. 2, cap. 37, § 4 y 5), afirma que dita revocació per la *l. si unguam* la pot instar l' hereu del donador.

---

* A 3 de Janer de 1612 se falla 'l plet entre 'ls menors Descatllar y A. Tort, ocassionat perqué la mare que havía donat determinats bens a un fill seu, els doná novament anys després a altre fill de segon matrimoni; tenía una de les partes que a causa d' axò la primera nació era nula y no surtía efecte y l' altra lo contrari, apoyantse en que la mare no havía revocat la dita primera, y el Tribunal fallá en aquest sentit apoyantse en la doctrina de que sempre hi ha de haver revocació espressa.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 190.
(2) Fontanella, id., 194.

230.—Se considera que la donació es revocada, desde 'l moment en que 'l donador eczecuta 'l seu dret pera conseguir la revocació (1), y en les donacions que necessitan confirmació, quan el donador mor sense confirmarles o be declara en vida que no les confirmarà (2).

(1) Mieres, De his qui fiunt in frandem contractum nuptialium, § 6.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 256 y 257.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 1.

231.—Quan la donació es feta ab clàusula derogatoria, no pot revocarse encara que hi consenti 'l metex donatari (1).

Tampoch pot revocarse, sense causa, lo pactat a favor d' un tercer ausent, si al fer la donació el notari o altre va acceptar per ell (2).

Quan al fer la donació s' establí un ordre determinat de successió respecte a ella, encara que 's revoqui 'l dret que té a ella un donatari, queda vàlida pêls seus sustituts (3).

CAPITOL XVI

Al disoldres el matrimoni

I.—DRETS Y OBLIGACIONS DEL SOBREVIVENT

232.—Al disoldres el matrimoni, si premor la muller, el marit ve obligat a mantenir els fills y sostenir totes les càrregues familiars (1).

(1) Mieres, col. 6, cap. 12, § 11.

233.—Al disoldres per mort del marit, els seus hereus han de mantenir la muller (1). Si hagués de deslliurar, els aliments han de durar a lo menos fins que dongui llum, y no poden esser reclamats per dits hereus encara que no resultés embarassada (2).

Si el marit li hagués llegat aliments temporals o per sa vida, pot reclamarlos encara que reclami'l dot (3); y si li hagués llegat els seus vestits, se li hauràn d' entregar no sols els ordinaris sinó també 'ls bons (4).

La viuda qui no viu casta y honestament, pert els llegats y donacions que li hagués fet el ma- (5) y els beneficis de la *Auth prœterea c. unde* *t uxor* (6).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 4.
(2) Peguera, L. 2, cap. 40, § 2.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 155.
(4) Cáncer, p. III, cap. 20, § 74.
(5) Cáncer, p. I, cap. 9, § 143.
(6) Cáncer, id., § 142.

4.—Lo que es pactat que s' haurà de donar a muller al quedar viuda, se li haurà d' entre-

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 5.
(2) Fontanella, id., § 7.

gar, encara que al morir el marit no hagués sigut entregat el dot (1) *.

Lo que es pactat pera 'l cas de sobrevivencia del marit o muller, s' haurà d' entregar de lo que son propiament bens del premor (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 80.

235.—Si premor el marit, la viuda pot demanar tot l' escreix, però donant garantía de que a la seva mort el restituirà integrament als hereus del marit o be a n' aquell per aquest designat; si en cambi no demanés més que la meitat, aquesta queda seva o a sa lliure disposició. (1).

II.—BALANS DELS BENS

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 76.

236.—Els bens adquirits per la muller durant el matrimoni, se presumeix que els ha adquirits ab caudals del marit y a sos hereus pertanyen (1), axís com els que adquirexi durant l' any de

---

* A 13 de Mars de 1582 se dictá Sentencia en el plet entre Esperansa de Requesens y Anastasia de Requesens, confirmant aquesta doctrina; la que entre altres coses diu: «que encara que altres donacions *propter nuptias* o *ante nuptias*, que solen ferse a les futures mullers, y tenem diferents noms segons es l' istil de les diverses regions, provincies, ciutats y llochs y son fetes o per rahó dit dot o per la lloable virginitat de la futura muller o per sola lliberalitat del marit, no solen per regla general sortir complert efecte fins a esser consumat el matrimoni, promés el dot, ja sia talment entregat, ja sols en part, en lo que atan, cumpliment d' aquêts mutuos y eventuals pactes de sobrevivencia) sols s' ha d' atendre a si 'l matrimoni fou consumat o no, encare que no consti l' entregat del dot.»

plor (2), y els que rebé dels parents del marit (3), admetentse en tot cas prova en contra (4) *.

No obstant, els hereus no poden reclamar a la viuda tals bens, sinó sols llur estimació (5).

Apart d' això, els bens propris de la muller, seguexen la condició que tenían avans del matrimoni (6).

(2) Cáncer. p. III, cap. 1, § 170.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 67.
(4) Cáncer, p. III, cap. 1, § 67.— Mieres, col. 6, p. I, De emancip. et forisc., § 25.
(5) Càncer, p. I, cap. 9, § 78, y p. 3, cap. 1, § 173.
(6) Cáncer, p. III, cap. 2, § 220.

237.—Lo distret pel marit en atencions que res tenen que veure ab la familia, y lo contra el parer y voluntat de la muller, grava esclussivament els bens de dit marit (1).

Si apareguessin acreedors de ell ab dret preferent als que té la viuda, aquesta ve obligada a consentir que 's venguin els bens de la herencia necessaris pera atendre a tals crèdits, entre 'ls que pot posarhi 'ls seus (2).

(1) Càncer, p. I, cap. 9, § 20.
(2) Socarrats, p. CCXLIII, § 46. — Mieres, col. 6, De jure dotium, § 74.

III.—QUAN LA VIUDA ES USUFRUCTUARIA O *senyora y majora*

238.—Si el marit hagués fet llegat d' usdefruyt a la viuda, y al morir dexa fills, aquest queda reduit als aliments (si bé ab els drets y preeminencies que la muller ha de tenir en la casa (1) *

(1) Peguera, L. 1, cap. 105, § 1.— Fontanella, cl, 7, gl. 3, p. X, § 99 y 101.

---

* ... dictam præsumptionem adversus mulierem opponere *non potest* aliud præterquam vir ejusve hæres. *Cáncer*, p. 3, cap. I, § 171.

---

* Aquestes preeminencies les resúm *Fontanella* (lloch tat) en els següents termes: «alimenta cum victu et stitu, que omnia habet una cum liberis suis cum illa æminentia, ut sit rectrix et administratix, quæ imrtant ut ipsa manu sua propria expensas et alimenta

(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 199.
(3) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. X, § 102.

a menos de que consti altra voluntat del marit (2) **.

Si els fills morissin, té desde llur mort la plenitut de l' usdefruyt (3) ***.

(1) Peguera, L. 1, cap. 105, § 2.
(2) Peguera, L. 1, cap. 105, § 3.
(3) Peguera, íd. § 4.
(4) Peguera, íd. § 5.
(5) Peguera, íd, § 6 y 7.
(6) Peguera, íd. § 8.

239.—El marit pot dexar a la muller *senyora* y *majora* no sols quan espressament ho diu, sinó quan tacitament ho disposa (2), com per eczemple, quan li concedex l' usdefruyt ab la condició de que d' ell ne mantinga 'ls fills (3); quan li mana fer inventari (4); quan disposa que al morir ella, coutraurer segones nupcies o separarse dels fills, l' usdefruyt quedi estingit y consolidat ab l'herencia (5), o si al fer la institució d'hereu, fa constar l' obligació que tindrà, de respectar l' usdefruyt de la viuda (6) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 200.

240.—La viuda *senyora* y *majora* té la plenitut d' usdefruyt sobre tots els bens (1) y la consi-

---

ministret, nec capiantur de manu hæredis.» Entre les Sentencies que confirman la doctrina pot citarse la de 11 de Juliol de 1513 del plet entre Blay Ferrán y altre Ferrán, en la que 'l Tribunal falla que a la viuda l' usdetruyt li quedava reduit a dits especials aliments atenent a que l' hereu testamentari eran els fills.

** Que la voluntat del difunt marit es lley, ho fa constar per eczemple la Sentencia de 2 de Maig de 1592 del plet entre Dorotea Pexán viuda y 'ls curadors dels menors fills de Nofre Pexán en la que 'l Tribunal atenent a les cláusules testamentaries, concedeix a la viuda la plenitut de l' usdefruyt ab tot y tenir fills, hereus del pare.

*** Ho confirma la Sentencia de 4 de Novembre de 1600 que acaba 'l plet entre Jaume y Caterina Balle c cedint a n' aquesta, viuda, la plenitut de l' usdef per mort dels fills.

---

* La Sentencia citada en 2 de Maig de 1592 conf aquesta doctrina.

deració de propietaria temporal dels metexos, de manera que pot ab ells contractar, y pot lluir, si bé com a gravada qu' es, no pot enagenar (2) *.

Si 'ls deutes que pesan sobre l' herencia no son excessivament grossos, ha de procurar pagarlos, quedantne lliure si en realitat ho fossin molt (3). També haurà de satisfer els gastos necessaris pera evitar que un tercer ocupi la cosa hereditaria (4).

(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 109.
(3) Mieres, íd., § 118. — Fontanella. cl. 4, gl. 3, p. V, § 51.
(4) Fontanella, íd., § 53.

241.—Quan l' hereu es estrany, la viuda usufructuaria té l' usdefruyt complert sobre 'ls bens (1).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 116.

242.—L' usdefruyt de la viuda, en cap cas s'estén als bens que corresponían als fills com a llegítima paterna, premorín aquets o no (1); axís com tampoch (ni tant sols invocant la constitució *Hac Nostra)* sobre 'ls que 'l marit, havía donat en vida reservantse l' usdefruyt (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 39.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 39.— Mieres. col. 6, De jure dotium, § 105.

243.—La viuda encara que no faci inventari no incorre en les responsabilitats de l' hereu que no 'n fa (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. § 2, 82.

---

* Quamvis fructus suos faciat argumento. *Mieres*, íd.

---

* *L. hæc ædictali c. de secund nupt* habet locum in alimentis aut usufructus novercæs relictis et fit æstimatio secundum terminos *leg. hædeditatum ff ad l. falcs. Cáncer*, p. 3, cap. 2, § 178.

CAPITOL XVII

Segones nupcies

I.—DELS CONTRAHENTS Y ESPECIALMENT DEL PARE

244.—Els que contrauen segón matrimoni, no poden donarse, ni per donació *inter-vivos* ni per acte d' última voluntat, més de lo que donguin o dexin al fill del primer matrimoni menos favorescut (1), ni tampoch igual cantitat de bens però en millors condicions com sería per eczemple, a ses lliures voluntats dexan al fill gravat (2).

Si la donació es excessiva, l' excés se dividex per parts iguals entre 'ls fills del primer matrimoni (3) *.

Aquestes prohibicions se fan estensives als parents per consanguinitat de abdós contrabents (4) **.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 1.—Cáncer, p. 3 cap. 2, § 181.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 62.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 175 y 181.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 11.

---

* Totes aquestes prohibicions se fundan en l' aplicació de la *L. hac ædictali*, la que no es aplicable com observa *Fontanella* (cl. 5, gl. 8, p. IV, § 60), quan la donació o dexa es igual a la feta al fill del primer matrimoni, y en iguals condicions.

** La Sentencia de 19 de Desembre de 1613 dec nula, per esser feta contra lo ordenat en la lley *ædictali*, una donació que una viuda ab fills, feu a parent per consanguinitat de son segón marit, d' cantitat superior a la donada a dits fills del primer trimoni.

La donació o dexa quedan fermes en tot lo que no sia excessiva. (5).

(5) Càncer, p. III, cap. 2, § 187.

245.—El pare o mare que contregui segón matrimoni tenint fills del primer, pert els bens que la respectiva muller o marit l' hi va dexar al morir, menos en el cas en que dits fills premorissin a la primera muller o marit, perque allavors, quedan pera llur pare o mare encara que contregui segón matrimoni, y que dits fills premorts ne haguessin disposat (1).

Igualment perden els bens en que haguessin de succehir al fill premort, juntament ab els altres fills (2), menos en el cas en que dit matrimoni segón, hagués sigut consentit pel fill premort (3) *.

Si tenían ja 'ls bens per haver tingut efecte la sustitució, no han de restituirlos (4), però estàn obligats a reservar als fills del primer matrimoni, els bens que 'ls hi pervingueren per successió d' altres fills (5) **.

(1) Càncer, p. I, cap. 5, § 34.—Id. p. III, cap. 20, § 210.
(2) Càncer, p. I, cap. 5, § 20.
(3) Càncer, id., § 29.
(4) Càncer, id., § 27.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 32.

246.—Encara que contregui segón matrimoni, el pare no pert la tutela dels seus fills, si la eczercís (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 26.—Peguera, L. 1, cap. 97, § 1.

---

* La Sentencia de 11 de Mars de 1578 que falla 'l plet entre Elisabet de Montbuy y Nofre Llorens de Montbuy y que condemna al segón conjux a perdre els bens que li hagueran pervingut si no hagués contret novament matrimoni, diu fent referencia a aquest estrèm: «que no consta que dits fills (del primer matrimoni) consentissin el segón matrimoni; y encara que no hagin públicament contradit ni desaprovat, no obst del seu silenci no se 'n pot deduir la aprovació, jorment en cosa pera ells tan perjudicial y en que respecte degut al pare no solen atrevirse a parlar...»

** Tota aquesta doctrina la confirman les Sentencies de 7 de Febrer de 1547 y la citada de 11 de Mars de 1578.

(2) Feguera, id. § 2.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI. § 25.
(4) Fontanella, id., § 29.—Peguera, L. 1, cap. 97, § 5.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 31.

Tampoch pert el dret de sustituirlos eczemplarment (2), ni l' usdefruyt sobre 'ls bens que 'ls fills del primer matrimoni tinguessin per part de llur mare (3).

En cambi pot esser privat de tenirlos y educarlos (4) *; lo que succeirà sempre que del primer matrimoni tingués filles que fossin hereues, per lo pactat en capítols, y del segón fills varons (5) **.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. V, § 6.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 13.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. V, § 12 y 14.

247.—El pare pot dexar als fills de segón matrimoni, més si vol que als del primer (1) y als de tercer més de lo que dexa als dels dos primers (2).

També pot preterir, pêls seus vicis, als del primer y fer hereu als del segón (3) *.

---

* A 9 de Desembre de 1599 l' antich Tribunal confirma aquesta doctrina. L' avia de una noya presentá demanda, dient que 'l Tribunal condemnés al seu pare a perpre 'l dret de tenirla y educarla, perquè ell y la marastra la maltractavan; va obrirse informació sobre aquest estrèm y havent resultat cert, fou condemnat el pare. Allavors aquet alegá que 'l fet de contraure segón matrimoni no li feya perdre la tutela de la filla, però 'l Tribunal atenent als maltractes y al fet d' esser hereva per esser filla única heretada en capítols, sostení 'l criteri de la separació.

** La citada Sentencia de 9 de Desembre de 1599 sosté especialment aquest estrèm.

---

* No solsament pot fer aquesta designació, sinó que igualment podrá donar al fill o fills del segón matrimoni els bens rebuts de tercers pera algún del fills a sa elecció; y axís ho sosté la jurisprudencia de l' antich Tribunal. Se va suscitar la qüestió següent: en capítols l' avi, al contraure matrimoni 'l fill, va heretar dels néts que lliurement dit fill contrahent podía gir; aquest ab el temps passá a segones nupcies cumplir els capítols va elegir a un fill de segón moni a lo que 'ls del primer se van oposar; la Se cia donada a 6 de Febrer de 1608 absolgué al pa nant per bona la elecció.

Els bens donats als fills del primer, ab tot y la donació quedan obligats pêl segón matrimoni contret pel pare (4).

Morta la segona muller, pot disposar lliurement dels bens de la metexa mentres respecti la llegítima dels fills (5).

(4) Fontanella, bl. 7, gl. 3, p. III, § 64.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. V, § 7.

II.—DE LA MULLER

248.—La muller al contraure segón matrimoni no pot demanar al pare el dot que li constituí al contraure el primer y no l' hi fou entregat; però aquest segón no pot esser de quantía inferior a la d' aquell (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 129.

249.—La muller al contraure segón matrimoni pert la tutela dels fills (1), encara que 'l matrimoni sía després declarat invàlit (2).

Pert també 'l dret a succehirlos, si avans de contràurel no demana pera ells un nou tutor y rendex comptes de la tutela (3), menos en el cas en que desempenyi 'l càrrech juntament ab altres tutors, en el qual no pert la successió encara que no demani tutor substitut (4) *.

Igualment pert el dret d' esser marmessora y eczecutora del testament del marit (5) **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 64.—Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 8.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 7.
(3) Mieres, col. 6, De tutelis, § 65. – Fontanella, cl. 5, gl. 8. p. XI, § 9.
(4) Fontanella, id., 11.
(5) Fontanella, id., § 13.

---

* La Sentencia de 30 de Juiny de 1606 diu que «la mare tutora llegítima del fills, per contraure segones nupcies queda lliure de la tutela y curatela y el seu càrrech per aquell sol fet, finit y acabat; sense que el lloch sia precís posarhi un altre tutor, quan al meja n' hi quedan d' altres.» La metexa Sentencia no tant fa constar la obligació que té de rendir comptals altres co-tutors.

En el plet sostingut pêls marnessors y eczecutestamentaris de Jaume Pellicer contra sa viuda, [illegible]ué Sentencia, negant a aquesta el dret a interve-

(6) Cáncer, p., I, cap. I, § 60.
(7) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 16.

Lo dit respecte a la mare s' entén també de " avia (6) ***.

La mare no pert el dret d' educar als fills impúbers del primer matrimoni, més que en el cas en que 'n tingués del segón (7) ****.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 114.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 31.
(3) Mieres, col. 6, cap. 1, § 128.
(4) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 35.

250.—Pert també la muller l' usdefruyt que tingués en els bens del marit (1), y pera no perdre la quarta marital, es precís que la demani inmediatament (2).

No podrà sustituir eczemplarment als fills si convingués (3), y està obligada a entregarloshi les joyes que rebé del primer marit al contraure matrimoni, axís com resservarloshi l' escrex del metex (4) *.

---

nir en la eczecució del testament de seu marit per haver contret segón matrimoni y haventsen apel-lat, l' antich Tribunal la confirmá a 8 de Juriol de 1615 sostenint la metexa doctrina.

*** Segons observa *Cáncer* (lloch citat), se fa igualment estensiu a tots als qui aspiran a la successió del impúber.

**** Ho confirma la Sentencia de 30 de Setembre de 1595 en el plet entre 'ls tutors de Joan de Cardona y la seva mare Práxedas de Ivorra, en la que se la priva de tenir y educar els seus fills del primer matrimoni.

La Sentencia de 10 d' Abril de 1600 confirma la metexa doctrina y afegeix que 'ls fills no sols no deuen estar ab la mare que ha contret segón matrimoni, sinó tampoch ab el parastre ni en general ab ningú que 'ls pugui succehir.

* El criteri constantment sostingut en aquesta materia té una excepció defensada pêl metex *Fontanella* (cl. 5, gl. 1, p. II, § 87), y confirmat per una [illegible] tencia de 27 de Juny de 1621 en el plet entre 'ls h[illegible]s de D. Galcerán de Cardona y la seva viuda D.ª Ger[illegible]a de Cardona y de Pons, en la qual s' absol a aquest [illegible]e la obligació citada de reservar, fundantse en que «[illegible] ta que al temps del seu matrimoni dit D. Galcerá[illegible]e Cardona era vell y de perillosa edat, paralítich [illegible]

Per rahó d' aquest escrex y dot, els fills del primer matrimoni, tenen dret preferent als bens del pare en concurrencia al que la segona muller o 'ls seus fills hi puguin tenir per rahó de la *tenuta* (5) **.

Lo que està obligada a reservar als fills del primer matrimoni, pot dexarho a un sol, o dividirho entre tots segons li plagui (6).

Dels bens que tingués a sa lliure disposició pot dexarne major cantitat si vol als fills del segón que als del primer (7).

(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. IX, § 18.
(6) Peguera, L. 2, cap. 39, § 1.— Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. 1, § 16.
(7) Cáncer, p, III, cap. 2, § 197.

---

cames, estrafet, manco y valetudinari y dita noble Geronia de Cardona y de Pons jove, hermosa, de nobles pares nascuda, etc.» y en que per axò, les donacions matrimonials calía considerar que forsosament havían de tenir el carácter de remuneratories.

** Se presentá al antich Tribunal la qüestió següent: al contraure matrimoni fou fet escreix a la muller per valor de 400 lliures ab el pacte de que podía lliurement disposar de 200 y reservar les altres 200 pera 'ls fills naders: nascuts aquêts y mort el marit, contragué la muller segón matrimoni y demaná l' escreix segons lo pactat o sia 200 lliures en propietat y 200 en usdefruyt a lo que 'ls fills s' oposaren: el Tribunal fallá a favor dels fills dient que: «era precís tenir en compte que les 200 lliures dites no les tenía en propietat, sinó que eran bens procedents del marit que per tant (a causa del segón matrimoni) havía de reservar pera 'ls fills ab tot y el pacte fet.»

Tindrán el metex dret els fills, contra 'ls hereus estranys de la muller binuba? Els autors opinan en aquesta qüestió ab diferent criteri, si be *Peguera* y *Fontanella* (cl. 7, gl. 3, p. IX, § 23) entre altres, opinan la afirmativa. La jurisprudencia se ressent d' aquesta discrepitat podentse citar la Sentencia de 1 de Febrer de 1599 qui sosté la negativa; encara que s' ha de tenir en compte que *Fontanella* al comentarla fa notar que no votada sols per majoría. En cambi la de 20 de maig de 1591 sosté 'l criteri afirmatiu, essent de notar que haventsen apel-lat la part condemnada, fou confirmada a 3 d' Octubre de 1593.

(1) Peguera, L. 1, cap. 157, § 1.

251.—Si la muller es instituída ab condició de que no contregui segón matrimoni, y ho fa, ha de entregar els bens al sustitut (1) *.

III.—DRETS DELS FILLS DEL PRIMER MATRIMONI

(1) Fontancila, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 5.

252.—L' heretament fet en capítols a favor dels fills del segón matrimoni y en perjudici dels del primer es nulo (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 19.
(2) Fontanella, íd., p. V, § 10.

253.—Els fills del primer matrimoni perjudicats, poden reclamar contra lo fet a causa del segón matrimoni, o be per nulitat, o be acullintse a la *L. Hac œdictali C. de secund nupt* (1), a la que poden acullirse encara que al segón conyux no li esdevingui per lo pactat cap utilitat (2) *.

---

* Segons fa notar *Peguera* (lloch citat) aquesta condició inclou igualment la de que la viuda visqui vida honesta y recatada.

---

* Segons observa *Fontanella* (lloch citat), quan se fa divisió de bens en virtut de la lley *Hac œdictali*, els fills del segón matrimoni quedan excluits de tota participació y els del primer poden distribuirse 'ls bens en porcions iguals, encare que 'l pare o mare premort hagués feta una distribució diferent.

Hi va haver entre 'ls jurisconsults divergencia de criteri sobre la qüestió següent: si al ferse ab els bens els fills del primer matrimoni, el parastre o marastre se haurán de contentar ab la part d' ells que 'ls fills els hi volguessin donar o be tenen dret a una part igual a lo que corresponía de llegítima a dits fills en els bens en qüestió. No obstant, la majoría s' inclina per la afirmativa, dient que poden els parastres fer reclamaci en aquest sentit fallá l' antich Tribunal ab la ja ci Sentencia de 19 de Desembre de 1613 dient que 'l reus del parastre podían demanar en els bens de la cinch sous, perquè cinch sous havía dexat aquest llegítima a son fill. Miquel Ferrer (p. 3, cap. 307

Igualment podràn acullirshi quan lo donat a la segona muller o marit, sía igual a lo dexat al fill menos favorescut però en millors condicios (3)

Aquesta lley pot també aplicarse a favor dels néts del primer matrimoni (4).

Lo que s' hauría d' entregar a dits fills o néts del primer matrimoni en virtut de la reclamació, no s' haurà d' entregar, si aquêts premorissin sense haverse fet materialment l' entrega (5).

(3) Fontanella, id., p. IV, § 62.
(4) Fontanella, id., § 52.
(5) Cáncer, p. III, cap. 21, § 352.

---

una Sentencia en la que se amplia 'l criteri del Tribunal, concedint el dret de demanar suplement de llegítima, y *Fontanella* (lloch citat) fa notar que en la citada de 19 de Desembre de 1613 no 's refugia dita opinió perquè, afegeix, que si be cinch sous son una petita llegítima, no obstant era acceptable perquè al rèbrela no se renunciava al dret de demanar suplement que tampoch havía prohibit la testadora.

CAPITOL XVIII

Testaments

I.—CONDICIONS GENERALS PERA SA VALIDÉS

I.—Qui pot testar y com

254.—Pot fer testament tot el qui té més de 14 anys o de 12, si 's tractés d' una noya (1), encara que no tinga bens de cap mena (2).

L' impúber no pot testar, però ho pot fer el pare per ell (3).

El menor púber pot testar fins contra la voluntat del seu guardador (4).

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 111.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. 1, § 6.
(3) Mieres, col. 6, cap. 1, § 13, 57 y 112.
(4) Cáncer, p. I, cap. 1, § 9.

255.—Pera que 'l testament sía vàlit es precís que s' ajusti a les solemnitats legals esteriors: no 'l fa vàlit la sola voluntat del testador, si bé una vegada fet, per aquesta sola voluntat pot confirmarse (1).

En els testaments sagramental y militar se pot precindir de dites solemnitats, y n' hi hà prou pera que se sostinguin, ab que pugui provarse la seva eczistencia (2).

No obstant, fins en aquêts dos testaments, que sía vàlida la disposició, es precís que d'c pugui deduir que al ferla 'l testador tingué voluntat de testar y disposar de lo seu (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 86.
(2) Cáncer, íd., § 76.
(3) Cáncer, íd., § 75.

II.—Qui 'l pot autorisar

256.—En defecte de Notari poden autorisar aquesta última voluntat e indistintament rebre y autorisar testaments els Srs. Rectors, dins del terme de la seva Parroquia y en defecte y representació d' ells, llurs Vicaris (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 234.

257.—Pera autorisar el testament n' hi hà prou ab dos testimonis (1), però han d' esser majors d' edat y ha de costar la seva idoneitat (2).*.

(1) Mieres, col. 6, De tabellionibus, § 40.—Cáncer, p. I, cap. 4, § 2.
(2) Cáncer, íd., § 127 y 128.

III.—Institució d' hereu

258.—Els testaments, y en general tota disposició de última voluntat, comensan a tenir forsa en el moment de la mort del testador (1); més pera que adquirexin aquesta forsa es de necessitat que hi consti, fins en el cas d' esser el testament militar, la institució d' hereu (2) * **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 247 y 248.
(2) Cáncer, p. I, cap. 4, § 75.

---

* Testes debent precipue recordari de institutione hæredis que est caput testamenti. *Cáncer*, íd. § 118.

---

* Segons observa *Cáncer* (p. 1, cap. 8, § 107 y 147), s' entén que en el testament hi ha institució d' hereu encare que fos solsament feta *a favor dels seus;* perquè ab el nom de *seus* en els testaments hi venen cridats els més proczims descendents, fills o néts del causant; si be quan dita institució 's fa en aquêts termes s' entenen cridats com a hereus tots els citats en el testament, sinó els com a tals senyalats.

Com fa notar també *Cáncer* (p. 1, cap. 8, § 204), la institució d' hereu faci válit el testament, no vol que quedi aquest aprovat en totes y cada una de sas parts.

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 340.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 6.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IV, § 83.
(4) Cáncer, p. III, cap. 15, § 1, 5 y 11.

259.—L' institució d' hereu subsistex, encara que la herencia consistexi solzament en bens donats per donació *inter-vivos* (1) *, que la herencia sía nula (2), o que si l'hereu sigui hereu fiduciari y mori avans que 'l testador (3) **.

En cambi l' institució no subsistex ni per tant el testament, si tenint el pare fills llegítims que no hagin renunciat a la herencia y no puguin esser desheredats, instituex a un fill natural; perquè en aquest cas dita institució es nula (4).

IV.—Clàusula derogatoria

(1) Cáncer, p. III. cap. 20, § 188.
(2) Cáncer, p. I, cap. 4, § 9.—Mieres. col. 5, cap. 33, § 5.

260.—Si morís el causant ab dos o més testaments, el vàlit es l' últim (1) a menos de que 'l primer continga una clàusula derogatoria que no sía citada en el següent (2) *.

---

* Ha sigut suscitada en diverses ocasions la qüestió de si 'l pare que en capítols va heretar als naxedors, o va firmar capítols en que 'ls avis els heretavan, podía instituir hereu a un o més de ells o tenía en cambi obligació de instituirlos a tots per igual. *Fontanella*, que es d' aquest últim parer (cl. 4, gl. 9, p. 1, § 7 y següents), cita una Sentencia molt antigua en que 'ls jutjadors se van dividir en tres parers, sostenint uns que 'l parè podía lliurement ellegir al que volgués dels fills, altres que si be no estava obligat á cridarlos a tots per igual, havía d' instituir forsosament al primogenit y altres, que foren els més, que havía de instituirlos a tots per parts iguals; y aquest es el criteri que sostingué en endevant, com ho provan les Sentencies de 16 d' Octubre de 1595, la de 16 de Mars de 1601, la de 5 de Juliol de 1604, y moltes altres en que *Peguera* (L. 2, cap. 49, § 3) sense especificar s' apoya per? tenir la metexa opinió.

** Quia non est verus hæres. *Fontanella*; íd.

---

* Fallit si primum testamentum sit inter-lit *Mieres*, íd., § 5.

Es vàlida la clàusula posada en el testament per la qual se disposa que la successió tinga lloch segons lo establert en altre testament anterior (3) **.

(3) Cáncer, p. I, cap. 1, § 149.

261.—La clàusula derogatoria, pot posarse en tot testament (1) y quan eczistex, si en el testament posterior no se fa menció especial d' ella, dit testament posterior no té cap forsa (2).

Per axò no es precís que la clàusula sía literalment copiada en el segón testament, sinó que n' hi hà prou ab que en ell se faci menció de la seva eczistencia y del seu desitx de revocarla (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 59.
(2) Cáncer, p. I, cap. 4, § 10.
(3) Cáneer, íd., § 17.

II.—DE LES CLÀUSULES TESTAMENTARIES

262.—Declarada la validesa del testament, s' ha de cumplir eczactament la voluntat del testador (1), encara que sía espressada per codicil, y en general mentres d' alguna manera pugui dirse que ho sia (2) *.

Aquesta voluntat s' ha d' interpretar sempre en el sentit més probable (3) y més favorable a les seves aficions (4) **.

Quan dita voluntat fou condicionada fent referencia a un sol cas, a n' aquell sol s' haurà d' aplicar la condició (5).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 420.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. I, § 6 y 10.
(3) Cáncer, p. I, cap. I, § 67.
(4) Cáncer, p. III, cap. 20, § 53.
(5) Cáncer, p. I, cap. 1, § 71.

** Testamentum ad alterius interrogationem factum non valet si aliud prius a testatore sine interrogatione factum esset. *Cáncer*, p. 1, cap. 4, § 84.

Ea quæ in animo consistunt, non possunt aliter q[illegible]n per partis juramentum probari. *Cáncer*, p. 1, cap. 4, § 77.

Cáncer, (p. 1, cap. 1, § 69), al esplicar aquesta d[illegible]rina diu que aquesta probabilitat s' ha d' aceptar «[illegible] ut contra propriam verbis significationem.»

(6) Cáncer, id., cap. 4, § 82.
(7) Cáncer, id., cap. 1, § 68.

En últim extrèm, se presumex que 'l testador volgué dexar els bens als seus hereus *ab- intestat* (6).

Acceptada la interpretació de la voluntat, s' ha de cumplir com si fos espressament declarada (7).

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, § 21.
(2) Mieres, col. 6, De tabellionibus, § 39.—Cáncer, p. I, cap. 1, § 23.

263.—Pagades les llegítimes, el testador pot disposar a les seves voluntats dels seus bens lliures (1), sense altra limitació que la de no fer disposicions contra la lley, la moral y les bones costums (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 53.
(2) Fontanella, id., § 54.
(3) Fontanella, id., § 55.
(4) Fontanella, id., § 32 y 35.

264.—La obligació general feta pêl testador de tots els seus bens, no comprèn els del hereu (1), ni tan sols en aquell cas en que 'l testador s' obliga per sí y sos hereus (2).

No obstant el testador pot obligarlos, fent la declaració espressa de que vol obligar tals bens (3), y la obligació es vàlida havent d' esser per tant complerta per l' hereu, tant si 'l causant sabía que eran de dit hereu, com si presumía que eren propris (4) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 55.

265.—Les condicions imposades en el testament s' han de cumplir estrictament, de manera que si el testador mana a l' hereu entregar o restituir alguna cosa, no podrà fer entrega d' altra que no sia específicament la manada (1) *.

---

* L' antich Tribunal sostenía aquest criteri com ho prova la Sentencia de 20 de Juliol de 1604 en el plet entre Bartomeu Terré, rellotjer de Barcelona y Paula Oriol de S. Martí de Provensals en la que haven testador disposat de bens del hereu creyent que propis y havent espressat al fer el llegat la rahó la que ho creya, se condemna a dit hereu a entr los al llegatari.

* Restitutio hæreditatis, quæ fit per hæredem ir

Quan podent prohibir alguna cosa no ho fa, s' entén que la permet (2).

Quan en una part del testament permet enagenar una cosa y en altra ho prohibex, se considera que té més forsa la prohibició (3) **. En la prohibició d' enagenar no s' hi entenen compreses les enagenacions necessarias (4).

Encara que dongui llicencia d' enagenar a l'hereu gravat, no s' entén que 'l faci hereu lliure (5).

(2) Fontanella, id., § 112.
(3) Cáncer, p. III, cap. 7, § 227.
(4) Fontanella, id., § 267.
(5) Fontanella, id., § 231.

266. — La disposició per la qual el testador mana pagar els deutes, s' entén que fa referencia als personals (1).

Es vàlida aquella disposició per la qual prohibex a l' hereu acullirse el benefici d' inventari, encara que 'ls llegataris ne surtin perjudicats, mentres no n' hi surtin els acreedors (2).

La condició de pèrdua de bens en cas de incumpliment, es vàlida encara que 'l testador no hagués determinat a quí haurían de passar, entenentse que la seva voluntat es que passessin als seus hereus *ab-intestat* (3).

(1) Mieres, col. 6, De tabellionibus, § 32.
(2) Cáncer, p. 3 cap. 117, § 236.
(3) Cáncer, id.. cap. 22, § 227.

III.—DE LA REVOCACIÓ Y NULITAT DELS TESTAMENTS

267.—El qui ha professat en Religió no pot revocar el seu testament encara que l' hagués fet essent fill de familia en potestat (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 4, § 124.

---

posset usque ad mortem sibi eam retinere, dicitur i contra juditium testatoris. *Fontanella*, cl. 4, gl. p. V, § 112.

* Simplex prohibitio alienationis si precedat vel seitur verbum importans pactum inter-vivos restringi- ad alienationem inter-vivos. *Cáncer*, p. 3, cap. § 269.

(2) Cáncer, id., cap. 11, § 201.

S' esceptúa 'l cas en que el segón testament faci hereu al Monastir: perquè allavors dit segón es vàlit, si en el primer havía fet hereu a un estrany, però no si n' hagués fet a parents (2)

(1) Cáncer, p. III, cap. 1, § 9.

268.—Si l' hereu instituit no adex la herencia o adida la renuncia, s' anula tot el testament (1)*

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 32.
(2) Cáncer, id., § 42.
(3) Cáncer, id., § 35. — Id., p. I, cap. 1, § 104.
(4) Peguera, L. 1, cap. 110, § 7.—Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. III, § 65. —Cáncer, p. I, cap. 4, § 45.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 195.

269.—La preterició del fill feta sense causa, anula 'l testament tant si es feta pêl pare com per la mare (1), a un fill ja nat o póstum (2) y en potestat o no (3).

No obstant, si la preterició es feta ab bona fe y l' hereu es un dels fills, la clàusula codiciliar fa que 's sostinga, lo que no succeex si l' hereu es un estrany (4) *.

Si la preterició 's referís a un fill ja nat, el testament no 's fa vàlit, encara que després dit fill preterit premori al testador; en cambi es vàlida si 's tractés d' un pòstum (5).

---

* Ahont s' aplica 'l dret de Barcelona, per la lley de Pere III se sostenen els llegats, fideicomissos y disposicions particulars.

Segons *Cáncer* (p. 3, cap. 2, § 155), la pracmática del Rey Pere III *Debita mediatione sub tit de testam vol 2* «non habet locum ubi filius vel posthumus est regulariter preteribus.»

---

* Confirma aquesta doctrina la Sentencia de 29 d' Octubre de 1597 en la que 'l Tribunal, desestima la petició del autor de que 's declarés, que 'l testament del seu pare en el que se havía preterit de bona fe una fill no podía esser válit ni en virtut de la *anth. ex c. c. de liber* ni en virtut de la cláusula cadicular, pe haver sigut tan sols concebuda la filla en qüestió a el testament; a lo que 'l tribunal s' oposá dient precisament en aquest cas per la cláusula cadicu sostenía.

270.—Pera que no 's pugui dir que 'l fill es preterit, n' hi hà prou ab que 's faci menció d' ell en el testament (1).

Tampoch se pot dir que ho sía, quan el testador al temps de testar tenía muller y fills y va parlar en general d' ells (2).

En cambi 's té per preterit, el fill a qui s' instituex en una cosa que ja era seva (3) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 106.
(2) Peguera, L. 1, cap. 110, § 4.
(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 230.

271.—La preterició no invalida 'l testament: 1er si hi hà causa suficient pera desheredar al preterit (1); 2on si per intestat el fill no podía succeir; 3er si había renunciat a la herencia ab jurament; y 4art si ab antelació 'l fill consentí en ella (4).

La feina de provar que la preterició es justa pertoca a l' hereu (5).

Si 'l fill preterit ha consentit la preterició (6), o sense haverla consentida no la impugna, un estrany no pot apoyarse en ella pera reclamar la nulitat del testament (7).

(1) Mieres. col. 9, cap. 12, § 126.
(2) Cáncer, p. I, cap. 4, 69.
(3) Cáncer, p. III, cap. 5, § 6 y 8.
(4) Cáncer, p. I, cap. 4, § 31.
(5) Cáncer, id., § 37.
(6) Cáncer, id., § 31.
(7) Cáncer, id., § 30.

272.—El testament del fill no s' anula a causa de preterició, si preterex en ell als seus pares (1) y en general als ascendents (2).

Aquets no obstant poden demanar la llegítima (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 51.
(2) Mieres, col. 7, cap. 2, § 1.
(3) Mieres, id., § 1.—Cáncer, p. I, cap. 4, § 51.

273.—No es vàlit el testament fet pêl moribón a instancia de les persones en ell favorescudes (1), o be del que estigui tan greument malat, que no respongui ab prou claretat a les preguntes que se li facin (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 139.
(2) Cáncer, id., § 136.

Segons observa *Mieres* (col. 6, cap. 1, § 3), pêl t de Barcelona el fill no 's pot tenir per preterit més en el cas en que se 'l privi de la llegítima.

IV.—DE LA CLÀUSULA CODICILAR, EL CODICIL Y LA MEMORIA TESTAMENTARIA

274.—Pera més assegurar la validesa del testament, se sol posar en ell la clàusula codicilar (1) * en virtut de la qual, el testament no s' anula mentres pugui esser vàlit per qualsevol de les formes en dret admeses (2).

Per lo que sols surtex efecte, en cas de que se invalidés el testament (3) **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 237.—Fontpnella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 41 y 44.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 43 y 44.—Cáncer, p. III, cap. 20, § 406.
(3) Cáncer, p. I, cap. 1, * 27.

275.—Els efectes de la clàusula codicilar son: 1.er que 'l testament que no sía vàlit com a tal, valgui com a codicil (1); 2.on que sia vàlida la institució d' hereu, si be ab la obligació per part de aquest, de donar la quarta trebeliànica, als que hagueran succehit al causant ab intestat si s' hagués invalidat el testament (2); 3.er que si en el testament s' hagués gravat a l' hereu ab un fideicomís, se faci vàlit també aquest gravàmen (3), y 4.art. que 's deguin els llegats fets als hereus ab intestat del causant (4).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. V, § 34.
(2) Cáncer, p. cap. 4, § 59.
(3) Feguera, L. 1, cap. 110, § 1.
(4) Cáncer, p. I, cap. 4, § 59.

276.—El codicil no pot anular el testament ni la institució en ell feta (1), però no sols confirma aquesta institució, sinó que confirma també y pot adicionar els llegats y demés disposicions testamentaries (2).

Igualment per codicil pot establirse un fideicomís o be anularse l' establert en el testament (3).

(1) Cáncer, p. J, cap. 2, § 20—Id., cap. 4. § 49.
(2) Mieres, col. 6, cap. 26, § 6.
(3) Cáncer, p. I, cap. 4, § 49.

---

* «Vuy que valgui de la millor manera possib' «com millor en dret procedeix» y altres semblants.

** Vegis lo dit en el art. 269 y la nota * al r

277.—La menoría testamentaria suscrita per mà del testador, val com a codicil quan en ella hi hà clàusula codicilar (1).

En ella poden ferse dexes encara que sía a estranys (2) y establir una sustitució fideicomissaria a favor dels fills (3). També pot establirse a favor d' un estrany, però en aquest cas la sustitució ha de referirse a un fideicomis particular y la menoría ha d' esser feta devant de dos testimonis (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 107.
(2) Cáncer, id., § 6.
(3) Cáncer, id., § 107.
(4) Cáncer, id., § 7.

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 36.

V.—TESTAMENTS ESPECIALS

I.—Testament inter-liberos

278.—El testament inter- liberos es aquell que fa 'l pare privadament y en manuscrit firmat sols per ell, en que hi consta de manera clara el día en que fou fet, y la seva voluntat de testar a favor de tots els seus fills (1). Pera que sía vàlit, no es precís que disposi dels bens ab igualtat entre ells, mentres no 'n perjudiqui a cap en la llegítima (2). *

No 's pot dir que 'l pare hagi volgut testar *inter-liberos* si en el testament s' institueix o fa alguna disposició a favor de estrany (3).

Quan dos testaments son fets *inter-liberos,* el segón revoca al primer, encara que cap menció 's

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 21.
(2) Cáncer, id., § 20.
(3) Cáncer, id., § 101,

Voluntas patris in testamento *inter-liberos* duo- . testibus probatur. Declaratur nisi precesserit aliqua emnis voluntas in favorem alicujus filii quæ non :est tolli alia minus solemni. *Fontanella,* cl. 6. gl. n. 5, § 62.

(4) Cáncer, id., § 9.
(5) Cáncer, id., § 21.

faci d' ell en dit segón, si aquest els favorex més que l' anterior (4) **.

Si nasqués un fill ab posterioritat al testament, sense que d' ell se 'n hagués fet cap menció, 'l testament s' anula (5).

II.—Testament mancomunat

(1) Mieres, col. 6, cap. 20 § 20.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 138.
(3) Cáncer, id., § 139.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, § 35.

279.—Dos o més poden testar juntament en el metex instrument (1), y en ell mútuament instituirse o sustituirse (2) o be instituir o sustituir els fills (3).

Aquest testament pot esser en tot o part revocat, no sols en vida per cada un dels otorgants en lo que fa referencia a les disposicions que cada un d' ells separadament ha fet y per tots junts en lo referent a lo per tots convingut, sinó també després de mort algún d' ells, pêls sobrevivents (4). *

III.—Testament militar

280.—En el testament militar no 's requirex cap solemnitat, essent solzament necessari pera la seva validés, que 'l testador de alguna manera

---

** La Sentencia de 6 de Setembre de 1614 confirma aquesta doctrina ampliantla, perquè declara válida la revocació d' un testament fet ab intervenció de Notari per altre *inter-liberos.*

---

* Atenent a n' aquesta facultat del sobrevivent - *cer* (p. 3, cap. 7, § 138), diu que si be 's poden els - gants mutuament instituirse, es nula y de cap r la promesa de ferho; ja que pera mantenirla fora s renunciar al dret de revocació.

declari la seva voluntat de testar y que instituexi hereu (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 75.

IV.—Testament clos

281.—Val com a testament nuncupatiu, l' escrit per propia mà del testador y entregat en plech tencat al Notari, a fí de que aquest faci la forsa de testament com millor en dret procedexi (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 115.

CAPITOL XIX

Marmesors

I.—DELS MARMESORS

(1) Cortiada, Decisio 278, § 9.
(2) Cortiada, id., § 10.
(3) Cortiada, id., § 11.

282.—Son marmesors o eczecutors testamentaris, els cridats pêl testador o per la lley, a cumplir o eczecutar la última voluntat d' aquell, o vigilar el seu cumpliment per altres (1). *

Els marmesors poden ser particulars o universals (2).

Son particulars, quan havent el testador fet hereu a determinada persona o persones, els hi senyala el testador el modo de cumplir la seva voluntat; y universals, quan senyalant també axò, fa hereua la seva ànima o be als pobres o altre causa pía (3).

(1) Cortiada, Decisio 258, § 16.
(2) Cortiada, id., 17.

283.—Els marmesors particulars tenen les facultats que 'l testador els hi senyala (1), sense que puguin tranzigir ni enagenar sinó es ab autorisació expressa del metex (2).

Encara que tingan aquestes facultats, no poden usar d' elles sense requerir y avisar a l' hereu.

---

* Manumissores æquiparantur tutoribus et sunt instar tutorum bonorum testatoris et ad instar protoribus. (Cortiada, Decisió, 279, § 6).

més que en el cas en que expressament els faculti pera enagenar per llur propia autoritat y contra la voluntat d' aquell, o quan en el testament o cadicil, senyala expressament bens que han d' esser per ells enagenats pera cumplir la seva voluntat.

En cap cas tenen la consideració d' hereu (4) però tenen acció contra l' hereu; primer en el cas en que hagin de cumplir llegats píos; y segón, pera fer cumplir a dit hereu o a tercers la voluntat del testador (5).

(3) Cortiada, id., § 18.
(4) Cortiada, id., 14.
(5) Cortiada, id., § 16.

284.—Els marmesors universals se tenen com a hereus, y com a hereus disposan de la herencia (1), poden eczercir les accions actives y passives, y fer, tranzigir (2) y enagenar (3).

(1) Cortiada, Decisio 258. § 13.
(2) Cortiada, id., § 15.
(3) Cortiada, id., § 17.

II.—DE L' ECZERCICI DEL CÀRRECH

285.—El càrrech de marmesor es voluntari, encara que sía *ad pías causas,* però se fa obligatori desde 'l moment de la acceptació (1).

Es ademés personal y no pot el designat conferir a tercers les seves facultats (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 30.
(2) Cortiada, Decisio 278, § 1.

286.—Cada un dels marmesors respón solzament de la gestió seva, sinó es en el cas en que facin dita gestió *in-solidum* (1). Pera que tinguin aquesta facultat tant si son universals com particulars es precís que 'l testador expressament la consigni (2).

Si algún dels marmesors renuncia o no acep- 'l càrrech, ha mort o es ausent, l' altre o altres e quedin poden actuar precindintne (3).

Pera que sien vàlides les decisions que prenin, es precís que ho síen per majoría entre 'ls i eczerceixen el càrrech (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, §31.
(2) Cáncer, id., § 27.
(3) Cáncer, id., § 34.
(4) Cáncer, id., § 27,

CAP

I.—

282.—Son ma
ris, els cridats p
o eczecutar la t
el seu cumplin
Els marme
versals (2).
Son parti
hereu a det
senyala el
voluntat;
axò, fa h
caus

(1) Cortiada, Decisio 278, § 9.
(2) Cortiada, id., § 10.
(3) Cortiada, id., § 11.

(1) Cortia
Decisio 258, § 1
(2) Corti
id., 17.

)L XX

llegítima

HI TÉ DRET

ills tenen dret a llegítima
eus pares (1), y en cas de
ts, en els dels seus ascen-

que restringexen aquest dret,

(1) Mieres, col. 28, § 9.
(2) Peguera, L. 2, cap. 65, § 5.

---

tur nepotibus in bonis avi, si eorum
bducti sint de medio in vita avi, ex
on etiam ex persona eorum patris. *Pe-*
at).

nació d' aquesta doctrina pot citarse 'l
tòn Axada contragué matrimoni ab una
arqués, que al contraure matrimoni rebé
o lliures y feu renuncia ab jurament y
ítols de la herencia paterna y mater-
ets y bens que per elles li poguessin
l matrimoni fills y més tart la mare
Axada premorí a son pare Antòn
sprés dit Marqués y sos néts, els fills
llegítima en els seus bens; s' hi van
poyantse en la renuncia que la seva
havent qüestionat, el Tribunal fallá
e 1598, afirmant el dret dels néts y
e lo citat en la nota * anterior) la
entrega de la llegítima feta en vida
rjudica als néts, més que en el cas en
llegitimaris sobrevisquin a llur pare.

(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 215.

s' han d' entendre sempre en el sentit més restrictiu (3) ***.

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 67.—Id., p. III, cap. 2, § 101—Mieres, col. 5, cap. 28, § 11.
(2) Mieres, col. 6, cap. I, § 113.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 24.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 5, p. I, § 43.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 6.

289.—El fill no pert la llegítima, encara que essent hereu del pare hagi aceptat la herencia sense acullirse al benefici d' inventari (1) *, ni tampoch per renunsia general a la herencia paterna (2).

També hi té dret, quan per entrar en Religió prohibintli el pare, pert el llegat que li hagués fet (4).

La filla no pert el dret de reclamarla, encara que hagi sigut dotada pêl seu corruptor (4).

Tampoch pert la paterna si fou dotada per un estrany, y la materna si fou dotada pêl pare (5).

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 152.
(2) Cáncer, p. I, cap. I, § 41.
(3) Cáncer, p. I, cap. 4, § 51.—Mieres, col. 7, cap. II, § 1.
(4) Cáncer, p. III, cap. 15, § 51.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. III, § 53.

290.—Si el fill premorís als seus pares sense tenir fills ni en general descendents (1), aquells tenen dret a la llegítima en els bens del fill (2) encara que hagués fet testament sense fer de ells cap menció (3).

Si en cambi premorís ab fills, la llegítima va a ells y no als seus pares encara que disposés altre cosa (4).

La mare té llegítima en els bens del fill mort impúber, encara que dits bens provinguessin del pare (5), menos en el cas que hagués fet sus-

---

*** Per axò, com observa *Cáncer* (lloch citat), encara que 'l fill espuri no té dret a la llegítima, n' hi tenen els fills d' aquest fill espuri, sien llegítims o no.

---

* Segons observa *Cáncer* (p. 3, cap. 2, § 106), aquest cas si per la apropiació de la quantía de la gítima, pagats els deutes, quedés disminuida la llegats, haurá de pagarlos el fill de lo seu encar excedexin del valor dels bens heredats.

titució pupilar pêl fill (6) *. Lo metex pot dirse de l' avia (7).

Els parents colaterals no 'n tenen (8), ni tampoch els transversals, més que en el cas en que sía instituida hereu una persona indigna (9).

(6) Fontanella, íd., § 58.—Mieres, col. 6, cap. 1, § 14.
(7) Cáncer, p. I, cap. 1, § 24.
(8) Mieres, col. 6, cap. 1, § 118.
(9) Cáncer, p. I, cap. 3, § 47.

291.—La llegítima no 's deu més que pera després de la mort (1), de manera que mentres viu el causant, el llegitimari no té cap dret en lo seu (2).

No obstant, el pare pot assignar en vida, llegítima al fill, però dita assignació es sempre revocable (3), * sinó es la assignada al fill emancipat, perquè aquesta val com a tal llegítima desde'l primer moment (4) y pot esser no sols assignada, sinó vàlidament entregada (5).

Ab tot, si el fill que la rebé en vida la hagués consumida ** avans de la mort del pare, pot novament reclamarla al arrivar aquesta (6), de manera que pot esser dit pare obligat a entregarla no sols dues, sinó tres y més vegades (7).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 20.—Cáncer, p. II, cap. 23.
(2) Cáncer, p. II, cap 15, § 50.—Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. 1, § 54.
(3) Cáncer, p. II, cap. 3, § 21.
(4) Cáncer, íd., § 23.
(5) Peguera, L. 2, cap. 65, § 3.
(6) Cáncer, p. I, cap. 3, § 30.
(7) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 70.

---

* En confirmació, sostenint la doctrina de que quan el pare sustitueix pupilarment al fill no pot aplicarse la constit. *los impbers* y per tant que la mare queda excluída de la successió, poden citarse les Sentencies de 3 d' Abril de 1610, fallant el plet entre Joan Formaguera y Bernat Pons; la de 5 d' Octubre de 1619 en el entre Montserrat Durán y Caterina Coll y la de 6 de Desembre de 1621 en el sostingut pêls tutors dels menors Puig Xuriguer contra Francisco Ventallola.

Segons *Cáncer* (p. 2, cap. 3, § 23) la assignació de l gítima en vida, més s' ha de considerar com a d ció que com a altra cosa.

Com el metex *Cáncer* (lloch citat) observa, no h dret el qui la malbarata.

II.—DE LA SEVA QUANTÍA

I.—De la quantía

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 3. = Mieres, col. 7, cap. 2, § 2.
(2) Cáncer, p. I, cap. 3, § 47.

292.—La quantía de la llegítima es la quarta part dels bens del causant, sia aquest descendent o ascendent y sia quin sia el número de fills entre 'ls que s' ha de distribuir (1).

Quan el germá té llegítima en els bens del germà, també es la quarta part d' ells (2) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. III, § 19.
(2) Cáncer, p. I, cap. 8, § 129.

293.—La llegítima 's deu integrament y per tant integrament s' ha de dexar y pagar (1). *

Aquesta obligació no impidex a n' aquell que haurà de fer entrega dels bens hereditaris, de despendres d' ells a títol onerós si convé, mentres consti de manera certa e indubitada la quantía y entrega dels bens enagenats (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 31.— Id., Id., cap. 11, § 201.
(2) Cáncer, p. I, cap. 1. § 202.
(3) Cáncer, p. I, cap. 11, § 14.

294.—La llegítima no admet gravàmen ni condició de cap mena (1), essent nules les que s' hi posin encara que sien favorables al fill (2), sien a un fill en potestat (3) o a un llegitimari que

---

* Legítima in casu constit. *Impuberis*, est legítima pertinentis in bonis liberis. *Mieres*, col. 6, cap. 1, § 116.

---

* L' avi, al contraure matrimoni un de sos néts li feu donació de tots els seus bens reservantse una mínima cantitat pera testar. Morí després, no dexant cap fill però si, a més del donatari, altres néts qui reclamaren llegítima corresponent a la totalitat de la herencia seu citat avi; s' hi oposá 'l nét donatari apoyanto en metexa irrevocable donació, y havent qüestionat, Tribunal falla 'l plet a 4 de Desembre de 1604, don la rahó als llegitimaris, y confirmant la doctrina de (la llegítima 's deu integrament.

tinga o accepti 'ls bens en que consistexi sense protestarne (4).

Les condicions y gravàmens imposats al fill instituit hereu universal, encara que pesin sobre'l conjunt de la herencia no gravan la llegítima (5), sostenintse sols en lo que excedexen d' aquella (6).

No obstant, les condicions o gravàmens posats sobre la llegítima se sostenen, si consta que foren posats ab consentiment del fill (7).

El fill tampoch pot posar condicions en la llegítima dels ascendents (8), y si administrés els bens del pare en vida seva, al morir aquest haurà de donar compte als seus germàns (9). *

(4) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 41.
(5) Cáncer, p. III, cap. 21, § 36.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 39.
(7) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 29.— Càncer, p. I. cap. 3, § 9.
(8) Cáncer, p. I, cap. 3, § 34.
(9) Peguera, L. 1, cap. 133, § 3.

295.—Pera que s' entengui dexada la llegítima y no quedi per tant invalidat el testament (1) n' hi hà prou ab que s' assigni als fills per rahó de llegat o qualsevol altra causa bens en quantía igual, inferior o major que la de la seva llegítima (2) o sensillament se faci menció d' ells (3). *

En aquêts casos el fill pot demanar suplement de llegítima (4).

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 4
(2) Cáncer, p. I, cap. 3, § 15.— Mieres, col. 6, cap. 1, § 150.
(3) Cáncer, p. I, cap. 3, § 116.
(4) Cáncer, p. I, cap. 3, § 15.

II.—Com se computa

296.—Com la llegítima no es una part de la herencia sinó dels bens (1), pera computar la seva quantía, s' han de contar tots aquêts o sia

(1) Cáncer, p. I, cap. 22, § 180.

---

* Sosté igualment aquesta doctrina la Sentencia de 6 Setembre de 1601 confirmada en apelació per l' tich Tribunal en el plet entre 'ls acreedors de Llorer Salavert, tintorer de Barcelona y Miquel Tolla.

Com fa constar *Mieres* (col. 6, cap. 1, § 3), a Barcelona n' hi ha prou ab que 'l pare no prohibexi la llegítima al fill, encara que no faci cap menció d' ell.

tots els que tenía 'l causant en el moment de la seva mort (2) ab el valor que en ell tenían (3).

Llur aument o disminució després de la mort de dit causant, no aumenta ni disminuex la quantía de la llegítima, més que en el cas de que dit aument o disminució, tinga el seu origen en els temps en que 'l causant vivía (4).

Encara que 'l pare en vida hagués fet assignació de determinants bens pera 'l pago de la llegítima, si al esser entregats al llegitimari la seva quantía no era igual a la que per dret de llegítima l' hi pertocava, pot reclamar fins a tenirla complerta (5).

Si el pare hagués donada al fill licencia pera testar, no s' entén que n' hi donés pera disposar de lo seu, ni per lo tant dexarà d' esser la metexa la quantía de la seva llegítima (6).

(2) Cáncer, p. III, cap. 21, § 156.
(3) Cáncer, p. I, cap. 3, § 53.
(4) Cáncer, id., § 20.
(5) Cáncer, id., § 25.
(6) Cáncer, p. III, cap. 7, § 94.

297.—Avans de computar la llegítima s' han de pagar els deutes, restitucions, gastos funerals (1) y la quarta falcidia quan se degui (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 44.
(2) Cáncer, id., § 24.

298.—Quan un fill ha renunciat a la herencia y llegítima paterna, encara que no pugui heredar, se té en compte al fer les particions llegitimaries y la seva part acrex a la dels altres fills (1).

En cambi, no 's comptan al fer la partició, el fill desheredat (2) ni l' incapàs de successió (3), però si 's comptessin la seva part passa a sos hereus (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 51.—Cáncer, p. III, cap. 22, § 177.—Mieres, col. 5, cap. 28, § 4.
(2) Cáncer, p. I, cap. III, § 49.
(3) Cáncer, id., § 50.
(4) Cáncer, id., § 51.

299.—Al computar la llegítima del fill, s[illegible]a de tenir en compte lo rebut del causant c[illegible]a llegat, fideicomis, dot, escrex (1) o donaci[illegible]er

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 114.

rahó de matrimoni (2) *; les donacions en que expressament facin constar el pare donador y el fill donatari, que 's consideraràn com a llegítima, (3) lo rebut al entrar el fill en Religió (4) y en general tot lo que 'l llegitimari hagués rebut directe e inmediatament dels bens del pare o de la mare (5), excepte aquelles donacions que rebé 'l pare del fill en potestat y que per la mort se confirman (6).

Al computar la llegítima de la mare, s' ha de tenir en compte el dot rebut d' ella (7).

Al computar la llegítima dels avis, els néts hi han de tenir en compte els bens que 'ls seus pares rebessin d 'aquells, a menos de que al arrivar el moment d' entregarla els haguessin perduts (8).

(2) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 48.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 28.—Id., p. I, cap. 8, § 96.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 62.
(5) Fontanella, cl, 7, gl. 1, p. II, § 29.
(6) Fontanella, id., § 28.—Mieres, col. 6, cap. 1, n.º 114.
(7) Fontanella, cl. 5, gl. 2, § 6.
(8) Cáncer, p. I, cap. 3, § 64.

300.—En cambi no hi computarà; 1.er els guanys o cantitats que per benefici de la lley o per costúm li pervinguessin dels bens del pare (1) *; 2.on els que 'l pervinguessin per l' aplicació de la lley *hæc ædictali c. de secund nupt* (2); 3.er els que possehía en concepte de dot rebut de sa muller sia quin sia 'l dotant (3) **; y 4.art les donacions citades (4).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 1, p. II, § 29.
(2) Fontanella, id., § 28.
(3) Fontanella, id., § 32.
(4) § 6, del art. anterior.

---

* *Fontanella* (cl. 5, gl. p. 1, § 75), observa que si 's tracta de la llegítima de la filla, el dot rebut del pare no 's té en compte si va esser malbaratat pêl marit, que fou després insolvent en el moment de la restitució.

Per axò no han d' imputarshi 'ls gastos fets pêl p: en la seva educació, malaltía, etc.

Contra 'l parer sostingut per *Fontanella* (cl. 7, gl. 1, II, § 34), l' antich Tribunal, en Sentencia de 7 de D embre de 1529, declara que no s' havía d' imputar a ı llegítima «augmentum dotis maternæ, seu illius porti em in persona quorumcumque predictorum fratris

(5) Cáncer, p. I, cap. 2, § 80.

Tampoch se suman a la quantía els fruyts dels bens (5).

III.—DE LA SEVA ENTREGA

I.—De la entrega dels bens

(1) Peguera, L. 1, cap. 113, § 1.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. III, § 41.—Peguera, L. 1, cap, 113, § 3.
(3) Cáncer, p. I, cap. 3, § 9.
(4) Peguera, L. 1, cap. 112, § 1.
(5) Cáncer, p. I, cap. 3, § 31.—Peguera, L. 1, cap. 112, § 2.
(6) Peguera, id., § 3.

301.—La llegítima s' ha d' entregar del cós de la herencia (1), tenint l' hereu el dret d' entregarla en bens o en diner (2), si be una vegada ha comensat a ferho d' un modo o altre, pot esser obligat a acabar de pagarla tal com havía comensat (3).

Si qui l' hà d' entregar dexa escullir al llegitimari o aquest té 'l dret de ferho, no podrà senyalar pera pagarse, aquells bens la enagenació dels quals estigui prohibida (4) *, ni tampoch bens llegats mentres n' hi hagi d' altres que no 'n sien (5), a menos de que 'ls lliures fossin de molt poca estima y de molta 'ls llegats (6). **

302.—Quan el pare en vida hagués fet donacions que per lo excessives perjudiquessin la llegítima dels fills, poden aquêts ferles revocar

---

et sororis dictæ Beatricis competentis, cum sit dictum in augmentum dictis filiis in casu mortis mariti stipulatum, et sic censetur æs alienum paternum quod eo vivente exivit patrimonium suum, et donatione intervivos simplici, respectis ipsorum filiorum sit eis donatum.»

---

* Confirma aquesta doctrina la Sentencia de e Febrer de 1591, en el plet entre Angela d' Alentor y Francisco de Soldevila.

** En aquest cas, com fa notar *Peguera* (lloch c), pot reclamar la llegítima a un o a varis llegatari gons li sembli.

en tot lo que sia necessari pera integrar la quantía de la seva (1).

Menos en el cas en que la donació fos feta a un dels fills, y s' hagués fet reserva expressa al constituirla, de tota la cantitat de bens necessaria pera pagar la llegítima als demés, perquè allavors no 's revoca, encara que al morir el pare aquesta reserva s' hagués totalment perdut (2) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 27, y p. III, § 30.
(2) Fontanella, íd., p. III, § 29.

II.—Dels fruyts

303.—La llegítima s' ha d' entregar ab els fruyts dels bens que la integrin (1), sense que 's tinguin en compte pera determinar sa quantía (2).

Els fruyts deuen comptarse desde 'l moment de la mort del pare (3), encara que l' hereu possessor els hagués consumits de bona fe (4). Si els bens no produissin fruyt, llurs guanys se contaràn desde 'l día en que 'ls reclamés el llegitimari (5). *

Els fruyts se calculan tenint en compte lo que acostuman a produir els bens en un any (6), y els guanys, el valor dels bens en venta (7).

Si 'l llegitimari hagués viscut ab l' hereu, essent per ell mantingut, té 'l dret de computar els aliments en els fruyts de la llegítima (8).

(1) Peguera, L. 1, cap. 127, § 1.
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 80.
(3) Cáncer, p. III, cap. 16, § 79.
(4) Cáncer, p. I, cap. 3, § 53.
(5) Cáncer, p. III, cap. 16, § 76.—íd., p. I, cap. 3, § 55.
(6) Cáncer, p. I, cap. 3, § 57.
(7) Cáncer, íd., § 58.
(8) Cáncer, íd., § 56.

---

* Ho confirma la Sentencia de 9 d' Octubre de 1586, en el plet entre Elisabet Sacirera y Miquel Castellet; la qual sosté ademés que 'l temps pera valorar els bens adjudicables es el de la mort del causant.

Confirman tota aquesta doctrina les Sentencies 27 de Febrer de 1553 que fallá 'l plet sostigut per Agna Doménech contra un seu germá; y la de 11 de Juliol de 1592 en el tingut per Agna Despalau contra Ramon de Sant Climent.

IV.—DEL SUPLEMENT DE LLEGÍTIMA

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 15.
(2) Cáncer, íd., § 54.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. I, § 13.
(4) Cáncer, p. III, cap. 21, § 128.
(5) Mieres, col. 5, cap. 28, § 3.

304.—El llegitimari té 'l dret de demanar suplement de llegítima: primer quan la que li han assignat es de quantía inferior a la deguda (1); y segón, quan haventla renunciat ab jurament o expressament, conseguex després per la restitució *in integrum* anular la renuncia (2). *

Aquest dret no pot eczecirse fins després de la mort del pare (3), y passa al hereu del llegitimari; qui pot eczigirla, encara que aquest no ho hagués fet (4).

S' esceptúa 'l cas en que sia 'l pare l' hereu del llegitimari, que no podrà fer la reclamació (5).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. I, § 23.

305.—El llegitimari no sols té 'l dret de reclamar la llegítima y son suplement sinó també sos fruyts, separadament d' una y altre y després de haverlas conseguit (1). *

Si fes alguna de les reclamacions contra 'ls

---

* *Fontanella* (cl. 9, gl. única, p. 1, § 41 y 42), amplía aquesta materia dient que la filla que hagi conseguit rescindir la seva renuncia solzament pot demanar suplement de llegítima cas de morir el pare ab testament, perquè si mort intetat succeex al pare juntament ab els altres fills. Aquesta doctrina era la constantment segunda per l' antich Tribunal, y 's pot citar pera confirmarho la Sentencia de 28 d' Abril de 1593 en el plet sustingut pêls guardadors de Francisco de Bartomeu contra Francisco de Spes en la que rescindida la renuncia de la filla diu: «quod filia, ea non obstante [illegible] succederet et quod competebat supplementum legitir [illegible]

* Com observa *Fontanella* (lloch citat, § 49), [illegible] efectes de la reclamació s' equiparen als de la *querela de inoffitiosa donatio.*

llegitimaris o en general contra tercers possessors dels bens, ha de reclamar de tots a proporció (2).

Els drets de reclamació prescriuen als 30 anys (3), ** y 's trasmeten als hereus encara que sien estranys (4).

La prescripció comensa a còrrer desde 'l día de la assignació y no desde 'l de la mort del pare (5).

Les reclamacions s' han fet per acció personal (6). **

(2) Cáncer, p. I, cap. 3.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 54.—Cáncer, p. I, cap. 3, § 16.
(4) Cáncer, íd., § 41.
(5) Cáncer, cap 1, § 26.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 52 y 54.

V.—RENUNCIA Y PERDUA DE LA LLEGÍTIMA

306.—La llegítima pot esser renunciada, més pera serho vàlidament en tot o en part, necessita especial menció; de manera que no queda inclosa en els pactes generals (1), ni en la renuncia general dels bens paterns y materns (2) * **, per lo qual l' hereu gravat pot demanarla, encara que hagués promès ab jurament cumplir la voluntat del testador (3). ***

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 90.
(2) Peguera, L. 1, cap. 140, § 1.—Cáncer, p. I, cap. 3, § 73.
(3) Peguera, L. I, cap. 148, § 23.

** La Sentencia de 5 de Desembre de 1609 ho confirma dient que «no pot el fill demanar dit suplement de llegítima havent dexat passar 30 anys, perquè durant ells no per acció hipotecaria y real, sinó per acció personal podía y devía demanarlo.»

---

* *Fontanella* (cl. 4, gl. 24, p. I, § 48), sosté que no necessita espressa renuncia la que 's faci de la llegítima que pot tenirse en els bens d' algú encara vivent.

** Confirma aquesta doctrina la Sentencia de 11 de [illegible]embre de 1590, del plet entre Francisco d' Argensola [illegible]tra Francisco Cosina.

*** Que aquestes renuncies s' han d' interpretar [illegible]pre en el sentit més restrictiu, ho confirma entre al[illegible] la Sentencia de 26 de Febrer de 1596, en la que 's [illegible]ita una renuncia general per no haverse espressat [illegible]lla, la de uns bens reclamats per una de les parts,

(1) Cáncer, p. I, cap. 3, § 69 y 70.
(2) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 78.
(3) Cáncer, p. III, cap. 15, § 67.

307.—No obstant, quan la renuncia es expressa, es vàlida encara que perjudiqui als acreedors (1).

La mare encara que hagui renunciat expressament als bens del marit, pot demanar llegítima en els bens que'l fill hagués adquirit d'ell (2) *.

Si la filla al aceptar el dot renuncia a la llegítima paterna y premor al seu pare, els seus fills, néts d' aquell, poden demanar la llegítima (3). **

(1) Cáncer, p. I, cap. 4, § 69, y íd., cap. 7, §53.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 1, 2, 3 y 5.

308.—No tenen dret a la llegítima, el qui no pot succehir ab-intestat (1) y la filla menor de 24 anys, que hagui contret matrimoni sense consentiment dels pares (2) *.

---

* La Sentencia de 20 de Juny de 1586 confirma aquesta doctrina y, apoyantse en la constitució *impubers*, concedeix a la mare, llegítima en els bens del fill ab tot y haver renunciat als del marit, atenent a que «la renuncia fou feta dels bens del marit, no de la herencia del fill, que per mort del pare va esser propia d' ell.»

** ... cum eo ut dicti nepotes in computum sumant quantitatem matri datam juxta *constit tit de llegítima. Cáncer*, íd.

---

* Per la *constit. 2 et. 3 tit. de sponsatibus et matrimoniis.*

CAPITOL XXI

Desheredació

309.—El qui es desheredat ab justa causa, pert el dret a la llegítima y en general a la successió d' aquell a qui havía de succeïir (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 1, 2 y 3.

310.—Es justa causa de desheredació, que la filla avans dels 24 anys contregui matrimoni contra la voluntat dels seus pares (1), o be encara que 'n tingui més, ab persona indigna (2), o be ab persona digna però ab matrimoni clandestí (3). *

En cambi si 's casa després dels 24 anys ab persona digna, no pot esser desheredada (4), encara que al contraure 'l matrimoni no hi haguessin volgut els pares consentir (5).

També es justa causa de desheredació que 'l fill entri en una ordre religiosa contra 'l consentiment dels pares (6).

Igualment ho es que 'l fill no lliuri a son pare podent ferho (1), o que assessinés al causant (8).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 10.
(2) Fontanella, íd., § 28.—Cáncer, p. III, cap. 11, § 5.
(3) Cáncer, íd., § 9.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 85.=Cáncer, p. III, cap. 11, § 5.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 86.
(6) Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 31.
(7) Mieres, col. 3, § 17.
(8) Cáncer, p. I, cap. 6, § 11.

311.—Les causes de desheredació no son sols senyalades per la lley, sinó totes les similars

---

* Per la *constit. 2 et. 3 tit. de sponsatibus et matrimoniis.*

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 28, § 18.

o majors a elles, encara que no sien per la lley citades (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 23, § 348.

312.—No s' entén que hi hà desheredació, quan el pare o la mare res dexan al fill, conveninthi aquest (1).

CAPITOL XXII

De la herencia

I.—DE LA HERENCIA

313.—En la herencia no solzament hi quedan compressos els bens que podent cedir o d' alguna manera enagenar, no ha volgut el causant escepcionar, sinó també tots els seus drets y accions tan actius com passius (1), encara que en vida no 'ls hagués personalment eczercit (2); esceptuantse d' entre ells tant sols, els purament personals, o aquells que hagués ja totalment complert, o eczercit (3).

(1) Cáncer, p. II, cap. 6, § 64.—Id., p. III, cap. 21, § 134 y 147.
(2) Cáncer, id., § 125.
(3) Socarrats, p. XL, § 6.

II.—DE LA SEVA ADICIÓ

314.—La herencia no passa a esser patrimoni de l' hereu mentres no la adexi (1).

No obstant, quan el causant morint ab testament o intestat, fa hereus a algún fill o fills seus no emancipats, encara que aquêts no facin la adició, el dret a la herencia y a adirla, passa morir ells a sos hereus, sien parents o esnys (2).

Es condició precisa pera aquesta trasmissió, e dits fills estessin sots la patria potestat del 1 pare (3).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 3.
(2) Cáncer, id., § 4.
(3) Cáncer, id., § 6.

(4) Cáncer, íd., § 32.
(5) Cáncer, íd., § 113.
(6) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 219.

S' esceptúa d' aquesta regla, el cas en que 'l pare testador hagi feta una substitució al fill, perquè allavors, si aquest en el seu temps no ha adit la herencia, passa al substitut y no al seu hereu (4). *

També trasmeten la herencia sense haverla ells adit, el furiós y el boig (5).

No s' haurà de fer l' adició, quan a la herencia no hi hà materialment bens de cap mena (6).

(1) Cáncer, p. I, cap. 10, § 16.
(2) Cáncer, p. III, cap. 21, § 16.

315.—Pera fer la adició, l' hereu té 'l benefici de deliberar que dura un any; y si haventshi acullit mor avans de que aquest hagi passat, trasmet el seu dret a sos hereus, tant si son parents (1) com si son estranys (2) *.

(1) Cáncer, p. II, cap. 7, § 57.

316.—Quan l' hereu adeix l' herencia inmediatament, s' entén que hi hà continuació de domini y per lo tant no hi hà herencia vacant (1).

S' entén que l' ha aceptada encara que expressament no ho hagi fet constar, quan faci actes

---

* Fallit 2.º... ex potentia sanguinis, fitque tantum ista trasmissio de hæreditate ascendentes ad solos descendéntes et non alias; ubi habetur filios sive filias nepotes aut prenepotes a patre vel a matre (nam hic non attenditur patria potestas) licet non sit judicem substituti seu cum extraneis, seu soli instituti sint, et ante apertas tabulas defuncti decesserit, sive se noverit scriptos hæredes sive ignoraverit in liberos suos cujuscumque fuerit sexus, aut grados delatam sibi hæred: tem portionem, posse tansmitere. *Cáncer*, p. 3, c 21, § 6 y 7.

* Animi deliberatio non cadit in ignorantem. *C. cer*, íd., § 18.

propis d' hereu (2) * o per el sol fet de pagar als acreedors dal causant (3). **

(2) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 38.
(3) Mieres, col. 6, De tabellionibus, § 28.

III.—DE LA RENUNCIA QUE POT FER L' HEREU

317.—L' hereu pot renunciar la herencia y 'ls seus drets, però la renuncia s' ha d' interpretar sempre en el sentit més restrictiu (1).

La feta condicionalment s' entén nula ab la condició contraria (2).

En cas de dupte, se presumex que l' hereu no ha volgut renunciar a la herencia que l' hi prové per dret propi (3), perquè encara que expressament faci la renuncia, aquesta no s' estén al dret de succehir ab intestat al metex causant (4).

El pacte de no succehir equival a una renuncia (5). *

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 231.
(2) Cáncer, id., § 63.
(3) Cáncer, id., § 65.
(4) Cáncer, id., § 17 y 231.
(5) Cáncer, p. III, cap. 7, § 97.

318.—Quan el pare ab conexement instituex a un fill que anticipadament havía renunciat a la herencia paterna, dit fill torna a recuperar els seus drets, y per lo tant si vol, pot ferse ab l' herencia (1).

Quan l' hereu ha rebut part de aquesta y mort

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 7.

---

* En Sentencia de 22 d' Agost de 1603, l' antich Tribunal declará que havent Miquel de Montagut fet donació de bens pertanyents a la herencia de sa difunta muller ab reserva de part d' ells pera testar, se havía d' entendre que la havía adit y aceptat encara que no ho hagués fet constar per cap declaració espressa.

Filius transigens de morte patris non ex eo vi- c .r adire jus hæreditatem. *Mieres*, col. 4, capi- t XXVIII, § 5.

Mutua renuntiatio futuræ successionis defuncti ı t. *Cáncer*, id., § 140.

el causant renuncia a ella, no ve obligat a restituir lo rebut si es l' hereu propi de dit causant, però sí, si es estrany (2).

(2) Mieres, col. 6, De tabellionibus, § 35.

IV.—FETA L' ADICIÓ

319.—Feta l' adició, els bens hereditaris dexan de tenir la consideració d' aytals y passan a esser patrimoni de l'hereu (1); dels que essentne hereu lliure, pot disposar a ses lliures voluntats (2).

S' entén propiament per hereu, al que ho es universal (3). *

L' institut en cosa certa per regla general se té per llegatari (4), però pot esser hereu universal (5).

Es hereu universal del menor el que 'l succeex, no en els seus bens paterns y materns, sinó en els adventicis (6).

El donatari de tots els bens mobles e immobles, drets y accións ab reserva del donant pera testar, no es successor universal, sinó particular (7). **

(1) Cáncer. p. I, cap. 1, § 56.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 250.—Id., p. I, cap. 1, § 220.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 124.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV. § 108.—Mieres, col 7, cap. 2, § 19.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 109.
(6) Cáncer, p, I, cap. 1, § 39.
(7) Cáncer, id., cap. 7, § 128.

320.—L' hereu se reputa una metexa persona ab el causant (1), y no pot perdre ja 'l caràcter d' aytal (2); per lo qual, encara que després fos privat de la herencia, pot detràuren la quarta trebeliànica (3), *

(1) Socarrats, p. CCLXVI, § 3, y p. CDXXX, § 6.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 128.
(2) Comes, p. III, cap. 22, § 75.—Peguera, L. 2, cap. 6, § 2.
(3) Cáncer, p. III, cap. 22, § 95.

---

* Com fa notar *Cáncer* (lloch citat) el qui es instituit en una herencia determinada que pervinga al testador no es hereu universal.

** Y per tant encara que no faci inventari no re per més de lo donat. *Cáncer*, íd.

---

* Aquest carácter com observa *Cáncer* (p. 2, ca, § 290), no s' estén a l' hereu de l' hereu.

L' hereu que no es universal, no 's considera com aytal hereu pera aquêts efectes, y per tant no ve obligat a cumplir les obligacions personals del causant, ni a pagar per més del valor dels bens que ha rebut (4) **.

(4) Cáncer, íd., cap. 7, § 128.

321.—Ab la herencia, apart dels bens ab els drets tant actius com passius (1) * hi adquirex l' hereu: primer lo que pervingués a la herencia pêl dret de restitució que 'l causant tingués contra algú (2); segón el benefici de rescindir els contractes per ell fets per causa de lesió, dolo o frau (3); tercer la part assignada a la filla que hagués renunciat (4); quart els fruyts futurs (5) y quint en general, tot lo que en endevant acrexi a la herencia (6).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, §147.
(2) Cáncer, íd., § 131.
(3) Cáncer, íd., § 132.
(4) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 38.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V., § 89.
(6) Cáncer, p. III, cap. 20, § 33.

322.—Ab l'adició de la herencia l'hereu s'obliga com per un quasi contracte (1) y ve obligat a aprovar lo disposat pêl difunt tant si ha aceptat ab benefici d'inventari com no (2), no podent per tant refusar el cumpliment de les obligacions del causant o que 'l causant l' hi hagi imposades (3) * **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 35.
(2) Fontanella, íd., § 39.—Peguera, L. 2, cap. 65, § 2.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 51.

** Ab el nom d' hereu no s' hi entén may el fideicomissari tant si es universal com singular, ni el fisch (*Socarrats*, p. 495 § 17), ni 'l sustitut vulgar quan *evenit*, com fa notar *Cáncer* (p. 1, cap. I, § 265), *in ejus persona casus substitutianis vulgaris.*

* Obligatio et rei qualitas non variatur ex persona hæredis. *Cáncer*, p. 3, cap. 21, § 150.

La prohibició feta a l' hereu (que no es hereu in- t[illegible]ut) té 'l carácter d' obligació personal. *Cáncer*, p. 1 [illegible]ap. 1, § 279.

Per axò, com observa *Fontanella* (cl. 4, gl. 7, p. V [illegible] 91), la restitució de la herencia que faci l' hereu

(4) Cáncer, p. III, cap. 22, § 98.

Si no les cumplís, pert el dret a seguir disfrutant dels bens encara que el testador no imposés expressament aquesta pena pêl cas d' incumpliment (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 120.
(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 377.

323.—Ademés de les obligacions que el testador expressament l' hi imposés, té la de pagar, o per ell els marmesors, els llegats, encara que 'ls llegataris ignorin llurs drets (1) *.

Ademés si l' hereu es fill del causant y aquest dexa en el testament un dot a la filla, té obligació de mantenir aquesta germana seva mentres no tingui ocasió de ferli entrega del dot (2).

(1) Cáncer, p. II, cap. 42, § 102.—Id., p. III, cap. 21, § 254.
(2) Socarrats, p. DLXXI, § 61.

324.—L' hereu no té 'l dret de declarar la voluntat del causant, però si'l de elegir (1), quan integran la herencia bens que s' han d' elegir entre altres que 's senyalan (2).

(1) Mieres, col. 3, cap. 22, § 7.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 40.

325.—Si el testador va prohibir la enagenació dels bens o de part d' ells, l' hereu no pot ferla y si la fes, serà nula (1).

Pot no obstant enagenar les coses la enagenació de les quals té prohibida, pera pagar els drets de llegítima y trebeliànica (2).

Les enagenacions no prohibides pêl testador, son vàlides encara que, per no haverse l' hereu acullit al benefici d' inventari, no perjudiquin

---

avans del temps materialment ficsat pera ferla, en ca manera pot esser tinguda com a donació, perquè e obligació que havía ja de cumplir.

---

* *L. de his ff de transaction* procedit quoad t tiones et pacta facta inter fideicommissarium le riumve et hæredem, secus in donationes et venditi factas per hæredem cum extraneis. *Cáncer*, p. 3. tol 15, § 98.

aquell a qui ab el temps haurà de passar la herencia, si no es hereu lliure (3).

Si en la herencia hi hagués bens venuts ab pacte de retroventa, l' hereu pot redimirlos (4).

(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 155.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 87.

326.—Les discussions que 's promoguin entre 'ls co-hereus, han d' esser resoltes entre ells per majoría (1).

S' esceptúa 'l cas en que haventhi diversos bens venuts ab pacte de retroventa, vulgui un d' ells, contra 'l parer dels altres redimirlos, perquè aquest podrà contra dit parer redimirlos (2).

(1) Mieres, col. 5, cap. 23, § 3.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p. I, § 87.

V.—DELS HEREUS DE CONFIANSA

327.—Son hereus de confiansa, els eczecutors testamentaris, quan el testador fent hereua a la seva ànima, o be als pobres en general, els hi encarrega la distribució total de la herencia, sense altres regles ni disposició especial pera eczercir les seves facultats, que aquest meteix encàrrech (1).

(1) Cortiada, Decisio 278, § 11.

328.—Els hereus de confiansa se tenen com a hereus, y com a hereus disposan de la herencia (1); poden eczercir les accions actives y passives de la metexa provinents o derivades, y fer, tranzigir (2) y enagenar (3).

Tenen obligació de fer inventari (4), però si no 'n fan, no incorren en les responsabilitats en que incorre l' hereu quan no 'n fa (5).

(1) Cortiada, Decisio 258, § 13.
(2) Cortiada, íd., § 15.
(3) Cortiada, íd., § 17.
(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 277.—Cortiada, Decisio 278, § 19.
(5) Cáncer, p. III, cap. 2, § 81.

CAPITOL XXIII

Del inventari

I.—DEL INVENTARI

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 42.
(2) Cáncer, p. I, cap. 8, § 56.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 71.

329.—Pêl benefici d' inventari, l' hereu s' escusa de pagar els deutes, o cumplir les obligacions que pesan sobre la herencia, ab altres bens que no sien els metexos hereditaris, o per valor superior al d' ells (1) *.

Encara que s' hi hagi acullit, haurà no obstant de pagarlos, mentres quedi alguna cosa de la herencia pera ferho (2).

Si no s' hi acull, haurà de pagarlos encara que sien superiors a la quantía de la herencia (3).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 135.
(2) Fontan lla, cl. 4, gl. 3, p. III, § 39.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 167.

330.—Quan a la herencia no hi hà diner líquit y l' hereu ha fet inventari, pot obligar als acreedors a rebre part o la totalitat dels bens en pago dels seus crèdits (1), o en cambi enagenar els que convinga y ab el diner que 'n tregi, pagarlos (2).

Entre aquêts acreedors, pot contarshi el metex hereu; perquè l'inventari, fa que no s'a—··'in les accions que tenían contra 'l testador (;

---

* Segons afirma *Fontanella* (lloch citat) era ' oc-trina generalment admesa per l' antich Tribun

Si no fa inventari, no pot cedir els bens heretats (4) *.

(4) Mieres, col. 4, cap. 21, § 23.

331.—Encara que hagi fet inventari, pert el benefici: primer si ab posterioritat a ell qüestiona sobre 'ls deutes de la herencia y 's somet al conveni o sentencia ab que la qüestió s' acabi (1); y segón, si ab posterioritat també, s' obliga a pagar els deutes (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 17, § 268.
(2) Cáncer, íd., § 269.

332.—El menor té restitució *in integrum* per no haver fet inventari, si per axò surt lesionat (1) * **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 45.—Cáncer, p. I, cap. 2, § 6.—íd., p. 3, cap. 2, § 85.

333.—Si l' hereu hi té dret y dexa de fer inventari, pert la quarta trebelià nica tant si es estrany (1) com si es fill del causant (2) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 2.
(2) Peguera, L. 1, cap. 126, § 1.

---

* Com pot veures al tractar de la restitutio in integrum, l' hereu menor te aquest benefici encara que no faci inventari.

* *Mieres* (col. 6, De jure dotium, § 237), diu que 'l temps de fer inventari corre contra l' hereu encara que sia menor.

** Pot citarse en confirmació d' aquesta doctrina la Sentencia de 20 de Juliol de 1604 en la que, qüestionantse sobre un llegat de cosa propia del hereu fet pel testador, que la creya propia seva (y que fou declarat válit), incidentalment se concedex al menor restitució pêl dany que li ocasionaren els seus guardadors no fent inventari; però *Fontanella* (lloch citat) comentat la resolució diu: «cæterum ego valde dubito quod Senatus principaliter, ubi hæres aliud non habuisset quo iuvaretur restitutionem hanc concedisset, obstantibus supdictis.»

Durant molt temps l' antich Tribunal apoyantse en la doctrina de varis jurisconsults (p. e. *Mieres*, col. 5 cap. XXVIII, § 11) sostingué la opinió contraria, es a dir, que si 'l hereu era fill no la perdía, però a les C rts celebrades a Barcelona per Felip II s' acordá una

(3) Cáncer, p. 8, cap. 2, § 4.—Id., p. III, cap. 2, § 79.

Si tenía dret a la falcidia també la pert, al dexar de ferlho **.

(1) Mieres, col. 4, cap. 21, § 92.
(2) Cáncer, p. III, cap. 17, § 238.
(3) Cáncer, p. I, cap. 7, § 96.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 237.

334.—No per axò l' hereu té obligació de fer l' inventari, podent si vol, acullirse al benefici o renunciar a ell (1).

Igualment el testador pot prohibirli l' acullirshi; y la prohibició es vàlida, encara que per ella resulti perjudicat no sols l' hereu, sinó també 'ls llegataris; anulantse sols, si es en perjudici dels acreedors (2).

Quan el testador no li ha prohibit, però l' ha dispensat de la obligació de ferne, el substitut pot obligarlo a acullirse al benefici, pagant no obstant ell, els gastos que ab axò ocasioni a l' hereu (3).

Se presumex mala fe en aquell que estant obligat a ferne no 'n fa (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 81.
(2) Cáncer, id., § 82.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 47.

335.—Quan l' hereu es el fisch o l' Iglesia, no incorren en cap responsabilitat, encara que no facit inventari ' axís, com tampoch els hereus de confiansa (1) ni 'l usufructuari universal (2).

Tampoch hi incorre perquè no està obligat a ferne: primer l' hereu instituit en cosa certa y precisa (3) *; segón l' instituit en la reserva feta

---

constitució que es la 28 ordenant lo contrari, com diu *Peguera* (lloch citat) perquè aquesta contraria opinió «esse veriorem aut saltem commodiorem ut fraudes obvientur.»

** *Peguera* (L. 1, cap. 126, § 3) fa notar c[illegible] no sols ha de fer l' inventari, sinó tenirlo acabat.

* A 2 d' Octubre de 1598 se falla 'l plet entre [illegible]is de Queralt y 'l compte de Queralt, per Sentencia que [illegible]n-firma aquesta doctrina, dient que l' hereu podía [illegible]e-traure de la herencia la falcidia que li pertocava [illegible]n-cara que dit hereu no havía fet inventari de la [illegible]n-

pêl donador pera testar (4); tercer els hereus del donador (5); y quart, l' hereu en aquell cas en que 'l cost y molestia de ferlho sia superior als beneficis que portaría (6).

(4) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 217.
(5) Cáncer, p. I, cap. 2, § 113.
(6) Cáncer, id., § 112.

336.—L' inventari s' ha de fer allà ahont hi hà 'ls bens (1), s' ha de comensar dintre 'ls 30 díes següents a n' aquell en que s' ha adit la herencia y acabarse dintre 'ls 60 següents als 30 dits (2). No obstant, es vàlit encara que no s' hagi comensat a temps, mentres s' acabi dintre 'ls 90 díes (3).

En cas en que fos materialment impossible cumplir ab aquêts plassos, el temps pera ferlho comensa a còrrer desde que va acabar la impossibilitat (4).

Si l' hereu no n' havía fet, el fideicomissari pera acullirse al benefici, ha de ferho dintre 'ls tres primers messos en que possehex l' herencia (5).

(1) Cáncer, p. II, cap. 2, § 153.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 15.—Id., p. I, cap. 2, § 3.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 20.
(4) Cáncer, id., § 21.
(5) Cáncer, p. I, cap. 2, § 118.

337.—Per regla general l' inventari no aprofita a tercer (1).

No obstant hi hà escepcions y axís el que fa 'l guardador del menor aprofita a aquest (2), que té contra ell restitució *in integrum* (3).

El que feu un tercer que no hi venía obligat, aprofita al que devía ferlo, però ab l' únich objecte de demostrar que no hi havía a la herencia altres bens que 'ls inventariats (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 9, § 208.
(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 35.
(3) Mieres, col. 9, cap. 26, § 20.
(4) Cáneer, p. III, cap. 2, § 131.

---

y bens de dita testadora (era la seva mare) atent a que 'l patrimoni d' ella era constituit per cosa ta (consistía únicament en el seu dot) y en la que no podía haver engany ja que consistía en dites 10.000 tes dotals.»

(1) Mieres, col. 6, Do tutelis, § 43.
(2) Mieres, id., § 44.
(3) Cáncer, p. II, cap. 2, § 156.

338.—L' hereu no pot esser reconvingut durant el temps que té concedit pera fer l' inventari (1).

Se esceptúa 'l cas en que un tercer hagi de reivindicar alguna cosa que formi part de la herencia (2).

Mentres se fa l' inventari, no corre la prescripció contra 'ls acreedors y 'ls llegataris (3).

II.—QUÉ HI HA DE CONSTAR Y QUÉ NO

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 51.
(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 245.
(3) Mieres col. 4, cap. 21, § 87.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 52.
(5) Socarrats, p. CCCL, § 19.
(6) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 228.

339.—A l' inventari hi hà de constar la descripció de totes aquelles coses que integran l' herencia (1) y s' ha de fer devant de Notari (2); si no es possible, devant del jutge, y en cas de complerta impossibilitat, fins devant de dos testimonis (3).

Aquesta descripció ha d' esser feta ab tota eczactitut y bona fe, essent nula en cas contrari (4), y al ferse s' ha de cridar als més directament interessats (5), però no als acreedors (6).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 42.
(2) Cáncer, id., § 45.
(3) Cáncer, id., § 44.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 39.
(5) Cáncer, id., § 51.
(6) Cáncer, id., § 21.

340.—L' hereu hi hà de fer constar no solzament tots els bens que integrin la herencia, sinó també tot lo que 's trovi entre ells encara que sien d' altre (1), si be fent constar que ho son (2); axís com les coses que son propies seves si n' hi han (3).

Hi hà de fer constar també, les coses de que tinga nova noticia, quan succehexi que les tinga (4); per lo que hi haurà d' adicionar lo q[illegible] i pervingués per accessió (5).

En aquêts cassos, el temps pera fer l' ac[illegible] comensa a trascòrrer desde que hi havía r[illegible] pera ferla (6), y sense dites adicions l' inver[illegible] i

val, mentres no hi hagi en l' hereu ignorancia culpable, o mala fe (7) *.

(7) Cáncea, id., § 62.

341.—Els fruyts que 'ls bens tenen al adir la herencia, s' hi han de posar; però no 'ls posteriors (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 48.

342.—No s' hi han de fer constar els noms dels deudors, a menos de que 's trovessin entre 'ls papers inventariats els referents als deutes (1); però l' hereu hi ha de fer constar els deutes propis a favor de la herencia (2).

Tampoch s' hi han de fer constar els deutes que pesin sobre l' herencia, menos en el cas predit referent als crèdits (3).

Pera 'ls efectes civils, no es precís posarhi la estimació dels bens (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 39.
(2) Cáncer, id., § 41.
(3) Cáncer, id., § 42.
(4) Cáncer, id., § 36.

343.—Si l' herèu ab mala fe ha ocultada alguna cosa de l' herencia, pert el benefici y ve obligat a respondre per doble cantitat de la que resulti ocultada (1).

Quan en cambi per error s' ha fet constar alguna cosa que no era de la herencia, o a lo menos no s' ha fet constar que encara que fos entre 'ls bens hereditaris no era part d' ells, pêl benefici de restitució, la treu de l' inventari (2).

L' inventari limitat té efectes limitats (3).

(1) Mieres, col. 4, cap. 21, § 5.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 46.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 210.

---

* Protestatio de addendo inventario non juvat ubi scienter quid est omissum apponi. *Cáncer*, p. 3, cap. § 64.

Per què son ja propis de l' hereu.

CAPITOL XXIV

Successions

I.—DELS CRIDATS A SUCCEIR

I.—Regles generals de successió

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 295.

344.—Al parlar de successions, per regla general s' entén que 'ls fills forman el primer grau, els néts el segón y axís successivament (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. III, § 31 y 48.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 15.

345.—Quan en el testament s' establex un ordre de successió ab les paraules *per sí* y *els seus*, *per sí* y *sos hereus* o altres equivalents, s' entén que son cridats a la successió 'ls fills (1).

Quan se cridan els descendents varons, s' hi entenen compressos els descendents de muller (2) *.

346.—Se considera que entran a succehir com una sola persona, juntament y ab igualtat de

---

* Ho confirma una Sentencia de l' any 1602 e- -l
plet entre Nofre de Pinell y Elisabet Agna Braules ı
la que essent cridats a una successió 'ls descend ,
primer els varons si n' hi hagués y després les noy y
eczistint no més dos néts, una noya filla d' un fill ı
noy fill d' una filla, el Tribunal atenent a que pı r
havían d' esser cridats els varons, crida aquest úl

drets, els cridats a succehir colectivament (1) *
En aquest cas els guanys y danys se distribuexen en proporcions iguals (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 109.—Id., p. III, cap. 20, § 287.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. II, § 1.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. II, § 2.

II.—Successió del primogènit

347.—Quan se crida a succehir al primogènit *, queda establert un ordre de successió, en el que cada fill forma un grau divers, més allunyat com més hagi tardat a nàxer y axís, el primogènit ab els seus forman un grau, el segón ab els seus el segón grau y axís successivament els demés (1); per lo que ab la designació feta a favor del primogènit s' entenen també cridats els seus successors (2), y en general els que ab dret preferent haurían de succehirlo ab intestat (3).
Quan per dret de primogenitura succeexen els transversals, aquesta no 's considera entre 'l que succeex y aquell a qui succeex, sinó tant sols entre 'ls metexos transversals, essent admés el qui sia primogènit de ells, al temps en que 's deferex la successió als metexos (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 295.
(2) Cáncer, íd., § 196.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 46.
(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 326.
(4) Cáncer, íd., § 327.

348.—No obstant, la designació del primogènit pot ferse purament personal, sense establir el dret de primogenitura (1), y en aquest cas l' ordre de succehir es el general (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 129.
(2) Cáncer, íd., § 300.

III.—Successió de les filles

349.—Quan se cridan a succehir als fills, s' hi

Hoc intelligitur in natis, secus in nascituris qui ributive censentur vocati. *Cáncer*, íd.

Statutum disponens quod primogenitus succedat usso secundo genito comprehendit clericum. *Cán-* p. 3, cap. 11, § 96.

(1) Mieres, col. 9, cap. 22, § 77.— Cáncer, p. III, cap. 21, § 253.
(2) Mieres, col. 7, cap. 2, § 22.

entenen compreses les filles en tot lo que 'ls hi es favorable (1), a menos de que expressament consti la voluntat contraria del testador (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 12.
(2) Fontanella, íd., § 13.

350.—Quan son cridats a succehir els fills y després les filles, y per haverse estingit els descendents per línia de varó entran a succehir els descendents per línea de muller, si no s' expressa lo contrari, seràn preferits els descendents varons, a les filles (1).

Igualment en cas de concurrencia, seràn preferits els descendents varons de línea femenina, a les filles descendentes de línea masculina (2) * **.

IV.—Del fill que entra en Religió

(1) Cáncer, p. I, cap. 24. § 20.
(2) Cáncer, íd., § 23.

351.—El fill o filla que entra en Religió, entra a succehir ab els metexos drets que si no hi entrés (1), a menos de que 'l testador hagués disposat lo contrari, en quin cas entra a succehir el sustitut del fill (2).

Igualment quan s' esclou de la successió la

---

* Es la metexa doctrina confirmada per la ja citada Sentencia de l' any 1602 que acaba 'l plet entre Nofre de Pinell y Elisabel Agna Braules.

** Renuntiatio facta per filiam in manibus patris hæreditate materna, mortuis omnibus fratribus et sorribus filiam que renuntiavit, habetur pro non facta et bona revertuntur ad filiam quæ renuntiavit et non sunt penes patrum remanere, eo quod dicta renunt non in gratia parentibus sed cæterorum fratrum f censeatur. Licet pater in cujus favorem est facta nuntiatio, haberet filios ex alio matrimonio ex quo est qui renuntiavit. *Cáncer*, p. 3, cap. 15, § 43.

muller dotada, s' entén que queda escluída la qui fou dotada per entrar en Religió (3) *.

(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. I, § 68.

V.—*Dels fills no llegítims*

352.—Els fills llegitimats per matrimoni *in articulo mortis,* entran a succehir escluint als sustituts (1).

Igualment quan el causant mor sense fills llegítims, els seus fills naturals escluexen als substituts (2), a menos de que consti la voluntat del testador en contra (3).

Dits fills naturals, entran a succehir encara que n' eczistessin de llegítims, si aquêts haguessin renunciat a la successió (4) *.

Els fills espurís no succehexen al pare, però si a la mare (5) **.

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 231.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 13.
(3) Cáncer, íd., § 16.
(4) Cáncer, p. III, cap. 15, § 11.
(5) Peguera, L. 2, cap. 55, § 1.

VI.—*Dels fills que han renunciat*

353.—El fill o filla que renuncia, queda equipa-

---

* Statutum excludens fæminas existentibus masculis ligat fæminas ingredientes Religionem. *Cáncer*, p. 3, capítol 11, § 198.

* Encara que la renuncia fos la d' una filla, que la hagués feta el rebre un dot pera entrar en Religió. *Cáncer*, (lloch citat.)

** Era la doctrina sostinguda per l' antich Tribunal, qu' aceptant la opinió de alguns autors, entre 'ls quals se t citar *Peguera* (lloch citat), sostenía que quan el fill a nascut de una unió que ademés d' esser ilícita, queya ts l' acció de les lleys, com per eczemple l' inst, l' adulteri, etc., el fill no podía succehir ni el pare a la mare y que en cambi podía succehir a n' aquesúltima el qui ho era d' una unió que si be era ilícita, era punible, com per eczemple, la ab meretriu.

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 9.
(2) Cáncer, íd., § 26.
(3) Cáncer, id., § 27.
(4) Fontanell, cl. 4, gl. 24, p. I, § 66.—Cáncer, p. III, cap. 15, § 238.

rat al escluit de la successió, (1) però ab tot y la renuncia entra a succehir, quan el pare mor intestat, y no té altres descendents (2), fills o néts del metex matrimoni del quin era 'l renunciant (3).

Igualment succehexen en els bens dels pares, si 'ls instituexen en ells els seus germans (4).

VII.—Successió dels néts

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 145 y 149.
(2) Cáncer, p. I, cap. 15, § 46.—Id., p. I, cap. 2, § 143.—Socarrats, p. CDXLII, § 8.
(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 90.
(4) Cáncer, p. I, cap. 5, § 60.

354.—En lo favorable ab el nom de fill se consideran cridats els néts; que entran a succehir no solzament en lloch del fill o filla, llur pare o mare premorts (1), sinó també quan aquets renuncian a l' herencia o no l' adexen (2) * **.

El nét fill de la filla, entra a succehir també, quan el causant crida als fills d' algún fill (3).

En lo desfavorable, o sia quan s' escluex al fill de la successió, ab el nom de fill no s' hi entenen compressos els néts (4) ***.

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 63.

355.—Pera que 'ls néts facin seva la herencia, es precís que la acceptin (1) * y si entran a suc-

---

* Aquesta successió es com observa *Cáncer* (lloch citat), *a lege* y per tant *ex propria persona.*

** *Cáncer* (p. 3, cap. 15, § 51), al tractar aquesta qüestió afegeix «si filius moriatur ante patrem, preventio solutionis suæ legitimæ facta per patrem, non nocet nepotibus ex dicto filio qui a lege in locum patris avi successionem vocantur.»

*** Com fa notar *Fontanella* (cl. 7, gl. 3, p. § 6), en tots aquells cassos en que l' avia está obl a dexar bens als seus fills, cas de faltar aquets dexarlos als sens néts.

---

* Alias jure suitatis eam non transmittunt cáp

cehir, ho fan per parts iguals, mentres expressament no consti lo contrari (2).

(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 13.

356.—Quan un nét entra a succehir en lloch del fill, ho fa ab els metexos drets y obligacions qu' ell (1), y té per tant com ell, el privilegi de no computar els fruyts consumits, ni en la llegítima ni en la trebeliànica (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 232.
(2) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 7.

357.—En tot lo favorable quan entran a succehir els néts s' entenen compreses les netes (1). Quan al determinar la successió el causant prescriu que 'ls succeheix els fills escluint les filles y en lloch d' ells entren els seus fills, néts de dit causant, aquesta esclussió no s' estén a les netes si expressament no consta (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 253.
(2) Peguera, L. 1, cap. 102, § 15.

358.—No entran a succehir els néts: primer quan ells fills son cridats en nom propi (1); segón quan el testador establex un ordre especial de successió (2); tercer quan distinguex expressament entre fills y néts (3); y quart quan crida els fills ab alguna condició que no puga verificarse en els néts (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 54.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 41.
(2) Cáncer, p I, cap. 5, § 55.
(3) Cáncer, íd., § 59.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 44.

II.—PÈRDUA DE LA SUCCESSIÓ

359.—El matador pert el dret de succehir a la víctima (1) directa o indirectament (2) *.

(1) Mieres, col. 6, De homicidix, § 28.
(2) Cáncer, p. I, cap. 6, § 1 y 3.

Igualment el pert respecte a determinada per-

Si tamen maritus cassu a jure permisso uxorem ...ret huic successionem non privaretur. Quod dictum de marito procedit etiam in uxore que maritum oc-... *Cáncer*, p. 1, cap. 6, § 3.

sona, aquell que feu tot lo possible pera impedir que 'l causant fes testament, o en general disposés de lo seu (3).

L' escluit una vegada de la successió' s' entén escluit mentres dura la causa que motivà la esclussió (4).

(3) Cáncer, p. I, cap. 6, § 20.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 25 18 y 19.

CAPITOL XXV

Substitucions

I.—DE LES SUBSTITUCIONS EN GENERAL

360.—La substitució es una segona institució (1) y comprèn els metexos bens (2) ab iguals condicions (3), a menos de que fossin personals, que allavors no passan al substitut (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 61.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 312.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 60.—Id., cl. 6, gl. 3, p. V, § 53.—Cáncer, p. III, cap. 20, § 202.
(4) Cáncer, p. III, cap. 20, § 132.

361.—Les substitucions poden ferse no solzament en testament, sinó en capítols y per contracte (1).

S' exceptúan les pupilars que per contracte no poden fershi (2).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 1.
(2) Fontanella, íd., § 2.

362.—Les substitucions poden esser directes e indirectes o fideicomissaries (1).

En cas de dupte s' ha d' entendre qu' es directa (2).

La substitució expressa, anula totes les tàcites (3).

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 155.
(2) Mieres, col. 7, cap. 2, § 39.—Cáncer, p. 1, cap. 1, § 130.—Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. II, § 35.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 10, p. II, § 41.

363.—El substitut entra a succehir quan cadu la l' institució, o 's cumplex la condició ab qu e fou feta (1).

as de haverhi més d' una substitució, pera qu surtexi efecte la segona, es necesari que su exi efecte la primera (2). Si no 's cumplex la

(1) Cáncer, p. I, cap. 4 § 110.
(2) Cáncer, p. I, cap. 1, § 166.

(3) Cáncer, íd., § 105.

condició en el primer substitut cridat, s' entén que falta també als segóns (3) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 93.
(2) Mieres, col. 6, cap. 1, § 109.

364.—Quan la substitució es feta impersonalment, s' entén qu' es a favor dels fills del instituit (1), y quan fos feta ab les paraules *aquell qui herèu meu serà*, s' ha d' entendre que fa referencia solzament a l' herèu testamentari y als seus, ab esclussió del qui pugui substituir al causant ab-intestat (2) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. V, § 42.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 2, § 37.

365.—El monastir escluex al substitut, menos quan dit substitut es altre monastir, o una causa pía (1).

Quan el monastir no l' escluex, s' ha d' esperar la mort natural del religiós, pera que dit substitut entri a succehir (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 117.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 34.

366.—Si més d' un son cridats a succehir colectivament, se té al conjunt d' ells com a una sola persona (1).

El co-substituts tenen el dret de acréxerse mútuament (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 164.
(2) Peguera, L. 2, cap. 18, § 5.

367.—Finex la substitució: primer quan finexen els graus que al determinarla se van tenir en compte (1); segón quan mort ab fills, el fill que hereda ab la condició de que mori ab ells (2);

---

* Substitutus substituto censetur substitutus primo instituto et pupillariter heredi impuberi instituto. (*Cáncer*, p. 1, cap. 1, § 152).

* Cum institutus est hæres extraneus et filius substitutus, censetur filius institutus, vitiato primo gradu substitutionis. *Cáncer*, p. 3, cap. 2, § 184)... fallit Bernæ... (*Cáncer*, íd., § 188).

tercer quán per matrimoni *, el causant llegitima els fills avans escluits per sa illegitimitat (3); y quart quan encara que no mori ab fills llegítims, mor ab fills naturals y no consta la seva voluntat en contra (4).

El que una vegada queda escluit de la substitució s' estén escluit per sempre (5) **.

(3) Cáncer, p. III, cap. 11, § 231.
(4) Cáncer, p. III, cap. 15, § 13 y 16.
(5) Cáncer, p. I, cap. 1, § 121.

368.—El qui té facultat de substituir a altre, no pot substituirse a sí metex (1), ni ellegir un enemich del causant (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 135.
(2) Cáncer, id., § 187.

369.—L' últim substitut té 'ls bens a les seves lliures voluntats (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. III, cap. 38.

II.—DE LA SUBSTITUCIÓ VULGAR

370.—S' entén que 's va constituir una substitució vulgar o sía directa, quan son cridats a possehir els bens, dos o més successivament (1), o be quan el causant designa com a substituts als *seus* (2) *.

(1) Peguera, L. 1, cap. 101, § 2.—Cáncer, p. I, cap. 1, § 118 y 119.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. III, § 33.

371,—Si la substitució es feta a favor dels més procsims parents, s' entén que aquêts no son els

---

* Encara que sia matrimoni *in articulo mortis*. (*Cáncer*, lloch citat).

** Com fa notar *Mieres* (col. 7, cap. 2, § 18) les filles instituides en cosa certa no poden substituir als fi s instituits universalment, ni aquêts a n' aquelles.

Instituti in testamento si sunt plures inter quos c ordo charitatis et affectionis, et concurret etiam n cessitas instituendi causativa et hi vocentur per co- p lam, censetur vocati ordine successivo et per vulga- r n non autem per fideicommissiun. (*Peguera*, Ll. I, . 101, § 1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 139.
(2) Cáncer, p. III, cap. 21, § 32.

més procsims parents del últim possessor, sinó del testador, a menos de que consti la voluntat d' aquest en contra (1).

La substitució vulgar fa perdre al substitut el dret de suitat en cas de que 'l tinga, y per lo tant el fill no trasmet la herencia del pare a sos propis hereus, si no n' ha fet l' adició y aquell li va nomenar un substitut vulgar (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 63.
(2) Mieres, col. 6, cap. 1, § 172 y 175.

372.—En cas de que s' hagi nomenat substitut un postum y aquest no nexi, entra a succehir el substitut vulgar y no el pupilar, o sia el nomenat a n' aquell (1).

Quan el fill ha repudiat la herencia, si hi hà concurrencia entre 'l pare y el substitut vulgar, entra a possehir el pare (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 227.

373.—La substitució vulgar no sols pot tenir lloch en la herencia, sinó també en els llegats, fideicomissos y donacions *mortis-causa* (1).

III.—DE LA SUBSTITUCIÓ PUPILAR

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 57.
(2) Mieres, col. 6, cap. 1, § 188.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 5.
(4) Mieres, col. 6, cap. 1, § 198.
(5) Cáncer, p. III, cap. 21, § 66.

374.—La substitució pupilar la fa 'l pare al fer testament, al seu fill o filla impúber (1) y per mentres no arrivan a la pubertat (2).

Aquesta substitució no la pot fer el pare més que respecte al fill qui tinga en potestat y per medi de testament (3) *.

La mare no la pot fer, encara que tingués patria potestat sobre l' impúber (4), ni l' avi tampoch (5).

---

* Substitutio pupillaris bene potest fieri in casu quoad bona substituentis licet non quoad bona pupilli. (*Fontanella*, cl. 4, gl. 25, § 7).

375.—Es vàlida la substitució pupilar feta al fill de matrimoni putatiu contret ab bona fe (1). També ho es la feta al fill natural llegítimat (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 108.
(2) Mieres, col. 6, cap. 1, § 202.

376.—En la substitució pupilar hi entran tots els bens del menor, y els del testador que havían de passar a ell (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 36.—Mieres. col. 6, cap. 1, § 38.

377.—El pare no pot nomenar subsititut pupilar al fill, dels bens que li pervenen de part de la mare, més que a un parent de dita part dins del quart grau; dels altres, a un estrany si vol (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 37.

378.—Quan el pare nomena substitut pupilar al fill *, la mare queda excluída de la successió d' aquest (1), y pert també 'l dret de reclamar llegítima en els bens de dit fill (2) **.
Igualment pert aquêts drets l' avia si visqués (3).

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 209.
(2) Fontanella, cl. 7. gl. 1, p. III, § 58.—Mieres, col. 6, cap. 1, § 14.
(3) Cáncer, p. I, cap. 1, § 24.

379.—Els cridats a succehir per la substitució pupilar, entran també a succehir per la vulgar que tàcitament inclou (1) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 140.

380.—Finex la substitució pupilar: 1.er, quan l' impúber arriva a la pubertat y pot testar (1);

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 212.

---

* ... quamvis legitimetur post mortem patris. *Mieres*, lloch citat).

* ... pupillaris substitutio expressa... (*Mieres*, lloch at).

** En confirmació vegis la Sentencia de 3 d' Abril 1610 citada al tractar de la llegítima.

* In pupillari substitutione attenditur proximitas resctu patris testatoris. (*Cáncer*, p. 1, cap. 1, § 140).

(2) Mieres, íd., § 210.
(3) Mieres, íd., § 20.
(4) Cáncer, p. I, cap. 1, § 63.

2.on, per testament posterior; 3.er, si 'l testador possa condicions que no 's cumplexen; 4.art, si 'l testament s' anula o en general no surtex efecte (2); 5.int, per adopció del menor (3); y 6.e si 'l fill substituit fos pòstum, quan 's verifiqués el seu naxement (4) * **.

---

* Et agnatione posthumi. *Mieres*, col. 6, capítol 1, § 210).

** Ubi prima substitutio fuisset pupillaris et secunda mere fideicommissaria, tunc secunda substitutio non potest habere efectum nisi ille primo substitutus cui facta est secunda substitutio, admissum esset ex prima. (*Cáncer*, p. 1, cap. 1, § 153).

Ubi primus substitutus decessit puber secunda subtitutio pupillaris non habet locum in ejus hæreditate. (*Cáncer*, íd, § 154).

CAPILOL XXVI

Fideicomissos

I.—DEL FIDEICOMÍS EN GENERAL

381.—El fideicomis pot instituirse expressa o tàcitament; y se considerarà que axís s' ha establert, sempre que 's vegi que l' intenció del causant fou establirlo (1) *.

Per lo qual eczistirà: 1.er, quan el causant mana que 'ls bens permanexin sempre en mà d' algú de la familia (2); 2.on, quan establex que passin d' un fill varó a altre fill varó per ordre de primogenitura (3); y 3.er, quan entri a heretar en virtut de codicil que faci després el pare (4) **.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 32.
(2) Peguera, L. 1, cap. 103, § 1.
(3) Peguera, íd., § 8.
(4) Peguera, L. 1, cap. 110, § 1.

---

* Tinguis no obstant present que aquesta voluntat, encara que tácita, s' ha de veure de manera que no dongui lloch a dupte, perquè, com observa *Mieres* (col. 7, cap. 2, § 39), *Fontanella* (cl. 4, gl. 25, § 31 y cl. 6, gl. 3, p. 2, § 35), y *Cáncer* (p. 1, cap. 1, § 130), en ca de dupte s' ha d' entendre que la substitució es vu ar y no fideicommissaria.

En aquest cas, fa notar *Peguera* (lloch citat) que qu a establert un fideicomis a favor de l' hereu testam ntari, perquè 'l fill preferit li haurá després d' entregar els bens.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 2.

282.—El fideicomis no solzament pot establirse en testament, sinó també per contracte (1) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 25, § 3.
(2) Peguera, L. 1, cap. 102, § 1.

383.—El fideicomís, es particular encara que hagi sigut fet en donació universal, mentres se reservi 'l causant alguna cosa pera testar (1).

Es condicional, quan se constituex per un día incert, y allavors no 's convalida fins que 's cumplex la condició (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 9.
(2) Peguera, L. 1, cap. 102, § 1.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 90.
(4) Cáncer, p. I, cap. 1, § 153.

384.—En el fideicomís condicional, si premor el fideicomissari, no trasmet el dret a sos herèus (1), sinó que 's consolida 'l dret del substitut (2), a menos de que 'l fideicomis fos establert en contracte (3) *.

Quan la primera substitució es pupilar y el segón substitut fideicomissari, el fideicomís no té lloch, si el substitut per la pupilar no entra succehir (4).

II.—REGLES DE SUCCESSIÓ

(1) Cáncer, p. I, cap 1, § 294 y 298.

385.—La successió fideicomissaria se regula, quan no hi hà establert un ordre especial, pêl metex de la ab intestat (1).

Quan se cridan en ella els més procsims pa-

---

* Els autors fan notar la práctica general d' e: ir-los en els capítols matrimonials.

---

* Si el fideicomis es establert en contrate y 'ı ei-comissari premor, passa 'l dret a sos heréus. (C' m, lloch citat).

rents, s' entenen cridats no 'ls més prócsims del testador, sinó d' últim possessor (2) * **.

En el fideicomis, el germà bilateral no té cap preferencia sobre l' unilateral (3).

(2) Cáncer, id., § 296 y 302.
(3) Cáncer, p. I, cap. 1, § 40.

386.—Els fills posats en condició o citats en el instrument en que 'l fideicomís s' ordena, pera 'l cas en que l' cridat morí sense fills, no 's consideran cridats (1).

No obstant se exceptúan d' aquesta regla general y per lo tant son cridats, en els cassos següents: 1.er, si a més d' esser cridats, son gravats (2); 2.on, si son substituits (3) *; 3.er, si son expressament cridats els fills del últim substitut (4); 4.art, si en la última de les substitucions crida expressament a un estrany (5) * **; 5.int, si 'l causant disposa que en el cas en

(1) Peguera, L. 1, cap. 102, § 3.—Id. L. 2, cap. 18, § 1.
(2) Peguera, L. I, cap. 102, § 2 y 9.—Id. L. 2, cap. 18, § 6.
(3) Peguera, L. 1, cap. 102, § 12.—Id. L. 2, cap. 18, § 10.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. I, § 7.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. I, § 9.—Peguera, L. 1, cap. 102, § 11.

---

* A menos de que 'l causant digui lo contrari. (*Cáncer*, lloch citat).

** Fideicomissim simplex et absolutum in favorem illorum de familia facit ut succedant omnes qui in eodem gradu sunt. (*Fontanella*, cl. 4, gl. 25, § 47.)

---

* Com si per eczemple 'l causant diu: «substituexa el meu fill y a sos herèus, y si dit fill morís sense fills, entrará a succehir altre fill meu. (*Peguera*, lloch citat).

** Confirman aquesta doctrina les Sentencies de 3 d' Agost de 1598, de 5 de Desembre de 1607 y de 19 de Novembre de 1610 en les quals el Tribunal la sosté atenent a la consideració de que 'ls fills del últim substitut, no han d' esser de millor condició que 'ls avant posats a ells, molt més tenint en compte que aquêts son més prop parents del causant de qui no 's pot creure que volgués perjudicarlos tant.

S' ha de advertir empró, que *Fontanella* (lloch citat) al ocuparse d' aquestes Sentencies, fa notar referintse especialment a la 2.ª y 3.ª, que 'l Tribunal al fallar va aver de tenir en compte ademés de la indicada, alguna altra consideració que feya veure com el causant vo-

(6) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. I, § 14.
(7) Peguera, L. 1, cap. 102, § 13.
(8) Peguera, L. 2, cap. 18, § 6.

que 'l cridat morís sense fills, tinga 'ls bens a ses lliures voluntats (6) ****; 6.ª si 'l causant prohibex la enagenació dels bens, manant que 's conservin en mà d' algú de la familia (7); y 7.ª, quan se pot veure per les paraules del causant que la seva intenció era cridarlos (8) ***** ******.

---

lía cridar els fills posats en condició. (Vegís la següent nota *****).

*** Poden citarse en confirmació les Sentencies de 12 d' Octubre de 1592 y de 6 de Mars de 1595; ab la particularitat respecte a la de 1595 de que l' últim substitut era una causa pía. El Tribunal al fallar el plet, s' apoyá en la rahó de que si era voluntat declarada del causant que en últim terme anessin els bens a una causa pía, molt més se havía d' entendre que volía que passesin a sos fills y descendents ab qui estava lligat per motius de parentiu y afecció especials. Aquesta era també la doctrina de l' antich Tribunal. (Vegis la següent nota *****).

**** *Fontanella*, (lloch citat) justifica aquesta excepció ab el rahonament següent: si la disposició diu que morint ab fills quedan els bens a ses lliures voluntats, necessariament s' ha de entendre que morint sense fills no hi quedan; *ergo* la disposició institueix un fideicomis a favor dels altres posats en condició, perquè 'ls bens han d' amar a má de algú y aquest sols pot esser el primer citat.

***** *Peguera* (Ll. 2, cap 18, § 11), diu que ho serán per eczemple, *quando ipse* (el causant) *digressionem facit ad plures substitutiones gradus. Fontanella*, (cl. 4, gl. 24, p. 1, § 10) fa notar que aquesta consideració juntament ab la citada en la antecedent *nota* ** y la de que l' últim substitut era un estrany, va servir de fonament a la ja apuntada Sentencia de 12 d' Octubre de 1592.

****** La opinió dels autors en aquesta materia tava dividida, per sostenir alguns que la doctrina qüestió era sols aplicable a les institucions testamentaries y no a les fetes en capítols, sostenint que tots citats en aquêts eran cridats pêl sol fet d' esser ci-

Si hi hà dupte sobre la eczistencia d' alguna de aquestes condicions, es precís recòrrer a l' arbitri del jutge (9).

(9) Peguera, L. 2, cap. 18, § 8.

387.—En el fideicomís particular no hi hà dret de representació (1), ni per suitat, ni per parentiu, ni per morir el qui podía esser representat, en el temps en que podía deliberar si acceptava o no (2).

Per axò ab el nom de fills, no s' hi entenen cridats els néts (3), a menos de que 'l causant disposi lo contrari (4).

No obstant, en el fideicomís establert per l' oncle o tía patern o matern, el fill entra a succehir en lloch del pare (5).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 56.
(2) Cáncer, p. III, cap. 21, § 118.
(3) Cáncer, p. I, cap. 5, § 53.
(4) Cáncer, íd., § 60.
(5) Cáncer, íd., § 52.

388.—En el fideicomís general no hi entran els dots (1).

Els bens subjectes a un fideicomís, no prescriuen en perjudici dels successors (2).

(1) Fontanella, cl. 5, cl. 10, p. I, § 30.
(2) Cáncer, p. III, cap. 3, § 24.

III.—DRETS Y OBLIGACIONS DEL FIDUCIARI

389.—L' herèu gravat té obligació d' administrar be, y conservar els bens subjectes al fideicomís (1): d' aquesta administració 'n respòn ab els seus bens (2), y la seva responsabilitat se limita a ells, encara que 'l fideicomís fos de major quantía (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 109.
(2) Cáncer, íd., § 108.
(3) Cáncer, íd., § 128.

P[illegible]nogut un plet sobre la materia, el Tribunal, a 29 de J[illegible]er de 1603, resolgué la qüestió en el sentit de que la doctrina era aplicable indistintament als instituits en te[illegible]tament o en capítols y de que per lo tant cap dels ci[illegible]ats en aquêts podía considerarse cridat, si no eczistí[illegible] alguna altra de las rahons que ho confirman.

(4) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 27.

Si l' herèu gravat malbaratés els seus bens lliures, pot el fideicomissari fer constar el seu dret, e intervenir els bens subjectes al fideicomís (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 207.
(2) Cáncer, p. II, cap. 6, § 119.
(3) Peguera, L. 1, cap. 104, § 2.
(4) Peguera, L. 1, cap. 104, § 1.
(5) Peguera, L. I, cap. 108, § 2 y 6.
(6) Cáncer, p. III, cap. 20, § 93.
(7) Cáncer, p. I, cap. 9, § 164.— Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 1 y 3. — Peguera, L. 1, cap. 116, § 1.
(8) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 79.
(9) Fontanella, id., § 4.
(10) Peguera, L. 1, cap. 118, § 8.

390.—L' herèu gravat no pot disposar en testament dels bens subjectes al fideicomís (1), ni tampoch enagenarlos, ni redimir sense la autorisació del jutje (2).

Les enagenacions que faci sense aquesta autorisació son nules (3) menos en els casos següents: 1.er, si l' herèu ignora la eczistencia del fideicomís (4); 2.on, per una causa necessaria (5) *; 3.er, si ha de restituir a persones incertes (6); y 4.art, si ha de constituir un dot o escrex a algún descendent en línea resta del causant (7) **.

Aquesta enagenació pera constituir un dot es vàlida, encara que absorvexi tot el fideicomís (8) ***, y pot ferla també la mare (9), però s' ha de tenir en compte que ni ella ni l' herèu gravat, poden ferla més que pera dotar una noya; perquè la enagenació no es vàlida si 's fa pera dotar la muller casada, encara que s' hagués maritat indotada (10).

---

* *Peguera* (lloch citat), posa com eczemple la necessitat material d' alimentarse o de redimirse d' un cautiveri.

** *Cáncer*, *Peguera* y *Fontanella*, (lloch citat) fan notar que no es válida la enagenació si 'l dotat es estrany o parent transversal.

*** Ho confirma la Sentencia de 5 d' Octu[illegible] de 1616 en el plet entre Francisco Mateu y Elisabet M[illegible]eu y Petit en la que 'l Tribunal declara *quod bene potu[illegible]at quidam mansus daris totus in doten filiæ, ex eo [illegible]d non excedebat congruam dotationem et non erant [illegible]ia bona, quo casu totum fideicommissum potest consu[illegible]et evelli.*

391.—Fora dels cassos dits, l' herèu gravat pot enagenar fent una enagenació temporal o condicional, per sols el temps en que no 's veurà obligat a restituir (1).

Quan el fideicomís es universal, també pot sense decret del jutje permutarlos o cummutarlos per altres qui sien de igual o major estimació y més útils (2) *.

(1) Peguera, L. 1, cap. 108, § 4.
(2) Cáncer, p. III. cap 3, § 82, y p. III, cap. 12, § 208.

392.—Mentres el fiduciari visqui o en general arrivi el moment de la restitució dels bens, el fideicomissari no pot fer revocar les enagenacions que aquell hagués fet (1), a menos de que dit hereu gravat no sia solvent (2). En aquest cas no tindrà 'l dret de fer anular el contracte, fins que hagi fet eczecució dels bens de l' herèu (3).

Aquesta facultat del fiduciari d' enagenar, no eczistex quan el causant expressa o tàcitament la prohibex (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 25.
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 95.
(3) Cáncer, id., § 102.
(4) Cáncer, id., § 119.

393.—Quan el fideicomís es condicional, el fideicomissari no pot impedir que l' herèu gravat enageni els bens (1).

Les enagenacions que aquest faci son vàlides, però si per cumplirse la condició haguessin de passar els bens al fideicomissari, aquest pot dirigirse contra llurs actuals possessors sia quin sia 'l temps trascorregut desde la enagenació (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 100 y 118.
(2) Cáncer, id., § 93.

394.—Els bens enagenats pera constituir un dot, no tornan al fideicomís encara que la filla

---

Cáncer (lloch citat) afegeix que en cas de impugnació de la permuta pêl fideicomissari, l' hereu gravat s' ha de provar la conveniencia del contracte.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 51.
(2) Peguera, L. 1, cap. 11, § 5.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 1, p. II, § 64.

dotada mori sense fills (1), menos en el cas en que 'l fideicomissari demostrés, que podía constituirse ab els fruyts dels metexos bens gravats (2) *.

Si 'l dot axís constituit fos estimat, el fideicomissari pot rescabalar els bens, entregant llur estimació (3).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 26, § 3.
(2) Fontanella, id., § 11.

395.—Quan en un metex testament el causant constituex un fideicomís y concedex en altre clàusula expressament la facultat d' enagenar, l' herèu gravat pot vàlidament enagenar, sense que li calgui ni tan sols reservar pera 'l substitut, el valor de la quarta trebeliànica (1).

Si en cambi la facultat d' enagenar fos concedida en un codicil, l' herèu no pot lliurement enagenar, sinó ferho solzament en cas necessari (2) *.

(1) Cáncer, p. II, cap. 6, § 199.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 81.

396.—L' herèu gravat pot ferse seus els fruyts, redits y pensions dels bens subjectes al fideicomís (1), y si no ho fes tenint acreedors, aquêts poden reclamar contra ell y ferloshi recullir (2).

(1) Peguera, L. cap. 148, § 23.

397.—Encara que l' herèu gravat hagués promès ab jurament cumplir la manat pel testador, pot reclamar la llegítima y la trebeliànica, si expressament no hagués fet una renuncia especial de cada una (1).

---

* A n' aquest cas, naturalment s' hi ha d' afegir aquell en que 'l fideicomissari demostrés que hi h a l' herencia prous bens lliures pera constituir el cas en que com observa *Fontanella* (cl. 5, gl. 1, p. 34) s' anulan les enagenacions.

* ... *ad arbitrium boni viri.* (*Fontanella,* lloch ci

Quan el fideicomís es pur, l' herèu gravat no pot detraure més qu' una quarta (2) y si fos llegitimari del causant la llegítima solzament, o be la llegítima y una de les quartes; si 'l fideicomís es condicional pot detràureles totes (3).

També pot detràureles totes dues, si el nét succeex a l' avi en nom del seu pare y es instituit herèu universal gravat (4).

Si l' herèu es privat de la trebeliànica, la detràu el fideicomissari (5).

(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 26.
(3) Cáncer, id., § 141.
(4) Cáncer, id., § 142.
(5) Cáncer, id., § 31.

398.—A menos de que el testador expressi el seu desitx en contra, els bens que per dret de acréxer passan a formar part de la herencia, no se 'ls fa seus al fideicomissari, sinó que quedan pera l' herèu gravat y els seus (1).

(1) Peguera, L. 1, cap. 111, § 1.—Cáncer, p. III, cap. 22, § 161.

IV.—DRETS Y OBLIGACIONS DEL FIDEICOMISSARI

399.—Avans de que mori l' herèu gravat o no 's complexi la condició, el fideicomissari no té altre dret sobre 'ls bens que després li pervindràn que 'l que fa referencia als cassos d' enagenació (1) ja citats.

No obstant pot enagenar, contractar o donar el dret que sobre 'ls bens tindrà quan per mort de l' herèu o cumpliment de la condició li pervingan (2) *.

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 122.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, § 141.

400.—Si s' incohés un plet contra l' herèu gravat, el fideicomissari té 'l dret de pendrehi part y si no ho fes, l' herèu el de citarlo (1); si

(1) Peguera, L. 1, cap. 121, § 3.

Perquè, com diu *Cáncer* (lloch citat), no disposa l' herencia del fiduciari, sinó del causant.

(2) Peguera, íd., § 1 y 2.
(3) Fontanella. cl. 4, gl. 9, p. V, § 63.

no 's cumplex aquest requisit la sentencia donada contra 'l fiduciari no perjudica al fideicomissari (2).

Aquest no pot impedir per rahó del seu dret, les eczecucions que 's facin contra l' herèu gravat (3) * **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 104.

401.—El fideicomissari particular té acció hipotecaria sobre 'ls bens del testador, y no sobre 'ls de l' herèu (1) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 135.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 22, § 44.
(3) Cáncer, p. II, cap. 7, § 110.

402.—Quan arriva 'l moment de la restitució, el fideicomissari no pot pendre possessió dels bens per la propia seva autoritat (1) encara que 'ls trovés vacants (2) *; a menos de que expressament se consigués pêl causant, que podía ferho prescindint de l' herèu o de qui li hagués de donar possessió (3).

V.—RESTITUCIÓ DEL FIDEICOMÍS

403.—En la restitució del fideicomis hi entra tot lo que l' herèu gravat va rebre subjecte a

---

* Li queda empró el dret de reivindicar els béns quan s' hagi purificat el fideicomis, entregantne no obstant llur estimació al acreedor que no pot sortir perjudicat. *Fontanella*, íd., § 62 y 63).

** Ho confirma la Sentencia de 6 de Novembre de 1506, en el plet de Joan de Vilanova contra Francisco María de Arria en el que procedint eczecució contra 'ls bens d' aquest, fou concedida, ab tot y la oposició dels germans del eczecutat, que eran herèus fide missaris pera 'l cas en que morís sense fills.

* El fideicomissari universal no (*Cáncer*, lloch ci

* Tant si 'l fideicomís es pur com condicional. (*C eer*, p. 1, cap. 2, § 135).

ell (1); y ademés la part assignada a la filla que hagués renunciat (2); la que hagués percebut per substitució pupilar (3), y els llegats que haguessin prescrit (4) *.

Encara que no hagi fet inventari, no ve obligat a entregar més de lo que 's pot provar que hi havía a l' herencia ** (5), si be 'l fideicomissari pot dirigirse contra ell per defecte d' entrega (6).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 312.— Id, p. I. cap. 1, § 30 y 293.
(2) Fontanella, cl. 9, gl. unica, p. II. § 38.
(3) Cáncer, p. I, cap. 1. § 33.
(4) Cáncer, id., § 82.
(5) Cáncer, p. III, cap. 2, § 75 y 77.
(6) Cáncer, p. I, cap. 2, § 8.

404.—Al restituir, ha de donar compte de la conservació dels bens, responent ab lo seu dels malmessos o perduts per culpa seva (1).

En cambi si en el fideicomis hi entressin animals morts o bens que s' haguessin fet malbé sense culpa, no ha d' entregar llur estimació (2).

Tampoch ha de restituir els mobles naturalment fets mal bé (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 1 8 y 138.
(2) C ncer, id., § 137.
(4) Cáncer, id., § 139.

405.—En cambi pot rescabalarse dels gastos fets pera conservar y sostenir els bens (1) y del preu de les millores necessaries fetes en ells (2); podent retenirse 'ls bens en garantía d' aquêts gastos, fins que 'l fideicomissari els hi rescabali; axís com també en garantía de lo que li degués el testador y no li hagués encara pagat (3).

Pot en cambi restituir la herencia sense detraure la trebeliànica, encara que axís perjudiqui als seus acreedors (4).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. V, § 52.
(2) Cáncer, p. II, cap 1. § 33.
(3) Cáncer, p. I, cap. 7, § 127, y p. II. cap. 1, § 33.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 8), 119 y 120.— Cáncer, p III. cap. 2, § 75, y p. I, cap. III, § 69.

---

* No obstant, com diu *Peguera* (Ll. 1, cap. 111, § 1), y *Cáncer* (p. 3, cap. 22, § 161), y s' ha fet notar anterior ment els bens que acrexen a l' herencia son del fideiciari.

** Fetes les deduccions corresponents, voluntaries o frs ·es. (*Cáncer*, lloch citat)

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V. § 82.—Cáncer, p. III, cap 15, § 173.
(2) Cáncer. p. III, cap. 15, § 53.

406.—Quan l' hereu gravat restituex avans del temps degut, pot imposar al fideicomissari condicions y gravàmens proporcionals y no superiors a la utilitat o part de fruyts que pert ab l' avensament de la restitució (1) *.

Aquesta restitució anticipada no pot ferse si es en perjudici del segón o tercer fideicomissari (2).

(1) Cáncer. p. I, cap. 2, § 113.
(2) Cáncer, p. I, cap. 1, § 167.

407.—Quan l' herèu no ha fet inventari, el fideicomissari, si no vol veures obligat a pagar els crèdits y llegats que pesessin sobre la herencia en quantía superior als bens rebuts, l' ha de fer dintre 'ls tres primers messos següents a la restitució (1).

El fer inventari no l' escusa de cumplir totes les condicions imposades al fideicomís (2).

(1) Peguera, L. 1, cap. 121, § 1 y 2.
(2) Peguera, Id., § 3.

408.—El benefici de restitució *in integrum* que tinga l' herèu gravat passa la fideicomissari, menos en el cas en que aquell el tinga per rahó de lesió en els seus bens propis (2).

En aquesta suposició no obstant, hi passaría si el contracte que va ocassionar la lesió perjudiqués també al fideicomissari (3).

(1) Peguera, L. 1, cap. 111, § 2.

409.—Els co-fideicomissaris tenen el dret de acrexerse mútuament, mentres hi hagi entre ells conjunció verbal o real (1).

---

* *Cáncer* (p. 3, cap. 15, § 170), diu que l' herèu que restitueix avans del temps, restitueix en certa manera contra la voluntat del causant; per lo qual, mentres qui 'l fiduciari, si 'l fideicomis es pur, o no 's cum xi la condició si es codicional, el fideicomissari p hex no com a herèu, sinó com a donatari de l' he tant més quant ab aquesta entrega fora d' hora les cions no 's trasmeten, sinó que continúa tenintles rèu gravat.

Si aquestes no eczistissin, la part que haurían de acréxer passa al possessor de la part principal (2).

(2) Peguera, íd., § 3.

410.—El dret al fideicomís se trasmet als herèus del fideicomissari, encara que morís avans de que 'l fiduciari adís l' herencia (1).

S' exceptúa 'l cas en que 'l fideicomís sia condicional o per un día incert, perquè allavors, si el testador no disposa lo contrari, no passa als herèus, encara que 's tracti d' un fideicomís instituit per un ascendent a favor dels descendents (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 81.
(2) Cáncer, íd., § 85.

411.—El fideicomís condicional queda estingit pêl no cumpliment de la condició, y s' anula allavors la prohibició d' enagenar que tenía l' herèu (1).

Quan mor aquell a favor de qui se havía imposat personalment un gravàmen, s'anula aquest ab totes les seves conseqüencies (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 12.
(2) Cáncer, p. I, cap. 4, § 111.

VI.—DE LA QUARTA TREBELIÁNICA

I.—Qui la té

412.—Té dret a la quarta trebeliànica l' herèu gravat (1) menos en els cassos següents: 1.er, si el testador li prohibex (2); 2.on, si 'l fiduciari no es herèu universal, sinó instituit en cosa certa (3); y 3.er, si es fideicomissari una causa pía, tant si 'l fiduciari es altre causa pía (4) com si no ho es (5).

(1) Mieres, col. 5, cap. 28, § 9.
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 9.
(3) Cáncer, íd., § 123.
(4) Cáncer, íd., § 13.
(5) Fontanella, cl. 4, gl. 21, p II, § 6.

3.—Quan l' herèu gravat no la detràu, el seu dret a ferho passa a son herèu (1) encara

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 116. — Cáncer, p.

III, cap. 2, § 206, y p. III, cap. 21, § 129.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 29.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 207.—Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. 5, § 116.

que sia estrany (2); mentres dit fiduciari no hagués expressament declarat o tàcitament donat a entendre, que renunciava a ella o la prohivía a son herèu (3).

II.—Com se detràu

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 73.

414.—La trebeliànica no 's detràu al temps de morir el testador, sinó al de cumplirse la condició del fideicomís; per lo que 's detráu dels bens eczistents al ferse la restitució (1) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 23.
(2) Cáncer, id., § 28.—Fontanel a, cl. 4, gl. 9, p. IV, § 145.
(3) Cáncer, id., § 77.
(4) Mieres, col. 6, cap. 1, § 114.

415.—Si be pera determinar la seva quantía, el fiduciari sols ha de tenir en compte els bens rebuts com a part íntegrament de l' herencia (1) y no els que tingués del causant per actes *inter-vivos* (2) *, no obstant haurà de imputar en ella lo que n' hagués rebut a sa utilitat pêl testament (3) y les donacions *mortis-causa* (4).

416.—Si l' herèu es fill del causant, tampoch

---

* Per axò fan notar els autors que no 's computan pera determinar la llur quantía, els gastos funerals, els de la última malaltía del causant, les llegítimes degudes, ni en general lo que se suposa que l' herèu preferentment ha de satisfer en sent que tinga l' herencia. En quant als llegats, *Cáncer* (p. 3, cap. 20, § 73), diu... *si fideicommissum est purum, trebelianica non diminuitur per legata; si vero conditionale et legata pura diminuunt.*

---

* Per axò fa notar *Cáncer* (lloch citat) que en aq s cassos en que l' herèu ha d' escullir entre la llegit a y la trebeliánica, per regla general renuncia a la pr - ra y esculleix aquesta, perquè a la llegítima s' hi - putan els dots, les donacions y en general lo reb causant per actes *inter-vivos*.

hi imputa els fruyts percebuts (1) encara que 'l pare en el testament disposés lo contrari (2).

En cambi s'hi hauràn de imputar els percebuts *post litem contestatam* (3).

En lo relatiu als fruyts, els néts del causant s' equiparan als fills, si arriva 'l cas de que puguin detraure la quarta (4).

(1) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. 7. § 7.—Cáncer, p. I, cap. 2, § 78.—Mieres, col. 5, cap. 28. § 1).
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 72.
(3) Mieres, col. 5, cap. 28, § 12.
(4) Cáncer, p. I, cap. 2, § 73.—Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 7.

417.—En cambi l' herèu estrany imputa 'ls fruyts en la quarta (1) menos aquells que hagi percebut per negligencia del fideicomissari (2).

El pare fiduciari del fill, s' equipara en axò a l' herèu estrany (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, §74.
(2) Cáncer, id., § 58.
(3) Cáncer, id., § 72.

III.—Prohibició y perdua

418.—El testador pot prohibir detràurela (1) expressa o tàcitament (2) * **.

No obstant si 'l fiduciari es el fill o fills del testador, la prohibició ha d' esser expressa (3) ***.

Quan l' herèu n' es privat, la detràu el fideicomissari (4).

(1) Fontanella, cl. 4. gl. 9, p. V, § 19.—Cáncer, p. I, cap. 2. § 14.
(2) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 11).
(3) Peguera, L. 1, cap. 109. § 2.—Cáncer, p. III, cap. 2, § 93
(4) Cáncer, p. I, cap. 2, § 31.

419.—Si l' herèu es estrany, pert el dret a de-

---

* ... *veluti dicendo, restituas integram hæreditatem, sine diminutione, vel aliis utendo verbis quæ id imtent.* (*Fontanella*, lloch citat).

* Fa observar *Fontanella* (lloch citat) que era la ctrina sostinguda en aquest punt per l' antich Trinal.

** ... *filiis primi gradus.* (*Peguera*, lloch citat).

(1) Mieres, col. 5, cap. 28, § 11 — Cáncer, p. I, cap. 2, § 2.— Peguera, L. I, cap. 126, § 1.
(2) Cáncer, p. III, cap. 2, § 66 y 69.

tràurela si no fa inventari, però no si es fill del causant (1).

Pera no perdre el dret, no es precís fer un inventari ab totes les solemnitats, sinó que per costúm autorisada, n' hi hà prou ab ferne un sense citació dels llegataris, fideicomissaris y acreedors, seguint lo prescrit en la *constit. I hoc. tit. del inventari feador per lo herèu;* però dits llegataris, fideicomissari y acreedors poden impugnarlo cas de que 'ls perjudiqués (2) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 8), 119 y 12).— Cáncer, p. I, cap. 3, § 69, y p. III, cap. 2, § 75.
(2) Peguera, L. 1, cap. 148, § 23.

420.—El fiduciari pot renunciar la trebelià-nica fins en perjudici de sos acreedors (1) *.

La renuncia feta en perjudici d' ell metex, avans d' arrivar el moment de que pogués detràurela, pera que surtexi efecte, ha d' esser expressa (2) ** ***.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, 134.

421.—La trebelià-nica cobrada o entregada indegudament * no pot reivindicarse (1).

---

* *Cáncer* (p. 3, cap. 2, § 68) fa notar que a Tortosa les solemnitats son necessaries.

---

* *Fontanella* (lloch citat) diu pera corroborarho. *Trebellianica et falcidia sunt de jure quærendo, non de quæsito, quia sunt lucrum legale; renuntiatio seu repudiatio lucri legalis non est diminutio patrimonii.*

** Com se fa notar avans, la renuncia en perjudici de son herèu pot ser tácita.

*** Per axò *Peguera* (lloch citat) afirma que 'l fiduciari pot reclamarla encara que hagués promès ab jurament cumplir la voluntat del testador y aquest la prohibís.

Vegis el capítol que fa referencia al fideicomis y [illegible] s y obligacions del fideicomissari.

---

* ... per errorem juris. (*Cáncer*, lloch citat).

CAPITOL XXVII

Llegats

I.—DE LA COSA LLEGADA

422.—Al fer el llegat d' una cosa, el testador no llega d' ella més que lo que 'n té y ab el dret ab que la té, encara que usi paraules de universalitat y generalitat (1) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 47.

423.—Acceptada l' herencia, l' herèu ha de pagar o entregar el llegat al llegatari, cridant aquell que ignorés el seu dret (1).

Haurà d' entregar el llegat integrament (2) * y ab totes aquelles coses accesories que 's podía presumir que 'l testador volía que s' entreguessin (3) **.

Si el llegat consistex en una cosa determinada, l' haurà d' entregar tal com es y està (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 120.
(2) Cáncer, p. I, cap. 2, § 23.
(3) Cáncer, p. III. cap. 20, § 150.
(4) Cáncer, p. III, cap. 4, § 27.

---

* ... quantumvis verbis universalitus et generalibus usus sit. (*Fontanella*, lloch citat).

* La quarta trebeliánica la detráu solsament dels as que integran el fideicomis universal. (*Cáncer*, lloch at).

** per axò, com fa constar *Cáncer* (p. 3, cap. 20, §), ab el llegat d' una hisenda s' haurá d' entregar lo que el testador tenía com a part integrant de a *licet extra illius fines reperiatur*.

(1) Fontanella, cl. 4, cl. 5. § 2.
(2) Cáncer, p. I, cap 8, § 11.
(3) Fontanella, cl. 6, gl 3, p. VI, § 37.
(4) Fontanella, id., § 40.
(5) Fontanella, id., 42.
(6) Cáncer, p. III. cap. 20, § 28. —Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 29.

424.—A menos de que 's provi lo contrari, se presumex que 'l testador ha volgut llegar una cosa propia o be de l' herèu, may d' un estrany (1). En cas de dupte se soposa que 'l testador ignorava que la cosa fos agena y per lo tant, el trevall de provar la no-ignorancia del testador correspòn al llegatari (2).

Si el testador sabía que la cosa era agena, el llegat es vàlit: si ho ignorava no es vàlit (3). S' exceptúa 'l cas de que 'l llegat sia fet a favor de l' ànima (4), d' una causa pía (5), o d' un conjunt de persones, perquè allavors fins ignorantho val (6).

(1) Cáncer, p. III. cap 20. § 294.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 42.
(3) Cáncer, p. III, cap. 20, § 294.

425.—En el cas en que hagi llegat una cosa en part propia y en part ajena el llegat es vàlit sols en lo referent a la part propia del testador (1), encara que fos fet a ma causa pía o a un conjunt de persones (2).

Si la part agena fos precisament de l' herèu, el llegat es vàlit en sa totalitat (3).

(1) Cáncer, p. III. cap. 4, § 27.
(2) Cáncer, id., § 28.
(3) Cáncer, p. III, cap. 20, § 4.

426.—Si el llegat té per objecte una cosa que, ignorantho el testador, respòn d' alguna obligació a tercer, l' herèu l' haurà d' entregar tal com está (1). Si el testador ho sabía, l' herèu l' ha d' entregar neta y deslliurada (2).

Si la tingués un tercer en garantía, l' herèu no per axò pot escusarse d' entregarla al llegatari, sinó que la haurà de deslliurar a fí de poderli entregar (3).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2[illegible], § 235.

427.—El llegat de les coses que un tercer [illegible] al testador, no s' invàlida pêl fet de redimirle férseles seves el testador en vida (1).

428.—El llegat de la cosa propia del llegat

es inútil fins respecte a la estimació de la cosa llegada (1).

En cambi es vàlit el fet ab la obligació de que 'l llegatari el distribuexi entre altres (2) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 2 , § 298.
(2) Cáncer, íd., § 1)4.

II.—DE LA SEVA ENTREGA

429.—El llegat condicional o dexat per un día incert, no 's convalida fins que 's cumplex la condició a arriva 'l día (1), y el llegatari no pot reclamarlo fins allavors (2) *.

Si el llegatari morís avans de cumplirse la condició, el llegat caduca (3), y per lo tant no 's trasmet el seu dret als seus herèus (4).

(1) Peguera, L. 1, cap. 1 12, § 1.
(2) Fontanella, cl 6, gl. 3, p. IV, § 3.
(3) Peguera, L. 1, cap 1 7, § 3.
(4) Peguera, L. 1, cap. 102, § 1.

430.—El fill té 'l dret de demanar el llegat que li feu el pare a fí de que pogués fer o conseguir alguna cosa determinada, encara que al morir aquest ho hagués ja conseguit (1) *.

Igualment pot reclamar el que li feu d' una cantitat determinada, encara que en vida n' hi hagués entregat una d' igual (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 155.
(2) Cáncer, íd., § 159.

---

* Legatus au debeatur vel qnid debeatur non potest in tertii voluntatem conferri, bene tamen in arbitrium. (*Cáncer*, p. 3, cap. 20, § 95).

* Con diu *Cáncer* (p. 3, cap. 1, § 60), si el testador va fer un llegat ab la condició de que 'l llegatari dins d' un temps determinat fes alguna cosa, aquest temps no comensa a còrrer contra 'l llegatari, sinó desde 'l moment en que reb el llegat.

Cáncer (lloch citat) posa el següent cas com a exemple: *pater legavit filio centum pro se doctorando, filius vivente patre de suis pecuniis se doctoravit, si pater cum illo testamento decedat an filius ille centum petere potest?*, y el resol afirmativament.

(3) Cáncer, id., § 142.
(4) Cáncer, id., § 143.

El llegat fet a les filles solteres, comprén també les viudes (3) a menos de que 'l testador disposés lo contrari (4).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. I, § 31.
(2) Fontanella, id., § 28.
(3) Cáncer, p. III, cap. 20, § 187.
(4) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 68.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. IV, 50.

431.—El llegat per rahó de dot no s' haurà d' entregar fins que 'l llegatari contregi matrimoni (1). No obstant, la filla té 'l dret de reclamarlo en qualsevol moment, si no excedex de lo que per llegítima li correspòn, o de reclamar a lo menos una part que no excedexi de dita llegítima (2).

Si el llegatari hagués contret matrimoni al morir el testador, l' herèu també haurà de fer entrega del llegat, tant si dit testador conexía la eczistencia del matrimoni com n' la ignorava (3).

També l' haurà d' entregar, encara que hi hagués impediment entre 'l llegatari y l' altre contraent, si era per dit llegatari ignorat (4).

El llegat de dot, se deu al marit com aument de dot (5).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 147, y p. III, cap. 20, § 187.
(2) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. I, § 2.

432.—Si el llegat fos dexat pera quan el llegatari contregui matrimoni, no per rahó de dot, sinó pera que ab major honor pugui contràurel, l' herèu l' haurà també d' entregar encara que al morir el testador dit matrimoni hagués sigut ja contret, ignorantho ell o no (1) *.

En cambi, si el llegat fos fet per rahó del matrimoni ab determinada persona, tant si es fet pêl pare com per un estrany, no s'haurà d' entregar si el matrimoni aludit no té lloch (2).

Se esceptúan dos cassos, en els quals s' haurà de fer l' entrega encara que no 's cumplexi la condició, y son: 1.er si fet el llegat, el pare

* Perquè, com diu *Cáncer* (lloch citat), aquest [illegible] llegat pur y no condicional.

dexés altra cosa a la filla en pach de sa llegítima (3), y 2.on si honesta y decenment no pot el llegatari cumplir la condició, per esser la persona designada com a altre contraent, indigna o de males costúms (4).

(3) Fontanella, íd., íd., § 5.
(4) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. IV, § 23.

433.—El llegat fet a algú pera quan contregui matrimoni, s' haurà d' entregar igualment al entrar el llegatari en Religió (1) *, tan si el fa el pare com un estrany (2); a menos de que el testador disposés lo contrari (3).

Si el llegat fos fet ab la condició de que 'l llegatari no contregui matrimoni, s' entén que la prohibició fa referencia sols al matrimoni carnal (4).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, p. I, § 59, y cl. 6, gl. 3, p. VI, § 1.—Cáncer, p. 3, cap. 24, § 20, y p. III, cap. 20, § 187 y 381.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 21.
(3) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 6.
(4) Fontanella, íd., íd., § 21.

III.—DELS DIFERENTS LLEGATS QUE PODEN FERSE

434.—Els llegats poden ferse temporals o per temps limitat (1), com per eczemple, per la vida del llegatari o d' altra persona (2).

Per dret d' accessió l' herèu se fa seva la cosa al cumplirse la condició (3) o be al finir el temps en que 'l llegatari podrà disfrutarne (4) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 47.
(2) Cáncer, p. I, cap. 1, § 226.
(3) Cáncer, p. I, cap. 1, § 289.
(4) Cáncer, p. I, cap. 1, § 289, y p. III, cap. 20, § 32.

435.—Els llegats poden esser universals y

---

* Encara que fos dexat no per rahó de dot, sinó pera que ab major honor pugui contraure matrimoni y l' haurá també d' entregar encara que al morir el testador ignorantho o no, hagués ja tingut efecte l' ingrés e Religió. (*Cáncer*, p. 3, cap. 11, § 147, y p. 3, cap. 2 § 187).

Legatum annuum temporalem censetur purum: se- c si sit perpetuum quia tunc pro primo auno censetur p um pro sequentibus conditionale. (*Cáncer*, p. 3, ca- p l 20, § 36).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 118.
(2) Cáncer, id, § 124
(3) Cáncer, id., § 18.

particulars. En els primers, les paraules s' han de referir no al temps en que mori el testador, sinó a aquell en que feu el testament (1), o el codicil si en codicil fos fet (2). Els particulars al temps de la mort del testador (3).

(1) Pezuera, L. 1, cap. 125.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 223.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. I, § 29.

436.—En el llegat universal d' usdefruyt, hi va comprès l' usdefruyt sobre tots els bens qui passan a l' herèu, menos els subjectes a fideicomís (1); y es vàlit encara que l' herèu sia instituit pera després de la mort del usufructuari (2).

El llegat d' usdefruyt pot esser particular, y se limita a la sola habitació, quan es fet per rahó d' aquesta (3) *.

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 96.
(2) Cáncer, p. III. cap. 20, § 74.
(3) Cáncer, p. I, cap. 9, § 155.

437.—En el llegat d' aliments, la tacsació se farà atenentse a les regles generals pera determinar la quantía d' aquêts; y si llegatari y herèu no s' avenen, ficsarà la quantía 'l jurge (1).

El llegat fet pêl marit a la muller de les seves robes no s' entén sols de les d' ús ordinari, sinó tmbé de les bones (2).

El llegat d' aliments fet a la viuda, s' haurà d' entregar, encara que aquesta reclami el dot (3).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 329.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 269.

438.—El llegat de tots els bens mobles, ademés dels propiament anomenats axís, comprèn al diner, els animals y els fruyts despressos, a menos de que diga lo contrari la disposició (1).

El llegat de lo que 's trovarà en determinat lloch, s' equipara al llegat de cosa determinada (2). També s' hi equipara el del blat, ol[illegible]

---

* ... quando habitandi causa est factum. (*Fon[illegible]ella*, lloch citat).

y demés similars que 's trovaràn en determinat lloch (3) *.

(3) Cáncer, p. III, cap. 20. § 268.

439.—En les prestacions anyals se considera que hi hà tants llegats com anys (1).

El llegat corresponent a l' any en que mor el llegatari passa a son herèu (2), menos quan se tracta d' un llegat d' usdefruyt (3).

La prestació o llegat corresponents a anys futurs, es de l' herèu fins que ve el moment de ferne entrega (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 61.
(2) Cáncer, p. III, cap. 21, § 348.
(3) Cáncer, p. III, cap 21, § 349.
(4) Cáncer, p. III, cap. 20, § 72.

IV.—DRETS DEL LLEGATARI

440.—El dret al llegat eczistex desde 'l moment en que l' herèu ha adit l' herencia (1); el llegatari pot obrar com a tal encara que no hagi rebut la cosa en que materialment el llegat consistex (2).

El llegatari té tres accions per areclamar son llegat: la real, la personal y la hipotecaria (3); aquesta última la té sobre 'ls bens del testador, però no sobr e'ls de l' herèu (4).

Quan el llegat dotal es dexat *pro omni jure*, se pot demanar com a llegítima y té tots els seus privilegis (5).

El llegatari de cosa agena del testador, no té acció contra 'l que té la cosa, més que en el cas en que aquest sia el metex herèu (6).

El llegat fet a un parent pobre, s' equipara al fet a una causa pía y tindrà per tant els privilegis del fet a n' aquesta (7).

(1) Míeres, col. 6, cap. 1, § 147.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 230.
(3) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 244.
(4) Cáncer, p. I, cap. 2, § 104.
(5) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. I, § 28.
(6) Cáncer, p. I, cap. 9, § 219.
(7) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. V, § 21.

---

* Per lo que, com fa observar *Cáncer* (lloch citat), poden cambiarse les especies en el lloch trovades, ers, grans, líquits, etc., ab altres similars sense contiment del llegatari.

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 17.
(2) Cáncer, id., § 19
(3) Cáncer, id., § 18.
(4) Cáncer, id., § 22.

441.—Si el llegat consistís en bens qui produexen fruyts, els pendents son del llegatari (1) encara que haguessin sigut ja materialment recullits per l' herèu (2).

Els recullits fins al moment de la mort del testador, son de l' herèu (3).

Si el llegatari dexa passar algún temps sense reclamar el llegat, l' herèu haurà d' entregar solzament els fruyts produits desde 'l día de la reclamació (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 55.

442.—Si el testador entrega la cosa llegada, en vida, s' entén que 'n fa donació al llegatari; a menos de que faci constar que l' hi entrega com a llegat, y en aquest cas es revocable per mentres el testador visqui (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 3 0.

443.—Entre els llegataris no hi hà dret de prelació o preferencia, sinó que 's considera que tenen tots els metexos drets (1) *.

V.—DE LA SUCCESSIÓ EN ELS LLEGATS

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 287.
(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 239.

444.—El testador pot establir un ordre especial de successió respecte als llegats, designant substituts al llegatari (1). En aquest cas el substitut, ademés del dret que té pera eczigir la cesió de la cosa llegada, té acció hipotecaria contra l' herèu (2).

---

* Com fa constar *Cáncer* (p. 3, cap. 20, § 275) enagenació de la cosa llegada feta pêl testador, en dupte se presumeix sempre necessaria.

* ... *nisi unius causa sit favoravilior quam ceteror* (*Cáncer*, lloch citat).

445.—Respecte als llegats no hi hà trasmissió de dret per parentiu, suitat, ni per morir el llegatari avans de decidir si accepta o no (1).

No obstant el furiós y el box l' adquirexen, y trasmeten son dret a sos herèus ab intestat (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 21, § 118.
(2) Cáncer, íd., § 112.

446.—En el llegat temporal, si l' herèu del testador premor al llegatari, el seu dret passa a sos herèus (1) *.

En cambi si el llegatari mor avans de que finexi 'l temps durant el qual podía disfrutar del llegat, el seu dret passa a sos herèus, menos si 's tractés d' un llegat d' usdefruyt o d' aliment, perquè allavors no pasa a sos herèus, sinó als del testador (2).

Si el substitut del llegatari morís també avans de finir el temps en que aquell podía disfrutarne, el seu dret no passa als herèus del llegatari, ni als del substitut, sinó als co-substituts del substitut premort, y si no n' hi hagués, a l' herèu del testador (3) **.

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 42.
(2) Cáncer, íd., § 35.
(3) Cáncer, íd., § 34.

447.—El llegatari gravat ab restitució, pot esser obligat a assegurar els bens a qui després els hagués de rebre (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 20, § 127.

448.—No corre prescripció contra els llegataris durant el temps en que l' herèu fa inventari (1).

Si el testador no disposa lo contrari, el llega-

(1) Cáncer, p. II, cap. 2, § 156.

---

* *Cáncer* (p. 3, cap. 20 § 47), tractant d' aquesta stió diu: *Testator volens post mortem legatarii, leum pervenire ad suum hæredem, intelligitur de primo ede.*

... *revertitur ad hæredem jure consolidationis vel accrescendi ad cosubstituti si adsint.* (*Cáncer*, lloch t).

(2) Cáncer, p. III, cap. 20, § 3.

tari ha de pagar els gastos que la trasmissió del llegat ocasioni (2).

VI.—PÉRDUA Y REPUDIACIÓ

(1) Cáncer, p. I, cap. 7. § 74.
(2) Cáncer, p. I, cap. 26, § 21.

449.—Pert el llegat el tutor qui s' escusa d' eczercir el càrrech, y ve obligat a restituirlo si l' hagués cobrat; a menos que li hagués sigut fet per altra causa que no fos la metexa tutela (1).

En cambi no 'l pert el llegatari que impugna 'l testament, si el testador expressament no imposa aquesta pèrdua (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 354.

450.—En la revocació general dels llegats, no hi entran compressos els dexats com a llegítima, per rahó d' aliments o els fets a una causa pía (1) *.

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 90.

451.—El llegatari té 'l dret de repudiar el llegat, avans o desprès de adida la herencia, sense que per axò se pugui dir que defraudi als seus acreedors (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 64 y 324.
(2) Cáncer, p. I, cap. 3, § 82.

452.—Els llegats prescriuen als 30 anys (1). Els qui prescriuen, no prescriuen a favor de l' herèu gravat, sinó de la herencia (2).

VII.—DE LA QUARTA FALCIDIA

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 10.

453.—L' herèu se reté la quarta falcidia, dels llegats y demés dexes singulars que la herer li imposi (1).

---

* Ni per lo tant els fets a un parent pobre, que diu *Fontanella* (cl. 6, gl. 3, p. 5, § 21), s' equipar fet a una causa pía.

També pot detràurela de les donacions *mortis-causa* fetes pêl causant (2).

En cambi no pot ferho en les dexes píes (3) *.

El dret de detràurela, se trasmet a l' herèu encara que sia estrany (4).

(2) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. II, § 54.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 12.
(4) Cáncer, íd., § 29.

454.—La seva quantía se determina després d' haver pagat els gastos funerals y 'ls demés deutes de la herencia, però avans de la llegítima (1).

S' imputan en ella les donacions *mortis-causa* que rebé del causant l' herèu, però no 'l dot, l' escrex y en general lo rebut d' ell per acte *inter-vivos* (2).

Els fills herèus hi han d' imputar també els fruyts dels bens (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 24.
(2) M[eres, col. 6, cap. 1, § 114.— Cáncer, p. I, cap. 2, § 28.
(3) Cáncer, p. I, cap. II, § 78.

455.—El causant pot prohibirla (1), y la prohibició es válida encara que l' herèu sia fill en primer grau (2).

L' herèu pot renunciarla encara que sia en perjudici de sos acreedors (3).

Si no fa inventari, la pert (4).

La falcidia cobrada o entregada indegudament * no pot reivindicarse (5) ** ***.

(1) Cáncer, p. I, cap. 2, § 14.
(2) Cáncer, íd., § 18 y 79.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 9, p. V, § 80.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 4 y 79.
(5) Cáncer, íd., § 134.

---

* ... non detrahitur ex contractu. (*Fontanella*, cl. 4, gl. 9, p. 4, § 145).

* ... per errorem juris. (*Cáncer*, lloch citat).

** Respecte a la concurrencia entre la llegítima, la trebeliánica y la falcidia, diu *Cáncer* (p. 1, cap. 2, § 25 y 26), *trebellianica et legitima concurrunt non vero falcidia cum legitima. Interdum etiam nec legitima nec trebelianica concurrunt utpote quia una imputatur in alium; puta quando fideicommissum est purum cum tunc non detrahitur nisi una quarta.*

* Vegis el capítol qui fa referencia al fideicomis y drets o obligacions de l' herèu fiduciari.

CAPITOL XXVIII

De la successió intestada

I.—DEL INTESTAT

(1) Mieres, col. 6, cap. 1, § 70.
(2) Cortiada, Decisio. 258, § 6.—Cáncer. p. I, cap. 1, § 9, y p. III, cap. 2, § 130.
(3) Cáncer, p. III, cap. 22, § 227.

456.—Mor intestat: 1.er aquell qui podía fet testament y no n' ha fet (1); 2.on aquell qui n' ha fet però 'l seu herèu no pot o no vol adir l' herencia (2); 3.er aquell, l' herèu del qual havent adita l' herencia, dexa de cumplir alguna condició testamentaria, que portava en son incumpliment la pèrdua dels bens (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 72.

457. L' intestat se regex per les lleys del lloch ahont son els bens (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 1.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 231.

458.—Succehexen ab intestat els descendents, els ascendents y els colaterals (1).

La renuncia feta del dret de succehir per testament, no priva de succehir ab-intestat (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 15.

459.—Quan els qui succehexen ab-intestat succehexen per representació, * els bens se dividexen, no en tantes parts com persones heredan, sinó en tantes com persones a qui representan (1).

---

* ... *in stirpes*. (*Cáncer*, lloch citat).

II.—DE LA SUCCESSIÓ AB-INTESTAT DELS DESCENDENTS

460.—Els fills son els primers cridats a succehir; y en representació del premort entran a succehir ab ells no sols els nèts, sinó en general els descendents sense limitació (1).

No obstant, el nét no té representació, en aquells cassos en que 'l fill pare seu si visqués no succehiría (2) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 6.
(2) Cáncer, íd., § 10.

461.—En la successió dels fills, no 's té en compte que aquest visqui en potestat o emancipat (1), ni que sia ja nat o pòstum (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 3.
(2) Cáncer, íd., § 4.

462.—Els fills naturals succehexen a llur pare menos en lo que aquest ha de dexar de llegítima als ascendents (1).

Els fills llegitimats, succehexen als pares juntamen, y sense cap diferencia ab els llegítims (2), axís com també als agnats y cognats (3) *.

(1) Cáncer, p, I, cap. 5, § 46.
(2) Cáncer, íd., § 42.
(3) Cáncer, íd., § 43.

463.—Els fills naturals succehexen a la seva mare fins haventnhi de llegítims; els de *nefando coitu* no succehexen ni al pare ni a llur mare, però aquêts venen obligats a donàrloshi aliments (1) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 46.

---

* Filii in conditione positi, ab intestato succedunt hæredi instituto exclusso substituto. (*Peguera*, L. 2, capitol 18, § 4).

Fallit in legitimatis per oblitionem curiæ qui solis presentibus succedunt et non aliis agnatis. (*Cáncer*, lloch citat).

Ex equitate canonica. (*Cáncer*, lloch citat).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 16.
(2) Cáncer, id., § 18.
(3) Cáncer, id., § 5.

464.—En la successió dels avis, els néts, bisnéts y en general els descendents sempre heredan per representació *, tant si entran a la successió sols, com si hi entran juntament ab altres de grau superior (1).

Per axò no entran a succehir quan aquesta representació no pot tenir lloch (2).

El nét pòstum que no era nascut, ni tant sols era estat concebut al morir l' avi, no 'l succehex ab-intestat (3).

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 157.

465.—Els fills de matrimoni incestuós heredan ab-intestat els seus pares, encara que haguessin renunciat a la herencia paterna y materna (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 15.

466.—Quan els fills d' un germà succehexen als oncles paterns o materns en defecte de més pròcsims parents, entran a succehir per representació (1).

III.—DE LA SUCCESSIÓ DELS ASCENDENTS

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 24, p. I, cap. 64.
(2) Fontanella, id., § 65.
(3) Cáncer, p. 1, cap. 5, § 19.
(4) Cáncer, id., § 9.

467.—Tots els ascendents del fill mort intestat el succehexen per igual (1); sense que s' hagi de tenir en compte que els bens que forman el seu patrimoni provingan de línia paterna o materna (2).

Els ascendents entran a succehir segons el grau de procsimitat (3), y entre ells no hi hà representació, sinó sols prioritat y procsimitat de grau (4).

Si el fill morís avans d' adir la herencia li hà dexada un estrany, el seu dret no pass

---

* *In stirpes.* (*Cáncer*, lloch citat).

qui 'l succehex ab-intestat (5), sinó es en el cas en que mori impúber (6).

(5) Mieres, col. 6, cap 1, § 1-3.
(6) Cáncer, p. III, cap 21, § 71.

468.—Si mor un fill dexant pare, mare y germàns, fills de abdós com ell, l' herencia se dividex en tantes parts com la suma de germàns més els pares, y lo metex succehex si en lloch de pares dexés avis o fills d' un germà bilateral (1).

Si morís dexant pares y germàns unilaterals, els pares son preferits als germàns (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 24.—Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 34.
(2) Cáncer, p. I, cap. 5, § 35.

469.—La mare y els seus ascendents en línia materna succehexen als fills empuris (1).

(1) Peguera, L. 2, cap. 55, § 2.

470.—El pare o la mare que contrauen segón matrimoni, no succehexen al fill juntament ab els altres fills (1), sinó es en el cas en que dit fill premort hagués consentit en el matrimoni (2).

També pert el dret a la successió dels fills, la mare qui passa a segón matrimoni y no demana pera ells un tutor ni rendex comptes (3). S' esceptúa 'l cas en que la mare sia tutora juntament ab altres (4).

(1) Cáncer, p. I, cap, 5, § 20.
(2) Cáncer, id., § 29.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 9.—Mieres, col. 6, De tutelis, § 65.
(4) Fontanella, cl 5, gl. 8, p. XI, § 11.

IV.—DELS QUE SUCCEHEXEN EN DEFECTE DE ASCENDENTS Y DESCENDENTS

471.—Si morís un fill no dexant fills, pares, avis o ascendents, germàns, ni fills o néts d' aquêts, el succehexen els més pròcsims parents per consanquinitat no fent cas de que sien agnats o cognats (1) *.

(1) Cáncer, p. p. I, cap. 5, § 37.

Respectu representationis parentum nulla est diferentia inter successione ascendentis et patrui. (Cáncer, P. I, cap. 5, § 16).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 41
(2) Cáncer. id., § 7.

472.—En la successió dels colaterals son preferits els descendents als ascendents (1).
No hi hà entre ells representació més que en primer grau (2).

(1) Cáncer, p. I, cap 5, § 38.—Cortiada, Decisió 258, § 9.

473.—En la línia transversal el dret a succehir se sosté fins el grau desè y no més enllà (1).

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 3. p. I, § 21.—Cáncer, p. I, cap. 5, § 23.

474.—En la successió del germà, el fill del metex pare y mare es preferit al unilateral; y el fill dels bilaterals al dels unilaterals (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 10.

475.—La muller separada de marit *propter viri sevitiam,* mort ell intestat, el succehex y té 'l benefici de la *constit. Hac nostra,* però no si la separació es per culpa d' ella (1).

(1) Cáncer, p. p. I, cap. 5, § 40.
(2) Cortiada, Decisio 258. § 26.
(3) Cortiada, id., § 27.

476.—Els afins no succehexen ab-intestat (1), ni tampoch el sogre al gendre, ni aquest a n' aquell (2).
Tampoch se succehexen mútuament parastre y fillastre (3).

V.—SUCCESSIÓ DEL IMPÚBER

(1) Socarrats, p. D, § 22.—Mieres, col. 6, cap. 1, § 13, 57 y 67.

477.—Si be l' impúber propiament no mor intestat, ja que no pot fer testament, pêls efectes de la successió se considera que hi mor, si mo t avans dels 14 anys essent noy y dels 12 es t noya, el pare no ha testat per ell fentli una si - titució pupilar (1).
En aquest cas, el succehex el pare en els s

bens paterns, o be el pare juntament ab els seus germàns si 'n tingués (2) *.

La herencia dexada per un estrany passa també al pare, encara que aquest no hagués fet per ell l' adició (3).

(2) Mieres, id., § 19 y 184.
(3) Cáncer, p. III, cap. 21, § 71.

* ... *cum fratribus impuberis.* (*Mieres*, lloch citat).

CAPITOL XXIX

De la quarta marital

478.—La muller no dotada o dotada exiguament * y casada ab marit rich, al enviudar té dret a la quarta part dels bens de aquell, si no

---

* L' antich Tribunal sostenía en ses Sentencies el criteri de que la muller te la quarta, no si 'l dot que li fou constituit no es suficient, sinó també en el cas en que habent sigut suficientment dotada, al enviudar, els fruyts del dot no fossin prou pera que pogués viurer y alimentarse segons eczigís la condició, cualitat y dignitat del difunt marit, y sempre ab la decencia que requerís la seva posició; atenentse entre altres rahons a que com observa *Fontanella* (cl. 5, gl. 8, p. 9, § 49), la quarta se li dona en lloch d' aliments.

En confirmació poden citarse varies Sentencies y entre elles, la de 1 de Febrer de 1594 en la que 's concedeix a la viuda la quarta, ab tot y tenir dos mil lliures de dot, atenent a que ab els redits anyals de aquestes, no podía viurere ab la decencia que corresponía a la posició de son difunt marit. Sentencia que fou impugnada y confirmada per el Tribunal en totes ses parts a 28 de Novembre de 1601.

Igualment a 29 d' Octubre de 1594 fou dictada S - tencia concedint la quarta a la viuda de un merca r rich, que si be no fou dotada al contraure matrim , li feu el marit en capítols una donació de duesce s lliures en cas de que ell premorís, en pach de sos d s dotals o de quantsevol altres que en els seus bens - gués; dient el Tribunal, *atenent a que consta que* a

tingués fills o ne tingués sols un o dos, o be a una part viril si 'n tingués més (1) **.

Aquesta part dels bens la té 1.er per dret propi *** y desde 'l moment en que enviuda, encara que no la reclami (2); 2.on ab tal de que sia pobre en el moment de la mort del marit, encara que després millori de posició (3); 3.er contra la voluntat del metex marit y de sos herèus, testamentaris o no (4); y 4.art encara que al fer valer el seu dret se hagués enriquit (5) *** ****.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IX, § 1 y 24.—Cáncer, p. I, cap. 9, § 130.
(2) Fontanella, cl 5, gl. 8, p. X, § 30.
(3) Cáncer, p. III, cap. 15, § 105.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. X, § 27.—Cáncer, p. III, cap. 15. § 133.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. X, § 30.

479.—Encara que la muller tingui la quarta per dret propi, no pot per rahó d' ella, retenir els bens de la herencia, ab el pretext de que no li han pagat (1) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 29.

480.—Si 'l matrimoni no té fills, aquest dret es sobre la propietat dels bens (1); però si 'n té, que sien comuns a marit y muller, es sols sobre l' usdefruyt (2) * **.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 6.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 2.

---

cantitat no es suficient pera que la muller pugui ab decencia alimentarse y viurer tal com li pertoca, per la posició de son difunt marit y la quantia del seu patrimoni...

** Res hi fa a aquest efecte que 'ls fills sien richs. (*Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 9, § 47).

*** Segons les disposicions de la *Auth præterea c. unde vir et uxor.* (*Cáncer*, p. 3, cap. 15, § 133).

**** La muller sols desposada, encara que sia ab paraula de present, no te la quarta. (*Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 10, § 31).

Hi ha una Sentencia de l' any 1527 en que expressament se confirma aquesta doctrina.

Quedant els fills propietaris. (*Fontanella*, lloch citat).

** Confirman aquesta doctrina les Sentencies de 1 de Setembre de 1556 y 7 d' Agost de 1560. En la pri-

(3) Fontanella, id., § 29.

Si l' herèu del marit es una causa pía, aquesta se equipara als fills comuns, y per lo tant la viuda te sols l' usdefruyt (3) ***.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 37.

481.—Pera computar la quarta, se han de deduir avans de la herencia: 1.er els bens necessaris pera pagar els deutes que sobre ella pesin * (1); 2.on els bens gravats ab alguna suc-

---

mera se fa expressament constar que quan hi ha fills comuns, la viuda es sols usufructuaria y no propietaria; aplicantse igual criteri a la segona.

Els fills han de ser comuns a marit y muller, tenint aquesta la propietat si no ho son, encara que existexin. Aixís ho sostenía també l' antich Tribunal, del que 's pot citar la Sentencia de 7 de Desembre de 1595 en el plet entre Angela Morell, viuda, y Catarina Salavert. El marit difunt de Angela Morell havía sigut casat tres vegades, tenint de sa primera muller una filla, de la segona dues y cap de Angela que fou la última; reclamá aquesta la quarta y 'l Tribunal li concedí y li concedí la propietat dels bens; atenent a que de una part, no vivían més de tres fills, y de altre que no eran a ella y son marit comuns.

*** La Sentencia ja citada (Art. 479) de l' any 1527 diu *perque sent hereu una causa pía «quæ loco filii habetur», cas en que la quarta se deu sols en l' usdefruyt....*

---

* L' antich Tribunal declará en la Sentencia ab que fallà 'l plet entre Antòn Ferrer y Alvar de Robles l' any 1609: *que la muller pobre, a qui s' assigna la quarta part dels bens de son premort y rich marit, acullintse al benefici de la Auth præterea, s' ha de dir que propriament el succeeix; y en realitat el guany que per la quarta li pervé, per successió legal li pervé. Per lo que, com els bens sobre 'ls que la successió del difunt s' c ra, se entén que son, no els que ha dexat, sinó aquets es-prés de haverne sigut deduits els deutes que sobre lls pessessin, fins la muller ve obligada a contribuir en ro-porció a sa quarta a satisferlos; y aixó, encara que 'l ıa-rit li hagués fet donació de dita quarta, en capitol- ıa-*

cessió pre-establerta (2); 3.er els bens que 'l marit hagués donat, (4) a menos de que la donació fos fraudulenta (5); y 4.art els llegats purs que hagués dexat.

En cambi, la muller pot fer revocar les enagenacions fetes pel marit a títol lucratiu, si d' elles ne fos perjudicada (6).

(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 44.
(3) Fontanella, id., 41.
(4) Fontanella, id., 42.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 34.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 43.

482.—La muller hi té de imputar: 1.er la donació *inter-vivos* que hagués rebut del marit (1) y 2.on el llegat que aquest li hagués fet (2) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 33.
(2) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IX, § 57.

---

trimonials; perque aquesta donació se hauría també de computar segons els bens que 'l marit dexés al morir, després de haver pagat els deutes que hi pessessin a sobre.

---

* *Fontanella* (lloch citat) sosté resoltament el criteri de que 'l dot també s' hi ha de computar y sosté ademés, que aquest era també 'l criteri del Tribunal ab tot y que hi ha alguna Sentencia que sembla confirmar la doctrina contraria. Cita, en efecte, ell matex la de 1 de Febrer de 1594 que falla 'l plet entre María de Barutell y Pere Roca. En ella 'l Tribunal concedeix a la viuda la quarta, sense dir que s' hi computés 'l dot de dues mil lliures que al contraurer matrimoni li fou constituit.

En temps posteriors se suscitá una qüestió semblant a la que havía motivat la Sentencia citada, y sent ell advocat de una de les parts, li fou aquesta retreta per l' advocat contrari. Ell sostenint l' oposat criteri, feu notar, que res podía probar la Sentencia aduhida perque en ella 's pledejaba sols, sobre si la viuda tenía o no 'l dret a la quarta; y axò es lo que fallá 'l Tribunal; se que reconegut el dret, fes cap indicació de com deferse la computació dels bens, y per tant la liqdació, en la que havían de fer l' inclusió del dot o estionarla.

En cambi a 11 de Mars de 1589, el Tribunal fallá 'l pt entre Elisabet Bou, viuda, y 'ls hereus de son mar fent constar que *dita Elisabet Bou ve obligada a*

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IX, § 46.
(2) Fontanella, id., 41.
(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 52.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 39.
(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p IX, § 54.
(6) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. II, § 47.
(7) Fontanella, id., 48.
(8) Fontanella, id., § 51 y 54.
(9) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. IX, § 52.

483.—Pert el dret a la quarta, 1.er si té pare rich o germàns que puguin alimentarla (1) *; 2.on si decentment pot trevallar (2) **; 3.er si al fer els capítols, va donarse per satisfeta, rebent certa cantitat (3); 4.art si en vida 'l marit, ja li constituí o li senyalá quelcòm (4); 5.int si encara que en capítols res se 'n digués, li feu el marit alguna donació (5); 6.e quan en vida no tractà al marit ab la afecció deguda (6); 7.e si robés alguna cosa de l' herencia (7); y 8.e si visqués deshonestament (8).

El llegat rebut del marit, no li fa perdrer el dret (9).

484.—En cas de segón matrimoni, pot dema-

---

imputar les dues centes lliures per dit Joan Bou donades, en la ja citada quarta. Fontanella (cl. 5, gl. 8. p. 12, § 31) al comentar la Sentencia fa notar que aquestes dues centes lliures *eran dotals.*

---

* No la pert encara que tingui parents transversals richs; perque la obligació d' alimentar, en la línea colateral no passa del primer grau. (*Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 9, § 46).

** En confirmació poden citarse les Sentencies de 31 de Juliol de 1566, en el plet entre Llorens Joan, vehí de Perpinyá y Isabel Girau; y la de 14 de Juliol de 1608.

Aquesta fou motivada per el plet ab que D. Geroni de Gener demanava als marmesors de sa difunta muller Mariagna de Gener y Xammar, que eczigissin la quarta a que aquesta tenía dret en els bens de altre; s' hi oposa 'l Tribunal y li nega 'l dret a eczigir, confirmant la doctrina citada y dient que no podía ferlo valer *pe[illegible] ue si be constava que no tenía prou patrimoni pera vi[illegible] er de aquella manera que pertocava a una persona r[illegible] le y militar com ell era, constava també que tenía un [illegible] ti, ab quins guanys si volgués treballar, ne tindría suf[illegible] nt pera alimentarse.*

narla, encara que al contraurel millorés de posició (1).

No obstant, pera que 'l seu dret subsistexi, es necessari que fassi la petició avans de passar a segones nupcies (2).

Si conseguís la quarta en els bens del primer marit, pert el dret a demanarla en els del segón (3) *.

(1) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. X, § 14.
(2) Fontanella, íd., § 5.
(3) Fontanella, íd., 2.

---

* Segons *Fontanella* (cl. 5, gl. 8, p. 12, § 54) la viuda pot ademés renunciar al seu dret sempre que li convingui. No obstant, el Tribunal, més constantment sostenía la doctrina contraria citant el metex *Fontanella* una Sentencia de 29 d' Octubre de 1599 en que expressament se fa constar, que la muller tindrá o no la quarta, segons que al enviudar concorrin en ella o no, les condicions en dret eczigidas, *no, per eczistir un pacte* (de renuncia) *fet al contraurer matrimoni* «*in fraudem quartæ*...»

CAPITOL XXX

Del tutors y curadors

I.—DELS TUTORS

I.—Dels diferents tutors

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 3.
(2) Mieres, íd., § 19.

485.—Pera ser tutor, se ha de ser major de 25 anys, (1) varó, si no es la mare o avia, no ser sort ni mut y estar en son cabal judici (2) *.

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 21.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 135.

486.—El tutor testamentari pot ser nomenat en testament, codicil, o en general en quantsevol forma de última voluntat (1).

El testador, no sols pot nomenar tutor, sinó condicionar el càrrech, desde o fins a cert temps (2).

---

* Diu *Fontanella* (cl. 5, gl. 7, § 3) que 'ls tutors y curadors *sunt loco parentum:* y que en consecuencia han de fer pêl menor, lo que un bon pare de familia faría pêl seu fill (íd. cl. 7, gl. 3, p. 7, § 63). Per axò legex *Mieres* (col. 6, cap. 36, § 20) *loco domini est*, y Cáncer (p. 3, cap. 17, § 568) que en cas de plets so hi ha interessos del menor, y que si resultessin co apuntats ab els seus, avans ha de renunciar al c ch que reconexer la dualitat.

El pare pot designar tutor al fill emancipat, quan convé que aquest ne tingui (3) * **.

(3) Mieres, col. 6, De emantipatione et foriscasatione, § 17.

487.—Son tutors llegítims els més pròxims parents del menor, inclús el pare (1) *.

El fill de familia no pot serho (2).

La dona, y per lo tant la mare y l' avia, no venen obligades a acceptar la tutela (3) ** *** **** *****.

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 5.—Cáncer, p. I, cap. 7, § 161.—Id., p. II, cap. I, § 53 y 168

(2) Cáncer, P. 1, cap. 7, § 161.—Id., P. 2, cap. 1. § 161.

(3) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 73.—Cáncer, p. I, cap. 7, § 70 y 73.

---

* Com es per exemple 'l cas, en que havent contret matrimoni a disgust del pare, no quedi emancipat més que en lo desfavorable.

** *Cáncer* (p. 3, cap. 21, § 64), observa que l' avi, no pot designar tutor al net, perquè aquest no está al nexer baix la seva potestat.

---

* El pare ne pot ser per exemple, en el cas en que 'l fill hagi contret matrimoni a disgust.

** Axò, ni en el cas en que sien nomenades en testament. *(Cáncer*, lloch citat).

** *Fontanella*, (lloch citat) diu que la dona ha de procurar no acceptar, a fi de no perdrer cap benefici, especialment el de la *constit. Hac Nostra.*

**** Respecte a la tutela dativa diu *Mieres* (col. 6, De tutelis § 32): *Et ut scias quando tutela legitima licus sit, dic, cum persona agnati impeditur ab initio cum tutela est deferenda, aut impeditur ex post facto ea jam delata. Si ab initio, et impedimentum est perpetuum quia est femina, vel perpetuo furiosus, mutus vel surdus, tunc non est locus dativa sed legitimo sequentis gradus. Si autem est temporale impedimentum ut quia minor, vel captus ab hostibus, tunc non est locus legitimo sequentis gradus, sed tantum dativo. Cæterum si impeditur ex post facto, ut quia removetur vel usatur, locus est dativo, et non legitimo sequentis ıdus. Si vero moritur vel capite minutur locus est itimo sequentis gradus et non dativo.*

**** Si be no hi ha una disposició especial que proexi ser curadora a la mare y avia en certs cassos, práctica ha establert, com observa *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 72) que no puguin ser curadoras *ad litem.*

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 290.

488.—Pera que la mare pugui ser tutora testamentaria o llegítima y eczercir vàlidament el càrrech, es precís que no contregui segón matrimoni, que renuncii a acullirse al *Senatus consultus Velleyanus*, y que expressament respongui de la administració dels bens del menor, ab tots els seus (1).

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 4.

489.—Quan el tutor designat en testament está temporalment impedit de exercir el càrrech, es precís nomenarne interinament un altre, que l' exercirà, mentres duri l' impediment de l' efectiu (1).

(1) Cancer, p. cap. 7, § 53.
(2) Cáncer, id., § 160.

490.—Quan el fill no té tutor, la mare o 'l més próxim parent, venen obligats a demanarne un dintre del any, perdent en cas contrari, la mare, el dret de succeir al fill si morís impúber (1).

Si l' obligat a demanar tutor, no 'l demanés dintre l' any, no té després el dret de fer destituir al que designés el jutge (2).

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 24. —Cáncer, p. I, cap. 7, § 2.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 70.
(3) Cáncer, id., § 71.
(4) Mieres, col. 6, De tutelis, § 12. —Cáncer, p. II, cap. 8, § 128.

491.—El tutor testamentari no necessita confirmació (1), y ve obligat a exercir el càrrech, si no presenta escusa suficient (2), dintre 'ls 50 díes següents a aquell en que va tenir noticia de la seva designació (3).

No obstant, pera que 's consideri la tutela establerta y constituída, es precís que 'l tutor la accepti y prometi defensar els interessos del menor (4) *.

---

* *Mieres* (col. 6, De tutelis § 28 y 29) fa notar qu 'l nomenament de tutor se consolida per la adició de a herencia: y que, en cas de que pera respondrer d a seva administració, responguin per ell fiadors, el r menament no queda viciat encara que després dits r dors no puguin garantirlo degudament.

II.—Obligacions avans de eczersir el carrech

492.—El tutor, si no es testamentari o be *ad litem,* avans de exercir el càrrech, ha de fer fiansa (1); sense que de aquesta obligació se 'n eximexin ni la mare ni l' avia (2).

Si son més de un els tutors, tots ells son solidariament responsables de la administració y per tant han de fer fiansa que respongui del conjunt de aquesta (2). No obstant, cada un d' ells, pot demanar al jutge que dividexi la administració y les seves responsabilitats *, y allavors cada un dels tutors respón solsament de lo fet per ell (4).

Se esceptúa de aquesta regla 'l cas, en que per descuit o mala fe, no procurés un co-tutor que fos remogut del càrrech, altre que perjudiqués al menor ab la seva mala administració, perque en aquest cas, respón també de lo fet per ell (5).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 38 y 41. —Mieres, col. 6, De tutelis, § 63.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 38
(3) Fontnella, cl. 7, gl. 3, p. VII, § 67.—Cáncer, p. I, cap. 7, § 26.
(4) Cáncer, id., § 43.
(5) Cáncer, id., § 44.

493.—Avans de exercir el càrrech, el tutor ha de fer inventari (1), per sí y pel menor com a herèu del causant (2) *.

Si l' exercís sense ferlo, o be entretingués indegudament la seva confecció, será sospés y apartat de la tutela (3).

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 1.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 209.
(3) Mieres, col. 6, De tutelis, § 9.—Cáncer, p. III, cap. 2, § 16.

---

* Si un co-tutor volgués evitar aquesta divisió, ho conseguirá fent fiansa que respongui expressament de t a la administració. (*Cáncer*, lloch citat).

Diu *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 100 a 104), que 'l tutor r sols ha de fer inventari, sinó que ademés ha de por- t un llibre de entrades y sortides y que aquest llibre e cas de judici, provará contra ell però no a favor c ·ll, si no te 'l tutor altre prova ab que defensarse.

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 85.
(2) Cáncer, id., § 93.

494.—El testador, pot eximir al tutor testamentari de la obligació de fer inventari (1), però ab tot y aquesta eczenció 'l jutge pot obligarlo a ferne, si per alguna rahó pogués presumir, que de no ferse axís, el menor ne sortiría perjudicat (2).

(1) Mieres, col. 9, cap. 27, § 20.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 109.

495.—El tutor fa l' inventari bax la seva responsabilitat (1), però no es necessari que 'l faci ab intervenció del jutge (2) *.

(1) Mieres, col, 6, De jure dotium, § 260.
(2) Mieres, id., § 287.
(3) Cáncer, p. p. III, cap. 2, § 47.
(4) Cáncer, id., § 12.

496.—Ha de fer constar al inventari, tots els bens del menor (1), bax pena, si no ho fes, de suspensió del càrrech (2) *.

També hi hà de fer constar els fruyts y aments que 'ls bens tinguessin mentres l' inventari 's fa (3).

Si consentís que se incloguessin en ell, bens propis seus, se entén que 'n fa donació al menor (4).

III.—Mentres dura la tutela

(1) Mieres, col. 2, cap. 29, § 6.

497.—Mentres dura la tutela, el tutor *, queda obligat, es responsable per lo que faci en el ezercici del càrrech (1), y respón de les pérdues que 'l menor esperimenti per la seva negligencia,

---

* Quan el tutor ha de fer inventari y no 'n fa, la Sentencia donada contra 'l menor, no 'l perjudica, sinó que perjudica al tutor. (*Cáncer*, p. 1, cap. 7, § 107).

* A menos de que pugui justificar la omissió al cusa suficient. (*Mieres*, lloch citat).

* La muller tutora queda també obligada. (*Mie* , lloch citat).

indegut ús o apropiació de bens o per dexar de guanyar lo que debían (2) **.

(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 170.

498.—El tutor pot vendrer sense intervenció judicial, les coses que *servando servari non possunt* (1).

No pot vendrer immobles més que en el cas en que s' hi vegi obligat, o sía: 1.er si pesa sobre ells un deute usufructuari o que absorvexi la totalitat o gran part de lo que 'ls metexos redituin (2); y 2.on si encara que 'l deute no sigui tant gros, pot calificarse d' usurari (3) * **.

(1) Comes, p. I, cap. 12, § 9.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 48.
(3) Cáncer, íd., § 51.

499.—Si el tutor sab que 'l menor té deutes vensuts y pagadors, ha de pagarlos, sense esperar a que una condemna judicial l' obligui a pagar, en cas de negligencia, les costes y 'ls danys (1).

Si en cambi hi hagués justa causa pera sospendrer el pago, un dels co-tutors, fins sense anuencia dels altres, pot sospendrel (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 114.
(2) Cáncer, íd., § 162.

500.—Si 'l menor fos acreedor, el tutor haurà de fer lo necessari pera cobrar les cantitats que li son degudes (1).

Quan el deute es líquit, el deudor pobre, y hi hà perill de perjudici pêl menor, el tutor sense

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 171.

** Diu *Cáncer* (lloch citat), que probada la negligencia en una acció del tutor, se presumex en les altres, y que se podrá dir que es negligent, quan no fa lo que un diligent home faria en el seu lloch.

El tutor pot obligar els bens del menor per cláu-
a guarentigia. (*Cáncer*, p. 1, cap. 7, § 174).
* *Peguera* (Ll. 1, cap. 145, § 2) diu que pot tran-
ir sobre 'ls bens inmobles, sense intervenció judicial,
an aquets per la transacció quedan en poder del me-
o de una causa pía.

(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 119.— Id., p. II, cap. 6, § 115.

intervenció del jutge, pot cobrar els crédits y transigir sobre ells, si convé (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 47.
(2) Cáncer, p. I, cap. 15, § 19.

501.—El tutor pot demanar al jutge, que li senyali una remuneració per l' exercici de la tutela, o be pot renunciarla si li fos senyalada (1) *.

En cambi està obligat a donar al menor una remuneració o salari, si utilisés els seus serveis en benefici propi (2).

IV.—Quan fineix la tutela

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 7.
(2) Cáncer, id., § 25.
(3) Cáncer, id., § 145.
(4) Cáncer, id., § 146.

502.—La tutela s' acaba quan el menor arriva a la pubertat (1) *; o be quan per altre causa se considera inútil o perjudicial per ell (2).

Si finida la tutela el tutor continúa administrant els bens del menor, respón dels seus actes, com si aquella no hagués finit (3) e igualment els seus fiadors (4).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 36.

503.—La mort o incapacitat del tutor o co-tutor, no acaba la tutela, sinó que es precís designar inmediatament altre tutor que la continui, o a lo meños que altre co-tutor, se subrogui en el lloch del difunt o incapacitat (1).

Tampoch l' acaba 'l que la mare tutora, passi

---

* *Cortiada* (Decis. 157, § 39 y següents) y *Cáncer* (lloch citat y p. 3, cap. 2, § 66) diuen, que en el cas en que sia 'l jutge qui hagi de senyalar la quantía de la remuneració, haurá de tenir en compte pera ferho [illegible] dels bens y lo que aquets produexin.

* *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 145) diu que en realitat [illegible] pot considerarse finida, fins després del rendiment [illegible] comptes.

a segones nupcies debent igualment ser designat en substitució seva, altre tutor a menos de que, sia la mare co-tutora; allavors, se subroga en el seu lloch altre co-tutor (2) *.

(2) Cáncer, p. I, cap. 5, § 69 — Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XI, § 11.

V.—Rendiment de comptes

504.—Avans de rendir comptes, el tutor no pot demanar al menor, lo que ha pagat per ell, ni ve obligat a donarli lo que d' ell rebé (1).

Tampoch pot ser obligat a restituir els bens descrits a l' inventari (2); ni ser condemnat com a deudor per aquesta retenció (3) * **.

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 124.
(2) Cáncer, íd., § 126.
(3) Cáncer, íd., § 330 y 331.

505.—El testador pot eximir al tutor de la obligació de rendir comptes, però aquesta exenció no 'l lliurarà de ferho, en el cas en que 's pugui presumir que ha administrat ab engany o mala fe (1).

Tampoch el lliura del rendiment, en cas de engany o mala fe, el llegat que li fes el testador

(1) Cáncer, p. I cap. 7, § 86.

---

* Aquesta era també la doctrina del antich Tribunal, del que 's pot citar la Sentencia de 30 de Juny de 1606, en el plet entre Joan Comallar y Montserrat Jonquer, en la que expressament se fa constar «que la mare tutora, al contreure segón matrimoni, dexa la tutela o curatela y la administració a ella inherent, *sense que sia precís designar en lloch d' ella altre tutor quan el menor te altres tutors fora d' ella.*»

* *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 113) diu que l' hereu, pot retenirse 'l dot de la viuda tutora seva, fins que aques- hagi donat comptes de la administració de la tutela, cara que hagi fet inventari com a tutora.

** Acceptant la doctrina de altres autors, *Cáncer* (p. cap. 15, § 313) sosté, que avans del rendiment de mptes, el tutor pot ser obligar a entregar els bens obles que posseís del menor.

(2) Cáncer, id., § 87.

de tot alló que com a tutor hauría d' entregar, si fos condemnat a rendir comptes (2) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 15, § 312 y 313.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 45.

506.—En els cassos dits, y en general, quan el tutor no té exempió concedida per el testador, al finir la tutela, haurà de rendir comptes y restituir tot lo que rebé al acceptar el càrrech, ab sos guanys y aments si 'ls bens n' haguessin tingut (1).

Si al acabar l' ecsercici del càrrech es solvent, y dexa de serho avans de que 'l menor li faci rendir comptes, els altres co-tutors, si n' hi hagués, no responen per ell (2).

(1) Cáncer, p. III, cap. 16, § 67.

507.—Si 'l tutor no rendex comptes en el temps degut y per lo tant dexa de entregar els bens, haurà de entregar després ab aquets, els guanys y aments que haguessin tingut o pogut tenir, metre 'ls ha retingut indegudament (1) *.

(1) Cáncer, p. II, cap. 13, § 26.
(2) Cáncer, p. I, cap. 13, § 43.

508.—Al fer el rendiment de comptes, haurà de rescabalar al menor: 1.er del dany que li hagués ocasionat ab la seva negligencia en cobrar lo que al menor deguessin (1); 2.on dels bens que hagués entregat avans d' hora al propi menor, y aquest hagués malbaratat (2); 3.er dels perjudicis que li hagués ocasionat demorant

---

* Quan la mare dexa la tutela per contraurer segón matrimoni, haurá de rendir comptes, encara que per subrogarse un co-tutor en lloch seu, no 's faci cap nomenament nou. (*Cáncer*, p. 1, cap. 5, § 69).

* Fa notar *Cáncer* (lloch citat) que aquesta entr de guanys y aments, ha de ser solsament dels que quessin els bens durant els temps en que durés la nor edat del sotmés a la tutela; y que axò ho haurá fer, encara que 'l menor durant aquest temps no 'l hagués reclamat.

la restitució del dot que hagués de fer a la mare del menor (3); y 4.art dels que li pervinguessin per haber constituit un dot de quantía major a la deguda (4) * **.

(3) Cáncer, p. I, cap. 7. § 81.
(4) Fontanella, cl. 5, gl. 7, § 21.

509.—El menor lesionat, pot escullir, entre acullirse al benefici de la restitució *in integrum*, o be dirigirse contra 'l tutor (1) *.

Aquesta acció dura 30 anys **, pot dirigirse contra 'ls herèus del tutor (2) y pot ser ecsercida pêl menor o per sos herèu (3) *** ****.

Si l' acreedor del menor se creu lesionat, encara que aquest aprobi 'ls comptes, pot ell impugnarlos y demanarne de nous (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 2 § 88.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 83.
(3) Cáncer, id., § 131.
(4) Cáncer, id., § 134.

---

* Ho confirma la Sentencia de 8 de Mars de 1598, en la que 's fa constar ademés, que no procedía alegar ignorancia, perque en els capítols matrimonials dels pares constava quina era l' herencia del menor y per lo tant implicitament, quina había de ser la quantía del dot; la Sentencia se referex a un cas en que era curadora la mare, a qui condemna.

** Fa notar *Cáncer* (p. 1, cap. 5, § 68) que si la mare tutora deu alguna cosa al menor, o ha de rescabalar a causa de la administració de la tutela, respón del deute ab els bens del marit.

---

* El menor haurá de respectar els lloguers fets pel tutor. (*Peguera*, L. 2, cap. 17, § 10).

** Es acció personal. (*Cáncer*, p. 3, cap. 1, § 203).

*** La declaració feta pel menor, per la que ab jurament declara que ha rebut y aprobat els comptes de la tutela, no val encara que l' hagués fet ab anuencia del curador e intervenció del jutge, si en ella sols de una manera general se aproba 'l conjunt de la administració; venint per lo tant el tutor o son hereu obligats fer nou rendiment, si ab algún fonament el menor ho csigís. (*Cáncer*, p. 3, cap. 15, § 300).

**** El tutor pera defensarse te 'ls quatre benefis de *ordinis sive excussioinis*, *divisionis*, *cessionis et tilis accionis*. (*Cáncer*, p. 1, cap. 7, § 35).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 125.

510.—Si 'l tutor esdevingués acreedor del menor per actes independents de la tutela, té 'l dret de retenir els bens en son poder fins que hagi sigut pagat (1) * **.

(1) Cáncer, p. II, cap. 2, § 61.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 37.

511.—Els herèus del tutor no responen de la seva administració, més que en el cas de lata culpa (1) *.

El co-tutor subrogat en lloch de altre premort, ha de demanar comptes als herèus de aquest, encara que dit premort sia testamentari (2).

VI.—Renuncia y perdua del carrech

(1) Peguera, L. 1, cap. 144, § 6.

512.—El tutor pot renunciar al càrrech avans de que arribi 'l temps en que naturalment havía de dexarlo, però la renuncia no es vàlida, ni fentla ab jurament, sinó se ajusta a lo prescrit en la constitució del Reu Pere III que comensa *Ad tollendam, tit. de tutorib. et curatorib.* (1).

---

* S' ha de tenir en compte, que com observa *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 136) el menor, no pot *donar* per cap concepte al tutor y ocurador; no solsament pera evitar que 'l tutor o curador sian actors en causa propia, sinó *propter reverenciam* que podría fer presumir falta de llibertat en en donador.

** Fa notar *Mieres*, (col. 6, De tutelis § 58) que 'l tutor pot reclamar lo que 'l menor hagi gastat dels bens seus, però no 'l preu de les obres, que hagues fet a causa del menor.

---

* Sosté *Cáncer* (p. 1, cap. 2, § 110) que 'ls b s propis del hereu del tutor, no quedan obligats per l administració de aquest, encara que 'ls comprés ab - ner heredat d' ell.

513.—El jutge pot destituir al tutor, si administra malament els bens a ell confiats (1) *.
Igualment, quan la mare es tutora, pot destituirla si fes vida deshonesta (2).

(1) Mieres, col. 6, De tutelis, § 56.
(2) Cáncer, p. I, cap. 9, § 143

514.—La mare tutora, pert la tutela si contrau segón matrimoni (1) *; y no la recupera encara que més tart sia dit segón matrimoni declarat invàlit (2), o enviudi novament (3) **.

(1) Cáneer, p. I, cap. 7, § 64.—Fontanella, cl. 5, gl. 8. p. XI, § 8.
(2) Cáncer, p. III, cap. 11. § 7.
(3) Pegueia, L. I, cap. 108, § 1.

II.—DELS CURADORS *

515.—La designa de curador no es obligatoria

---

* Fa notar *Mieres* (col. 6, De tutelis, § 60) que no es necessari pera sosprender o destituir al autor o curador, que de fet hagi ja perjudicat al menor, sinó que n' hi ha prou ab que hi hagi fonament racional pera sospitar de ell, com per exemple en els casos següents; si s' averigua, que va ser destituit alguna altre vegada com a malbaratador dels bens; si fos enemich declarat del menor o de sos pares; si ab mala fe, suprimís o escatimés indegudament els aliments al menor, sense causa justificada; si 's negués a fer inventari o 'l fes ab frau y engany; si no 's cuidés de defensar al menor cas de convenirli, etc.

---

* El pare tutor, no pert el carrech encara que contregui segón matrimoni. (*Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 11, § 26).

** Si la mare avans de passar a les segones nupcies no demana nou tutor pera 'ls fills ni rendex comptes, pert el dret a succeirlos. *Fontanella*, cl. 5, gl. 8, p. 11, § 9. *Mieres*, col. 6, De tutelis, § 65).

---

* Al tractar dels curadors, *Cáncer* (p. 1, cap. 7, § 1) fa notar que *tutores et curatores a jure æquipa-r tur, licet in aliquibus cassibus differant* y efectiva-m nt, com pot notarse fins en les Sentencies citades a opósit del exercici de la tutela, tot lo transcrit re-fe nt a ella pot aplicarse als curadors, sinó es, alló que r ugnaría a la naturalesa de la institució.

(1) Cáncer, p., III, cap. 1, § 230.
(2) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 280.
(3) Mieres, id., § 281.
(4) Mieres, id., id.-Cáncer, p. III, cap. 1, § 280.

més que en el cas de plets (1); quan se tracte de un ausent (2), de un prodich, o de un imbécil o boig (3) *.

Ab tot y ser per regla general, dativa, en els tres últims cassos de ausencia, imbecilitat y bogería, pot ser testamentaria (4).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 277 y 278.

516.—La regla general de que l' administrador y per lo tant el curador, ha de fer inventari, té l' escepció del curador *ad litem*, que no n' haurà de fer, més que en el cas en que a causa del càrrech, a ell li pervingui alguna cosa (1).

---

* La major part de les vegadas que 'l tutor es testamentari, al arrivar el menor a la puvertat passa a ser curador, per disposició del testador metex: y tal es la costum establerta en aquest sentit que *Cáncer* (P. 1, cap. 7, núm. 25) arriba a dir que al passar el menor a la pubertat *ipso facto*, passa 'l tutor a ser curador.

CAPITOL XXXI

Dels menors

I.—PERSONALITAT DELS MENORS

517.—El menor, a lo menos en lo que li es favorable, té la consideració de menor, mentres de fet ho es (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 1, § 229.

518.—El menor no té personalitat pera comparéxer en judici sense 'l seu curador, ni en les questions civils, ni en les criminals (1).

Se esceptúan de aquesta regla 'ls cassos següents: 1.er quan se tracti de una questió de possesió, y ell sia l' actor (2); 2.on si sent un menor y no una noya menor (3), al personarse per sí o per procurador en judici, renuncii ab jurament, a tot dret a reclamació o restitució a causa del metex (5); y 3.er si 's pledeja o tracta de algún benefici eclessiàstich (6).

Tampoch el necessita, si es púber y no 'n té de designat (7); ni en aquells cassos, en que i sent propiament litigant, sia cridat a declai (8).

En els cassos en que no pot presentarse sense (rador, el jutge no pot autorisarlo a fer lo con- t ri (9).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1. § 216.
(2) Cáncer, íd., § 219.
(3) Cáncer, íd., § 222.
(4) Cáncer, íd., § 225.
(5) Cáncer, íd., § 224.
(6) Cáncer, íd., § 230.
(7) Mieres, col. 6, De tutelis, § 49. —Socarrats, p. CCCXLIX, § 46.
(8) Mieres, col. 6, De condemnatione et criminalibus, § 3.
(9) Cáncer, p. III, cap. 17, § 232.

(1) Socarrats, p. CDXXX, § 44.—Cáncer, p. II, cap. 1, § 217.
(2) Socarrats, p. 431, § 43.
(3) Cáncer, p. III, cap. 17, § 232.
(4) Cáncer, p. II, cap. 1, § 218 — Peguera, L. 1, cap. 38, § 41.

519.—La citació al menor, feta sense la intervenció del seu tutor o curador *ad litem,* no produex cap efecte (1), ni 'l constituex en mora (2).

El judici seguit sense dits tutor o curador o ab manifesta negligencia seva (3), no obliga al menor, més que en el cas en que resulti en benefici seu (4).

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 2.—Cáncer, p. I, cap. 7, § 59.
(2) Socarrats, p. CDXXXIX, § 46.
(3) Cáncer, p. I, cap. 8, § 28.
(4) Cáncer, p. I, cap. 7, § 59.

520.—El menor encara que sia púber, no pot vendrer ni vàlidament enagenar, sense intervenció del tutor o curador (1), o sense decret del jutge, si no té curador (2).

Si es menor de 20 anys, tampoch pot fer donació a ningú que visqui ab ell (3) *.

En cambi, sense intervenció de ningú, pot testar (4).

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 1.
(2) Fontanella, id., § 4 y 6.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 7, p. 1, § 16.

521. La renuncia que fes sense intervenció del tutor o curador es nula (1), menos en el cas en que 's referexi al benefici de la menor edat o de la restitució *in integrum,* que es vàlida (2).

No obstant, fins en aquest cas, pot reclamar per error (3) *.

II.—DEL BENEFICI DE LA *restitució in integrum*

522.—El qui ha contractat avans dels 25 anys y 's creu lesionat en lo seu per lo fet, té 'l benefici de la *restitució in integrum,* pêl qual se re-

---

* Prohibició establerta per la *constit. 2 lib. de* [illegible] *et curat.* (*Cáncer,* lloch citat).

* Perque com diu *Cáncer* (p. 2, cap. 1, § 39) els [illegible]nors no han de ser de pitxor condició que 'ls major[illegible]

trotrauen les coses a l' esser y estat que tenían en el moment avans de fer el contracte (1).

Aquest benefici el té, encara que hagués contractat ab intervenció del tutor o curador (2), y encara que essent herèu no hagués fet inventari (3).

En aquêts cassos, pot optar entre acullirse al benefici o dirigirse contra 'l tutor o curador (4).

Si 'l menor fos herèu gravat, el dret al benefici passa al substitut fideicomissari (5).

(1) Comes, p. I, cap. 18, § 46.—Cáncer, p. II, cap. 1, § 266.
(2) Cáncer, p. II, cap. 1, § 227.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 6, y p. III, cap. 2, § 88.
(4) Cáncer, p. III, cap. 2, § 88.
(5) Peguera, L. 1, cap. 120, § 1.

523.—Pera que 'l benefici prosperi, el menor ha de provar quê va fer o dexar de fer durant la seva menor edat y fou per tals actes u omisions lesionat (1), o a lo menos que 'l contracte que l' ha perjudicat fou iniciat, pactat o convingut, essent menor (2) *.

Igualment prosperarà, si 's va limitar a fer a favor de tercers, fiansa que després l' hagués perjudicat (3). **.

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 242.
(2) Comes, p. I, cap. 18, § 47.
(3) Fontanella, cl. 4, gl. 18, p. III, § 54.—Cáncer, p. III, cap. 7, § 159.

524.—No té 'l benefici: 1.er respecte als contractes que faci desde que té 25 anys y mentres duran aquells en que pot acullirshi (1); 2.on si avans de fer el contracte va alcansar dispensa d' edat (2); 3.er si 's va limitar a fer lo que hauría fet un prudent pare de familia (3); 4.art si va procedir ab mala fe (4); y 5.int si essent major se ratifica en l' acte o contracte (5).

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 24.
(2) Cáncer, p. I, cap. 7, § 15.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 242.
(4) Cáncer, p. II, cap. 1, § 25.
(5) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 21.

---

* *Minor restitutionem petens non debet probare esse hodie intra tempora restitutionis.* (*Cáncer*, p. 2, capít 1, § 243).

** Confirman aquesta doctrina les Sentencies de 1 de Juny de 1603 y 9 de Juliol de 1630. En abdós c ssos se va concedir la restitució a un menor co-fiador a nent a que la insolvencia del deutor principal y dels c fiadors el feyan responsable d' una cantitat excessiva.

No obstant, si l'acte va consistir en adir una herencia, no pert el benefici encara que major sembli que 's ratifica en la adició, per eczigir el pago de deutes a deutors hereditaris (6) *.

Tampoch pot acullirse a ell pêls cotractes fets ab jurament (7), si no es el cas en que fes el jurament enganyat o seduit per la mala fe d' altre (8) o si l' altra part, pêl sol aspecte esterior podía conéxer que era menor o sabía que en realitat ho era (9).

La muller menor que renuncia a la quarta per la *Auth præterea,* no pot acullirse al benefici (10).

(6) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 28.—Mieres, col. 6, De jure dotium, § 237.
(7) Cáncer, p. II, cap. 1, § 28 y 292.—Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 5.
(8) Cáncer, p. II, cap. 1, § 29 y 293.
(9) Cáncer, p. II, cap. 1, § 30 y 294.
(10) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. XII, § 61.

525.—Aquest benefici no 's pot renunciar; ni es vàlida la seva renuncia encara que 's faci ab jurament (1).

(1) Comes, p. I, cap. 18, § 48.

526.—El menor lessionat pot acullirse al benefici durant els quatre anys següents al día en que 'n va cumplir 25 (1), o be aquell en que va tenir conexement de la lessió (2), encara que hagués trascorregut molt temps (3) *.

El silenci durant els cinch anys ** següents a la major edat, salvant la escepció dita de que 'l menor no tinga conexement de la lessió, fa vàlits els actes y contractes fets essent menor (4); no obstant en els contractes lucratius y en la renuncia que hagués fet la filla al contraure ma-

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 233.—Comes, p. I, cap. 18, § 46.—Mieres, col. 4, cap. 14, § 42.
(2) Cáncer, p. II, cap. 1, § 233.—Mieres, col. 4, cap. 14, § 41.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 235.
(4) Cáncer, p. II, cap. 1, § 234.

---

* *Non tollitur minori benefitium restitutionis ubi non interfuit illius vendere pretio justo vel injusto.* (*Cáncer*, p. 2, cap. 1, § 291).

---

* Segons diu *Cáncer* (p. 2, cap. 1, § 35) *Noster natus usque ad centum annos, minori et Ecclesiæ cedit restitutionem.*

**... *taciturnitas per quinquevium...* (*Cáncer*, l. c. citat).

trimoni, el silenci ha d'esser de deu anys (5) ***

La reclamació dins d' aquêts 5 o 10 anys, encara que sia extrajudicial impidex la convalidació del contracte (6).

(5) Cáncer, p. II, cap. 1, § 35.—Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 31.

(6) Cáncer, p. II, cap. 1, § 35.

527.—L' efecte del benefici, es el de retrotraure les coses a l' estat que tenían al ferse l' acte o contracte que motivá 'l perjudici (1), fent recuperar al menor la cosa ab sos fruyts (2), lo que havía sigut donat pêl menor, o la part excessiva de la donació que hagués fet (3) *.

Els fruyts se comptan desde 'l día en que 's va fer la reclamació (4).

També pot el menor reclamar pêl benefici aument de dot, quan el que rebé essen menor, es de quantía inferior al que se li devía (5).

Igualment pot acullintshi per l' inventari que en el seu degut temps no feu qui per ell devía (6), y reclamar contra l' inventari fet, per la lessió que per medi d' ell se li hagués ocasionat (7). Aquest dret pot eczercirlo la muller del menor, pera fer inventari en els termes de la constit. *Hac Nostra* (8).

Pot també el menor per aquest benefici, anular els termes que pera fer o dexar de fer li va imposar el testador, si aquêts el perjudiquessin (9).

(1) Comes, p. I, cap. 18, § 46.—Cáncer, p. II, cap. 1, § 266.

(2) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. II, § 2.—Cáncer, p. II, cap. 1, § 288.

(3) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, § 3.—Id., cl. 4, gl. 18, p. III, § 51.

(4) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 13.

(5) Fontanella, cl. 5, gl. 8, p. VIII, § 5.

(6) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 1.

(7) Fontanella, cl. 4, gl. 5, § 45.—Cáncer, p. III, cap. II, § 85.

(8) Fontanella, cl. 7, gl. 3, p. II, § 2.

(9) Cáncer, p. I, cap. 13, § 58.

*** *Dicta taciturnitas quiniquenii vel decenii non tollit remedium legis 2 codic de rescnid veudit.* (*Cáncer*, p. 2, cap. 1, § 39).

Segons *Cáncer* (p. 3, cap, 7, § 158), s' ha d' es-
tuar el cas en que la donació fos jurada. El Tri-
nal, com fa notar també *Cáncer* (lloch citat), solía
obstant concedir la restitució fins en el cas en que la
nació fos jurada, *si fuit facta contrariæ personæ sine*
sa et sit valde magna.

(1) Fontanella, cl. 9, gl. única, p. I, § 27.
(2) Cáncer, p. II, cap. 1, § 287.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 163, 165 y 268.
(4) Cáncer, id., § 269.

528.—Pera apreciar la lessió, s' ha d' atendre al temps en que 's va fer o dexar de fer l' acte o contracte qui l' ha motivada (1).

El reconvingut, no pot escullir entre entregar la cosa, o altra en compensació, sinó que haurà d' entregar precisament la que era del menor (2).

El menor té en cambi obligació de restituir lo que rebé en aquell moment (3), en el cas en que s' hi hagués enriquit *, però no en cas contrari (4).

(1) Cáncer, p. II, cap 1, § 289.
(2) Cáncer, cap. I, § 286.
(3) Cáncer, p. II, cap. 1, § 31.

529.—Si el menor fou lessionat sols en el preu y en cantitat que no excedexi de la meitat de lo just, no pot acullirse al benefici, sinó qu' haurà de fer la reclamació pêl procediment ordinari (1) * y en aquest cas, el reconvingut pot escullir entre retornar la cosa, o suplir el preu fins a lo just (2).

Quan per haver jurat esser major, no pot acullirse al benefici, pot reclamar apoyantse en la falta de degudes solemnitats al contractar (3).

---

* ... si minor es factus locupletior... (*Cáncer*, lloch citat.)

* Per la lley *2 cod de rescind vend.* (*Cáncer*, lloch citat.)

CAPITOL XXXII

Regles sobre la prestació d' aliments

530.—Si la obligació de donar aliments es personal, la quantía d' aquêts ha d' esser proporcional a la posició de qui 'ls ha de donar, aumentantse proporcionalment a lo que aumenta aquesta (1): si es real, ha d' esser proporcional a la quantía dels bens o patrimoni la possesió dels quals porta la obligació de donarlos y en aquest cas, se regula tenint en compte el rèdit anyal de dits bens o patrimoni (2) *.

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 2, p. III, § 76.
(2) Cáncer, p. I, cap. 16, § 24.

531.—Els aliments s' hauràn d' entregar en el lloch disposat pêl causant, o en aquell en que 'l metex els entregava; si no poden aplicarse aquestes regles, es precís atendre a l' ús y costúm del lloch, y en últim cas, al desitx de qui 'ls ha de rebre (1).

(1) Mieres, col. 6, De jure dotium, § 65.

532.—S' han d' entregar per anyades senceres, tenint dret els herèus de l' alimentari mort dins

---

* Referintse al cas de litigi diu *Fontanella* (cl. 4, gl. 18, p. 1, § 53) que 'ls aliments *taxantur in Catalonia ad rationem quinque pro centenario quando actori taxantur pendente lite, idque habita ratione ad quantitatem quam petitur.*

(1) Cáncer, p. I, cap. 16, § 32.
(2) Cáncer, p. I, cap. 16, § 34.

l' any a ferse ab aquella part d' anyada per ell no percebuda (1) *.

En cas de litigi, no 's presumex que s' han entregat, per el sol fet de viure l' alimentari ab qui 'ls ha d' entregar (2).

(1) Cáncer. p. I, cap. 16, § 15.
(2) Cáncer, íd., § 16.
(3) Cáncer, íd., § 17.

533.—L' alimentari no ve obligat a viure ab l' alimentador, a menos de que 'l testador espressament ho disposés axís (1).

No obstant, fins en aquest cas, l' alimentari podrà dexar de viurehi 1.er si qüestiona o pledeja ab l' alimentador y 2.on si pledeja ab algú qui visqui ab ell (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 16, § 19.
(2) Cáncer, p. I, cap. 17, § 34.

534.—Poden reclamarse els aliments deguts en temps passats (1), encara que durant ells l'alimentari hagués viscut de lo seu (2) *.

(1) Cáncer, p. I, cap. 16, § 5.
(2) Cáncer, íd., § 6.
(1) Fontanella, cl. 4, gl. 18, p. IV, § 74.
(2) Fontanella, íd., § 80.

535.—L' alimentari no pot vàlidament cedir ni tranzigir sobre 'l seu dret sense intervenció del jutge (1), menos en el cas en que 'ls aliments se deguin per contracte, o no 'ls necessiti pera viure (2).

Els aliments no 's restituexen, ni en el cas en que 's pugui provar l' improcedencia de la llur prestació (1).

Tampoch s' hauràn de restituir els rebuts durant el litigi, en el cas en que l' alimentari 'l perdi (2).

---

* Segons fa notar *Fontanella* (cl. 6, gl. 2, p. 3, § 61), l' antich Tribunal manava donar aquesta anyada per terceres parts avensades y diu que era costúm tan antiga que *nullis recordatur de illius initio.*

---

* ... *licet secus si judicis officio deberentur.* (*Cáncer*, lloch citat).

CAPITOL XXXIII

Aplicacions del dret d' acréxer

536.—Tenen el dret d' acréxer * aquells entre qui hi hà conjunció verbal, real, legal o micsta (1).

Hi hà conjunció verbal entre aquells qui son cridats juntament y al iguals drets a possehir alguna cosa indivisa o conjunt de coses indivises (2) **.

Hi hà conjunt real, entre aquells a qui 'l testador separadament dexa una metexa cosa o part d' ella (3) ***.

(1) Cáncer, p. III, cap. 22, § 17.
(2) Cáncer, id., § 18.
(3) Cáncer, id., § 28.

---

* *Cáncer* (p. 3, cap. 22, § 196), seguint altres autors, distingeix entre 'l dret d' acrexer y el de no decrexer, dien que pêl primer *acquiritur jus alienum* y pêl segón *totum proprio jure retinetur*: el dret d' acréxer diu que té lloch (lloch citat, § 31) entre 'l cridats per conjunció verval y el de no decrexer entre 'ls cridats per conjunció real.

** ... *portionibus cuilibet dessignatis quæ tamen ad oculum mostrari nequmant.* (*Cáncer*, lloch citat).

*** *Cáncer* (p. 3, cap 22, § 29 y 30) diu que pera que eczistexi conjunció real es precís que el testador no faci les parts, sinó que dexi la cosa de manera, que atenent a lo per ell prescrit se les facin els cridats a possehirla; y resúm la doctrina dient que pera que eczistexi es precís: *1 um quod eadem res separatim legetur: 2 u quod vocentur de expressa defuncti voluntate ad*

(4) Cáncer, id., § 178.
(5) Cáncer, id., § 279.

Hi hà conjunció legal, quan per haver sigut cridada a possehir una persona, per ministeri de la lley entran després a possehir en el seu lloch dues o més (4).

La conjunció legal dona 'l dret d' acréxer als qui representan l' herèu o l' usufructuari, però no als qui representan el llegatari (5).

(1) Cáncer, p. III, cap. 22, § 45.
(2) Cáncer, id., § 203.

537.—El dret d' acréxer seguex sempre la cosa, menos en l' usdefruyt, en que la part acrex a la persona y no a la cosa (1) *.

La part que s' acrex, se posseex ab igual títol que la part principal (2) **.

(1) Cáncer, p. III, cap. 22, § 136 y 145.

538.—Pêl dret d' acréxer, quan un dels co-instituits renuncia a la seva part, aquesta va als demés co-instituits y no al substitut del renunciant (1) *.

---

eamdem rem, non tacita: 3 um quod faciant sibi partes per concursum, et est necesse per concursum æquas partes et non dispares habeant. No obstant fa també notar (lloch citat, § 32) que quan se tracta d' una herencia, els co-herèus tenen el dret de acréxer encara que sien instituits en diverses cláusules y que el testador hagi expressa y distintament fet les parts; a fi de que *ne quis decedat pro parte testatus et pro parte intestatus.*

---

* Per axò quan dos o més hereus tenen el dret d' undefruyt per testament o per contracte sobre alguna cosa, si algún d' ells no vol o no pot eczercirlo, el seu dret acreix als demés usufructuaris y no 's consolida ab la propietat. (*Cáncer*, p. 3, cap. 22, § 122).

** *Cáncer* (lloch citat) fa notar que *jus accre di retrotrahitur ad tempus acquisitionis primæ porti .*

---

* Conjuntiones qui sunt inter hæredes, aliis feruntur. (*Cáncer*, p. 3, cap. 22, § 33).

No obstant, si un dels co-instituits renuncia a favor d' un altre o altres determinats, la seva part no acrex a tots, sinó als senyalats pêl renunciant (2).

Si un dels co-instituits es incapàs, la seva part no va al fisch, sinó que acrex als demés (3).

(2) Cáncer, id., § 209.
(3) Cáncer, id., § 123.

539.—El dret d' acréxer se trasmet als herèus (1) *, encara que sien fideicomissaris (2)**.

(1) Cáncer, p. III, cap. 22, § 109.
(2) Cáncer, id., § 37.

540.—Entre successors per diferent títol may té lloch el dret d' acréxer (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 22, § 74.

---

* Ius substitutionis non transmittitur ad hæredes; bene tamen si est unitum cum jure accrescendi. (*Cáncer*, p. 3, cap. 22, § 110).

** Però no entre 'l fideicomissari universal y 'l particular. (*Cáncer*, p. 3, cap. 22, § 77).

CAPITOL ADICIONAL

Regles generals de dret, aplicables a lo tractat

I.—RESPECTE A LES PERSONES

I

(1) Socarrats, p. CDXCVII, § 28.

Constituexen la *familia* juntament ab els pares, els fills, els néts, bisnéts; el gendre, la nora y els parents, qui viuen a la casa (1) *.

(1) Comes, p. I, cap. 11, § 20.
(2) Mieres, col. 6, cap. 1, § 26.—Comes, p. I, cap. 11, § 1.
(3) Comes, p. I. cap. 11, § 22.
(4) Mieres, col. 3, cap. 34. § 6.—Comes, p. I, cap. 11, § 19 y 23.
(5) Comes, p. I, cap. 11. § 18.
(6) Cáncer, p. I, cap. 5, § 4.

Son infants, els fills qui no tenen 8 anys (1).

Impúbers els fills que no tenen 14 anys y les filles que no 'n tenen 12 (2).

Púbers els noys que han cumplert els 14 anys y les noyes que han cumplert els 12 (3).

Menors o adolescents, el púbers fins a 25 anys (4).

Majors els qui tenen més de 25 anys (5).

Pòstum el nascut després de la mort del pare (6).

(1) Cáncer, p. 3, cap. 7, § 109.

Els fills de qualsevol matrimoni del fill son igualment parents de l' avi (1).

---

* *Prosapia est generatio sive familia alicuju* So-*carrats*, p. 496, § 23).

Son cognats els parents per consanguinitat de part del pare y *agnats* els qui ho son per part de la mare (1) *.

Els parents per consanguinitat, se computan fins a tercer grau (2) **; pròcsims parent aquell a qui no 'n precedex cap en parentiu (3).

(1) Socarrats, p. CDCXVI, § 23 y 30.
(2) Socarrats, p. CDXCVI, § 24.
(3) Socarrats, p. CDXXX, § 15.

Son *afins* els qui entran a esser parents d' algú, per esser parents de la seva muller (1), per lo qual, son afins del marit o de la muller respectivament els qui son parents per consanguinitat de la muller o del marit (2).

La *línia transversal* es la entre germàns (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5. § 40.
(2) Socarrats, p. CDXCVII, § 29.
(3) Cáncer, p. I, cap. 3, § 47.

II

El pòstum se té per nascut en tot lo que 'l favorex (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 4.

No perjudica als més props parents, que 'l pare visqui en companyía dels parents agnats (1).

(1) Socarrats, p. CDXXX, § 7.

Aquell qui 's posa en lloch de altre, té la condició del subrogat (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. II, § 146.

La condició *si continués* en viudedat s' entén complerta per la entrada en Religió (1).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. VI, § 35.

---

* *Qui ex muliere mihi consanguinea descendit, non e: nihi conjunctus ex linea paterna, sed materna, ex m 'er enim sua mihi consanguineus vulgariter dici-ti* (*Cáncer*, p. 1, cap. 1, § 48).

** Per fæmina rumpitur linea paterna, et est ipsa fæm ıa caput et finis suæ familæ. (*Cáncer*, p. 1, cap. 1, § 4('d. *Fontanella*, cl. 4, gl. 25, § 16).

(2) Cáncer, p. III, cap. 11, § 247.

No s' entén que hagi entrat en Religió, aquell qui n' ha sortit avans de professar (2).

(1) Cáncer, p. 3, cap. 1, § 223.

Se presumex que l' ausent viu cent anys; més aquesta pressunpció no pot aduirse pera fer, sinó pera evitar (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 90.

La llarga co-habitació dels pares, no prova l' eczistencia del matrimoni, però si la filiació dels fills, qui pertant tindràn dret a succehirlos (1) *.

II.—RESPECTE ALS ACTES

(1) Cáncer, p. II, cap. 1, § 115.

Quan pera la validesa d' algún acte, se necessita 'l consentiment, aquest deu manifestarse espressament en el metex acte (1).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 3, p. I, § 32.

En lo condicional, la acció pera reclamar o eczigir el cumpliment, no nex fins al moment de cumplirse la condició (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 7, § 302.

Els capítols y pactes posats en un metex instrument se fan vàlits juntament (1) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 20, § 238.

Al fer, s' han d' evitar els circumliquis inútils (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 1, § 64.

Lo metex es no fer, que fer contra lley (1).

---

* *Cáncer* (lloch citat) afegeix *idem est in quas. ɔs-sesione sororitatis et fraternitatis.*

* ... *simul et semel;* axò es, al metex temps ; na sola vegada. (*Cáncer*, lloch citat).

L' acte fet ab frau y mala fe, may pot aprofitar a ningú (1).

No 's pot dir que un acte sia fet ab mala fe, mentres sia segons dret (2).

Se presumex mala fe, en aquell qui no fa lo que sab que està obligat a fer (3).

En l' acte fet *in articulo mortis* no s' hi presumex may mala fe, ni desitx de perjudicar a ningú (4).

(1) Cáncer, p. III, cap. 11, § 248.
(2) Cáncer, id., § 246.
(3) Cáncer, p. III, cap. 2, § 237.
(4) Cáncer, p. III, cap. 11, § 244.

Se presumex que es fet ab por, l' acte otorgat entre persones que s' deuen reverencia y d' ell ne resulta lessió; y pera probarla n' hi hà prou ab un testimoni (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 1, § 89.

La millor interpretació, es la feta o donada a entendre pêl metex causant (1).

En la interpretació, s' ha d' atendre sobre tot al pensament del causant, encara que en alguna cosa sembli contradirse ab la lletra de la disposició (2) *.

(1) Cáncer, p. III, cap. 2, § 225.
(2) Cáncer, p. III, cap. 7, §. 237.

El qui renuncia a un dret, renuncia per sí y per sos herèus (1).

El qui renuncia als beneficis que concedex la lley, renuncia no sols a lo que li concedex pêl dret, sinó als beneficis que pugui oferirli la costúm de la regió o lloch (2).

(1) Cáncer, p. I, cap. 1, § 195.
(2) Cáncer, p. III, cap. 15, § 140.

III.—RESPECTE ALS BENS *

El perill o detriment que sufrex una cosa, perlica sempre al seu propietari (1).

(1) Fontanella, cl. 6, gl. 1, p. II, § 79.

---

* Molt especialment afegeix *Cáncer* (lloch citat) en capítols matrimonials.

* *Bonorum appellatione demonstrat universalitatem*

(1) Cáncer, p. III, cap. 6, § 116.
(2) Cáncer, id., § 133
(3) Cáncer, id., § 117.

Qui vol esser indemnisat de millores fetes, ha de provar haberles fetes ell o 'l seu causant (1).

Si era propietari temporal, al fer la restitució pot reclamar llur valor (2).

L' estar en possesió dels bens no es cap rahó pera reclamarles (3).

(1) Cáncer, p. I, cap. 5, § 59.

Quan se parla de coses mobles, s' entén que 's parta també de coses *se-moventes*, a menos de que espressament se faci distinció d' elles (1).

(1) Cáncer, p. I, cap. 7, § 84.

Les coses que 's consumexen ab l' ús, se consideran consumides, quan ha passat prou temps pera que verosímilment ho sien (1).

(1) Cáncer, p. III, cap. 16, § 82.

Quan algú ha d' entregar o pagar fruyts de alguns bens, s' entén que ha de pagar també interessos dels que 'n produexen (1).

(1) Fontanella, cl. 4, gl. 26, § 12.
(2) Cáncer, p. III, cap. 1, § 84.
(3) Cáncer, p. I, cap. 2, § 116.

Quan se concedex a algú la facultat d' enagenar pera atendre a les seves necessitats y a son gust y voluntat, s' entén que ho ha de fer ab la prudencia que ho faría un bon pare de familia (1); per lo qual, no podrà donar, fer fiansa, ni malbaratar (2).

Qui pot disposar de alguna cosa per mentres ells visqui, no pot disposarne pera després de la seva mort (3).

---

et jus successionis et non res particularis. (*Mieres*, col. 6, De jure dotium, § 66).

Bona sunt accessoria personæ et ejus conditionem sequuntur. (*Cáncer*, p. 3, cap. 15, § 222).

Els autors principalment consultats, y dels que se han tret ab preferencia les cites son els següents:

Cáncer, Jaume.—*Variarum Resolutionum Juris*, etc.

Comes, Joseph.—*Viridarium Artis Notariatus*, etc.

Cortiada, Miquel.—*Decisiones cancelarii et Sacri Reggi Senatus Cataloniæ.*

Ferrer, Francisco.—*Comentarius analíticus*, etc.

Fontanella, Joan Pere.—*De pactis nuptialibus*, etc.

Mieres, Tomas.—*Apparatus super constitutionibus curiarum generalium Cataloniæ*, etc.

Oliba, Antón.—*De actionibus*, etc.

Pequera, Lluis.—*Decisiones aureæ, in actu practico frecuentes*, etc.

Id.—*Decisionum aurearum ex variis sacri Cataloniæ Senatus*, etc.

Socarrats, Joan.—*In tractatum Petri Alberti*, etc.

DICTAMEN DEL JURAT

El present treball fou presentat al concurs que pera ser fallat aquest any había obert la Academia de Jurisprudencia y Llegislació de Barcelona, y al objecte de evitar una possible confusió ab el publicat sobre les Qüestions Dotals, anys enrera, ho fou ab el títol de «La costum jurídica catalana segons els autors clássichs y les Sentencies del antich Suprem Tribunal de Catalunya».

Feta en el temps oportú la designa de Jurat, aquest emití 'l següent *Dictamen:*

Reunits en lo día de la data los infrascrits, nomenats per eixa Academia de Jurisprudencia y Llegislació pera donar dictamen en lo concurs del tema: «Exposición razonada de costumbres jurídicas civiles ó mercantiles del Principado de Cataluña ó de algunas de sus principales comarcas», que s' havía convocat per aquest any; examinada previament la única Memoria presentada ab lo títol «La costum jurídica catalana segons els autors clássichs y les Sentencies del antich Suprem Tribunal de Catalunya. Lema: «Hac nostra...»; després de reconegut y ponderat lo pacientíssim trevall de selecció y compulsa de nostres autors en la llarga materia escullida, la expressió clara, sobria y frecuentment com-

pleta del concepte viu de nostres institucions familiars més característiques y l' original sistematisació de les mateixes en forma assequible al vulgus, qui les practica y ha de sostenir, principalment, en la eficacia llur; s' oferí al Jurat que existía evident separació intelectual entre el tema desentrotllat en la Memoria y lo proposat al concurs: res s' hi veu en aquell d' exposició rahonada, res d' estudi de la costum privativa de determinada comarca, res d' agrupament fonamental de les costums propies de la terra en les institucions proporcionals de l' ordre civil ó mercantil, que era precisament lo que buscaba nostra Corporació al proposar lo tema; y com sía que aqueixa circunstancia deu esser la primera y la més essencial en que ha de posar esment tot Jurat al fallar en assumptes de tal genre, després de madura deliberació y per unanimitat s' acordaren les conclusions següents:

1.ª Se reconeix el valor intrínsec meritori del trevall presentat al concurs.

2.ª Se considera que el trevall no está dintre del tema proposat.

3.ª Igualment se considera que, si estés dintre del tema objecte del concurs, se li podría concedir el premi.

En consecuencia 'l Jurat, deixant á la Junta Directiva de l' Academia l' otorgar ó no al trevall present el premi, judica que se 'l ha de distingir en el segon cas ab una especial menció honorífica.

Barcelona 3 de Janer de 1907

Felip Bertrán de Amat. — Joaquim Almeda. — Raimond d'Abadal. — Guillem A. Tell. — Bene de Pomés.

Vist el Dictamen, la Junta de la Academia suplicá al Jurat que l' assessorés sobre lo que donades les conclusions sentades creya mes oportú fer, y reunit aquest novament emití 'l següent segon dictamen:

Reunits en lo día d' avuy los infrascrits en funcions de Comissió consultada per la Junta Directiva de l' Academia pera precisar la forma en que, á llur judici, podría concedirse la especial menció honorífica ó distinció (que en tal sentit les anteriors paraules s' escrigueren) al trevall objecte del dictamen del 3 del corrent;

Tenint en compte; 1.er que la rahó de concedirse tal distinció es, donat lo mérit del trevall, la impossibilitat de concedirli el premi (que en altre concepte mereixería) per no entrar dins del tema proposat; y 2.on que fora útil la publicació del mateix trevall pera facilitar el coneixement sistemátich ó metodisat de nostres autors jurídichs.

Proposan á la Junta, per unanimitat, que 's concedeixi al autor de la aludida Memoria la cantitat de 750 pessetas pera contribuir á la avans dita publicació.

Deu guardi á V. S. molts anys.

Barcelona 17 de Janer de 1907

Felip Bertrán de Amat. — Joaquim Almeda. — Raimond d'Abadal. — Guillem A. Tell. — Benet de Pomés.

Y aixís ho acordá la Academia a proposta de la Junta directiva, en sessió de 23 de Janer de 1907.

ex AÙh
4/12/14